

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mehmet Serdar Kaygısız

KARAKALPAK TÜRKLERİNİN ER ZİYVAR DESTANI (İNCELEME-METİN)

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mehmet Serdar Kaygısız

KARAKALPAK TÜRKLERİNİN ER ZİYVAR DESTANI (İNCELEME-METİN)

Danışman

Doç. Dr. Ünsal Yılmaz Yeşildal

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mehmet Serdar Kaygısız'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz UYSAL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL (İmza)

Üye : Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (İmza)

Tez Başlığı: Karakalpak Türklerinin Er Ziyvar Destanı (İnceleme-Metin)

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 16/10/2020

Mezuniyet Tarihi : ..../..../20...

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Karakalpak Türklerinin Er Ziyvar Destanı (İnceleme-Metin)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Mehmet Serdar

KAYGISIZ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Mehmet Serdar Kaygısız
Öğrenci Numarası	20175242008
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Ünsal Yılmaz Yeşildal
Tez Başlığı	Karakalpak Türklerinin Er Ziyvar Destanı (İnceleme-Metin)
Turnitin Ödev Numarası	1428953642

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 367 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 28/10/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 8

alıntılar dahil % 19'dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

28/10/2020

(imzası)

Doç. Dr. Ünsal Yılmaz Yeşildal

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖNSÖZ	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

DESTAN ve KARAKALPAKLAR

1. Destan ve Karakalpaklar.....	1
1.1. Destan Kavramı.....	1
1.2. Destanın Bazı Özellikleri.....	2
1.3. Karakalpakistan'da Destan Çalışmaları.....	2
1.4. Karakalpak Türkleri Ve Karakalpakistan.....	3
1.4.1. Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti.....	3
1.4.2. Karakalpak Adı.....	5
1.5. Karakalpak Tarihi.....	6
1.5.1. Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Karakalpak Tarihi.....	6
1.5.2. 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Kadar Karakalpak Tarihi.....	7
1.6. Karakalpak Türkleri Hakkında Türkiye'de Yayımlanan Çalışmalar.....	8
1.6.1. Kitaplar.....	8
1.6.2. Kitap Bölümleri.....	11
1.6.3. Ansiklopedi Maddeleri.....	12
1.6.4. Tezler.....	13

İKİNCİ BÖLÜM

METİN

2.1. Metin.....	15
-----------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELEME

3.1. İnceleme.....	309
3.1.1 Er Ziyvar Destanının Konusu.....	309
3.1.2. Er Ziyvar Destanının Coğrafyası.....	314

3.2. Epik Kurallar Yönünden Er Ziyvar Destanı	315
3.3. Motif Nedir	327
3.4. Formel Nedir	344
3.4.1. Başlangıç Formelleri	345
3.4.2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri	345
3.4.3. Aynı Olayın Tekrar Vukuunda Kullanılan Formeller	346
3.4.4. Bitiş Formelleri	347
3.4.5. Çeşitli Formeller	348
SONUÇ	350
KAYNAKÇA	351
ÖZGEÇMİŞ	353

KISALTMALAR

- age. : Adı geçen eser
bk. : Bakınız
C. : Cilt
Hzl. : Hazırlayan
S. : Sayı
s. : Sayfa
ss. : Sayfadan sayfaya
TDK : Türk Dil Kurumu
TTK : Türk Tarih Kurumu
Dr. : Doktor
Yay. : Yayınları

ÖZET

Bu araştırmada, “Karakalpak Folkloru” adlı eserin IX. cildinde yer alan ve Kiril alfabesiyle basılmış olan Karakalpak Türkler’ine ait Er Ziyvar adlı destanın üzerinde durulmuştur. Er Ziyvar destanı Kiril alfabesinden transkripsiyonlu olarak Latin alfabesine, Karakalpak Türkçesi ile yazıya geçirilen destan metni ise Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Aktarım sırasında iki dil arasındaki ortak kelimelerin kullanımına ve korunmasına özen gösterilmeye çalışılmıştır. Metinde yer alan destan geleneğine ait motifler değerlendirilmiştir. Metnin Türkçe aktarması ve Karakalpak Türkçesindeki orijinal hali karşılıklı olarak verilmiş, bu sayede iki kardeş dilin kullanımını da mukayese etmek amaçlanmış, destan metninden hareketle destanın içerisinde yansıttığı sosyal ve kültürel ortam ile birlikte gelenek, görenek, yaşayış ve inanış biçimleri gibi kimi unsurları kültürel bir miras olarak ortaya çıkartmak ve tanıtmak hedeflenmiştir.

Çalışmada ayrıca anonim halk edebiyatı türlerinden olan destan hakkında terminolojik bilgi, sınıflandırma, destan üzerine yapılmış önemli çalışmaların yanı sıra kimi önemli destan anlatıcıları hakkında bilgi verilmiştir. Karakalpak Türkleri’nin tarihi, coğrafyası ve nüfusları hakkında sayısal bilgilerle birlikte destan geleneğinin Karakalpak folklorundaki yeri ve önemi üzerinde durulmuş, Karakalpak edebiyatı üzerine Türkiye’de yapılmış kimi çalışmalar hakkında da bilgi vermek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Destan, Karakalpak Destanları, Er Ziyvar,

SUMMARY

THE EPIC OF ER ZIYVAR OF KARAKALPAK TURKS (EXAMINATION-TEXT)

In our thesis, IX of the work "Karakalpak folklore" included in its volume and published in Cyrillic alphabet the epic called Er Ziyvar, belonging to Karakalpak Turks, has been focused on. The epic of Er Ziyvar transcribed from Cyrillic alphabet to Latin alphabet, The epic text, which was transcribed in Karakalpak Turkish, was translated into Turkish. Attention was paid to the use and preservation of common words between the two languages during transmission. The motives of the epic tradition in the text are evaluated. The Turkish translation of the text and its original form in Karakalpak Turkish were mutually given, in this way, it was intended to compare the use of two sister languages. Based on the epic text, it is aimed to reveal and introduce some elements such as traditions, customs, forms of life and beliefs as a cultural heritage along with the social and cultural environment reflected in the epic.

The study also provided terminological information about the epic, which is an anonymous folk literature genre, classification, and important studies on the epic, as well as information about some important epic narrators. With numerical information about the history, geography and population of Karakalpak Turks, the place and importance of the epic tradition in Karakalpak folklore is emphasized and some studies on Karakalpak literature in Turkey are also aimed to give information about.

Keywords: Epic, Karakalpak Epics, Er Ziyvar

TEŞEKKÜR

Araştırmamda konu seimime yardımcı olan ve alışma boyunca engin bilgilerinden sıka istifade ettiğim kıymetli hocam Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT'a Őukranlarımı sunarım.

alışma boyunca değerli fikirlerini benden esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Atila Kartal'a teşekkür ederim.

Araştırmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, yol göstericim, danışmanım, değerli Hocam Doç. Dr. Ünsal Yılmaz Yeşildal'a en içten dileklerle teşekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ

Nüfusu 200 milyonu aşan Türk Dünyası birbirine kan bağı, tarih bağı, dil bağı, kültür bağı gibi pek çok ortak bağ ile bağlanmıştır. Bu bağların sağlanmasındaki en büyük paylardan birisi de sözlü kültür ve sözlü kültüre bağlı çeşitli anlatılardır. Sözlü kültürün araştırılıp incelenmesindeki en önemli rollerden birisi ise şüphesiz halk bilimine düşmektedir.

Son yıllarda, Sovyetler Birliğini'nin dağılması ile birlikte Türk Dünyası olarak adlandırdığımız bir başka deyişle bizlerin de gönül coğrafyası olan ata topraklarımız ile yakınlık ve kültürel paylaşımlarımız eşzamanlı olarak hızlanmıştır. Beni bu çalışmaya sevk eden de bu gönül bağı ve destan anlatılarının ortak tarihimizin, geleneklerimizin köklerini taşıması olmuştur. Destan anlatılarında karşımıza çıkan ejderha, destana bir anlamda olağanüstülük kazandırır. Benim nazarıma göre destana olağanüstülük kazandıran ejderha değil, ejderhaların da yenilebileceğini anlatmasıdır. Bu duygularla Türk Dünyasının bir gün tıpkı ejderhaları devirip muradına eren bahadırlar gibi yeniden bir olacağını inancım tamdır. İşte bu şevk, beni destan çalışmaya yönlendirmiştir.

Bu çalışmada halk bilimi içerisinde yer alan destan üzerinde durulmuş, Karakalpak edebiyatındaki Er Ziyvar destanı Kiril alfabesinden transkripsiyonlu olarak Latin alfabesine, Karakalpak Türkçesi ile yazıya geçirilen metinler ise Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Çalışmamızın amacı Karakalpak destanlarından olan Er Ziyvar destanını, içerisinde yansıttığı sosyal çevre ve şartlarla birlikte kültürel bir miras olarak ortaya çıkartmak, tanıtmaktır.

Çalışmamız Giriş, Metin, İnceleme ve Sonuç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde genel destan kavramı, oluşumu, destanın özellikleri ve destanın Karakalpak edebiyatındaki yeri üzerinde durulmuştur. Karakalpak Türkleri ve Karakalpakistan hakkında bilgi verilmiş, Karakalpak Türkleri hakkında Türkiye'de yayımlanan çalışmalar "Kitaplar", "Kitap Bölümleri", "Ansiklopedi Maddeleri", ve "Tezler" başlıklar olarak sınıflandırılmış ve çalışmaların tanıtımı yapılmıştır.

Metin bölümünde Kiril harfleriyle yazıya aktarılmış Karakalpak Folkloru¹ isimli eserin IX. cildindeki Er Ziyvar destanı transkripsiyonlu olarak Latin harflerine, Karakalpak Türkçesinden de Türkiye Türkçesine aktarılmış ve mukayese kolaylığı açısından karşılıklı olarak verilmiştir.

¹ Maksetov, K., Esemuratov, G., Kojikbaev, E. (1981). Karakalpak Folkloru. Karakalpakistan Basması, Nukus.

Çalışmamızın İnceleme bölümünde ise Er Ziyvar destanında bulunan motifler hakkında bir inceleme ve değerlendirme yapılmıştır. Çalışmamızın Sonuç bölümünde ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Son olarak da yararlandığımız kaynaklar “Kaynakçalar” kısmında yer almaktadır.

Mehmet Serdar KAYGISIZ

Antalya-2020

BİRİNCİ BÖLÜM

DESTAN ve KARAKALPAKLAR

Bu bölümde destan kavramı, destan tanımı, Türk destanlarının bazı genel özellikleri ve Karakalpak Türkleri, destanın Karakalpak halk edebiyatındaki yeri ve Karakalpakistan'daki destan çalışmaları hakkında bilgi verilecek, Karakalpak Türkleri üzerine Türkiye'de yapılan bir takım araştırmalar tanıtılacaktır.

1.1. Destan Kavramı

Destan, insanlık tarihinin vermiş olduğu ilk sanatsal eserlerdendir. Kendi ruhundaki sanatı ve sanatçı kişiliği fark eden insanoğlunun bunu dışarıya yansıttığı ilk ürünlerinden birisi de destandır. Öyle ki, destanlarda bahsi geçen bir takım olay ve konular kutsal kitaplarda bile yerini almıştır. Örneğin, bilinen ilk yazılı destan olan Sümerler'e ait, Gılgamış Destanı'nda geçen tufan hadisesi üç kutsal kitapta da anlatılır. Buradan hareketle destanın insanoğlunun zihinsel gelişimindeki varlığına ve onun anlatmaya değer gördüğü olayları yansıtmaya biçiminden dolayı önemi büyüktür. Destan anlatılarında işler ve olaylar olağanüstüdür. Milletlerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları göç, savaş, çeşitli felaketler ve kahramanlıklar destanları yaratmıştır. Doğal ve yazılı olarak ikiye ayırdığımız destanların bir yazarı yoktur, milletleri vardır. Doğal destanlar olarak adlandırdığımız destanlar, sözlü kültür dairesi içerisinde inkişaf etmiş ve ait olduğu milletlerin yaşayış, inanış ve teamülleri gibi konularda önemli bir kültür aktarım aracı olmuştur.

Çeşitli milletlerde müstakil olarak gelişen destan, bu milletlerde farklı şekillerde isimlendirilmiştir. Latince "epos", Farsçada "destân", Arapçada "el-sra" olarak adlandırılan destan terimi bize Farsçadan geçmiştir. Türk lehçelerinde "dastan", "cır", "comok", gibi terimlerle isimlendirilmektedir.²

Metin Ekici destanın tanımını şöyle yapmaktadır;

"Destan, bir millet veya toplumun hayatında derin bir iz bırakmış olaylardan kaynaklanıp; çoğunlukla manzum, bazen de manzum-mensur karışık, birden fazla olayın aktarımına izin veren genişlikte; usta bir anlatıcı tarafından veyahut da ustalardan öğrendiğini aktaran bir çırak tarafından, bir dinleyici kitlesi önünde bir müzik aleti eşliğinde veya sadece bir ezgiyle anlatılan; sözlü olarak anlatılanlarından bazıları yazıya geçirilmiş; bir milleti veya toplumu sonuçları bakımından ilgilendiren bir kahramanlık konusuna sahip; dinlendiğinde veya okunduğunda milli değerleri, şahsi değerlerin üstünde tutmayı benimseten sözlü veya yazılı edebi yaratmadır."³

² Elçin, Şükrü, (2014)., Halk Edebiyatına Giriş., Akçağ Yay., Ankara.

³ Ekici, 2002

1.2. Destanın Bazı Özellikleri

Bu kısımda Türk destanlarının şekil ve muhteva özellikleri üzerinde bilgi verilmiştir. Türk destanları manzum, nesir ve ikisinin bir arada karışık şekilde yer aldığı görülür. Manzum destanlarda hece ölçüsü veya başka bir nazım birimi kullanılabilir. Bunun dışında serbest şekilde icra edilen destanlar da vardır. Destanlarda kullanılan dil açık, akıcı ve anlaşılır olmasının yanı sıra mübalağa, benzetme ve tezat unsurların bir arada olduğu bir anlatıma sahiptir. Bir destan metni hem gerçek hem de hayal ürünleri ile bezenmiştir.

1.3. Karakalpakistan'da Destan Çalışmaları

Bugün hala yaşamakta olan Türk destan geleneğinin önemli noktalarından birisi de Karakalpaklar'daki destan geleneğidir. Karakalpaklar'a ait çok sayıda destan mevcuttur. Bunlardan en yaygın olarak icra edilenleri genellikle kahramanlık temalı destanlardır. Karakalpaklar'da yaygınca anlatılan destanlar, "Alpamış", "Kırk Kız", "Maspatşa", "Koblan" ve "Edige"dir. Burada özellikle "Kırk Kız" destanı kahramanı açısından hem Türk destanlarında hem de Karakalpak destan geleneğinde özgece bir yere sahiptir. "Kırk Kız" destanının kahramanı kadındır.

Karakalpaklar yaşadıkları coğrafya nazarından destan geleneğinin güçlü bir şekilde icra edildiği Özbek, Kazak, Türkmen ve Kırgızlar ile çevrelenmiştir. Bu geleneğin olumlu manada baskısından dolayı Karakalpaklar'da destan geleneği canlıdır. Bizim de incelediğimiz Er Ziyvar destanı Karakalpaklar arasında bilinen ve tanınan icracıların sıklıkla anlattıkları bir kahramanlık destanıdır.

Karakalpak destan anlatıcıları "Şayır", "Kıssahan", "Jırav", "Baksı" ve "Jırşı" olarak adlandırılır. Bu anlatıcılar birbirinden bildikleri destanlar ve bu destanları anlatım tarzları açısından ayrılırlar. Şayırlar, adından da anlaşılacağı gibi irticalen şiir söyleyebilirler. Bir Şayır aynı destanı anlatırken içerisine kahramanlık temalı şiirler ekleyebilir. Bu şiirler destan konusunun ana çatısına uygun olarak, uygun kısımlarda okunarak destan anlatımı güçlendirilip, zenginleştirilir. Jıravlar ise kahramanlık destanları anlatırlar. Jıravlar'ın anlattıkları kahramanlık destanlarının ana çatısı aynıdır. Kimilerinde jıravın kendi üslubuyla bezenmiş ufak farklılıklar görülür. Bizim de çalışmasını yaptığımız Er Ziyvar destanının jıravı, Jırav Kurbanbay Tajibaev'dir. Er Ziyvar destanı Tajibaev'in repertuarından C. Beknazarov ve G. Esemuratov tarafından 1958 yılında derlenerek yazıya geçirilmiştir. Karakalpak destanlarıyla ilgili çalışmaların başlangıç tarihi, Karakalpak folklor çalışmalarıyla paralellik göstermektedir. 1740-1741 yıllarında Rus Çarının emriyle Orta Asya'ya gelen Muravin ve Gladişev adlı iki bilim adamının Sirderya kıyısındaki Karakalpaklardan destan metinleri derlemesiyle başlayan Karakalpak destan çalışmaları, sonraki dönemlerde derleme

faaliyetleriyle devam etmiştir. Karakalpak destanları hakkında bilimsel anlamdaki çalışmalar ise, folklor biliminin dünyadaki gelişmesine ve bölgedeki siyasi değişimlere bağlı olarak 20. yüzyılın ilk yarısında yapılmaya başlamıştır.⁴

1.4. Karakalpak Türkleri Ve Karakalpakistan

1.4.1. Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti

Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti, Özbekistan'a bağlı Özerk bir cumhuriyettir. Aral Gölü'nün güneyinde yer alan Karakalpak Özerk Cumhuriyeti, batıda ve kuzeyde Kazakistan, güneyde Türkmenistan ve doğuda Özbekistan ile komşudur.⁵ Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti 41°00 ve 44°10 paralel, 56°20' ve 65°15' meridyenleri arasında yer almaktadır. Karakalpakistan, Aral Gölü'nün güney kıyısında yer almakta olup, on iki siyasi bölgeye ayrılır. Karakalpakistan, sert ve karasal iklime sahiptir. Yıllık sıcaklık ortalaması 10° ile 13° arasındadır. Yıllık yağış hacmi ise 75 ile 100 m³ arasındadır ve genelde ilkbahar ve kış aylarında yağış alır. Karakalpakistan'daki Sirderya Nehri'nin güney-batı tarafından ayrılan büyük kolu Janaderya Nehri bulunmaktadır. Karakalpakistan'ın en büyük nehri ise Amuderya Nehri'dir. Bu nehir, cumhuriyetin güney kısmı ve merkezinde bulunan ovaları besler. Karakalpakistan'da başta Karateren Gölü olmak üzere irili ufaklı göller de bulunmaktadır. Karakalpakistan'ın güney ve batısında bulunan Kızılkum Çölü'nde 1000 m. yüksekliğinde Sultan Üvez, Bukan-Tay gibi küçük dağlar yer alır. Karakalpakistan'ın güney-doğu bölgesinde yarı çöl halinde bulunan Üstyurt adında bir plato vardır. Bölgede karasal iklime ait bitkiler yetişir. Bu bitkiler yanında çöl ve yarı çöl ortamına uygun bitkiler de yetişmektedir. Kongirat bölgesinde "toğay" adı verilen sazlıklar ve bataklıklardan oluşan küçük ormanlar bulunmaktadır.⁶

Karakalpakistan'ın yüz ölçümü yaklaşık 165.642 km² olup, başkenti Nökis (Nukus) şehridir. 1932 yılına kadar başkenti Amuderya sahilinin güneyinde bulunan Törtkül'dür. Bu tarihten sonra Nökis (Nukus) başkent yapılmıştır.⁷ Karakalpakistan'ın en önemli şehirleri ise Nökis (Nukus) yanında, Törtkül, Şımbay, Hocaeli, Moynak, Kongirat ve Biruni'dir Karakalpakistan, 1925-1930 yılları arasında Kazak Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne

⁴ Pınar Dönmez Fedakâr. *Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi Bilim Dalı, 2008. s. 79

⁵ R. Rahmeti Arat. "Kara-Kalpaklar." İslam Ansiklopedisi. C. 6, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1967, s. 184.

⁶ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 10.' dan naklen; N. A. Baskakov. "Kara-kalpakskaya ASSR" (Karakalpak Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti). *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*. C. 31, Hzl. O. Yu. Şmidt, Moskova: Rosudarstvennyy İnstitut, 1937, ss. 437-438.

⁷ Ahmet Taşağıl. "Karakalpaklar." TDV İslam Ansiklopedisi, C. 24, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, ss. 426-427.

bağlı özerk bölgeydi. 20 Temmuz 1930'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne dâhil edildi. Aralık 1936 tarihinde ise Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlandı. Bugün ise Özbekistan Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bir bölgedir.

Karakalpak Türklerinin bugünkü nüfusunun büyük bir kısmı, Özbekistan Cumhuriyeti'nin içinde yer alan "Karakalpak Özerk Cumhuriyeti"nde yaşamaktadır. 2017 yılı verilerine göre Karakalpakistan'ın nüfusu 1.818.000'dir. Karakalpaklar bu nüfusun yaklaşık %30'unu oluştururlar. Karakalpakistan'da ağırlıklı nüfus Karakalpaklar, Özbekler ve Kazaklar'dan oluşur. Karakalpakistan dışında ağırlık olarak Rusya'da yaşayan Karakalpaklar da vardır. Bunların tahmini nüfusu 300.000 dolaylarındadır.

Karakalpakistan ekonomisinin temeli tekstil ve gıda ürünlerinden oluşmaktadır. Bunların ardından pamuk üretimi, hayvancılık ve balıkçılık gelmektedir. Karakalpak sanayisini pamuk işleme tesisleri oluşturmaktadır. Ayrıca pamuk yağı üretim tesisleri de bulunmaktadır. Aral Gölü'nün güney kıyısındaki Moynak Bölgesinde balık işleme tesisleri vardır. Aral Gölü'nde başta sazan olmak üzere, barbus (bıyıklı balık), kılıç balığı gibi balıklar avlanmaktadır. Karakalpak sanayisinde süt ve yağ üretimi yapan kuruluşlar ve bunları işleyen fabrikalar da vardır. Gıda üretim tesisleri Nökis ve diğer büyük şehirlerde bulunmaktadır. Hocaeli şehrinde küçük tonajlı gemi tamir atölyeleri bulunmaktadır.⁸

Kıpçak grubu içerisinde yer alan Karakalpak Türkçesi, Kazak Türkçesine çok yakındır. Bu nedenle, bazı araştırmacılar tarafından Kazak Türkçesinin bir diyalekti olarak da kabul edilmektedir. Karakalpak Türkçesi, Sovyetler Birliği döneminde yazı dili haline getirilmiştir. 1924-1932 yılları arasında Arap alfabesi, 1928 yılında Latin alfabesi (birinci alfabe), 1932-1938 yılları arasında Latin alfabesi (ikinci alfabe), 1940-1957 yıllarında Kiril alfabesi (birinci alfabe), 1957 yılında Kiril alfabesi (ikinci alfabe) kullanılmıştır. 1993 yılında Özbeklerle birlikte Latin alfabesine geçilmiştir.⁹

Orta Asya'daki diğer Türk Cumhuriyetleri gibi Karakalpakistan'ın da nüfusunun büyük bir kısmı Müslüman'dır. Karakalpak Türkleri İslami inançları uygulamakla birlikte, İslamiyet'ten önceki inançlarını da korumuşlardır. Karakalpakistan'ın tarih boyunca, yerleşik kültürle, atlı göçebe kültürün sınırını teşkil eden kültürel bir eşik konumunda olması, Karakalpak Türklerinin eski Türk inançlarını, İslamiyet'le kaynaştırarak canlı bir şekilde yaşatmasında önemli bir rol oynamıştır. Hanefî mezhebine mensup Karakalpakların İslam dinini ne zaman kabul ettikleri bilinmemektedir.¹⁰ Bununla birlikte Karakalpakistan, Orta

⁸ "Karakalpak." Türkler. C. 1. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002. s. 251.

⁹ Pınar Dönmez-Fedakar. "Karakalpak Türklerinin Sözlü Halk Edebiyatında Bazı Şekil ve Türler Üzerine." Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı. Hzl. G. Gülsevin, vd. İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 2005, ss. 197-206.

¹⁰ Ahmet Taşağıl. "Karakalpaklar." TDV İslam Ansiklopedisi, C. 24, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, s. 427.

Asya Cumhuriyetleri içinde dini bakımdan en muhafazakâr bölge olma özelliğinin yanında, Orta Asya sufizminin merkezi olması nedeniyle de özellikle Sovyet döneminde yoğun bir ateizm propagandasına maruz kalmıştır.¹¹

1.4.2. Karakalpak Adı

Karakalpak adına tarihi kaynaklarda ilk olarak 1578 yılında Buhara Hanı'na ait belgelerde rastlanmaktadır.¹² Fakat bu tarihten önce 12. yüzyıla ait Rus kaynaklarında “Çernie Klobuki” (Siyah Başlıklı), Moğol yıllıklarında ise “Hara Malagay” (Siyah Başlık), Doğu'ya giden seyyahların notlarında ise “Kara Börklü” adlı kavimlerden bahsedilmektedir. Bu kaynaklarda yer alan “kara kalpak” veya “kara saç” anlamındaki adlarla anılan kavim ya da kavimlerin bugünkü Karakalpaklar olduğu ise tartışma konusudur.

Karakalpak adının kökenine dair iki ayrı kaynaktan geldiği hakkında iddialar vardır. Birinci iddiada Karakalpak adının, bu kavmin başına giydiği başlıktan kaynaklandığı görüşü, ikinci iddiada ise bu kavmin başlarında bıraktıkları bir tutam saç nedeniyle bu adın verildiği görüşü hâkimdir.

Karakalpakların “kara” sıfatıyla adlandırılmaları; “yas” ve “matem” tutma sırasında siyah başlıklar giymeleri geleneğiyle ilişkilendirilmektedir. Karakalpakların “kara” sıfatıyla adlandırılmasıyla ilgili bir görüşe göre, Karakalpaklar savaşta yitirilen kardeşleri için yas tutmaları sırasında siyah başlıklar giymeleri nedeniyle “Karakalpak” adını almışlardır.¹³ Karakalpakların “kara” sıfatıyla adlandırılmasının nedenini açıklayan bir diğer görüşe göre de Karakalpak adı, muhtemelen Moğol saldırısı sonucu İdil kıyılarına göç etmek zorunda kalan Karakalpakların vatanlarını kaybetme üzüntüsünün işareti olarak siyah renkli başlıklar giymeleriyle ilişkilidir.¹⁴ Karakalpak adında yer alan “kalpak” kelimesi “Çoğunlukla yazları giyilen baş giyimi” anlamına gelmektedir.¹⁵ Kalpak kelimesi ile ses benzerliğine sahip olan “Ğulpak” kelimesi “Kız ve erkek çocukların başında bırakılan bir tutam saç.” anlamına gelmektedir.¹⁶ Karakalpak Türkleri arasında çocukların başlarının tepesinde bir tutam saç bırakılarak tıraş edilmesi geleneği vardır. Bugün Karakalpaklar arasında yapılmayan bu

¹¹ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 12.

¹² Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 13.'den naklen; S. Kamalov - A. Koşanov. Karakalpakstan Tarihi (Karakalpakistan Tarihi). Nökis: Bilim, 1993, s. 124.

¹³ Kamal Mambetov. Karakalpaklar Tarihi-İlimiy İzertlev (Karakalpaklar Tarihi-İlmi İnceleme). Nökis: Karakalpakstan, 1993, s. 34.

¹⁴ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 15'den naklen; Davlen Aytmuratov. Turkskie Etnonimi: Karakalpak, Çernie Klobuki, Çerkes, Bakurt, Kırgız, Uygur, Tyurk, Peçeneg, Sak, Massaget, Skif (Türk Etnonimi). Nökis: Karakalpakistan, 1986, ss. 8-42.

¹⁵ Karakalpak Tiliniñ Tüsindirme Sözlüğü (Karakalpak Dilinin İzahlı Sözlüğü). Hzl. Mamut Kalenderov, C. 3, Nökis: Karakalpakistan Baspası, 1988, s. 110.

¹⁶ Karakalpak Tiliniñ Tüsindirme Sözlüğü (Karakalpak Dilinin İzahlı Sözlüğü). Hzl. Mamut Kalenderov, C. 2, Nökis: Karakalpakistan Baspası, 1984, s. 49.

uygulamanın çocuğun hayatta kalması işlevine sahip olduğu görüşü mevcuttur. Özellikle çocuğu ölen aileler, daha sonra dünyaya gelen çocuğun yaşaması için çocuğun başında bir tutam saç bırakıp başın diğer kısımlarındaki saçları kazımışlardır. Bu uygulamanın daha sonra dünyaya gelen çocuklara yapılması mecburiyeti olmadığı için bütün Karakalpak çocuklarının ğulpağı yoktur. Çocukların saçları kesildiğinde kutlamalar yapılmaktadır. Bu uygulamaya Kazak Türklerinde de rastlanmaktadır.¹⁷ Karakalpak adıyla ilgili diğer bir görüş ise, bu adın ırk özellikleriyle ilgili olmayıp, Karakalpakların başlarına taktıkları kara kalpaklarla ilgili olduğunu ileri sürmektedir.¹⁸

1.5. Karakalpak Tarihi

Karakalpaklar VI. yüzyılda Oğuz, Kıpçak ve Peçenek gibi Türk boylarının karışması sonucu ortaya çıkmış bir topluluktur. Selçuklular'ın önderliğinde Oğuzlar İran üzerinden Anadolu ve Ortadoğu'ya yayılırken Karakalpaklar'ın bir kısmının bunlara katıldığı, ancak çoğunluğun Aral gölü civarında kaldığı bilinmektedir.¹⁹ Karakalpak adına tarihi kaynaklarda ilk defa 16. yüzyılın sonlarında rastlanmaktadır. Karakalpakların kökeni ve 16. asırdan önceki Karakalpak tarihi hakkında bilgiler temel olarak arkeolojik eserlere ve sözlü kaynaklara dayanmaktadır. Bu nedenle, Karakalpak tarihi 16. yüzyıl ve sonrası olmak üzere iki kısımda incelenecektir.

1.5.1. Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Karakalpak Tarihi

Selçuklular'ın önderliğinde Oğuzlar İran üzerinden Anadolu ve Ortadoğu'ya yayılırken Karakalpaklar'ın bir kısmının bunlara katıldığı, ancak çoğunluğun Aral gölü civarında kaldığı bilinmektedir. Karakalpak ismine ilk defa XI. yüzyıl Rus vekayi'namelerinde rastlanmakta, bu kaynaklarda Çerniye Klobutsi adıyla zikredilmektedir. Rivayete göre Kuman- Kıpçak adlı Türk boyunun akın ve yağmalarından bıkan Kiev Rus knezleri Karakalpaklar'la bir anlaşma yapmışlardır. Ruslar'a yaptıkları yardımın karşılığı olarak da Ukrayna topraklarında Dinyepr nehri civarı onlara verilmiştir. Bu bilgilere rağmen XVI. Yüzyıldan önce Karakalpak isminin bu şekliyle kullanıldığı henüz kesin olarak tesbit edilememiştir. Sadece Aral gölünün güneyinden gelen Oğuz-Peçenek karışımı bir boy tarihi kaynaklarda Çerniye Klobutsi ismiyle kaydedilmektedir. Dolayısıyla ilk dönemleri hakkında çok az şey bilinen Karakalpaklar, yüzyıllarca Türk göçüne sahne olan Aral gölü- Ural dağları

¹⁷ Fedakâr Dönmez. age. s. 16'dan naklen; H. Esbergenov-J. Hoşniyazov. Etnografiçeskie Motivi vı Karakalpakskom Folklore (Karakalpak Folklorunun Etnoğrafik Motifleri). Taşkent: Fan, 1988, ss. 7-8.

¹⁸ R. Rahmeti Arat. "Kara-Kalpaklar." İslam Ansiklopedisi. C. 6, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1967, s. 185.

¹⁹ Ahmet Taşağıl. "Karakalpaklar." TDV İslam Ansiklopedisi, C. 24, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, s. 427.

arasında yayılarak yaşamışlardır. XI. yüzyıldan sonra Kuman- Kıpçak akınları neticesinde daha da çağalmışlar ve Selçuklular'ın hakimiyeti altına girmişlerdir. XIII. yüzyılda Büyük Moğol Hanlığı'na tabi olan Karakalpaklar. Altın Orda Devleti tarih sahnesinde yerini aldığı anda onların hakimiyetine girdiler; bu devlet yıkılınca ortaya çıkan Nogay Hanlığı bünyesinde kaldılar.²⁰

1.5.2. 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Kadar Karakalpak Tarihi

XVI. yüzyılda bağımsızlıklarına kavuşunca bu defa doğrudan doğruya kendi adlarıyla tarihi kayıtlarda geçmeye başladılar. Bu devirde Aral gölünün doğusuna Siriderya (Seyhun) vadisine yerleştiler. Buhara Emirliği'ne tabi olarak yaşarlarken Kazaklar'ın baskısıyla kuzeye göç ettiler. XVI-XVII. yüzyıllar arasında Aral gölünün güneyini yurt tuttular. Bu bölge Hive Özbek Hanlığı'nın kontrolü altındaydı. Bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen birlik oluşturamadılar. Her kabile kendi reisi tarafından yönetiliyordu. Onların bu dağınık vaziyeti ve etraflarındaki komşularının daha güçlü olması tam bağımsız yaşamalarını engelledi. Yaklaşık 1722'de Karakalpak Hanı Ebü'l-Muzaffer Saadet İnayet Muhammed Sahadır ile Çar Petro arasında bir antlaşma yapıldı. 1743 yılında Kazaklar Karakalpaklar'ın topraklarını ele geçirdi. Karakalpaklar siyasi varlıklarını tamamen kaybederek farklı yerlere dağıldılar. Bir grup Taşkent'in batısına doğru gelirken diğer grup Aral gölü taraflarına göç etti. Ugradıkları bu istila karşısında Rus Çarı Deli Petro'dan yardım isteyen Karakalpaklar herhangi bir cevap alamadılar.

Karakalpaklar ikiye ayrılmalarından sonra XVIII. yüzyıl kaynaklarında Yukarı ve Aşağı Karakalpaklar diye anıldılar. XVIII. yüzyılda Taşkent tarafına göçenleri Buhara hakimiyeti, Aral gölü tarafına gidenleri ise Kazaklar'ın etkisi altına girdiler. Kazaklar'ın Rus nüfuz alanına girmesi Karakalpaklar'ı da etkiledi. Diğer taraftan 1754'te Seyhun'un orta bölgelerinde yaşayan 6000 kadar Karakalpak ailesi Buhara Emirliği'nin himayesine girerek Zerefşan vadisine yerleşti. XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Aşağı Karakalpaklar buldukları yerden ayrılarak bugün yaşadıkları Amuderya (Ceyhun) nehri deltasına gelip yerleştiler. Bunlar 1811'de Hive Hanlığı idaresine girdiler. Fakat burada başkaldırarak 1827'de Kongrat şehrinin kontrolünü ele geçirdiler. Reisleri han unvanını aldı ve Kazak nehri kıyısında kendine bir kale inşa ettirdi. Ruslar 1873'te Hive Hanlığı'nı işgal edince Karakalpaklar da onlara bağlandı. 1916'da Orta Asya müslümanlarının başlattığı isyan sırasında Ruslar'dan korkan Karakalpaklar Amuderya deltasına sığındılar. 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından Amuderya'nın sağ yakasında oturan Karakalpaklar 1918'de ilan edilen Özerk Türkistan

²⁰ Ahmet Taşağıl. age. s. 427.

Cumhuriyeti'ne dahil edildiler. Sol yakasında oturanlar 1920 yılına kadar Hive Hanlığı'na bağlı kaldılar. Karakalpak toprakları 1920'de Ruslar'ın hakimiyeti altına girdi. 1924'te Sovyetler Birliği'ne dahil edildikten sonra milli sınırların belirlenmesi neticesinde 11 Mayıs 1925'te Rusya Federasyonu'nda teşkil edilen Kazakistan Özerk Cumhuriyeti için Ceyhun'un her iki kenarında Karakalpak özerk vilayeti oluşturuldu. 20 Mart 1932'de Karakalpak özerk vilayeti Kazakistan'dan ayrılarak Rusya federasyonuna bağlı Karakalpak Özerk Cumhuriyeti'ne dönüştürüldü. Karakalpak toprakları 1936'da Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne devredildi. O zamandan günümüze kadar bu cumhuriyetin içinde özerk konumunu muhafaza etmektedir. 1989'dan itibaren Karakalpak milliyetçileri Özbek hükümetine Özerk Karakalpak Cumhuriyeti kurmak istediklerini bildirdiler. 1990'da Karakalpak yönetimi özerk cumhuriyet ilan etti. Özbekistan 31 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlığını kazandıktan sonra Özbek milliyetçileri Karakalpaklar'ın başlattığı hareketi bastırmaya çalışmakla beraber halen Karakalpaklar muhtar vaziyetlerini sürdürmektedirler.²¹

1.6. Karakalpak Türkleri Hakkında Türkiye'de Yayımlanan Çalışmalar

Karakalpak Türkleri hakkında, Türkiye'de yayımlanan çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu kısımda ağırlıklı olarak dil, tarih ve folklor alanlarındaki bu çalışmalar; "Kitaplar", "Kitap Bölümleri", "Ansiklopedi Maddeleri", "Tezler" ve başlıkları altında tasnif edilecek ve her kısım kendi içinde kronolojik olarak ele alınacak, söz konusu çalışmaların tanıtımı ve değerlendirilmesi yapılacaktır.

1.6.1. Kitaplar

Karakalpak Türkleri hakkında Türkiye'de yayımlanan ilk müstakil çalışma 1974 yılında Ankara'da yayımlanmış olan, Ziya Kurter'in kaleme aldığı "Karakalpak (Türkleri)" adlı kitaptır.²² Bu eserde Karakalpak Türklerinin dili, edebiyatı, tarihi, o dönemki siyasi durumu hakkında bilgi verilmiş, Sovyetler Birliği yönetimindeki Türklerin siyasi ve sosyal durumu ile Karakalpaklar ve Terekemeler (Karapapaklar) arasındaki ilişki tartışılmıştır. Eser, Karakalpakların ve Terekemelerin tarihi bakımdan aynı kökene sahip olduğu görüşü ile son bulmuştur.²³

Karakalpak Türkleri hakkında Türkiye'de yayımlanan ikinci çalışma, meşhur Karakalpak âşık Berdak hakkında, İrfan Ünver Nasrattınoğlu tarafından hazırlanmış ve 1997 yılında Ankara'da yayımlanmış olan "Karakalpak Halk Ozanı Berdak" adlı çalışmadır.²⁴

²¹ Ahmet Taşağıl. age. s. 427

²² Ziya Kurter. Karakalpak (Türkleri). Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret, 1974.

²³ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 38.

²⁴ İ. Ü. Nasrattınoğlu. *Karakalpak Halk Ozanı Berdak*. Ankara: Ocak Yayınları, 1997.

“Giriş” ve “Şiirler” olmak üzere iki bölümden oluşan çalışmanın “Giriş” kısmında Nasrattınoğlu’nun Karakalpakistan’a yaptığı bir gezinin hatıralarına ve orada yapılan gözlemlere yer verilmiştir. Bu kısımda Karakalpakistan’ın coğrafyası, ekonomisi, nüfusu, tarihi hakkında çok genel bilgilere de yer verilmiştir. Bu tanıtıcı kısmın hemen ardından Berdak’ın şiirlerinin Türkiye Türkçesine aktarılmış metinlerine yer verilmiştir.²⁵

Karakalpak Türklerinin edebiyatı konusunda Türkiye’de yapılmış çalışmalardan biri de, Ceyhun Vedat Uygur tarafından hazırlanmış olan “Karakalpak Türkleri Edebiyatı (Gramer, Yazılı Edebiyat, Destanlar)” adlı eserdir.²⁶ 1999 yılında Denizli’de yayımlanan bu çalışma, “Giriş” ve üç bölümden meydana gelmektedir. “Giriş” kısmında Karakalpakistan’ın kısa bir tanıtımı yapıldıktan sonra, Karakalpak Türkçesinin incelendiği “Birinci Bölüm” yer almaktadır. Bu dil incelemesini takip eden “İkinci Bölüm”de Karakalpak edebiyatı örneklerle tanıtıldıktan sonra, “Destanlar” adı verilen “Üçüncü Bölüm”de meşhur bazı Karakalpak destanlarının özetlerine yer verilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise Karakalpak atasözlerinden örnekler yer almaktadır. Bu eser, Karakalpak edebiyatının Türkiye’de tanıtan ilk çalışmalardan biri olması bakımından önemlidir.²⁷

2001 yılında yayımlanmış olan “Karakalpak Türkçesi Grameri (Fonetik, Morfoloji, Sentaks)” adlı çalışma, Karakalpak Türkçesi hakkında Türkiye’de yayımlanan ilk müstakil dil incelemesidir.²⁸ Ceyhun Vedat Uygur tarafından hazırlanmış olan bu eserde Karakalpak Türkçesinin fonetik yapısı ve dilbilgisi özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu çalışmanın sonunda Karakalpak Türkçesindeki çeşitli edebi eserlerden ve inceleme eserlerinden alınmış metin parçalarının transkripsiyonlarına ve bu metinlerin Türkiye Türkçesine aktarmalarına da yer verilmiştir.²⁹

Karakalpak Türkleri hakkında Türkiye’de yayınlanmış bir diğer çalışma, Karakalpak bilim insanları Sarıgül Bahadırova ve S. Ahmedov tarafından kaleme alınmış olan “Karakalpak Halk Edebiyatı Terimleri ve Destanları” adlı sözlük çalışmasıdır.³⁰ Ali Abbas Çınar tarafından Karakalpak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılan kitabın orijinal adı “Folklorik Terminlerin Kısa Sözlüğü” olup, Bilim Yayınevi tarafından 1992 yılında Nökis’te yayımlanmıştır. Halk edebiyatı terimlerinin alfabetik olarak açıklandığı kitabın sonunda bulunan “Ekler” kısmında bazı Karakalpak destan özetlerine yer verilmiştir.

²⁵ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 38.

²⁶ Ceyhun Vedat Uygur. Karakalpak Türkleri Edebiyatı (Gramer, Yazılı Edebiyat, Destanlar). Denizli: Özcan Ofset, 1999.

²⁷ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 39.

²⁸ Ceyhun Vedat Uygur. Karakalpak Türkçesi Grameri (Fonetik, Morfoloji, Sentaks), Denizli: Bilal Ofset, 2001.

²⁹ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 39.

³⁰ Sarıgül Bahadırova-S. Ahmedov. Karakalpak Halk Edebiyatı Terimleri ve Destanları. Aktaran.: Ali Abbas Çınar. Muğla: Karaca Matbaası, 2004.

Türkiye’deki Karakalpak folklor çalışmaları bakımından faydalı bir yardımcı eser olan bu kitabın “Önsöz”ünde Ali Abbas Çınar, Türkiye Türkçesine aktarmasında, çalışmanın içeriğinin daha açık anlaşılması için “Karakalpak Halk Edebiyatı Terimleri ve Destanları” adının tercih edilmiş olduğunu belirtmiştir. Kitap, “Terimler Dizini” ve “Destanlar Dizini” kısımlarıyla tamamlanmıştır. Eserin orijinalinde bulunmayan ve Çınar tarafından eklenen bu kısımlar, Türkiye’deki okuyucu için faydalı olmuştur.³¹

Karakalpak Türkleri hakkında yayımlanan en yeni çalışma Salih Yılmaz tarafından hazırlanan “XVI.-XX. Yüzyıllarda Karakalpak Türkleri” adlı kitaptır.³² Yazarın, 2000 yılında tamamladığı “Yeniçağda Karakalpak Türkleri” adlı yüksek lisans tezi temelinde hazırlanmış olan çalışma, Karakalpak Türklerinin tarihi konusunda Türkiye’de yayımlanan ilk müstakil çalışma olması yanında, aynı zamanda en kapsamlı çalışmadır. “Giriş”, beş bölüm ve “Sonuç” kısımlarından oluşan çalışmanın “Giriş” kısmında Karakalpak terimi açıklanmış, Birinci Bölümde Karakalpak Türklerinin tarih sahnesine çıktığı, İkinci Bölüm’de Karakalpak Türklerinin 16.-18. yüzyıllardaki tarihi, Üçüncü Bölüm’de Karakalpak Türklerinin Türkistan hanlıklarıyla ilişkileri, Dördüncü Bölüm’de Karakalpak Türklerinin 16.-18. yüzyıllardaki kültür ve teşkilatlanması ve Beşinci Bölüm’de Karakalpak Türklerinin 20. yüzyıldaki tarihi ele alınmıştır. Eser, Karakalpak Türklerinin yakın çağdaki tarihi ve kültürü bakımından oldukça kapsamlı bir bilimsel çalışmadır.³³

Karakalpak Türkleri hakkında Türkiye’de yapılmış bilimsel yayınların yanında, popüler yayımlar da bulunmaktadır. Hasan Kallimci tarafından düzenlenmiş olan “Kırk Kahraman Kız”³⁴ adlı çocuk kitabı, Karakalpak Türklerin meşhur destanı “Kırk Kız”dan uyarlanmıştır.

Karakalpak Türkleri hakkındaki bir diğer popüler yayım ise ünlü Karakalpak romancı Tulepbergen Kaipbergenov’un “Karakalpak Kızı” adlı romanının Türkiye Türkçesine çevirisidir.³⁵ Kayhan Yükseler tarafından Rusça’dan tercüme edilmiş olan romanda, Sovyetler Birliği döneminde rejim değişikliğiyle birlikte yaşanan değişiklikler ve zorluklar, bir Karakalpak köyünde yaşayan bir kadının hikâyesi çerçevesinde anlatılmaktadır.

Karakalpak Türkleri hakkında burada ele alınmış olan müstakil çalışmaların yanında, hâlihazırda yayıma hazırlanmakta olan birkaç çalışma daha bulunmaktadır. Ceyhun Vedat Uygun tarafından TDK tarafından yürütülmekte olan “Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü

³¹ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 40 .

³² Salih Yılmaz. XVI-XX. Yüzyıllarda Karakalpak Türkleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2006.

³³ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 40.

³⁴ Hasan Kallimci. Kırk Kahraman Kız. İstanbul: Hikmet Neşriyat, 2003.

³⁵ Tulepbergen Kaipbergenov. Karakalpak Kızı. Çev. Kayhan Yükseler, İstanbul: Evrensel Basım Yayın-Roman Dizisi, 2006.

Projesi” kapsamında dört ciltlik “Karakalpak Türkçesi Sözlüğü”nün Türkiye Türkçesine aktarılması tamamlanarak TDK’ya teslim edilmiştir.³⁶

1.6.2. Kitap Bölümleri

Karakalpak Türklerine yer veren çalışmaların en eski tarihlilerinden biri Baymirza Hayıt tarafından hazırlanmış ve 1975 yılında yayımlanmış olan “Türkistan Devletlerinin Milli Mücadeleleri Tarihi” adlı kitaptır.³⁷ Söz konusu kitapta Türkistan Devletlerinin tarihi içinde Karakalpak Türklerine de yer verilmiştir.³⁸

Orta Asya Türk Devletleri ve grupları hakkında Türkiye’de yapılan çalışmalara ışık tutan Zeki Velidi Togan’ın “Bugünkü Türk İli Türkistan ve Yakın Tarihi” adlı kitap, Karakalpak Türklerinin tarihi konusunda da en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.³⁹ Toganın eserinde Karakalpaklara ayrılmış bir bölüm bulunmamakla birlikte, Türkistan tarihi içinde yeri geldikçe Karakalpak Türklerine de değinilmiştir.⁴⁰

Nadir Devlet’in, Türk dünyasının coğrafyası, ekonomisi, tarihi, sosyal, kültürel ve dini yapısı vb. gibi hemen her konuda kısaca bilgi veren bir başvuru kaynağı niteliğindeki “Çağdaş Türk Dünyası” adlı kitabının, Özbekistan Cumhuriyeti’ne ayrılan bölümü (ss. 163-187) içerisinde “Karakalpak Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti” (ss.173-174) başlığı altında Karakalpak Türklerine de yer verilmiştir.⁴¹

1999 yılında Ankara’da yayımlanan, Metin Ergun’un hazırladığı “Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi” adlı iki ciltlik çalışma, Türk dünyası efsaneleri hakkında bilgi veren en kapsamlı çalışmalardan biridir.⁴² Kitapta, Karakalpak efsaneleri üzerinde yapılan araştırmalara (C.1, ss. 137-139) ve sekiz tane Karakalpak efsanesi metninin transkripsiyon ve aktarmasına (C.2, ss. 761-768) yer verilmiştir.

Saim Sakaoğlu’nun “101 Türk Efsanesi” adlı kitabında da bir Karakalpak efsanesi bulunmaktadır.⁴³ Kitapta, “Karakalpak” (ss. 62-63) başlığı altında yer alan efsane, Metin Ergun’un yukarıda hakkında bilgi verdiğimiz “Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi” adlı kitabından alınmıştır.⁴⁴

Türk Dünyası El Kitabı’nın beşinci cildinin Ceyhun Vedat Uygur tarafından kaleme alınan “Karakalpak Edebiyatı” (ss. 399-421) adlı kısmında Karakalpak Türklerinin edebiyatı

³⁶ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 41.

³⁷ Baymirza Hayıt. Türkistan Devletlerinin Milli Mücadeleleri Tarihi. Ankara: TTK, 1975.

³⁸ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 42

³⁹ Zeki Velidi Togan. Bugünkü Türk İli Türkistan ve Yakın Tarihi. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1981.

⁴⁰ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 42.

⁴¹ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 43

⁴² Metin Ergun. Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi. C. 2, Ankara: TDK Yayını, 1997.

⁴³ Saim Sakaoğlu. 101 Türk Efsanesi. Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.

⁴⁴ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 43

ve folklor ürünleri hakkında bilgi verilmiştir.⁴⁵ Söz konusu kısımda hem Karakalpak edebiyat tarihi hem de Karakalpak edebiyatçılarından önemli isimlerin eser adları yer almaktadır.

1.6.3. Ansiklopedi Maddeleri

Ansiklopedilerin “Karakalpak” maddeleri içerisinde İslam Ansiklopedisi’nin, Reşit Rahmeti Arat tarafından yazılmış olan “Karakalpaklar” maddesi önemli bir yere sahiptir.⁴⁶ Zengin bir bibliyografyaya sahip olan bu maddede yer alan, özellikle tarihle ilgili bilgiler, Karakalpak Türkleri hakkında daha sonra yayımlanan çalışmaların hemen hepsinde değerlendirilmiş olmakla birlikte söz konusu maddedeki siyasi yapı, nüfus ve ekonomi gibi pek çok bilginin o dönemki verilere dayandığı unutulmamalıdır.⁴⁷

Karakalpak Türkleri hakkındaki bir diğer başvuru kaynağı ise Diyanet Vakfı tarafından yayımlanan İslam Ansiklopedisi’nde yer alan ve Ahmet Taşağıl tarafından yazılmış olan “Karakalpaklar” maddesidir.⁴⁸ Son dönemde hazırlanan bu maddede yer alan bilgiler, yukarıda zikredilen ansiklopedi maddelerine göre daha güncel bilgilere sahiptir ve bu maddenin sonunda zengin bir bibliyografya bulunmaktadır.⁴⁹

Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisinin 23. cildi “Karakalpak Edebiyatı”na ayrılmıştır.⁵⁰ Prof. Dr. Pirmat Şermuhammedulı ve Tahir Kahhar tarafından hazırlanan ve Ceyhun Vedat Uygur tarafından Latin harflerine çevrilerek, Karakalpak Türkçesinden aktarılan çalışmada “Karakalpak Halkı, Karakalpak Dili ve Karakalpak Edebiyatı”, “Karakalpak Halk Edebiyatı”, “Halk Destanları”, “XVIII.-XIX. Asırlar Karakalpak Yazılı Edebiyatı” ve “XIX.Asrın Sonu Ve XX.Asrın Başlarındaki Karakalpak Yazılı Edebiyatı” başlıkları yer almaktadır. Karakalpak edebiyatı ve sözlü folklor ürünlerinden destanlar hakkında bilgi verilen kaynakta, Karakalpak edebiyatçılarından eserlerinden örnek metinler de bulunmaktadır. Ayrıca metinlerden önce yazarlar hakkında da bilgi verilmiştir. Kitapta transkibe edilmiş metinler ve aktarma birlikte sunulmaktadır.⁵¹

Türkler Ansiklopedisi’nin pek çok cildinde Karakalpaklara değinilmekle birlikte, birinci ciltte Özbekistan ve dâhilinde Karakalpakistan’ın ekonomik yapısı, üçüncü ciltte

⁴⁵ Ceyhun Vedat Uygur. “Karakalpak Edebiyatı.” *Türk Dünyası El Kitabı*. C. 5, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, 1999, s. 399-421.

⁴⁶ Reşit Rahmeti Arat. “Karakalpaklar.” *İslam Ansiklopedisi*. C. 6, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1967, ss. 184-188.

⁴⁷ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 45

⁴⁸ Ahmet Taşağıl. “Karakalpaklar.” *İslam Ansiklopedisi*. C. 24, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, ss. 426-427.

⁴⁹ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 45

⁵⁰ *Karakalpak Edebiyatı*. Hzl. Pirmat Şermuhammedulı-Tahir Kahhar, Aktaran: Vedat C. Uygur. *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi: Başlangıcından Günümüze Kadar*. C. 23, Redaktör. Nevzat Köseoğlu, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 2003.

⁵¹ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 46

“Karakalpak Özerk Cumhuriyeti”, on dokuzuncu ciltte “Özbekistan Cumhuriyeti”, yirminci ciltte ise “Karakalpak Türkçesi” hakkında kapsamlı bilgi verilmektedir.⁵²

1.6.4. Tezler

1.6.4.1. Doktora Tezleri

Ceyhun Vedat Uygur tarafından, Ahmet Bican Ercilasun danışmanlığında hazırlanan “Kırgız-Kazak-Karakalpak Türkçelerinde İsim” adlı doktora tezi Karakalpak Türkçesi hakkında Türkiye’de yapılan ilk dil incelemeleri arasında yer alır.⁵³ Çalışmanın “Giriş”inde yer alan “Karakalpak Türkçesi” adlı kısımda Karakalpak Türkçesinin ses özelliklerine yer verilmiştir. Tezin diğer bölümleri isimlerin ses ve dil özelliklerine ayrılmış, Kazak, Kırgız ve Karakalpak Türkçeler mukayese edilerek, örneklere yer verilmiştir.⁵⁴

Karakalpak Türkçesi hakkındaki tezlerden biri de Leyla Karahan danışmanlığında, Erol Güngördü tarafından hazırlanan “Kırgız-Kazak-Karakalpak Türkçelerinde Fiil” adlı çalışmadır. Kazak ve Kırgız Türkçelerinin yanında Karakalpak Türkçesindeki fiillerin ses ve dil özelliklerini inceleyen çalışmanın “Giriş” kısmında yer alan “Karakalpaklar” (ss. 42-59) adlı kısımda, öncelikle Karakalpak tarihi hakkında bilgi verildikten sonra, Karakalpak Türkçesinin çağdaş Türk lehçeleri içindeki konumu değerlendirilmiş ve ses düzeni hakkında kısa bir tanıtım yapılmıştır. Tezin diğer bölümleri fiillerin ses ve dil özelliklerine ayrılmış, Kazak, Kırgız ve Karakalpak Türkçeler mukayese edilerek, örneklere yer verilmiştir. Karakalpak Türkçesindeki fiilleri başta Kazak ve Kırgız Türkçeleri olmak üzere, diğer Türk lehçeleriyle mukayeseli olarak ele alan çalışma, Karakalpak Türkçesi konusunda yapılan çalışmalar için önemli bir yardımcı kaynak niteliğindedir.⁵⁵

Karakalpak Türkçesine değinen bir diğer çalışma da Ercan Alkaya tarafından hazırlanan “Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar” adlı tez çalışmasıdır.⁵⁶ Çalışmada Kuzey grubu Türk lehçeleri dâhilinde Karakalpak Türkçesindeki edatlar da incelenmiştir

Prof. Dr. Fikret Türkmen danışmanlığında 2008 yılında Pınar Fedakar Dönmez, “Karakalpak Efsaneleri(İnceleme-Metinler)” başlıklı doktora tezini yayımlamıştır. Tezde kimi Karakalpak efsanelerinin aktarması ve motif yapısı çeşitli inceleme metotları esas alınarak incelenmiştir.

⁵² Türkler Ansiklopedisi. C. 1, 3, 19, 20, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

⁵³ Ceyhun Vedat Uygur. Kırgız-Kazak-Karakalpak Türkçelerinde İsim. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

⁵⁴ Pınar Fedakâr Dönmez. age. s. 47

⁵⁵ Erol Güngördü. Kırgız-Kazak-Karakalpak Türkçelerinde Fiil. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

⁵⁶ Ercan Alkaya. Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

1.6.4.2 Yüksek Lisans Tezleri

Karakalpak Türkleri hakkında hazırlanmış yüksek lisans tezlerine aşağıda kronolojik sırayla yer verilmiştir:

1. Filiz Kılıç. Aral-Hazar Grubu Karşılaştırmalı Türk Lehçelerinin Ses Bilgisi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
2. Salih Yılmaz. Yeniçağda Karakalpak Türkleri. Adapazarı: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2000. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
3. Çetin Yalçın. Karakalpak Türkçesinin Sentaksı, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
4. Feyza Turgut Tokat. Karakalpak Şair Ve Ozanı Berdak'ın Hayatı, Kişiliği ve Eserleri. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
5. Ahmet Demirhan. Karakalpak Türkçesi Konu Çözümlemeli Söz Varlığı. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2011. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
6. Zeynep Begüm Ok. Köroğlu Destanının Karakalpak Varyantı. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

METİN

Er Ziyvar destanı Karakalpaklar arasında yayılmış, bilinen önemli bir kahramanlık destanıdır. Destandaki ana düşünce yurdunu dış düşmanlardan korumak, halkların dostluk bağlarını sağlamak, huzur ve refah içinde, dostça yaşama emelindeki Horezm hanı Hesen Han ve oğlu Er Ziyvar'ın erlik işlerinin anlatılmasıdır.

Destandaki ana subjelerden Kalmak hanı Taktapolat'ın Horezm'e iki kez yaptığı baskın, Horezmliler'in yurtlarını korurken yaptıkları adil dövüşleri, en sonunda Kalmak Hanlığı ile Horezm Hanlığı'nın dostluğu, cefakâr halkların bayındır ve rahat yaşamlarından söz edilir.

Destan kendi içerisinde iki ana olaya ayrılmıştır. İlki, Kalmak hanı Taktapolat ile olan mücadele, ikincisi ise Er Ziyvar'ın aşkını aramak için çıktığı yolda karşılaştığı zorluklardır.

Er Ziyvar destanı Jırav Kurbanbay Tajibaev'in repertuarının ana eserlerinden biridir. Jıravlar, kopuz eşliğinde nağmeli bir şekilde sadece kahramanlık destanları anlatan sanatçılardır. Er Ziyvar destanını halk ağzından yazma işi önceden de ele alınsa da 1958 yılında ilk kez bir jırav olan K. Tajibaev'den Sayıpazar Beknazarov ve Genjemurat Esemuratov tarafından kayda geçirilmiş ve kitap olarak basılmıştır.

Özbekistan İlimler Akademisi'nin el yazmaları bölümünde Er Ziyvar destanının çeşitli yıllarda yazılmış dört adet el yazması saklıdır. P140 numarada bulunan 448 sayfalık Arap harfli nüshası, 452, 462 sayfalık 1941 ve 1953 yıllarında S. Beknazarov ve G. Esemuratov tarafından yazılmış iki el yazması vardır. Elimizdeki eser ise G. Esemuratov tarafından hazırlanmış ve 1958 yılında Karakalpak Memleketlik Baspası tarafından basılmıştır.

Metinlere geçmeden önce kullandığımız transkripsiyon harflerini belirtmemizde fayda olacaktır. Metinlerde kullandığımız işaretler şunlardır:

é : açık ve geniştir, /a/ sesine yakındır.

e : kelime başında olan e ünlü başına y(e) getirelerek okunmaktadır.

ğ : gırtlığa yakın telaffuz edilen /g/ sesidir.

ķ : gırtlığa yakın telaffuz edilen /k/ sesidir.

ŋ : nazallaşmayı gösterir.

v : /v/ ünsüzü dudaklarda teşekkül eden sesli ve sızıcı bir ünsüzdür. Dişler dudağa değdirilerek değil iki dudak büzülerek telaffuz edilir.

Not: Aktardığımız metinlerde /v/ ünsüzü tek bir harfle karşılandığından dolayı ayırıcı bir işaret koyma lüzumunu görmedik.

ER ZİYVAR

Burıngı zaman vaqtında, Horezm elinde, Akjürim degen qalada, Hesen degen han bar edi. Şahı Hesenning vaqtında Horezmning ellerin köp abadan der edi. Sansız Qalmaq elinen Taqtapolat Horezmdi alsam dep érman etip jür edi. Bir künleri şiyrin janın kıynadı, patşa léşker jıynadı, yabıdayın tuvladı, on altı top süyretip, Horezmdi almağa otız mıñ léşker aydadı. Léşkerlerin ertip, patşa jolğa ravan boldı. Bir neşe kün jol jürüp, az gana emes mol jürüp, patşa vaqtın hoşladı, Horezmning şetine kelip qosın tasladı. Jaslıқта Taqtapolat patşanın jaqsı körgen hémiresi Abakan vezir der edi. Şaqırıp alıp qasına, zerli jıgası dirildep, şahı Hesenge sen taysalmay bar dedi, basına qayğı sal dedi. Horezmning ellerin teklik penen bermese, Taqtapolat patşamız Horezmdey eliñdi, sonalı aydın kölindi, dévletinđi, bahıtıñdı, arız sorağan tahtıñdı, eliñ menen halkıñdı talap etti almağa, bunu qalay köresiz dep barıp şah Hesenge ayt dedi. Tezlik penen qayt dedi.

1. Éjep bolar taqsır dep,
  2. Abakan turıp ornınan,
  3. Tulparağa erin saladı,
  4. Maqpal menen terliklep,
  5. Gudarı ayıl şaladı,
- Aq nayza qolğa aladı.
Aldına dabıl öngerip,
Keynine savıt bökterip,
Aqtamgerdiñ jılavın,

ER ZİYVAR

Geçmiş zaman vaktinde, Horezm elinde, Akjürim adlı şehirde Hesen denen han var idi. Şah Hesen zamanında Horezm elleri çok bayındır derlerdi. Sansız Kalmak elinden Taktapolat Horezm'i almak arzusuyla yaşamaktaydı. Bir günleri şirin canını zorladı, padişah asker topladı, atlılarını tuğladı, on altı top çektirip, Horezm'i almaya otuz bin asker sürdü. Askerlerini hazırlayıp, padişah yola revan oldu. Birkaç gün yol gidip, azıcık değil bol gidip, padişah vaktini hoşladı, Horezm'in sınırına gelip otağını kurdu. Gençlikte Taktapolat padişahın sevdiği yöneticisi Abakan adlı veziri yanına çağırarak, süslü miğferi titreyip, Şah Hesen'e sen çekinmeden var dedi, Başına kaygı sal dedi. Horezm'in ellerini kolaylıkla vermezse, Taktapolat padişahımız Horezm elini, güzel parlak gölünü, devletini, bahtını, dert dinlediği tahtını, eli ile halkını talep etti almaya, bunu nasıl görürsünüz diye varıp Şah Hesen'e söyle dedi. Tezce geri dön dedi.

Emredersiniz efendim deyip,
Abakan kalkıp yerinden,
Tulpara eyerini attı,
Kadifeden terlik koyup,
Deri kolan bağladı,
Ak mızrak ele aldı.
Önüne davul koyup,
Arkasına zırh alıp,
Aktamger'in yularını,

10. Oŋgarıp jolğa saladı.

Ƙırık jigiti oŋında,
Ƙırık jigitti solında,
Horezmniŋ eline,
Léşker tartıp baradı.

15. Kózleri ottay jaynadı,

Ġarip janın Ƙıynadı,
Astındaĝı Aŋtamger,
Kökke atıp oynadı,
Tulparğa Ƙamşısı basadı,

20. Bélent Ƙumnan asadı,

Déryadayın tasadı,
Eyne séske vaŋtında,
Şahı Hésenniŋ aldına,
Abaŋan vézir jetipti.

25. Han aldına barganda,

Attıŋ basın buradı,
Hangı Ƙarap turadı,
Abaŋanĝa Hésen şah,
Ne arzın bar dep soradı:

30. -Seni körip kevlim boldı biyƘarar,

Bolĝanday-aŋ keŋ dünyalar bizge tar,
Érebi atlı temir tonlı ĝoş jigit,
Ayta beriŋ bizge Ƙanday arzıŋ bar?

Duşpanlarĝa sen salarsaŋ Ƙayĝı-zar,

35. Savaşıŋdı körgen ĝanim muŋayar,

Ƙaysı jurttan Ƙaysı jurttıĝa bararsaŋ,
Irasıŋ aytƘıl haşlı kériŋ kim bolar?

-Arzımdı esit Ƙulaŋ salĝan Hésen han,

Siz dep men atlanıp keldim Ƙalmaŋtan,

40. Taŋtapolat dep biziŋ hanımız,

Çekip yola saldı.

Kırk yiĝidi saĝında,
Kırk yiĝidi solunda,
Horezm'in eline,
Asker sürüp vardı.
Gözleri ateş gibi parladı,
Garip canını zorladı,
Altındaki Aktamger,
Göĝe atlayıp oynadı,
Tulpara kamçı vurdu,
Yüce kumdan aştı,
Derya gibi taştı,
Sabahın erken vaktinde,
Şah Hesen'in önüne,
Abakan vezir ulaştı.
Han önüne vardıĝında,
Atın başını döndürdü,
Hana doĝru durdu,
Abakan'a Hesen Şah,
Ne isteĝin var diye sordu:

-Seni görüp gönlüm oldu bıkarar,

Olmadan koca dünyalar bize dar,
Arap atlı demir donlu koç yiĝit,
Söyleyiverin bize nasıl isteĝin var?

Düşmanlara sen salarsın kayĝı-dert,

Savaşıŋı gören adam dertlenir,
Hangi yurttan hangi yurda varırsın,
Doĝrusunu söyle aslın kim olur?

-İsteĝimi işit kulak veren Hesen Han,

Size diye ben atlanıp geldim Kalmak'tan,

Taktapolat derler bizim hanımız,

Jurtıñdı almağa etti talaban.

Horezmde sen bir Hésen töreseñ,
Neşşe jıldan beri dévran süreseñ,
Han jiberdi Horezmdi bersin dep,
45. Hésen şahım, bunu qalay köreseñ?

Işkı otına parlap küyip janasañ,
Halkın menen mésléhétti salasañ,
Savaşlarğa bizge qarşı şıqpasañ,
Hanımızğa möriñdi alıp barasañ.

50. Men Abaқан saltanatlı töremen,
At kıuyrıgım Nédirşaday öremen,
Jaylı eken Taқtapolat hanımız,
Hésen hanım bes kün mévlet beremen.

Léşkeriñdi jıyna, halkına ur jar,
55. Bizıñ menen savaş aşsañ gelleğar,
Savaşpasañ ya jurtıñdı bermeseñ,
Baslarına men salarman qayğı-zar.

-Sözimdi tıñla Hésen han,-
Dep turdı qarşı Abaқан,
60. Hésen han turdı oylanıp,
Abaқан sözın aytıp bol,
Atınıñ basın tartadı,
-Körgeñşe hoş bol Hésen han,-
Dep Abaқан qaytadı.

Al endi Abaқан keynine qaytqannan
keyin, Hésen han alpıs eki hémeldar, jetpis eki
möhiridar, barlıq biyin jıynadı, garrı jandı
qıynadı, ortağa şıgıp Hésen han, bularğa qarap

Yurdunu almaya etti talep.

Horezm'de sen bir Hesen beysin,
Kaç yıldan beri devran sürersin,
Han gönderdi Horezm'i versin deyip,
Hesen şahım, bunu nasıl görürsün?

Aşk ateşine parlayıp yanasın,
Halkın ile meclisi bırakasın,
Şavaşlarda bize karşı çıkmayasın,
Hanımıza mührünü alıp varasın.

Ben Abakan saltanatlı beyim,
At kıuyruğunu Nadir Şah gibi örerim,
Kolaylamış Taқtapolat hanımız,
Hesen Hanım beş gün mühlet veririm.

Askerini topla, halkına ver haber,
Bizim ile savaşırsan kelle-gâr
Savaşmazsan ya yurdunu vermezsın,
Başlarına ben salarım kayğı-dert.

-Sözümü dinle Hesen Han,
Deyip durdu qarşı Abakan,
Hesen Han durdu düşünüp,
Abakan sözünü söyleyip,
Atının başını çekti,
-Görüşene dek hoşça kal Hesen Han,
Deyip Abakan geri döndü.

İşte şimdi Abakan geriye döndükten
sonra, Hesen Han altmış iki yöneticiyi, yetmiş
iki mühürdarı, bütün beylerini topladı, ihtiyar
canı zorladı, ortaya çıkıp Hesen Han, bunlara

tolgadı:

65. -Alpıs eki hémeldar,
 Jıynalısqan beglerim,
 Horezmdi almağa,
 Halkıma qayğı salmağa,
 Kelipti aydap léskerin,
70. Taqtapolat zalım han,
 Beliñdi qınap buvmasañ,
 Basıñdı jolğa qoymasañ,
 Mért bolıp savašta,
 Kelgen javdı kuvmasañ,
75. Alar kelip eliñdi,
 Soldırar kızıl güliñdi,
 Olja kılar malıñdı,
 Jesir eter kıziñdı,
 Qullar eter ulıñdı,
80. Berk buvmasañ beliñdi.
 Qorımasañ eliñdi,
 Ala goysa Taqta han,
 Soldırar kızıl güliñdi.
 Pasıq kılar diniñdi,
85. Alpıs eki hémeldar,
 Aqıllı dana töreseñ.
 Bir biriñniñ iziñe,
 İzzet penen eresēñ,
 Hésen shahtıñ aldında,
90. Qanday keñes bereseñ?
 Bul sözdi aytıp bolğanda,
 Ya keynine qaytalmay,
 Jıynalısqan köp begler,
 Aytajaq sözün aytalmay,
95. Muñayıp béri turadı,
 Köp işinen bir vézir,

doğru seslendi:

- Altmış iki yönetici,
 Toplaşan beylerim,
 Horezm'i almaya,
 Halkıma kayğı salmaya,
 Gelmiş sürüp askerini,
 Taktapolat zalim han,
 İşi ciddiye almazsan,
 Başını yola koymazsan,
 Mert olup savašta,
 Gelen düşmanı kovmazsan,
 Alır gelip elini,
 Soldurur kızıl gülünü,
 Ganimet eder malını,
 Yetim eder kızını,
 Kul eder oğlunu,
 Sıkı yapmasan işini,
 Korumasan elini,
 Alıverse Takta han,
 Soldurur kızıl gülünü.
 Fasık kılar dinini,
 Altmış iki yönetici,
 Akıllı bilge beysiniz,
 Birbirinizin izine,
 İzzet ile eriniz.
 Hesen şahın önünde,
 Nasıl akıl verirsiniz?
 Bu sözü söylediğinde,
 Geriye dönmeden,
 Toplaşan kalabalık beyler,
 Söyleyeceğini söyleyemeden,
 Dertlenip hepsi durdu,
 Kalabalık içinden bir vezir,

- Saylanıp şığıp ortağa,
 Köpke qarap söyledi,
 Söylegende ne dedi,
 100. Ol vézirdiñ laqabın,
 Sarim vézir der edi.
 -Tıñlasaңыз patşahım,
 Barmayıq hannıñ aldına,
 Bara qoysaң nabada,
 105. Qalarsan halıqtın qanına,
 Bara qoysaң nabada,
 Taqtapolat zalım han,
 Suvday töger qanıñdı,
 Alar şiyirin janıñdı,
 110. Oljalar qılar malıñdı,
 Qozğar göne dértiñdi,
 Qozğa kömer artıñdı,
 Köşirip keter jurtiñdı,
 Aq қағазға hat salıp,
 115. Hал-jağdaydı han aytıp,
 Halıqtı qırmay, urıspay,
 Taqtapolat patşağa,
 Eldi-jurttı bereyik,-
 Dep sözün tamam etedi.

Ziyvar menen Janay mektepten qayıp kiyatır edi. Atasınıñ adamlardı jıynap mésléhet etip otırğanın körip, Sarim biydiñ sözün esitip, eki bala jıynalğan köpşiliktiñ arasına kelip, halıqqa bir gulgıla tüskenin, el şetine jav kelgenin bilip, qanları qaynap, közleri ottay jaynap, jigerleri tasıp, ayağın gáz-gáz basıp, ortağa şığıp jıynalğan élevmetlerge qarap bir söz baslaydı. Sonda Ziyvar er ne deydi:

- Hazırlanıp çıkıp ortaya,
 Kalabalığa doğru söyledi,
 Söylediğinde ne dedi,
 O vezirin lakabına,
 Sarim vezir derlerdi.
 -Dinleseniz padişahım,
 Varmayalım hanın önüne,
 Varırsan eğer,
 Kalırsın halkın kanına,
 Varırsan eğer,
 Taktapolat zalım han,
 Su gibi döker kanını,
 Alır şirin canını,
 Ganimet eder malını,
 Kurcalar eski derdini,
 Mezara gömer ardını,
 Göçürüp gider yurdunu,
 Ak kağıda mektup yazıp,
 Hali-durumu han söyleyip,
 Halkı kırmadan, vuruşmadan,
 Taktapolat padişaha,
 Eli-yurdu verelim, -
 Deyip sözünü tamam eder.

Ziyvar ile Janay mektepten dönüp geliyormuş. Atasının adamları toplayıp önemli bir iş için oturduklarını görüp, Sarim Bey'in sözünü işitip, iki çocuk toplaşan kalabalığın arasına gelip halka bir vesvese düştüğünü, el sınırına düşman geldiğini anlayıp, kanları kaynayıp, gözleri ateş gibi parlayarak, ciğerleri taşıp, ayağını kaz-kaz basıp, ortaya çıkıp toplanan adamlara doğru bir söze başladı. O zaman Ziyvar er ne dedi:

120. -Jıynalıskan adamlar,
Arzımdı esit ağalar,
Kelgen jav menen urıspay,
Halıqtı bersek duşpańa,
Bolmay ma bizge namıs-ar,
125. Jurtıńdı alsa zalım han,
El –halkıńdı şuvlatıp,
Basına salar kaygı zar.
Elińdi berseń eñiretip,
Bolmas pa eken namıs-ar.
130. Bizler menen oqısqan,
On mıńdayın bala bar.
Eli-halkın tağı bar.
Otız mıńday léşker bar,
Qarıv-jaraq tağı bar,
135. Avır toplar bizde bar.
Bizge kelgen duşpanıń,
Jürip onıń aldında,
At qoyamız bérimiz.
Urıspağa jav menen,
140. Qorıqsanıız juvap bere ber,
Duşpan menen urısıp,
Nar buvraday alısıp,
Qaytpay nayza salısıp,
Qızıl qanğa qarısıp,
145. Jawdıń murının uvayıq,
Jerge tamğan qanların,
Ağın suv menen juwayıq.

Ziyvardıń mértlik sözlerin,
Halayıq tıñlap turadı,
150. Jürekleri şevkildep,
Béri hallas uradı.

- Toplaşan adamlar,
İsteğimi işitin ağalar,
Gelen duşman ile vuruşmadan,
Halkı versek duşmana,
Olmaz mı bize namus, ar,
Yurdunu alsa zalım han,
Eli, halkı ağlatıp,
Başına salar kaygı-dert,
Elini verirsen ağlatarak,
Olmaz mı bize namus, ar,
Bizler ile beraber okuyan,
On binlerce çocuk var.
Daha elin, halkın var,
Otuz bin kadar asker var,
Silah, teçizat var,
Ağır toplar bizde var,
Bize gelen duşmanın,
Çıkıp karşısına,
At koşturalım hepimiz.
Duşman ile vuruşmaya,
Korkuyorsanız izin verin,
Duşman ile vuruşup,
Genç deve gibi alışıp,
Dönmeden mızrak vuruşup,
Kızıl kana karışıp,
Duşmanın burnunu sıkalım,
Yere dökülen kanlarını,
Akan su ile yıkayalım.

Ziyvar'ın mertlik sözlerini,
Halk dinlemekte idi,
Yürekleri şevklenip,
Hepsi birden coştı.

- Ziyvar atlı ulıñı,
Er ekenin sözinen,
Jurt iyesi Hesen han,
155. Sol vaqıtta bileği.
Jar uradı qalağa,
Qayğı tüsti sol vaqta,
Qatın menen balağa,
Guruğı bar batırlar,
160. Atlandı şıgıp dalağa,
Hesen hannıñ léşkeri,
Jıyladı qalağa,
Gamğa kevilin toltırdı,
Aqşa jüzin soldırdı,
165. Jıynap elden jigitti,
Léşkerlerdiñ sanların,
On bir mıñğa toltırdı.
Batır tuvğan Hesen han,
Aq tuvdı qolğa aladı,
170. -Atlanıñ javdıñ üstine, -
Dep halıqqa jar saladı,
-Halayıq javım ulğaydı,
Atlanbasañ bolmaydı,
Ya alıñ, ya öliñ, -dep
175. Halkına qarap tolgaydı.-
Atlanıñ javğa mértlerim,
Soldırıñ javdıñ güllerin,
Quvıp şańşıp duşpandı,
Tarqatıñ keveli şerlerin.
180. Jüregi ottay janadı,
Keyin quvsañ duşpandı,
Patşanıñ keveli toladı.
Ölseñ şeyit bolasañ,
Öltirgen qazı boladı.
185. Bul sözdi aytıp Hesen han,

- Ziyvar adlı oğlunun,
Er olduğunu sözünden,
Yurt iyesi Hesen Han,
O vakitte anladı.
Yar vurdu şehre,
Kayğı düşmüş o vakit,
Kadın ile çocuğa,
Gururlu olan bahadırlar,
Atlandı çıkıp ovaya,
Hesen Han'ın askeri,
Toplandı kaleye,
Gamla gönlünü doldurdu,
Akça yüzünü soldurdu,
Toplayıp elden yiğitleri,
Askerlerin sayısını,
On bir bine tamamladı.
Bahadır doğmuş Hesen Han,
Ak tuğu ele alır,
-Atlanın düşmanın üstüne, -
Diye halka yar salar.
-Halk düşmanım büyüktür,
Atlanmasanız olmaz,
Ya alın, ya ölün, - deyip,
Halkına doğru seslendi.
Atlanın düşmana mertlerim,
Soldurun düşmanın güllerini,
Kovup kesip düşmanı,
Dağıtın gönül dertlerini.
Yüreği ateş gibi yandı,
Peşinden kovsan düşmanı,
Padişahın gönlü dolar.
Ölsen şehit olursun,
Öldüren gazi olur.
Bu sözü söyleyip Hesen Han,

- Bekleri menen kôsıldı,
 Tıñlap turğan sözlerin,
 Mértlerdiñ keveli yoşadı,
 At oynatıp Hésen han,
 190. Nayza aldı déstine,
 Qara qur bolıp léşkeri,
 At qoydı javdıñ üstine,
 Batır tuvğan Hésen han,
 Tulpardıñ jalın taraydı.
 195. Éyne séske vaqtında,
 Taqtapolat patşanıñ,
 Oñ jağınan baradı,
 Qorğanda jatқан Qalmaqqa,
 Topalañ-tozañ saladı,
 200. Taqtapolat zalım han,
 Léşkerin toplaп aladı.
 Boyın jıynap Hésen han,
 Taqtapolat patşağa,
 Qéhérilenip qaradı.
 205. Eki patşa şekisip,
 Jaқınlasıp baradı.
 Sol vaqıtta Hésen han,
 Oñ jağına qaradı,
 Léşkerine söyledi,
 210. Söylegende büydedi:
 -Bul urıstıñ qédesi,
 Alıspaqtı palvanlar,
 Urıspaqtı batırlar,
 Barıñ duşpan üstine,
 215. Batırlarım jekpe-jek,-
 Dep Hésen han sözlerin,
 Qışkartadı tezirek.
 Hésen hannıñ palvanı,
 Mért Aққozı der edi,

- Beyleri ile birleşti,
 Dinleyip duran sözlerini,
 Mertlerin gönlü coştı.
 At oynatıp Hesen Han,
 Mızrak aldı eline,
 Kara ecel olup askeri,
 At koydu düşmanın üstüne,
 Bahadır doğmuş Hesen Han,
 Tulparın yelesini taradı.
 Sabahın erken vaktinde,
 Taktapolat padişahın,
 Sağ yanından varır,
 Kalede duran Kalmak'a,
 Topa tutup toz duman saldı,
 Taktapolat zalım han,
 Askerini topladı.
 Orduyu toplayıp Hesen Han,
 Taktapolat padişaha,
 Öfkenelerek baktı.
 İki padişah çekişip,
 Birbirine yaklaştı.
 O vakitte Hesen Han,
 Sağ yanına baktı,
 Askerine söyledi,
 Söyledi de böyle dedi:
 -Bu savaşın kuralı,
 Güreşmektir pehlivanlar,
 Vuruşmaktır bahadırlar,
 Varın düşman üstüne,
 Bahadırlarım tek tek, -
 Deyip Hesen Han sözlerini,
 Kısaltmış çabucak.
 Hesen Han'ın pehlivanı,
 Mert Akkozi adlı,

220. Mértliginen mini joq,
Horezmniñ halkında,
Jalgız tuvğan er edi.
Tamağına gellegar,
Toğız qoydı jer edi,
225. Qara sur atqa minedi,
Qarağay nayza qolğa alıp,
Duşpanğa qarap jönedi.
Taqtapolat patşanıñ,
Aqjüginis degen palvanı,
230. Qaptalında bar edi,
Bul da mindi atına,
Şığa kelip bétşeğar,
At oynatıp keledi,
Eki jaqtan eki er,
235. Bir birine dus boldı,
Eki batır maydanda,
Arısladay mės boldı.
Atlardıñ basın buradı,
Aqkozi degen batırğa,
240. Taqtapolattıñ palvanı,
Kerilip nayza uradı.
Sol vaqıtta Aqkozi,
Qalqanıñ tutıp aldına,
Duşpanıñ kevlın toltırdı,
245. Aldına tutqan qalqanı,
Jav nayzasın sındırdı.
Aqkozi keyin şeğindi,
Duşpanğa nayza saladı,
Aqjüginis batır der edi,
250. Aqkozinıñ najyzasıñ,
Qolınan julıp aladı.
Nayzası qoldan ketken soñ,
Qehérülenip Aqkozi,

- Mertliğinden kusuru yok,
Horezm'in halkında,
Eşi yok bir er idi.
Yemeye düşkün,
Dokuz koyunu yer idi,
Kara ata bindi,
Çamdan mızrak ele alıp,
Düşmana doğru yöneldi.
Taktapolat padişahın,
Aqjüginis adlı pehlivanı,
Yanında duruyordu,
Bu da bindi atına,
Çıka geldi karşıdan,
At oynatarak gelip,
İki taraftan iki er,
Bir birine denk oldu,
İki bahadır meydanda,
Arslan gibi esredi.
Atların başını burdu,
Akkozi denen bahadıra,
Taktapolat'ın pehlivanı,
Gerilip mızrak vurdu,
O vakit Akkozi,
Kalkanın tutup önüne,
Düşmanın gönlünü doldurdu,
Önüne tuttuğu kalkanı,
Düşman mızrağını kırdı,
Akkozi geri çekildi,
Düşmana mızrak vurdu,
Aqjünis denen bahadır er,
Akkozi'nın mızrağını,
Elinden çekip aldı.
Mızrağı elden gittikten sonra,
Öfkelenip Akkozi,

255. Kõlına alıp kılışın,
 Aķjüginiske uradı,
 Kılışı tiyip savıtķa,
 Şorta sınıp ķaladı.
 Arıslan tuvġan Aķķozı,
 Kılıştan jüda boladı,
 260. Jaraşsız jigit ķalġan soñ,
 Duşpanġa ķarsı baradı,
 Aķjüginis batırdıñ,
 Jaġasınan aladı.
 Horezmli Aķķozı,
 265. At üstinen alıstı,
 Jaġaġa ķollar salıstı,
 Ƙoldan bermek abıraydı,
 Mért jigitke namıstı.
 Belleri jayday бүgildi,
 270. Mañlaydan terler tögildi,
 Eki mérttiñ savıtı,
 Tozġan tonday sögildi.
 Astındaġı tulpardıñ,
 Belleri nézik бүgildi,
 275. Közinen jası dögildi,
 Bir birevin ķuşaķlap,
 Köziniñ jası monşaķlap,
 Aķjüginis penen Aķķozı,
 At üstinen jıġıldı.
 280. Ökpeleri ķısılıp,
 Avızına kelip tıġıldı.
 Eki batır maydanda,
 Aş arısladay alıstı,
 Bir-birinen ķalıspay,
 285. Keşke şekem ayķastı.
 Ƙayġıġa kevlın toltırdı,
 Aķşa jüzin soldırdı,

- Eline alıp kılıcını,
 Aķjüginis'e vurdu,
 Kılıcı deġip zırha,
 Kırılıp kaldı.
 Arslan doġmuş Akkozi,
 Kılıçtan ayrı kaldı,
 Yiġit silahsız kaldıktan sonra,
 Düşmana karşı vardı,
 Aķjüginis bahadırın,
 Yakasından tuttu.
 Horezmli Akkozi,
 At üstünden vuruştı,
 Yakaya ellerini attı,
 Elden vermek şanı,
 Mert yiġide namustur.
 Belleri yay gibi бүküldü,
 Alından terler döküldü,
 İki mertin zırhı,
 Eskimiş don gibi söküldü.
 Altındaki tulparın,
 İnce belleri бүküldü.
 Gözünden yaşı döküldü,
 Birbirlerini kucaklayıp,
 Gözünün yaşını silip,
 Aķjüginis ile Akkozi,
 At üstünden yıkıldı.
 Öfkeleri sıkışıp,
 Aġzına gelip tıkıldı.
 İki bahadır meydanda,
 Aç arslan gibi dövüştü,
 Birbirine üstün gelmeyip,
 Akşama kadar güreşti.
 Kayġıyla gönlü doldurdu,
 Akça yüzünü soldurdu,

- Akjuginistin basın da,
 Jerge basıp bügedi,
 290. Akkozı batır büldirdi.
 Reyimsiz Juginis,
 Akkozıday batırırın,
 Şılbırday moynın buradı,
 Aynaldırıp basınan,
 295. Köterip jerge uradı.
 Akjuginistey batırırın,
 Érvaqların şaqrırıp,
 Jötkirse kan kaçırıp,
 Suvırıp alsa jilt etken,
 300. Semserin qolğa aladı,
 Akkozıday batırırın,
 Alqımına saladı,
 Qarkıratıp şaladı,
 Basın kesip aladı,
 305. Nayzağa basın ildirip,
 Nar tekedey mayısıp,
 Han aldına keledi,
 Ékelgenin Juginistin,
 Taqtapolat biledi.
 310. Oğada batır eken dep,
 Basına qaygı saldırın, dep,
 Akjuginistey batırırın,
 Köp inamlar beredi.
 Kevili tasıp Akjuginis,
 315. Qargıp minip atına,
 Ak nazasın qolğa alıp,
 Maydanğa qarap jollandı,
 Qarsı qarap halkına,
 Juginis söylep tolgadı.
 320. -Hesen han ketti sennen baq,
 Biziki bolar sizin tah,

- Akjuginis'in başını da,
 Yere basıp büktü,
 Akkozı bahadır pes etti,
 Acımasız Juginis,
 Akkozı bahadırın,
 Yular gibi boynunu çevirdi,
 Döndürüp başından,
 Alıp yere vurdu.
 Akjuginis bahadırın,
 Ruhlarını çağırıp,
 Öksürse kan saçıp,
 Çekip alsa parlayan,
 Kılıcı ele aldı,
 Akkozı bahadırın,
 Boğazına dayadı,
 Kahkaha atıp kesti,
 Başını kesip aldı,
 Mızrağa başını takıp,
 Azgın teke gibi gevşeyip,
 Han önüne geldi,
 Gelenin Juginis olduğunu,
 Taktapolat anladı.
 Çok iyi bahadır imiş deyip,
 Başına kaygı saldın, deyip,
 Akjuginis bahadıra,
 Çok hediyeler verir.
 Gönlü coşup Akjuginis,
 Zıplayıp binip atına,
 Ak mızrağını ele alıp,
 Meydana doğru yol aldı.
 Karşısında duran halkına,
 Juginis seslendi.
 -Hesen Han gitti senden baht,
 Bizim oldu sizin taht,

- Batırın bolsa jekme-jek,
 Jiberip kızığın körüp baq,
 Esitip bunı Hesen han,
 325. Jén-jağına qaradı,
 Köp muñayıp turadı,
 -Javğa qarşı şıqqanday,
 Mért bar ma? –dep soradı.
 Köp léşkerdiñ işinde,
 330. Bir batır bar edi,
 Ol batırdıñ isimin,
 Sérvanlı batır der edi,
 Qanday batır bolsa da,
 Qatpay şapқан şer edi.
 335. Alsa atıp urğanday,
 Sonday alıp er edi.
 Sérvanlı hanğa qaradı,
 Qasına jaqın baradı,
 -Bizdi jiber jawğa,-dep,
 340. Patşadan juwap soradı.
 Sonda patşa –bar,- dedi, -
 Jüginisti öltirip,
 Halıqtıñ öşin al, -dedi, -
 Taqtapolat patşanıñ,
 345. Basına qayğı sal,-dedi,-
 Usıdan jeñsen jawıñdı,
 Tasaddıq seniñ jolıña,
 Altın tah, dünya-mal, -dedi.
 Hannıñ sözün esitip,
 350. Sérvanlıday batırın,
 Kevili suvday tasadı,
 Tulparağa qamşı basadı.
 Sérvanlı mingen bul tulpar,
 Omıravdan köbik şaşadı,
 355. Tulpardıñ jonı qızğan soñ,

- Bahadırın varsa tek tek,
 Gönder ilginç oyunu gör bak,
 İşitip bunu Hesen Han,
 Etrafına baktı,
 Çok bunalıp durdu,
 -Düşmana karşı çıkacak,
 Mert var mı? - diye sordu.
 Kalabalık askerin içinde,
 Bir bahadırı var idi,
 O bahadırın ismine,
 Servanlı bahadır derlermiş,
 Nasıl bahadır ise de,
 Dert vermeden dönmez idi,
 Atsa atıp vurur,
 Öyle bir er idi,
 Servanlı hana baktı,
 Yanına yaklaştı,
 -Bizi gönder düşmana, - deyip,
 Padişahın izin istedi.
 O zaman padişah -var, -dedi, -
 Jüginis'i öldürüp,
 Halkın öcünü al, -dedi, -
 Taktapolat padişahın,
 Başına kayğı sal, -dedi, -
 Burada yensen düşmanını,
 Hazine serdik seniñ yoluna,
 Altın taht, dünya mal, - dedi.
 Hannın sözünü işitip,
 Servanlı bahadırın,
 Gönlü su gibi taştı,
 Tulpara kamçı bastı.
 Servanlı'nın bindiği bu tulpar,
 Göğsünden köpük saçtı,
 Tulparın arkası yandıktan sonra,

- Batırdı alıp kaçadı.
 Horezmlı Sérvanlı,
 Duşpanğa jaqınlasadı.
 -Sérvanlı bolsañ er –dedi,-
360. Évelgi névbet meniki,
 Soñğı névbet seniki,
 Névbetimdi ber, -dedi.
 Aqjüginistey batırđıñ,
 Közleri ottay janadı,
365. Jüregi ğıj-ğıj kaynadı,
 Astındağı tulparı,
 Suwlıqtı ğarş-ğarş şaynadı,
 Sarı jayın qolğa aldı,
 Quramsaqqa qol saldı,
370. Sérvanlıday batırđın,
 Mañlayman bayladı.
 Sol vaqıtta Sérvanlı,
 Aldına qalqan tutadı,
 Qajüginis atqan oq,
375. Aspanga qanğıp ketedi.
 Jeti qabat qara tastı,
 Şarq üyrip ötedi,
 Segizinşi qabatı,
 Mérver tasqa jetedi.
380. Aşıvlanıp aqjüginis,
 Tağı oqtı aladı,
 Sarı jayğa saladı,
 Sérvanlını dél közlep,
 Tolğap tartıp qaladı.
385. Qarsı turğan Sérvanlı,
 Jalt beredi oğına,
 Oğı tiymey ketedi,
 Sırtta turğan léşkerdi,
 Tek jaralı etedi.

- Bahadırlı alıp kaçtı.
 Horezmlı Servanlı,
 Düşmana yakınlaştı.
 -Servan er isen, - dedi, -
- Önce sıra benim,
 Sonra sıra senin,
 Sıramı ver, - dedi.
 Akjüginis bahadırın,
 Gözleri ateş gibi parladı,
 Yüreği fokur fokur kaynadı,
 Altındaki tulparı,
 Sulak yeri garş garş çiqnedi.
 Sarı yayını ele aldı,
 Okluğa el attı,
 Servanlı bahadırın,
 Alnına nişanladı,
 O vakitte Servanlı,
 Önüne kalkan tuttu,
 Akjüginis'in attığı ok,
 Göge fırlayıp gitti.
 Yedi kat kara taşı,
 Deri gibi öğütüp geçti,
 Sekizinci katı,
 Mermer taşa ulaştı.
 Öfkelenip Akjüginis,
 Bir ok daha aldı,
 Sarı yaya taktı,
 Servanlı'yı ortadan gözleyip,
 Bağırıp çekti.
 Karşıda duran Servanlı,
 Fırlatıverdi okunu,
 Oku deĝmeyip gitti,
 Arkada duran askeri,
 Tek yaralı etti.

390. uramsaa saladı,

Jéne bir o aladı,

Üş méртеbe atsa da,

Oğı tiymey aladı.

Ajüginistey batırdan,

395. Atıspa névbet ötedi

Sérvanlıday batırğa,

Endi névbet jetedi.

Sérvanlı javğa saylandı,

uramsaa ol salıp,

400. Surjayıl degen o aldı,

Sarı jayğa ıstırıp,

os jürekten barladı.

Giresti attı tartanda,

Oğı ketti atılıp,

405. Sérvanlı atan sarı jay,

Ajüginistey arıslannıı,

Tumsığınan ötedi.

aığıp barıp sol oğı,

Tatapolat patanıı,

410. Léşkerine jetedi.

apada turđan avızdıı,

Jetevinen ötedi.

Sérvanlı atan jalđız o,

Ajüginis batırdıı,

415. anın suvday aşadı,

Mensinbegen Ajüginis,

Aranday avızın aşadı.

ara tastın üstine,

Et betinen uladı,

420. Öksip-öksip jıladı,

Köziniı jasıı buladı,

Ajüginistiı gellesiı,

Sérvanlı kesip aladı.

Okluğa el atıp,

Yine bir ok aldı,

Üç mertebe atsa da,

Oku yine değmedi.

Ajüginis bahadırdan,

Atıı sırası geti,

Servanlı bahadıra,

imdi sıra geldi.

Servanlı düşmana hazırlandı,

Okluğa el atıp,

Surjayıl denen ok aldı,

Sarı yaya kıstırıp,

Nişangâhtan hedef aldı,

Kirişi sıkıca ektiğinde,

Oku gitti fırlayıp,

Servanlının attığı sarı yay,

Ajüginis gibi bir arslanın,

Yanından geti.

Fırlayıp varıp bu oku,

Taktapolat padişahın,

Askerine kadar ulaştı.

Kaba duran kapıların,

Yedisinden geti,

Servanlı'nın attığı tek ok,

Ajüginis bahadırın,

Kanını su gibi saçmış,

Böbürlenlen Ajüginis,

Genişçe ağzını açtı.

Kara taşın üstüne,

Yüzüstü yıkıldı.

Hıkırır hıkırır ağladı,

Gözünün yaşını akıttı,

Ajüginis'in kellesini,

Servanlı kesip aldı.

- Aķ nayzaĝa ildirip,
 425. Hanĝa alıp baradı.
 Hésen han buĝan més bolıp,
 Vaķtı şandan boladı.
 Taķtapolat patŝanıĝ,
 Bayaĝı ata palvanı,
 430. Patşa menen tur edi,
 Zamanında bayaĝı,
 Őatarınan zor edi.
 Badduva hannıĝ çasına,
 Reymi kelip patŝanıĝ,
 435. Kózinen aķķan jasına,
 -Men bayaĝı er edim,
 Bolsa da arıslan şer edim,
 Barıp şanın ŝaŝayın,
 Patşamız juvap ber, -dedi.
 440. Taķtapolat zarladı:
 -Onda palvan bar, -dedi,-
 Horezmniĝ batırı,
 Sérvanlını óltirip,
 Hanĝa ŝayĝı sal, -dedi. –
 445. Aķjüginis batırdıĝ,
 Őorĝanın barıp al, -dedi, -
 Aķırzaman sal, -dedi, -
 Őorramda meniĝ kóringen,
 Hésen hannıĝ şolında,
 450. Bir balası bar eken,
 Atı onıĝ arıslanıĝ,
 Ziyvar ŝaysar der eken,
 Saĝan aytar nésihat,
 Sonnan bolĝıl itiyat.
 455. -Patşahım, sózge ŝulak sal,
 Sózlerimdi bilip al. –
 Dep barıp hannıĝ aldına,

- Ak mızraĝa takıp,
 Hana alıp vardı.
 Hesen Han buna mest olup,
 Vakti hoş oldu.
 Taktapolat padişahın,
 Eski ata pehlivanı,
 Padişah ile duruyordu,
 Geçmiş zamanlarda,
 Denklerinden iyiymiş.
 Övünip gelip hanın yanına,
 Merhamet edip padişahın,
 Gözünden akan yaşına,
 -Ben eskiden er idim,
 Arslan şer idim,
 Varıp kanını saĝayım,
 Padişahımız izin ver, -dedi.
 Taktapolat dertlendi:
 -O zaman pehlivar var, - dedi, -
 Horezm'in bahadırı,
 Servanlı'yı öldürüp,
 Hana kayĝı sal, -dedi. -
 Aķjünis bahadırın,
 Kurganıĝ varıp al, - dedi, -
 Ahir zaman sal, -dedi, -
 Falımda benim görünen,
 Hesen Han'ın elinde,
 Bir çocuĝu var imiş,
 Adına onun arslanıĝ,
 Cesur Ziyvar derlermiş,
 Sana söyler nasihat,
 Ondan sakın.
 -Padişahım, söze kulak sal,
 Sózlerimi anla. -
 Diye varıp hanın önüne,

Söz söyleydi mért Baysal:
 -Jigirma bir jasım bar,
 460. Otız mıñ léşker қоşşım bar,
 Қара тавday күшім бар.
 Men gevirdiñ ulıman,
 Kétirjém bol gelleğar, -
 Dep Baysal şıqtı lalavlap,
 465. Atın minbey jayavlap,
 Қара buzарman ayavlap,
 Méslık etip er Baysal,
 Hér sözlerin aytadı,
 Avır eken sonşelli,
 470. Қара тавdıñ tasına,
 Belşesinen batadı.
 Қара tastı қақ жарıp,
 Güres jayға барadı,
 -Bar bolsañ tez keliñ! –dep,
 475. Ortada şavқım saladı.
 -Batır bolsañ sen –dedi. -
 Kel қорıқpay bétşeğar,
 Bériñdi jeksen eteyin,
 Jurtıñdı etip intizar,
 480. Güresivge biz benen,
 Sizler bolsañ mért қumar,
 Bériñdi қırıp maydanda,
 Hanına salıp қayғы-zar,
 Körseteyin күшімди,
 485. Mért bolsañ keliñ gelleğar, -
 Dep Baysal batır ақırdı,
 Kök түsken jerler тақırdı,
 Elinde sen batır bolsañ,
 Güreske kel dep шақırdı.
 490. Аşıvı mérttiñ keledi,
 -Piyada şıqtı baysal, -dep

Söz söyledi mert Baysal:
 -Yirmi bir yaşım var,
 Otuz bin asker қоçum var,
 Kara dağ kadar gücüm var.
 Ben gavurun oğluyum,
 Sakin ol kellegâr.
 Deyip Baysal çıktı bağıрarak,
 Atına binmeden yaya olarak,
 Gürleyip nara atarak,
 Kendinden geçip Er Baysal,
 Bütün sözlerini söyler,
 O kadar ağır imiş ki,
 Kara dağın taşını,
 Ortasından yarar.
 Kara taşı ikiye yarıp,
 Güreş alanına vardı,
 -Buradaysanız tez gelin! -deyip,
 Ortada bağırdı.
 -Bahadırsan sen, -dedi, -
 Gel korkmadan karşıma,
 Hepinizi yeksan edeyim,
 Yurdunu edip intizar,
 Güreşmeye biz ile,
 Sizler istekli mertseniz,
 Hepinizi kırıp meydanda,
 Hanına salıp kayғы-dert,
 Göstereyim gücümü,
 Mertseniz gelin ölümüne, -
 Deyip Baysal bahadır күkredi,
 Gök düşen yerler,
 Elinde sen bahadırsan,
 Güreşe gel diye çağırdı.
 Mertin öfkesi geldi,
 -Piyade çıktı Baysal, - deyip,

Batır attan tüşedi,
 Üstindegi kök savıt,
 Ğubbasınan şeşedi,
 495. Halıķ uşın ölseñ ğurban dep,
 Şıyrın jannan keşedi.
 Sérvanlı batır keledi,
 Hésen hannıñ aldına:
 -Baysalğa jiber taqsır, -dep –
 500. Patşadan juvap tiledi.
 Ullı edi Hésen han,
 Tağtapolat patşanıñ,
 Baysaldayın batırınıñ,
 Zor ekenin bileği,
 505. Sérvanlımı ğayğırıp,
 -İtiyat bol balam, - dep,
 Batırğa juvap beredi.
 Hannan juvap aladı,
 Mért ortağa şığadı,
 510. Sérvanlınıñ turpatın,
 Körgenniñ miyri ğanadı.
 Ağ bilegin sıbanıp,
 Baysalğa pénje saladı.
 Sap şeğilgen ortada,
 515. Eki batır alıstı,
 Ağıra janbas salıstı,
 Sérvanlı ğağğa jalbarıp,
 Pirlerge etti nalıstı,
 Sérvanlınıñ belinen,
 520. Baysal ğattı ğıسادı.
 İşkeni nanday sığıldı.
 Bir ğısıvğa şıdamay,
 Jüregi avzına tığıldı,
 Sérvanlığa Baysalıñ,
 525. Zorlıķ etken usaydı,

Bahadır attan indi,
 Üstündeki ğök zırhı,
 Üstünden ğıkardı,
 Halk için ölüsem kurban deyip,
 Şirin candan ğeğti.
 Servanlı bahadır ğeldi,
 Hesen Han'ın önüne,
 -Baysal'a ğönder efendim, - deyip,
 Padişahıñ izin istedi.
 Ulu idi Hesen Han,
 Taktapolat padişahın,
 Baysal ğibi bahadırınıñ,
 Zor olduğunu anladı,
 Servanlı'yı uyarıp,
 -Dikkaklı ol oğlum, -deyip,
 Bahadıra izin verdi.
 Handan izin alır,
 Mert ortaya ğıkar,
 Servanlı'nın ğörünüşünü,
 Ğörenin merhameti ğeldi.
 Ak bileğini sıvayıp,
 Baysal'a pençe attı,
 Saf ğekilen ortada,
 İki bahadır dövüştü,
 Canbaş mücadele etti,
 Servanlı Hakk'a yalvarıp,
 Pirlere ilette derdini,
 Servanlı'nın belinden,
 Baysal sıkıca kıstırdı.
 İçi ekmek ğibi sıkıldı,
 Bu sıkmaya dayanamayıp,
 Yüreği ağzına tıkıldı.
 Servanlı'ya Baysal'ın,
 Zorluk ettiği belliydi,

Gevir kattı kışkanda,
 Sérvanlı an usadı.
 Sérvanlıday batırdı,
 Avızınan an ketkende,
 530. ıday almay Hésen han,
 olına nayza aladı.
 ıdamayın ayrata,
 Dupana attı oyadı,
 Mértligine Hésenni,
 535. Halkını kevili toladı,
 Tatapolat totamay,
 atıvlandı atlandı,
 Hésen hannı üstine,
 Kéhérülenip atlandı.
 540. urıjanıp eki han,
 Ortada atın oynattı,
 Közlerin ottay jaynattı.
 Nayzalasıp eki han,
 Birazdı sorın aynattı,
 545. Eki jatı lékeri,
 Nayzalasıp, ılılastı,
 Tatapolat, Hésen han,
 Maydanda etti savatı.
 Sérvanlı menen Baysalı,
 550. Ayasa almay jazılısıp,
 aldı toptı astında.
 Tatapolat zalım han,
 olına alıp ılıın,
 Salıp ketti bir zamat,
 555. Sérvanlını basına.
 Almas ılı irkilmey,
 Suvday kesip ötedi,
 Sérvanlıday mért janı,
 Jéhennemge ketedi.

Düşman iyice sıktıında,
 Servanlı kan kustu.
 Servanlı bahadırın,
 Azından kan gelince,
 Dayanamayıp Hesen Han,
 Eline mızrak aldı.
 Dayanamayıp gayrete,
 Düşmana at koydu,
 Mertliine Hesen'in,
 Halkının gönlü doldu,
 Taktapolat durmadan,
 Öfkelenildi sinirlendi.
 Hesen Han'ın üstüne,
 Öfkelenerek atlandı,
 Gururlanıp iki han,
 Ortada atını oynattı,
 Gözlerini ate gibi parlattı,
 Mızraklaıp iki han,
 Bazılarının derdini kaynattı,
 İki tarafın askeri,
 Mızraklaıp, kılılatı,
 Taktapolat, Hesen Han,
 Meydanda yaptı savaı.
 Servanlı ile Baysal'ın,
 Yıkıamadan serilip,
 Kaldı topun altında.
 Taktapolat zalım han,
 Eline alıp kılıcını,
 Yaptı bir eziyet,
 Servanlı'nın başına.
 Elmas kılı titremeden,
 Su gibi kesip geti,
 Servanlı'nın mert canı,
 Cehenneme gitti.

560. Bunı körip Hésen han,
 Şıdamadı küşine,
 Kéheri kıttı keledi,
 Kınaptan kılış aladı,
 Baysaldıñ barıp janına,
 565. Küş penen kılış saladı,
 Toptay қағıp gellesin,
 Ténnen juda kıladı.
 Taqtapolat patşanıñ,
 Léşkerleri köp edi,
 570. Horezmlı Hésen han,
 Dél ortada kıladı.
 Lalavlasıp duşpanlar,
 Tum-tustan қоршаp aladı,
 Hésen hannın léşkerine,
 575. Olar kırgın saladı.
 Kılıştıñ júzi ketildi,
 Savıtlar júyden sötildi,
 Péreñ mılıtıklar atıldı,
 Avır toplar gümbirlep,
 580. Léşkerler bası jutıldı,
 Kiyamet қayım bolғanday,
 Künniñ közi tutıldı.
 Batırlar kılış sermedi,
 Duman basıp jer júzin,
 585. Birevdi-birev körmedi.
 Ğarşıldap kılış urıldı.
 Gelle kesip, қан döгіp,
 Aқırzaman қurıldı,
 Toplarға қumar тағıldı,
 590. Almas kılış şabıldı,
 Gevirlerdiñ қанları,
 Sayдаğı suvday ағıldı,
 Urıs sebgil boldı dep,

Bunu görüp Hesen Han,
 Dayanamadı gücüne,
 Öfkesi yaman geldi,
 Kınından kılıç aldı,
 Baysal'ın varıp yanına,
 Güçlүkle kılıç vurdu,
 Top gibi kesip kellesini,
 Teninden ayırdı.
 Taktapolat padişahın,
 Askerleri çok idi,
 Horezmlı Hesen Han,
 Tam ortada kaldı.
 Bağrışarak düşmanlar,
 Etraftını çevirdi,
 Hesen Han'ın askerine,
 Onlar kıyım yaptı.
 Kılıcın yüzü köreldi,
 Zırhlar ek yerinden söküldü,
 Çeşitli silahlar atıldı.
 Ağır toplar gümbürleyip,
 Asker başı yok edildi,
 Kıyamet koparcasına,
 Güneşin gözü tutuldu.
 Bahadırlar kılıç kaldırmadı,
 Duman basıp yer yüzünü,
 Kimse birbirini görmedi.
 Çınlatıp kılıç vuruldu,
 Kelle kesip, kan döküp,
 Ahir zaman kuruldu.
 Toplara nazarlık asıldı,
 Elmas kılıç sallandı,
 Düşmanların kanları,
 Ovadaki su gibi akıtıldı,
 Savaş sona erdi diye,

Eki jaştan dabıl qağıldı,
 595. İzlegenin tabıldı,
 Gellesi kıızıp léskerler,
 Tıñlamadı dabıldı.
 Savaş kıattı kıızıldı,
 Kıılış tiyip mañlayğa,
 600. Kimlerdiñ murnı buzıldı,
 Birevlerdiñ betleri,
 Tilkimlenip tesildi,
 Ağırmağtın jalları,
 Kıızıl şan menen esildi,
 605. Léskerinen olardıñ,
 Hésen hannın léskeri,
 Üşten biri kırıldı.
 Kimlerge túsken jasıldı,
 Kim aldınan asıldı,
 610. Tağtapolat képir dep,
 Jurt ğavırlap basıldı.
 Omma turđan řoķ boldı,
 Tuv kötergen joķ boldı,
 Urusşandı kıoyayıķ dep,
 615. Kıol kötergen köp boldı,
 Duşpanlar suvday tasadı,
 Kıızıl şanlar şaşadı,
 Hésen han palvan basılıp,
 Basın alıp şaşadı,
 620. Kıaramastan keynine.
 Arasın kem-kem aşadı,
 Kıyatırıp Hésen han,
 Sıymadı allağa.
 Kıamşı basıp tulparđa,
 625. Jaķınladı kıalağa,
 Közi tüsti Hésenniñ,
 Kıarağay nayza alıp,

İki taraftan davul vuruldu,
 İzleyeni bulundu,
 Kafası kıızıp askerler,
 Dinlemedi davulu.
 Savaş iyice kıızıştı,
 Kıılıç deyip alınlara,
 Kimilerinin burnu kırıldı,
 Kimilerinin yüzleri,
 Dilimlenip kesildi,
 Cins atın kuyrukları,
 Kıızıl kana bulandı,
 Onların askerlerinden,
 Hesen Han'ın askerinin,
 Üçte biri kırıldı.
 Kimileri düştü yeşilliğe,
 Kimi önden asıldı,
 Taktapolat kafir deyip,
 Yurt haykırıp basıldı.
 İş tutanlar zavallı oldu,
 Tuğ taşıyan yok oldu,
 Vuruşmayı bırakalım deyip,
 El çeken çok oldu,
 Düşmanlar su gibi taşıtı,
 Kıızıl kanlar şaştı,
 Hesen Han pehlivan basılıp,
 Başını alıp kaçtı,
 Bakmadan arkasına.
 Arayı azar azar açtı,
 Dolaşarak Hesen Han,
 Sığındı Allah'a.
 Kamçı vurup tulpara,
 Yaklaştı kaleye,
 Gözü ilişti Hesen'in,
 Çamdan mızrak ele alıp,

Eki beti gül-gül janıp,
 Gözzaldayın dolanıp,
 630. Taқтаpolat naysapka,
 Kiyatırğan jollanıp,
 Ұaysar kibi balağa.
 Omıravı esiktey,
 Turbatı kelgen besiktey,
 635. Javırınları қақпақтай,
 Bilekleri тоқпақтай,
 Avızı-murnı oymaқтай,
 Söylegen sözi қаймақтай,
 Kiyatırған қос қaysarға,
 640. Hesen han aңlap қараса,
 Tap öziniң balası,
 Bağdın güli şaydası,
 Balasın көrip Hesen han,
 İşleri ottay қaynadı,
 645. Balanıң күшін көрген son,
 Jüzleri gül-gül jaynadı,
 Eki birdey jas қaysar,
 Atlanganın duşpanға,
 Hesen han boljap bileди,
 650. Ballarım kirse savaşқа,
 Ne bolar dep һallarım,
 Қayғırıp han söyleди:
 -Bolmay tur sabırı-қарарım,
 Allaға jetpey bul зарım,
 655. Қарағay nayza қолға alıp,
 Jollandıң қайда ballarım? –
 Sonda turıp қос қaysar,
 Hesen hangа қарadı:
 -Han ata, sizge arzım bar,
 660. Eki birdey қaysarıң,
 Seni қувған lеşkerди,

İki yanağı gül gül parlayıp,
 Güzeller gibi dolaşıp,
 Taktapolat canisine,
 Doğru yol alan,
 Cesur çocuға.
 Göğsü kapı gibi,
 Görünüşü gelen beşik gibi,
 Omuzları kapak gibi,
 Bilekleri tokmak gibi,
 Ağızı-burnu oymak gibi,
 Söylediği sözü kaymak gibi,
 Gelen iki cesura,
 Hesen Han anladı bakıp,
 Ta kendisinin çocukları,
 Bağın gülü şeydası,
 Çocukları görüp Hesen Han'ın,
 İçi ateş gibi kaynadı,
 Çocuğun gücünü gördükten sonra,
 Yüzü gül gül parladı,
 İkisi beraber genç cesur,
 Atlandığını düşmana,
 Hesen Han tahmin etmiş,
 Çocuklarım girse savaşa,
 Ne olur diye hallerim,
 Kaygılanıp han söylemiş:
 -Olmuyor sabırı-kararım,
 Allah'a yetmez bu зарım,
 Çamdan mızrak ele alıp,
 Nereye yola çıktınız evladlarım? -
 O zaman durup iki cesur,
 Hesen Han'a baktı:
 -Han ata, sizden isteğim var,
 İkisi bir cesurun,
 Seni kovan askeri,

aytarmağa baradı.
 Jibermeseŋ bizlerdi,
 İŧte alar namıs-ar,
 665. Bizlerdi jiber duŧpanga,
 Bolıp turmız biyarar.
 Ata jan jawĐa jiber dep,
 Biz jılaymız zar-zar.
 A ptiya beriŋ dep,
 670. Biz bolıp turmız intizar,
 Juvap ber yaqi bermeseŋ,
 Ata jan sizde ıtiyar.-
 Bunı esitip Hesen han,
 Vağtı ŧandan hoŧ boldı:
 675. -Juvap sizge as arıslan –
 Dep hesen han yoŧ boldı,
 Pirlere jalbarıp,
 -Jolıŋ bolĐay jortĐanda, -
 Dep a ptiya beredi.
 680. Sonda turıp Ziyvar mert,
 Atasına syledi:
 -Duŧpannan aŧıp biz barda,
 Jeregime salma dert,
 Horezmdey jurtıŋ bar,
 685. Ata jan, nege aŧasaŋ,
 Bizlerdey aysar mertiŋ bar,
 Bos uslasaŋ amıstı,
 Ata jan, iyar olıŋdı,
 Javdan aŧpaĐ namıstı,
 690. Javdıŋ kŧin kreyik,
 Attıŋ jalın reyik,
 Duŧpanlardan aŧannan,
 Jav olında leyik.
 Bir bolsa halkıŋ olda bar,
 695. Halığ uŧın leyik.

Dndrmeye vardı.
 Gndermezszen bizleri,
 İÇte kalır namus, ar,
 Bizleri gnder dŧmana,
 Kaldık biz b-karar.
 Ata can dŧmana gnder diye,
 AĞlıyoruz zr-zr.
 Ak fatiha verin diye,
 Bekliyoruz edip intizar.
 İzin ver ya da verme,
 Ata can sizde karar. -
 Bunu iŧitip Hesen Han,
 Vakti ŧandan hoŧ oldu:
 -Cevap size has arslan -
 Deyip Hesen Han hoŧ oldu,
 Pirlere jalvarıp,
 -Yolunuz aÇık olsun, -
 Deyip ak fatiha verdi.
 O zaman durup Ziyvar mert,
 Atasına syledi:
 -Dŧmandan kaÇıp biz varken,
 Yreğime salma dert,
 Horezm gibi yurdun var,
 Ata can, niye kağarsın,
 Bizler gibi cesur mertin var,
 Boŧ tutsan kamıŧı,
 Ata can, keser elini,
 Dŧmandan kaÇmak namustur,
 Dŧmanın gcn grelim,
 Atın kuyruğunu relim,
 Dŧmanlardan kağacağımaza,
 Dŧman elinden lelim.
 Bir varsa halkın elde var,
 Halk iÇin lelim,

- Jürekte almas ermanı,
 Üyde de bende öledi,
 Kelse hatıñ permanı,
 Savaş küni tasadı,
 700. Mértlerdiñ ténde dérmanı.
 Duşpanlardı ırayı,
 Üyilsin gelle ırmanı,
 Mért degen ata ılayı,
 Duşpana ava salayı,
 705. Duşpannan öşti alayı,
 Jeñnip aytsa javlardı,
 Alıstı aytsın halayı.
 Bizler barda ata jan,
 Gevirlerden aşpanız,
 710. Olar bizden basım dep,
 Aılıñnan saspanız.
 aşpay turıp ata jan,
 Atlandır batırlarıñdı,
 Duşpanıñdı ıyratıp,
 715. Alayı namıs-arıñdı.
 Kédirli ata-anaa,
 Hızmet etiv parızdı,
 Bizdey batır balaa,
 Aman bolsa duşpandı,
 720. Jibermespiz alaa,
 Attıñ jalın öriñiz,
 Ziyvardıñ etken savaşın,
 Köziñiz benen köriniz,
 Duşpandı jeñip évipsiz,
 725. Şalkıp dévran süriñiz,
 Léşkerlerdi uvıva,
 Atlandı Ziyvar ulıñız.
 Biz uşın pirge jalbarıp,
 Tilekles ata bolıñız.

- Yürekte kalmaz derdi,
 Ölecekse kul evde de ölür,
 Geldiyse hakkın fermanı,
 Savaş günü taşar,
 Mertlerin tende dermanı.
 Düşmanları kıralım,
 Yıılsın kelle harmanı,
 Mert denen ata layık,
 Düşmana kavga salalım,
 Düşmandan öcü alalım,
 Yenip dönersek düşmanları,
 Alışlasın millet,
 Bizler varken ata can,
 düşmanlardan kaçmayın,
 Onlar bizden baskın deyip,
 Aklınızdan şaşmayın.
 Kaçmayı bırakıp ata can,
 Atlandır bahadırlarını,
 Düşmanını kıvrandırıp,
 Alalım namus, arını.
 Kadirli ata-anaya,
 Hizmet etmek farzdır,
 Biz gibi bahadır evlada,
 Aman olsak düşmanı,
 Göndermeyiz kaleye,
 Atın kuyruunu örünüz,
 Ziyvar'ın ettii savaşını,
 Gözünüzle görünüz,
 Düşmanı yenip tehlikesiz,
 Dönüp devran sürünüz,
 Askerleri kovmaya,
 Atlandı Ziyvar olunuz.
 Bizim için pire yalvarıp,
 Dilekleşen ata olunuz.

730. Pirlər bolıp médetkar,
Bolğay biziñ jolımız,
Gevirlerden qıtılsaq,
Kökke jeter qolınız. –
Dedi de Ziyvar köp turmay,
735. Saylanıp şıqtı maydanğa,
Ziyvar menen Er Janay,
Hésennen ruhsat aladı.
Tulpardı jolğa saladı,
Astındağı atlardı,
740. Qubılıp oynap baradı.
Bulardı körip Hésenniñ,
Léşkerleri izinen,
Bérşesi gavlap eredi.
Mértler menen qosılıp,
745. Taqtapolat batırđıñ,
Léşkerine keledi.
Léşkerge başı Er Janay,
Eñiregen er edi,
Sansız léşkerlerine,
750. Mérdanalıq beredi.
Qarağay nayza qolğa alıp,
Arısladay ıñıranıp,
Buvırqanıp bursanıp,
Muzday temir qursanıp,
755. Tulparağa qamşı basadı,
Kökiregi tasadı.
Gevirler körip batırdı,
Aqılınan sasadı,
Taqtapolat turadı,
760. Attıñ basın buradı,
Ziyvar menen Er Janay,
Tulparağa qamşı uradı.
Eki birdey batırđıñ,

- Pirlər olup yardımcı,
Olsun bizim yolumuz,
Düşmanlardan kurtulsak,
Göge ulaşır eliniz. -
Dedi de Ziyvar çok durmadan,
Hazırlanıp çıktı meydana,
Ziyvar ile Er Janay,
Hesen'den izin aldı,
Tulparı yola saldı,
Altındaki atları,
Sekerek oynayıp gitti.
Bunları görüp Hesen'in,
Askerleri peşlerinden,
Hepsi bağırap geldi.
Mertler ile bir olup,
Taktapolat bahadırın,
Askerine yetiştı.
Askere başçı Er Janay,
Vicdanlı er idi,
Sayısız askerlerine,
Mertlik verdi.
Çamdan mızrak ele alıp,
Arslan gibi kükreyip,
Giyinip hazırlanıp,
Buz gibi demir kuşanıp,
Tulpara kamçı vurup,
Gönlü çoşar.
Düşmanlar görüp bahadırı,
Aklından şaşar,
Taktapolat durur,
Atın başını çevirir,
Ziyvar ile Er Janay,
Tulpara kamçı vurur,
İki bahadırın da,

Kelbetine karasañ,
 765. Kimniñ de közi toyadı,
 Taqtapolat bulardıñ,
 Aybatınan seskenip,
 Jüregi suvlap baradı.
 Mértler savıt kiyedi,
 770. Qaltıratpa tiyedi,
 Sol vaqları bolğanda,
 Horezmniñ lëshkeri,
 Eki jaqqa bölindi.
 Gevirlerdiñ qorıqqanı,
 775. Batırğa anıq bilindi.
 Tilladan dabıl qağıldı,
 Savaşqa sap tartıldı,
 Ziyvar menen Er Janay,
 Lëshkerlerge bas bolıp,
 780. Duşpanga oqlar atadı,
 Javlardıñ üniñ öşirdi,
 Quvıp kelgen gévirlerge,
 Éjel mayın iştirdi.
 Batırlar taban tiresti,
 785. Nayzalasıp iresti.
 Mért baslağan mergenler,
 Tolğap tarttı giresti,
 Rustemdey savaş etildi,
 Savıttıñ jüyi sötildi,
 790. Qılıştıñ jüzi ketildi,
 Egev menen jetildi,
 Mértler attı tebindi,
 Gevirler keyin şegindi.
 Atlar şavıp éste-éste,
 795. Qılış urıp şédéste,
 Jav öligi déste-déste,
 Üyildi maydan işinde,

Hareketlerine bakınca,
 Kimilerinin gözü doldu,
 Taktapolat bunların,
 Heybetinden korkup,
 Yüreği suyla dolmuş.
 Mertler zırh giyindi,
 Titreyip kaygılandılar.
 Biraz vakit sonra,
 Horezm'in askeri,
 İki yana ayrıldı,
 Düşmanların korktuğunu,
 Bahadır hemen anladı.
 Altından davul vuruldu,
 Savaşa saf çekildi,
 Ziyvar ile Er Janay,
 Askerlere baş olup,
 Düşmana oklar attılar,
 Düşmanların şanını kaldırdı,
 Kovup gelen düşmanlara,
 Ecel meyini içtirdi.
 Bahadırlar ayak diretti,
 Mızraklaşıp restleşti.
 Mertlerin önündeki avcılar,
 Seslenip çekti kirişi,
 Rustemce savaş yapıldı.
 Zırhın ek yeri söküldü,
 Kılıcın yüzü köreldi,
 Ege ile bilendi,
 Mertler atları tepti,
 Düşmalar geri çekildi.
 Atlar koşup aheste-aheste,
 Kılıç vurup coşkunca,
 Düşman ölüsü deste-deste,
 Yığıldı meydan içinde,

Gevirlerdiñ kızıl kanı,
 Tögildi maydan işinde.
 800. Denesinen şyrin janı,
 Üzildi maydan işinde.
 Moynı kulaş tulparlar,
 Sürildi maydan işinde,
 Şoqparlar tiyip gellege,
 805. Ezildi maydan işinde,
 Tulpardıñ jal-қuyrığı,
 Esildi maydan işinde,
 Қılış tiyip gelleler,
 Kesildi maydan işinde.
 810. Тақтаполаттың тумсығы,
 Уvıldı maydan işinde.
 Jerge tamған қанлары,
 Juvıldı maydan işinde.
 Gevirlerdiñ қolları,
 815. Suvırıldı maydan işinde.
 Gevirlerdiñ keyninen,
 Қuvıldı maydan işinde.
 Tulparlardıñ қuyrığı,
 Tüyildi maydan işinde.
 820. Gevirlerdiñ gellesi,
 Üyildi maydan işinde.
 Тақтаполаттың жүрегі,
 Küyildi maydan işinde.
 Jav қанı attıñ dizinen,
 825. Keşildi maydan işinde.
 Gevirlerdiñ kiyimi,
 Pişildi maydan işinde.
 Mért күşinen başқы tavıp,
 Қаştı jav maydan işinde.
 830. Қuvıp jetip Ziyvar mért,
 Şanıştı maydan işinde,

Düşmanların kızıl kanı,
 Döküldü meydan içinde.
 Teninden şirin canı,
 Ayrıldı meydan içinde.
 Boynu kulaş tulparlar,
 Sürüldü meydan içinde,
 Çomaklar değıp kelleye,
 Ezildi meydan içinde,
 Tulparın kuyruğı,
 Eğıldi meydan içinde,
 Kılıç deyip kelleler,
 Kesildi meydan içinde.
 Taktapolat'ın burnu,
 Sıkıldı meydan içinde.
 Yere damlayan kanları,
 Yıkandı meydan içinde.
 Gavurların elleri,
 Çekildi meydan içinde.
 Gavurların arkasından,
 Kovuldu meydan içinde.
 Tulparların kuyruğı,
 Ezildi meydan içinde.
 Düşmaların kellesi,
 Yığıldı meydan içinde.
 Taktapolat'ın yüreğı,
 Yandı meydan içinde.
 Düşman kanı atın dizinden,
 Geçildi meydan içinde.
 Düşmanların giysisi,
 Biçildi meydan içinde.
 Mert gücünden baskı görüp,
 Kaçtı düşman meydan içinde.
 Kovalayıp Ziyvar mert,
 Kesti meydan içinde.

- Gevirlerdiň anların,
 Şaştı meydan işinde.
 Ziyvar menen Er Janay,
 835. YoŐtı meydan işinde,
 LēŐkeri jetip, kēŐlerin,
 Őostı meydan işinde.
 Nayza javdıň jüregin,
 Őıstı meydan işinde.
 840. Őuvıp kelgen gevirler,
 Sastı meydan işinde.
 Atlar taqtanı tuyaqılap,
 Bastı meydan işinde.
 NeşŞe bēlent tavlardı,
 845. Astı meydan işinde.
 Gevirdi Őuvıp Őos batır,
 Bastı meydan işinde.
 Mērtler maydanda mērtlikti,
 Etti meydan işinde,
 850. Gevirler ŐaŐsa Őutarmay,
 Jetti meydan işinde.
 Őalmatıň Őegarasında,
 Besmezar degen bar edi.
 Ziyvar menen Er Janay,
 855. Soan Őuvıp baradı,
 Sası mazardıň tusında,
 Őalmalar tēslim etedi.
 Gevirlerdiň patŐası,
 LēŐkerlerge jete almay,
 860. Ayaq jolın kōre almay,
 Őalan soır gēribi,
 Elindeki elevsiz,
 Jürgen gileŐ saıydı,
 Kün kōrip jürgen tilenip,
 865. Kalender sorlı baıydı,

- Gavurların kanlarını,
 SaÇtı meydan işinde.
 Ziyvar ile Er Janay,
 CoŐtu meydan işinde,
 Askeri ulaŐıp, gūçlerini,
 BirleŐtirdi meydan işinde.
 Mızrak dēŐmanın yūreini,
 Sıktı meydan işinde.
 Kovalayıp gelen dēŐmanlar,
 Şaştı meydan işinde.
 Atlar yeri tepip,
 Bastı meydan işinde.
 Nice yūce daları,
 AŞtı meydan işinde.
 DēŐmanı kovup iki bahadır,
 Bastı meydan işinde.
 Mertler meydanda mertlii,
 Etti meydan işinde,
 DēŐman kaŐsa kurtulamadan,
 YetiŐti meydan işinde.
 Kalmak'ın sınırında,
 Besmazar denen yer var idi.
 Ziyvar ile Er Janay,
 Oraya kadar kovaladı,
 Eskimiş mezarın önünde,
 Kalmaklar teslim oldu.
 Gavurların padişahı,
 Askerlere yetiŐemedен,
 Ayak yolunu gōremeden,
 Kalmış kōr garip gibi,
 Elindeki sakince,
 Yaşayan bütün çocukları,
 Dilenerek geinen,
 Zavallı kalenderi,

Avılında aldırmay,
 Biyşara atın-balanı,
 aladağı assaptı,
 Juvazşı menen baqqaldı,
 870. Néşesi bélent tiryeki,
 Şılım tutқан péyekti,
 Aspazı menen méskéşi,
 Kempir menen garrını,
 Köşedegi bérşesin,
 875. Kömirşi menen temirşi,
 Sırtta jürgen sıpırıp,
 Tamağı joq jalşını,
 Bérin oymay aydadı.
 aldırdı bosa alanı,
 880. Dalada jatқан balanı,
 Bel, ketpen, temir jabanı,
 Hétteki temir sınıqtı,
 aldırmadı, alhasıl,
 Temirtek, ırğış, tıyıqtı,
 885. Bérin oymay jıynattı,
 Bunı da tabalmağanlar,
 olına aldı baqandı,
 Kimler aldı kelsaptı,
 urttay aynağan gevirdiñ,
 890. Özine bersin insaptı.
 Taqtapolat zalım han,
 Kéhéri jaman keledi,
 Kökireginde janı bar,
 olğa iliner nérseni,
 895. Bérin jıydı dérbentke.
 Dérbentke toptı oydırıp,
 Léşkerlerin jıydırıp,
 Mal semizin soydırıp,
 Törtkülleп oşaq oydırıp,

Köyünde bırakmayıp,
 Bıçare kadın-çocuğı,
 Şehirdeki kasabı,
 Yağcı ile bakkalı,
 Neşesi yüce tiryakiyi,
 Sigara içen nargileci,
 Aşçı ile şerbetçiyi,
 Nine ile dedeyi,
 Sokaktaki herkesi,
 Kömürcü ile demirci,
 Dışarıda yaşayan,
 Yemeksiz yalçını,
 Hepsini bırakmadan sürdü.
 Kaldırdı boşa şehri,
 Ovada yatan çocuğı,
 Bel, kazma, demir yabayı,
 Hatta kırık demiri,
 Bırakmadı, velhasıl,
 Temirtek(dipnot), kazma, bıçağı,
 Hepsini koymayıp toplattı,
 Bunı da bulamayanlar,
 Eline aldı sopayı,
 Kimisi aldı havan tokmağı,
 Kurtçuk gibi kaynayan gavurun,
 Özüne versin insafı.
 Taktapolat zalım han,
 Öfkesi yaman geldi.
 Gönlünde canı olan,
 Ele gelen her şeyi,
 Hepsini yığdı geçide.
 Geçide top koydurup,
 Askerlerini toplayıp,
 Hayvanın semizini kestirip,
 Törtkülleyip ocak oydurup,

900. ayta bir azan oydırıp,

NeŖŖe kün aŖ lēŖkerin,

Dērbentte bir toydırıp,

Eki kōzi jaynadı,

İŖi ottay aynadı,

905. Öz tēgdirin oyladı,

OylamaŖka bolmadı,

LēŖkerge arap tolgadı:

-KeliŖ, lēŖkerlerim jaŖsı ulaq sal

Sizlerge aytajaq tēvir sōzim bar,

910. Batırlarım nēsiyhatım tıŖlaŖız,

TıŖlamasaŖ siz jıarsız zar-zar.

JıynaldıŖız elde almay garrı-jas,

DūbiriŖnen dūrsil dedi ara tas,

Horezm eliniŖ patŖasası Hēsen,

915. Biliz ozaldan biziŖ menen as.

HorezmniŖ halkı bardur neŖŖe san,

Havazınan titiregen barlıq jan,

Horezmdi jeŖdik bērha burında,

JeŖilgen jeri joq almaqtıŖ haslan.

920. OŖgılay han batır boldı tusında,

Saydaqmetti ulattı bir muŖında,

Bul da arap etken bul Horezmdi,

Sizler de babalarıŖday yoŖıŖ-dē!

almaqlardan lēŖker jıynap neŖŖe san,

925. Horezmdi kelip algan ızıl han,

LēŖkerlerim, ol han kūŖli deyseŖ be?

Mınav turgan hanıŖ Taqtapolattan.

Tekrar bir kazan koydurup,

Ka gūndūr a olan askerini,

Geide hepsini doldurup,

İki gōzū parladı,

İi ateŖ gibi kaynadı,

Kaderini dūŖdūndū,

DūŖünmekle kalmadı,

Askerine doqru seslendi:

-Gelin, askerlerim iyi kulak salın,

Sizlere sōyleyecek iyi sōzūm var,

Bahadırlarım nasihatimi dinleyiniz,

Dinlemezsensiz siz aqlarsınız zar-zar.

Toplandınız elde kalmadan yaŖlı-gen,

Sesinden titredi kara taŖ,

Horezm elinin padiŖahı Hesen,

Biliniz ezelden bizim ile dūŖman.

Horezm'in halkı vardır nice sayı,

Sesinden titreyen būtdūn can,

Horezm'i yendik hepimiz önceden,

YenilmiŖ yeri yok Kalmak'ın asla.

Kolayca han bahadır oldu yanında,

Saydakmet'i devirdi bir yumruqunda,

Bu da harap etmiŖ bu Horezm'i,

Sizler de babalarıŖız gibi coŖun!

Kalmaklar'dan asker toplayıp nice sayı,

Horezm'i kelip alan kızıl han,

Askerlerim, o han gūqlū der misin?

İŖte bu hanın Taktapolat'tan.

Horezmli menen ettim savaşı,
 Hésen han jeñilip bizlerden qaştı,
 930. Qayıptaytuğın jan joq bizden qaýsarlar,
 Ténde kıızıl qanın suv yañlı qaştı.

Léşkerlerdiñ öligin üyip dalağa,
 Quvıp bardıq Akjür degen qalağa,
 Biraq sizler ilaj ete almadıñ,
 935. Ziyvar menen Er Janayday balağa.

Qos jüvermek penen saldıq urıstı,
 Ol naysaplar töger közden jasıñdı,
 Batır eken Ziyvar menen Er Janay,
 Bizlerge siltedi almas qılıştı.

940. Almas qılış şöptey kıydı basıñdı,
 Tavlarda qaldırdı sansız laşıñdı,
 Eger usımannan keyin quvmasañ,
 Ol naysaplar töger közden jasıñdı.

Bizdi quvıp alıp keldi dérbentke,
 945. Hésen han quvanar batır perzentke,
 Keyin qaytarmasañ kelgen duşpandı,
 Naysaplar qaldırar tavısilmas dértke.

Kökşe tavdıñ qublasında Besmazar,
 Bul mazarda biz öltirgen bes er bar,
 950. Bizden kelip almaq bulardıñ qanın,
 Sonıñ uşın ölmey qayıpas qaýsarlar.

Hésen han bes erdiñ qanın almaqşısı,
 Baslarıña aqırzaman salmaqşısı,
 Küşiñ bolsa körsetiñiz Qalmaqlar,
 955. Qorıqsañ laşıñ Besmazarda qalmaqşısı.

Horezmli ile yaptım savaşı,
 Hesen Han yenilip kaçtı bizden,
 Dönmeyen can yok bizden cesurlar,
 Tendeki kıızıl kanını su gibi saçtı.

Askerlerin ölüsünü yığıp ovaya,
 Kovalayıp vardık Akjür denen şehire,
 Fakat sizler çare bulamadınız,
 Ziyvar ile Er Janay çocuğa.

İki yaramaz ile bıraktık savaşı,
 O caniler döker gözden yaşını,
 Bahadır imiş Ziyvar ile Er Janay,
 Bizlere gösterdi elmas kılıcı.

Elmas kılıç ot gibi kıydı başını,
 Dağlarda bıraktı sayısız leşini,
 Eğer oradan geri kovmazsan,
 O caniler döker gözden yaşını.

Bizi kovalayıp geldi geçide,
 Hesen Han sevinir bahadır çocuğa,
 Geri döndürmezsen gelen düşmanı,
 Caniler kaldırır bulunmaz derde.

Gökçe Dağ'ın güneyinde Besmazar,
 Bu mezarda öldürdüğümüz beş er var,
 Bizden gelip almak ister bunların kanını,
 Onun için ölmeden dönmez cesurlar.

Hesen Han beş erin kanını almak ister,
 Başlarına ahir zaman salmak ister,
 Gücünüz varsa gösteriniz Kalmaklar,
 Korkarsan leşin Besmazar'da kalacak.

Sizler menen aytpay nayza salıstı,
Dél maydanda buvradayın alıstı,
Tüyrep taslap uvıp keldi bulmanğa,
Endi oldan bere körmən namıstı.

960. Endi aşsa oyran bolar dalamız,
arap bolar Emeniyal alamız,
ızım jesir, jigitlerim ul bolıp,
Zar eirer atın menen balamız.

Ata-ana at astında taplanar,
965. Bizin terimizge topan aplanar,
Eger baındırsa Ziyvar, Er Janay,
Horezmni hanı Hésen matanar.

Sözdi tıqlap turған béra halayı,
Kelgenlerge jabıla at salayı,
970. Biriniz alğana ölmey aşpañız,
Hésen hanға arsı atlanıp barayı.

Batırlarım köter jasıl jalavdı,
Ayamay ırınız bul kelgen javdı,
arşıldağan ılııñni sesleri,
975. Janğırtıp ıdıratsın tas penen tavdı.

Kelin erler, jémelenip at oyayı,
olға tüskenini közin oyayı,
ızıl anın at bavırınan aızıp,
Ziyvar, Er Janaydı közin joyayı.

980. aytıp Hésen handı nabit ılmasam,
Horezmni jurtn basıp almasam,
Biykar Tatapolat pata bolғанım,

Sizler ile korkmadan mızrak vurutu,
Meydan içinde erkek deve gibi güreti,
Kayaları delip geldi buraya,
imdi elden verivermeyin namusu.

imdi aşsak viran olur ovamız,
Harap olur Emeniyal ehrimiz,
Kızım yetim, yiitlerim kul olup,
Dertli alar kadın ile ocuğumuz.

Ata-ana at altında bulunur,
Bizim derimize saman kaplanır,
Eğer boyun edirse Ziyvar, Er Janay,
Horezm'in hanı Hesen övünür.

Sözü dinleyip duran bütün millet,
Gelenlere sürüyle at oalım,
Biriniz kalana kadar ölmeden açmayın,
Hesen Han'a arşı atlanıp varalım.

Bahadırlarım kaldır yeil bayrağı
Acımadan kırınız bu gelen düşmanı,
arpıan kılıcının sesleri,
Yankılatıp daıtın ta ile dağı.

Gelin erler, toplanıp at oalım,
Ele düşenin gözünü oyalım,
Kızıl kanını at barından akıtıp,
Ziyvar, Er Janay'ın gözünü ıkaralım.

Dönüp Hesen Han'ı ortadan kaldırmasam,
Horezm'in yurdunu basıp almasam,
Yalan Tatapolat padiah olduğum,

Hésenniñ başına qayğı salmasam.

Sonda ğana maqşetime jetemen,
985. Eregisken javdı jeksen etemen,
Bolmasa eger oyğa alğan niyetim,
Jalğanşı dünyada jürüp netemen.

Léşkerlerim üstine at döndiriñ,
Hésen hannıñ jangın otın södiriñ,
990. Ziyvar, Janay hém Hésendi öltirip,
Horezmdi qulşılıqqa köndiriñ. –

Degen vaqta tilla dabıl qağıldı,
Barlıq léşker ornınan tabıldı,
Hésen hanğa gevirler at qoyğanda,
995. Ziyvar, Janay hém léşkerler ağıldı.

Horezmli Hésen han,
Taqtapolat patşanıñ,
Zehérli sözün esitip,
Tula boyı türşigip,
1000. Denesi laplap kızadı,
Aldına nézer saladı,
Léşkerlerin qaradı,
Eki batırın şaqırıp,
Oñ jağına aladı,
1005. Léşkerlerin terbetip,
Nésiyhat berip turadı,
Er Ziyvar menen Er Janay,
Aldımda jürseñ aybatım,
Keynimde jürseñ gayratım,
1010. Başqa tüsti müşkil is,
Eki birdey züriyatım.
Kökke uşsam qanatım,

Hesen'in başına kayğı salmasam.

O zaman tek maksadıma ererim,
Kavgalı düşmanı yeksân ederim,
Olmazsa eğer aklımdaki niyetim,
Yalancı dünyada yaşayıp ne ederim.

Askerlerim üstüne at döndürün,
Hesen Han'ın yanan ateşini söndürün,
Ziyvar, Janay ve Hesen'i öldürüp,
Horezm'i kulluğa razı edin.

Dediği vakit altın davul vuruldu,
Bütün askerler yerinden bulundu,
Hesen Han'a düşmanlar at koştığında,
Ziyvar, Janay ve askerler akın etti.

Horezmli Hesen Han,
Taktapolat padişahın,
Zehirli sözünü işitip,
Tüm vücudu titreyip,
Gövdesi alev alev kızar,
Önüne göz atar,
Askerlerine bakar,
İki bahadırını çağırıp,
Sağ yanına aldı,
Askerlerini durdurup,
Nasihat vermiş.
Er Ziyvar ile Er Janay,
Önümde yürüsen heybetim,
Ardımda yürüsen gayretim,
Başa düştü müşkül iş,
İkisi bir evladım.
Göge uçsam kanatım,

- Ziyvar menen Janay jan,
Jerde jürsem jeldeyin,
1015. Beyištegi pırağım.
Jakın etken alıstı,
Munavvar etken küşimdi,
Sizler edi şırağım.
Bügingi ullı savašta,
1020. Oñğargay balam isiñdi.
Gevirlerge körsetiñ,
Perzentlerim küşiñdi,
Gevirlerdiñ patşası,
Taqtapolat zalım han,
1025. Horezmniñ şehérin,
Sapar etti almağa,
Tınış jatқан elimniñ,
Basına savda salmağa.
Ullarımdı kul kılıp,
1030. Qızımdı jesir kıılmağa,
Aydan artıq arıvdı,
Qoralı qoyday qosaqlap,
Bazarına satpağa,
Alpıstağı ananı,
1035. Seksendegi atanı,
Nayza suğıp öltirip,
Zar jılatpaq balanı.
Merver tastan salınğan,
Vayran etpek qalanı.
1040. Bende etip bizlerdi,
Zar enjiretip sizlerdi,
Gürjilerge tarttırıp,
Oymaqşısı zalım közlerdi.
Qanşar menen kıyqalap,
1045. Tiliñ menen jüzlerdi,
Léşkerlerim ayılğan,

- Ziyvar ile Janay can,
Yerde gitsem yel gibi,
Cennetteki burağım,
Yakın eden uzağı,
Münevver eden gücümü,
Sizlerdiniz göznurum.
Bugünkü ulu savašta,
Kolayla oğlum işini.
Düşmanlara gösterin,
Evlatlarım gücünüzü,
Gavurların padişahı,
Taktapolat zalım han,
Horezm'in şehrini,
Sefer etti almaya,
Huzur içindeki elimin,
Başına dert salmaya.
Oğullarımı kul edip,
Kızımı yetim yapmaya,
Aydan üstün güzeli,
Saf koyun gibi yanına alıp,
Pazarına satmaya,
Altmıştaki ananı,
Seksendeki babanı,
Mızrak sokup öldürüp,
Zar-zar ağlatmak çocuğunu.
Mermer taştan yapılmış,
Viran etmek kaleni.
Bende edip bizleri,
Zar zar ağlatıp sizleri,
Boğalara çektirip,
Oymak ister zalım gözleri.
Hançer ile keser,
Dil ile yüzlerini,
Askerlerim söylenen,

- Tıñlan mınav sözlerdi.
 Gevirlerge at koyıñ,
 Bedevdiñ basın oñgarıp.
1050. Ha degende lébbey dep,
 Alıñ joldı añgarıp,
 Bilip turğan şıǵarsız,
 Gevirlerdiñ ıñǵayın,
 Aytpasam da bilesiz,
1055. Urıspaqtıñ jaǵdayın.
 Allalap attı qoyǵanda,
 Şıǵarasız jer mayın,
 Kariyalardı qıynatıp,
 Saǵıyirdi jetim qılǵannan,
1060. Ata-ananı zarlatıp,
 Janandı jesir qılǵannan,
 Aq bilekli arıvdı,
 Gevirlerge zorlatıp,
 Burımınan süyretip,
1065. Aq töslerin arıvdıñ,
 Aq nayzaǵa tüyretip,
 Horezmlı halqımdı,
 Ölmeı javǵa qorlatıp,
 Eki qoldı baylatıp,
1070. Ottay közdi jaynatıp,
 At aldında aydatıp,
 Jav-jaraqtı tapsırıp,
 Eki qoldı qavsırıp,
 Bende bolıp tiriley,
1075. Han aldına bargannan,
 Mervertten salǵan qalamdı,
 Javǵa vayran qılǵannan,
 Eli-jurttı şuvlatıp,
 Duşpanǵa olja bolǵannan,
1080. Jan barında maydanda,

- Dinleyin bu sözleri.
 Gavurlara at koşun,
 Atın başını çekip.
 Ha dediǵinde lebbeyk deyip
 Alın yolu kolaylayıp.
 Biliyosunuz şüphesiz,
 Düşmanların zorbalıǵını,
 Söylemesem de bilirsiniz,
 Vuruşmanın inceliklerini.
 Allah deyip at koştuǵında,
 Çıkarın yer yaǵını,
 İhtiyarları zorlayıp,
 Çocukları yetim edip,
 Ata-ananı zarlatıp,
 Cananı esir aldıǵında,
 Ak bilekli güzeli,
 Düşmanlara zorlatıp,
 Saçından sürükleyip,
 Ak göğüslerini güzelin,
 Ak mızraǵa parçalatıp,
 Horezmlı halkımı,
 Ölmeden düşmana horlatıp,
 İki eli baǵlatıp,
 Ateş gibi gözü parlatıp,
 At önüne katıp,
 Silahları baǵlatıp,
 İki eli baǵlayıp,
 Bende olup yaşarken,
 Han önüne vardıǵında,
 Mermerden yapılan kalemi,
 Düşman viran ettiǵinde,
 Eli-yurdu aǵlatıp,
 Düşmana ganimet olduǵunda,
 Can sağ iken meydanda,

- Gelle kesip, kan döğip,
 Éjel kelip alladan,
 Horezmli halıķ uşın,
 Şeyit bolğan jaķsıraķ.
1085. Sonıñ uşın lészkerim,
 Men-men degen elim bar,
 Őaytpağaysız şerlerim,
 Köşegen qara toplardı,
 Gümbirletip köşiriñ.
1090. Őańa jerik gevirdiñ,
 Şuvlatpay ünin öşiriñ,
 Tartqızbaķ bolğan bizlerdi,
 Gürjisine gevirdiñ,
 Öz qanların iştiriñ,
1095. El-halıktan dos tavıp,
 Atlanıñ javdıñ üstine.
 Abırayıñ uşın at şavıp,
 Horezmli qaysarlar,
 Bermeñiz javğa namıstı! –
1100. Bul sözlerdi aytkanda,
 Hésen handı qorşagan,
 Horezmniñ mértleri,
 Őarağay nayza qolında,
 Ziyvar menen Er Janay,
1105. Ekevi oñlı, solında,
 Kök savıtın kiyedi,
 Hésen hannıñ lészkeri,
 Küşin qosıp erlerge,
 Allalap javğa tiyedi.
1110. Őorşap turğan gevirler,
 Horezmli ellerge,
 Bular da at qoyadı.
 Eki jaqtıñ lészkeri,
 Aş qaskırday alıstı,

- Kelle kesip, kan döküp,
 Ecel gelip Allah'tan,
 Horezmli halk için,
 Şehit olan yeğdir.
 Onun için askerim,
 Ben-ben diyen elim var,
 Dağıtasınız dertlerimi,
 Köşeli kara topları,
 Gümbürletip göçürün.
 Kana susamış düşmanın,
 Ağlatmadan sesini kesin.
 Çektirmek isteyen bizleri,
 Boğasına düşmanın,
 Kendi kanlarını içirip,
 El-halktan dost bulup,
 Atlanın düşmanın üstüne.
 Şanın için at koşup,
 Horezmli cesurlar,
 Vermeyin düşmana namusu! –
 Bu sözleri söylediğinde,
 Hesen Han'ı çevreleyen,
 Horezm'in mertleri,
 Çamdan mızrak elinde,
 Ziyvar ile Er Janay,
 İki sağlı, solunda,
 Gök zırhını giydiler,
 Hesen Han'ın askeri,
 Gücünü katıp erlere,
 Allah deyip düşmana saldırdı.
 Hazır bekleyen düşmanlar,
 Horezmli erlere,
 Onlar da at sürdü.
 İki tarafın askeri,
 Aç kurt gibi dövüştü,

1115. Bir-birine taymastan,
 a jürekti sırtınan,
 Aymay nayza salıstı,
 arsı şapan geviridi,
 Ziyvar bardı oınan,
 1120. Er Janay bardı solınan,
 Hésen han bardı aldınan.
 Horezmli aysarlar,
 aytpay erdi soınan.
 andalı ara mıltıtan,
 1125. Satırlatıp ok şaştı,
 ınapa salsa ılt etken,
 Savırıp alsa jilt etken,
 éhérlense tas bölgen.
 Siltegende bas kesken,
 1130. Jarıldagan ılışlar,
 Gevirlerdi gellesin,
 ılt etse ıyıp baradı.
 Doslar bergen a nayza,
 Jüreginen javlardı,
 1135. Güyrep taslap baradı.
 Horezm hanı Hésenşa,
 Léşkerlerdi aldında,
 Özi baslap baradı.
 Ziyvar menen Er Janay,
 1140. Gavlap aşan gevirlerge,
 Jetip ırın ıladı,
 Noaylar atan ara top,
 Taslardı a jaradı,
 Jaradar bolan gevirler,
 1145. Közin jaslap baradı,
 Ziyvar menen Er Janay,
 Lalavlaşan geviridi,
 Aldın ırdım degende,

- Birbirlerine ekinmeden,
 Tam yüregi arkasından,
 Dönmeden mızrak vuruştı.
 Karşıdan koşan düşmanın,
 Ziyvar vardı saından,
 Er Janay vardı solundan,
 Hesen Han vardı önünden.
 Horezmli cesurlar,
 Dönmeyen er idi sonundan,
 Kundaklı kara yaydan,
 Gümbürtüyle ok şaştı,
 Kınına koysa oynamayan,
 ekip alsa ışıldayan,
 Öfkelense taş bölgen,
 Oynadıında baş kesen,
 Parlayan kılıçlar,
 Gavurların kellesini,
 Oynayınca kıyıverdi.
 Dostlar veren ak mızrak,
 Yüreginden düşmanların,
 Delip geçti.
 Horezm hanı Hesen,
 Askerlerin önünde,
 Kendi başı oldu.
 Ziyvar ile Er Janay,
 Haykırarak kaçan gavurlara,
 Yetişip kırın yaptı,
 Nogaylar'ın attıı kara top,
 Taşları ikiye yardı,
 Yaralanan düşmanlar,
 Gözlerini yaşla doldurdu.
 Ziyvar ile Er Janay,
 Barışan düşmanın,
 Önünü kırdım dediinde,

- Keyni g aylap toladı.
1150. Keynin  ırdım degende,
Aldı g avlap toladı.
Eki ja tıı l  keri,
 attı sava   ıladı,
Gevirler menen urısta,
1155. Ziyvar menen Er Janay,
 aytpay g ayrat saladı.
Gevirlerdiı gellesi,
Vayran bolıp  aladı,
Gevirlerdiı  anına,
1160. Jılga-saylar toladı,
Esin bilmegen gevirge,
Kiyamet  ayım boladı,
Ta tapolat zalımniı,
 ızıl j zi soladı.
1165. Gevirlerdi Nogaylar,
Keynine  arap  uvadı.
Ta tapolat hannıı,
Basına k nler tuvadı,
Horezmdi alıvga,
1170.  angıp kelgen gevirler,
K k e tavdiı  stinde,
Keynine  a ıp baradı.
Ziyvar menen Janaydiı,
Allalağan sesleri,
1175. J regın javdiı jaradı.
 uvğan sayın gevirlerdi,
Erlerdiı keveli tasadı,
K k e tavdan asadı,
Nayzalar tiygen va ıtta,
1180. Gevirler  an  usadı.
Ta tapolat zalım han,
Basına k n tuvğanda,

- Arkası co up doldu,
Arkasını kırdım dediğinde,
 n  co up doldu.
İki tarafın askeri,
B y k sava  yaptı.
D  manlar ile sava ta,
Ziyvar ile Er Janay,
D nmeden gayret g sterdi.
Gavurların kellesi,
Viran olup kaldı,
Gavurların kanına,
Dereler, ovalar doldu,
Aklını kaybeden gavura,
Kiyamet g n  oldu.
Taktapolat zalimin,
Kızıl y z  soldu,
Gavurları Nogaylar,
Arkasına doğru kovaladı.
Taktapolat hanın,
Ba ına g nler doğdu,
Horezm'i almaya,
Kanıp gelen d  manlar,
G k e Dağ'ın  stinde,
Arkasına ka ıp vardılar.
Ziyvar ile Er Janay,
Allah allah sesleri,
Y reğini d  manın yardı.
B t n d  manları kovan,
Erlerin g nl  ta tı,
G k e Dağ'dan a tı,
Mızraklar değdiği vakitte,
D  manlar kan kustu.
Taktapolat zalım han,
Ba ına g n doğduğunda,

- Öliline kıaramay,
Tiriniñ halın soramay,
1185. Jaradar bolğan joldasın,
Kıoltıqlavğa jaramay,
Batır jaman sasadı,
Atına kıamşı basadı,
Keynine kıarap kıaşadı.
1190. Besmazardıñ sırtında,
Gevirlerdiñ jurtında,
Kıanlı özek bar eken.
Kıanı menen Noğaydıñ,
Tolıp aqqan say eken,
1195. Kıan sasığan jer eken,
Üş kün tınbay urısıp,
Gevirlerdi Noğaylar,
Dérbentke kıuvıp keledi,
Namazlıger vaqtında,
1200. Kıanlı özektiñ boyında,
Gevirler kıamal etedi.
Gevirdiñ hanı taqtahan,
Besmazardan kıaşkıanda,
Ziyvar menen Janaydıñ,
1205. Bilgen edi erligin.
Şabarmanı Abaқан,
Léşkerlerin tasladı,
Atına kıamşı basadı,
Eline kıarap kıaşadı,
1210. Yarım aqqşam vaqtında,
Eline jetip baradı,
Eline habar salıptı.
Elindegi halıqtıñ,
Hémмесin jıynap alıptı.
1215. Arbalardı toğatıp,
Eli-jurtın ızğıtıp,

- Ölenlerine bakmadan,
Dirinin halini sormadan,
Yaralanan yoldaşına,
Yardımd etmeden,
Bahadır yaman şaştı,
Atına kamçı vurdu,
Arkasına doğru kaçtı.
Besmazar'ın sırtında,
Düşmanların yurdunda,
Kanlı boğaz var imiş,
Kanı ile Nogay'ın,
Dolup akan dere imiş,
Kanı kokan yer imiş,
Üç gün durmadan savaşıp,
Gavurları Nogaylar,
Geçide kovalayıp geldi.
İkindi vaktinde,
Kanlı geçidin boyunda,
Gavurlar doluştu.
Gavurun hanı Takta han,
Besmazar'dan kaçtığında,
Ziyvar ile Janay'ın,
Anlamıştı erliğini.
Ulağı Abakan,
Askerlerini bırakır,
Atına kamçı vurur,
Eline doğru kaçır,
Akşam üstü vaktinde,
Eline ulaşır,
Eline haber salıp,
Elindeki halkın,
Hepsini toplamış.
Arabaları doldurup,
Yurdunu toplatıp,

- Tastay amal bolıptı.
 Maydandan kelgen abarman,
 Tağı bir kıyal oyladı,
 1220. Tereñge tısip boyladı,
 Bul ketkennen ketersen,
 Leshkerlerge jetersen,
 Bul barđan leshkerler menen,
 Jeñe almaspız Noğaydı,
 1225. Jene aytıp kelerseñ,
 Ya bolmasa jurtıñdı,
 Nođaylarđa berersen,
 Saltanatlı patšamnıñ,
 Ul perzenti joğ edi,
 1230. Korer kızı uldayın,
 Jalđız kıızı bar edi.
 Bul kıız naşar bolsa da,
 orıqpaytuğın duşpannan,
 Juregi kúřli er edi.
 1235. Naşar da bolsa olınan,
 Her turlı is keledi,
 Jatpayıq bizler ayđısız,
 Habar bermey ketkennen.
 Ne de bolsa bulmannan,
 1240. Keynime arap aytayın,
 aşkanımızdı Noğaydan,
 Bilmey jürgen şığardı,
 Atasınıñ aşkanın,
 Aqtamaqqa aytayın, -
 1245. Dep attıñ basın buradı,
 Aldına tuvra jüredi.
 alıñ eldiñ şetinde,
 Duřpannıñ keler betinde,
 Úř yüz alpıs kıız benen,
 1250. Sallanđan servi naz benen,

Taş gibi doldurmuş.
 Meydandan gelen ulak,
 Yine bir şey duşındı,
 Kıyaslayıp boyladı,
 Bu gittiğin gibi gidersen,
 Askerlere ulaşırsın,
 Oradaki askerler ile,
 Yenemez miyiz Nogay'ı,
 Tekrar dönüp gelirsın,
 Ya olmazsa yurdunu,
 Nogaylar'a verirsın,
 Saltanatlı padişahımın,
 Erkek çocuğu yok idi,
 Oğlu gibi gördüğu,
 Biricik kıızı var idi.
 Bu kıız çaresiz olsa da,
 Korkmuyordu duşmandan,
 Yüreği güçlü kişi idi.
 İstemese de elinden,
 Her turlı iş kelir,
 Duramıyoruz bizler kayđısız,
 Haber vermeden gidişinden.
 Ne olursa da buradan,
 Arkama doğru döneyim,
 Kaçtığımızı Noğay'dan,
 Bilmezler herhalde,
 Babasının kaçtığını,
 Aktamak'a söyleyeyim, -
 Deyip atın başını çevirdi,
 Önüne doğru gitti.
 Birçok insan sınırda,
 Duşmanın geldiği tarafta,
 Úç yüz altmış kıız ile,
 Sallanan servi naz ile,

- Sévbetli şiyirin saz benen,
 Sahrağa bağlar ektirgen,
 Şémenli bağdıñ işine,
 Aq otavlar tiktirgen,
 1255. Uvıqları dandannan,
 Keregesi gümisten,
 Şañırağı sap altın,
 Bosaqasın borlatqan,
 Mañlayşasın otavdıñ,
 1260. Marjan menen torlatqan.
 Baqalağın ordanıñ,
 Gévhâr menen oydırğan,
 Mañlayına ordanıñ,
 Şamşırağ jağıp qoydırğan,
 1265. Bir qarağan adamnıñ,
 Köziniñ nurın toltırğan,
 Aq ordaga keledi.
 Attan éste tüsedı,
 Altın aqırdıñ üstinde,
 1270. Gümisten qaqқан qazıqқа,
 Atın bekkem bayladı,
 Közi ottay jaynadı.
 Sarı jez benen torlatqan,
 Esikti aşıp Abaqan,
 1275. İşkerige kiredi.
 Zerli jıga basında,
 Üş yüz alpıs periyzat,
 Qol qavsırıp qasında,
 Altın tarax qolında,
 1280. Jipektey şaşın tarağan.
 Hér müşkilge jaragan,
 Jan-jagına qarağan,
 Aq ordanıñ işinde,
 Qırıq kénizi hizmetker,

- Sohbetli şirin saz ile,
 Sahraya bağlar ektiren,
 Çemenli bağıñ içine,
 Ak otağlar diktiren,
 Kubbe çubukları bakırdan,
 Direkleri gümüşten,
 Kubbesi saf altın,
 Kapısı mermerden,
 Ön tarafını otağın,
 Mercan ile örölmüş,
 Sütünunu sarayın,
 Cevher ile oyulmuş,
 Ön yüzüne sarayın,
 Işık yakıp koyulmuş,
 Bir bakan adamın,
 Gözünün nurunu dolduran,
 Ak saraya geldi.
 Attan yavaşca indi.
 Altın ahırın üstünde,
 Gümüşten kakılmış kazığa,
 Atını sıkıca bağladı,
 Gözü ateş gibi parladı.
 Sarı pirinç ile örölmüş,
 Kapıyı açıp Abakan,
 İçeriye girdi.
 Süslü miğfer başında,
 Üç yüz altmış peri kızı,
 El pençe yanında.
 Altın tarax elinde,
 İpek gibi saçını tarayan.
 Her müşküle yarayan,
 Etrafına bakan,
 Ak sarayın içinde,
 Kırk cariyesi hizmetkâr,

1285. ol avsrıgán betinde,
 Altın tahta otırđan,
 Hannığ ızı anşayım,
 Atamatay arıvđa,
 Ékesinin véziri,
 1290. Abaan sélem beredi,
 Bir bélenin bolđanın,
 Véliy edi Atama,
 Véliylik penen bileği.
 Gümisten azı atırıp,
 1295. Argımalar batırıp,
 Moynına marjan tatırıp,
 Altınnan aır saldırıp,
 Kórgenniđ kózin taldırıp,
 Halıtı hayran aldırıp,
 1300. aytpaytuğın güresten,
 Tabılaytuğın her isten.
 Güresivge kim bolsa da,
 Tartınbastan şıanday,
 Güreskenin maydanda,
 1305. Şala salıp jıanday.
 arsı söylegen adamnığ,
 Avızınan zegi şıanday.
 ızlar menen osılıp,
 Künde oyun, künde toy,
 1310. Zavılı sazlar şertilip,
 Méslik etip jatanda,
 Tatapolat ékesi,
 Nogaylı menen urısıp,
 Léşkerleri ırılıp,
 1315. Ziyvar menen Janayđa,
 Betley almay maydanda,
 Mağlayları jarılıp,
 Terileri sıyırlıp,

- El pençe yanında,
 Altın tahta oturan,
 Hanın kızı prenses,
 Aktamak güzele,
 Babasının veziri,
 Abakan selam verdi,
 Bir belanın olduğunu,
 Veli idi Aktamak,
 Velilik ile anladı.
 Gümüştén kazık kaktırıp,
 Kúheylanlar baktırıp,
 Boynuna mercan taktırıp,
 Altından ahır yaptıırıp,
 Görenin gözünü daldırıp,
 Halkı hayran bırakıp,
 Dónmeyen güreştén,
 Aranan her işten.
 Güreşmeye kim olsa da,
 Çekinmeden çıkan,
 Güreşeni meydanda,
 Yere atıp yıkan,
 Aksini söyleyen adamın,
 Ağzından kezzap çıkmış,
 Kızlar ile bir olup,
 Her gün oyun, eğlence,
 Zevkli sazlar çaldırıp,
 Kendinden geçerken,
 Taktapolat babası,
 Nogaylı ile vuruşup,
 Askerleri kırılıp,
 Ziyvar ile Janay'a,
 Karşı duramayan meydanda,
 Alınları yarılıp,
 Derileri yüzölüp,

Keynine kaşkan habardı,
 1320. Esitkende Aqtamak,
 Esi avıp kalıptı.
 Aradan üş kün ötken soñ,
 Bılbırağan denesin,
 Zordan jıynap alıptı.

1325. -Bağlarda aşılğan güller lalazar,
 Jamalımdı körgeñ janlar quvanar,
 Atam menen birge kettiñ Nogayğa,
 Abakanım jan atamnan ber habar.

Atam ketti kılalmadım kevlim şad,
 1330. Mennen başka atamda joq züriyat,
 Ketip edin Horezmge ekeviñ,
 Abakanım atamnan tez habar ayt.

On törtimde bolıp edim pirqaman,
 Atam menen birge ketken Abakan,
 1335. Ölimeken, tirimeken jan atam,
 Sen atamnan bergil ağa jan.

-Nogaydı kırmağa biz ettik javlan,
 Zalım Nogaylılar bermedi aman,
 Akjürimniñ qarşısına barganda,
 1340. Havaz şıqtı Ziyvar, Janay baladan.

Ziyvar, Janay batır kirdi savaşka,
 Şıdam bermey mértler urğan kılışka,
 Qalmaqlar da qarşı turıp meydanda,
 Nogay menen bizler tüstik jarişsa.

1345. Nogay, Qalmaq aş jolbarıstay alıstı,
 Al meydanda izlep nayza salıstı,

Geriye kaçtığı haberini,
 İştittiğinde Aktamak,
 Aklı bağlanıp kalmıştı.
 Aradan üç gün geçtikten sonra,
 Yıpranmış bedenini,
 Zorla toplayabilmiş.

-Bağlarda açılan güller lalezâr,
 Cemalimi gören canlar sevinir,
 Babam ile birlikte gittin Nogay'a,
 Abakanım can babamdan ver haber.

Atam gitti edemedim gönlümü şad,
 Benden başka atamda yok evlat,
 Gitmiştiniz Horezm'e ikiniz,
 Abakanım atamdan tez haber söyle.

On dördümde olmuştum hünerli,
 Atam ile birlikte giden Abakan,
 Ölü mü, diri mi can atam,
 Sen atamdan haber ver ağabey can.

-Nogay'ı kırmaya biz ettik sefer,
 Zalım Nogaylılar vermedi aman,
 Akjürim'in qarşısına gelince,
 Avaz çıktı Ziyvar, Janay çocuktan.

Ziyvar, Janay bahadır girdi savaşa,
 Dayanamadı mertler vurduğı kılıca,
 Kalmaklar da qarşı gelip meydanda,
 Nogay ile bizler düştük ateşe.

Nogay, Kalmak aş kaplan gibi dövüştü,
 Şu meydanda peşinden mızrak vuruştı,

aytpay Noaylılar menen urıstı,
Noaylara oldan bermey namıstı.

Ziyvar menen Janay aysar mert eken,
1350. lmey elin bermey oan ert eken,
ana eldi ırıp anlar tksen de,
Balalardan orkıp aan dert eken.

Bizler atı uva berdi Noaylar,
Mısal, rtengendey alı toaylar,
1355. Tavday bolıp gevirlerdi gellesi,
ana tolıp atı anda kp saylar.

Aldımızda aın edi Besmazar,
Bizler aıp jılap keldik zar-zar,
Besmazarda arsı turıp urıstı,
1360. ıdatpadı Ziyvar, Janay batırlar.

Atanız attı taritı solmanda,
Noaydan utulma boldı gmanda,
Ziyvar, Janay Noaylara bas bolıp,
Bizlerdi zarlatıp uvdı onnan da.

1365. Segbir tartıp atlarımız boldırdı,
Zalım Noay jzimizdi soldırdı,
Arıslan tuvan Ziyvar menen Er Janay,
Jıla, saydı liklerge toldırdı.

Noaylara ete almadı amaldı,
1370. Atanın basına ayı-am saldı,
Baskı tawıp, aıp ırılmayı dep,
Lskerler anlı zekke amaldı.

Atan Tatapolat jaman sasandı,

Dnmeyip Nogaylılar ile vurutuk,
Nogaylar'a elden vermedik namusu.

Ziyvar ile Janay cesur mert imi,
lmeden eli vermemek onlara art imi,
Ne kadar eli kırıp kanlar dksen de,
ocuklardan korkup kamak dert imi.

Bizler katı kovaladı Nogaylar,
Misal, evrelemi gibi kalın ormanlar,
Da gibi olur dmanların kellesi,
Kana dolup aktı orada ok dereler,

nmzde yakındaydı Besmazar,
Bizler kaıp alayarak geldik zar-zar,
Besmazar'da karı durup vurutuk,
Dayandırmadı Ziyvar, Janay bahadırlar.

Atanız kt sıkıtı orada,
Nogay'dan kurtulmak kaldı üphede,
Ziyvar, Janay Nogaylar'a ba olup,
Bizleri alatıp kovaladı oradan da.

Sabır ekip atlarımız atladı,
Zalim Nogay yzmz soldurdu,
Arıslan domu Ziyvar ile Er Janay,
Dere, ovayı llerle doldurdu.

Nogaylılar'a kuramadık stnl,
Atanın baına kayı am saldı,
Baskılanıp, kırılmayalım diye kaıp,
Askerler kanlı boaza dolutu.

Atan Taktapolat yaman amıtı,

Besmazardan keyin kıattı kıaşıandı,
1375. Noğaylardı kıanlı özekten ötkermey,
Dérbent jolda tokıtatıp tur duşıpandı.

-Abakanım, ğarrı jandı kııyna, -dep, -
Barganında közdin jasin tıyma, -dep, -
Ataңыз dérbentten elge jiberdi, -
1380. Kıatın-kıalaşı ğarrılardı jıyna, -dep.

Mért bolsan izime hézir eresey,
Ermeseñiz Noğayğa eldi bereseñ,
Usı tapsırmanı ayttı ataңыз,
Akıtamak jan bunı kıalay köreseñ?
1385. Akıtamak jan, köp oyınnan payda joķ,
Köp oylasañ kevilinde kıayğı şöķ,
Azıraķ eglenseñ Noğaylar kelip,
Ziyvar, Janay jüregine kıadar oķ.

Han ataңызın kıabırğası söğiler,
1390. Jerge suvday kıızıl kıanlar töğiler,
Ziyvar minip han ataңызın tahtına,
Ataңыз öligin tartar ğurjiler.

Ziyvar erge toķalıķķa tiyeseñ,
Akı şaşar üstine kıara kıyeseñ,
1395. Taķtapolat hannın kıızı hanşıa edin,
Kelin bolıp Noğayğa bas iyeseñ.

Kün bolıp töbe şaşıñ tüyeseñ,
Künin uşın Noğaylını süyeseñ,
Toķal degen söz süyekten ötkende,
1400. Noğaylının tandırında küyeseñ.

Besmazar'dan sonra uzağa kıaşımtı,
Nogaylar'ı kanlı boğazdan ğeçirmeden,
Ēeçit yolunda durdurdu düşmanı.

-Abakanım, yaşlı canı zorla, -deyip, -
Vardığında közünün yaşını tut, -deyip,-
Ataңыз ğeçitten ele ğönderdi, -
Kadın ğeñç yaşlı adamları topla, -deyip.

Mert isen peşıme şimdi eresin,
Ermeseñiz Noğay'a eli vereseñ,
Bu buyruğu söyledi ataңыз,
Aktamak can, bunu nasıl ğörürsün?

Aktamak can, çok düşünmeden fayda yok,
Çok düşünürsen ğönlünde kıayğı çok,
Birazcık oyalansan Nogaylar gelip,
Ziyvar, Janay jüregine saplar ok.

Han atanın kaburğası sökülür,
Yere su gibi kıızıl kanlar dökülür,
Ziyvar oturup han atanın tahtına,
Atanın ölüsünü çekerek boğalar.

Ziyvar ere toķallığa ğidersen,
Akı çıkarır üstüne kara ğiyersin,
Taktapolat hanın kıızı han gibiydin,
Ēelin olup Noğay'a baş eğersin.

Ēün olur kafandaki saçı dökersin,
O ğün için Noğaylı'yı seversin,
Tokal¹ denen söz kemikten ğeçince,
Noğaylı'nın tandırı gibi yanarsın.

Jürmeseniz kızıl güliñ solğanı,
Atañızdıñ paymanası tolğanı,
Kızım barıñ, ya barmañız özin bil,
Abaқан ağanın aytıp bolğanı.

1405. Sol vaqıtta Aqtamak,
Ornınan ırğıp turadı,
Üş yüz alpıs kızına
Qarap moynın buradı.

Aqtamak közin jasladı,
1410. Nésiyhat berip kızlarğa,
Qaysar kız bir söz basladı.

-Qénizlerim sizge qıldım itiyat,
Savaş küni saylap mindim érebi at,
Jaslayınan birge östiñ şayqalıp,
1415. Javğa atlan öş alıvğa periyzat.

Av tumar oynasın bélent péstinde,
Latmanat bolsın seniñ déstiñde,
Atam qalğan Noğaylardıñ işinde,
Atlañ, savaş bolsın duşpan üstinde.

1420. Bizler gezdik bağlar menen sahranı,
Noğaylar jürekke saldı jaranı,
Keliñ kızlar atlanayıq duşpanga,
Duşpan kelse tiger bahqa qararı.

Savaş küni argımaqqı salıñ er,
1425. Qılış tartıp, mañlaydan tögiñ ter,
Qorqaq kızday köp muñayıp turmañız,
Atlanıñız, öş alayıq periler.

Gitmeseniz kızıl gülün solar,
Atanızın vadesi dolar,
Kızım var ya da varma kendin bilirsın,
Abakan ağabeyinin söylediği budur.

O vakitte Aktamak,
Yerinden doğruldu,
Üç yüz altmış kızına,
Bakıp boynunu burdu.

Aktamak gözünü yaşladı,
Nasihat verip kızlara,
Cesur kız bir söze başladı.

-Cariyelerim size güvendim,
Savaş günü hazırlayıp bindim ârabi at,
Gençlikten beri birlikte büyüdünüz,
Düşmana atlan öç almaya peri kızı.

Baht dönsün yüce anında,
Latmanatⁱⁱ olsun senin destinde,
Atam kalmış Nogaylar'ın eline,
Atlan, savaş olsun düşman üstüne.

Bizler gezdik bağlar ile sahrayı,
Nogaylar yüreğe açtı yarayı,
Gelin kızlar atlanalım düşmana,
Düşman gelse diker bahtına kararı.

Savaş günü küheylana salın er,
Kılıç çekip, alından dökün ter,
Korkak kız gibi çok dertlenmeyiniz,
Atlanınız, öç alalım periler.

El Şetine zalım duşpan kelgendi,
Tav ıdırar arđımađtı jelgende,
1430. Urıstı aŐpay javđa eldi bergennen,
Ne ııladı gelle kesip lgende.

DuŐpanđa bađınsaŐ gelle kesiler,
Bolmasa jipektey ŐaŐlar esiler,
Ya Nođayđa tođalıđđa barmasaŐ,
1435. Nayza menen aş tslerin tesiler.

Őazan urmay ıızıl güldey solđannan,
Jan barında javđa jesir bolđannan,
Jav menen alısıp lgen jaŐsıraŐ,
Sonığ uşın atlanayıŐ bulmannan.

1440. Hannığ ıızıl AŐtamaŐ,
Szini tamam etedi.
Tebilde turđan sekirip,
Tulparına jetedi,
Jipekten terlik saladı,

1445. Altınnan er ıondırıp,
Gevđardan ayıl Şaladı,
Buren naslı kök savıt,
Bkterivge bayladı.

UŞıp-ıonıp periyzat,
1450. Bolar isti oyladı.
ŐılıŐ alıp ıolına,
zlerin javđa sayladı.
ArđımaŐ minip periler,
Tsti savaş jolına,

1455. AŐtamaŐtay arıvđıđ,
Jz ıızıl jrdi aldında,
Jz ıızıl jrdi artında,
Seksen ıız jrdi oğında,

El sınırına zalım düşman geldiğinde,
Dağ titrer kheylanı yellediğinde,
Savaşı aŐmadan düşmana eli verdiğinde,
Ne yapılır kelle kesilip ölünce.

Düşmana boyun eğersek kelle kesilir,
Yoksa ipekten saŐlar bükülür,
Ya Nogay'a tokallığa varmasak,
Mızrak ile ak göğüslerin deŐilir.

Hazan vurmadan ıızıl gl gibi solandan,
Can varken düşmana esir olandan,
Düşman ile vuruşup ölen yeğdir,
Onun işin atlanalım buradan.

Hanın ıızıl Aktamak,
Sözünü tamamladı,
Sekerek tepinip duran,
Tulparına geldi,
İpekten terlik koydu,
Altından eyer kondurup,
Cevherden kemer taktı,
Müren başlı gök zırhı,
Eteğine bağladı.
İnip-ııkıp peri ıızıl,
Olur işi düşündü.
Kılış alıp eline,
Kendini düşmana hazırladı.
Küheylan binip periler,
Düştü savaş yoluna,
Aktamak güzelin,
Yüz ıızıl yürüdü önünde,
Yüz ıızıl yürüdü ardında,
Seksen ıız yürüdü sağında,

- Seksen kız jürdi solında,
 1460. Argımağ attı oynatıp,
 Polattan suvlıx şaynatıp,
 Körgenniñ işin kaynatıp,
 Jüzlerin gül-gül jaynatıp,
 Avıt-avıt at şavıp,
 1465. Periler yoşıp baradı,
 At kekilin taradı,
 Aldındağı Aqtamağ,
 Vaqıp bolıñ kızlar dep,
 Jan-jagına qaradı.
 1470. Qız da bolsa Aqtamağ,
 Avır küñge jaradı.
 At şavıp tavdıñ basına,
 Qara kayğı tüskende,
 Atasınıñ basına,
 1480. Kün-tün tınbay jol jürüp,
 Üş jüz alpıs kız benen,
 Tün yarımı avğanda,
 Séhérge meyil bolğanda,
 Jetip keldi Aqtamağ,
 1485. Atasınıñ tübine,
 Argımağın bayladı,
 Aq şatırdıñ aldında,
 Hér islerdi oyladı...
 Édep penen Aqtamağ,
 1490. İşkerige kiredi,
 Muñayıp mülğip otırğan,
 Han atasın köredi,
 İzzet penen Aqtamağ,
 İyilip sélem beredi.
 1495. Taqtapolat atası,
 Qapalı bolıp sol vaqta,
 Nogaylıdan jeñilip,

- Seksen kız yürüdü solında,
 Küheylanı oynatıp,
 Çelikten sulak çignetip,
 Görenin içini kaynatıp,
 Yüzlerini gül gül parlatıp,
 Döne döne at koşup,
 Periler coştular.
 At yelesini taradı,
 Öndeki Aktamak,
 Vakıf olun kızlar deyip,
 Etrafına baktı.
 Kız da olsa Aktamak,
 Zor güñe yaradı.
 At koşup dağın başına,
 Kara kayğı düştüğünde,
 Atasının başına,
 Gün-gece demeden yol gidip,
 Üç yüz altmış kız ile,
 Gece yarısı geçtiğinde,
 Sehere vaktine doğru,
 Yetip geldi Aktamak.
 Atasının dibine,
 Küheylanını bağladı,
 Ak çadırın önünde,
 Bütün işleri düşündü...
 Edep ile Aktamak,
 İçeriye girmiş,
 Dertli dertli oturan,
 Han atasını gördü,
 İzzet ile Aktamak,
 Eğilip selam verdi.
 Taktapolat atası,
 Kaygılı imiş o vakit,
 Nogaylı'dan yenilip,

- Tömen salıp moyının,
Közinen aqқан jasları,
1500. Toltırıp etek, qoyının,
Oñ qolı menen iyegin,
Otır edi tayanıp.
Kirip keldi esikten,
Sélem berip iyilip,
1505. Qızınıñ sesin esitip,
Jarılğanday jüregi,
Sekirip turdı ornınan,
Kelgendey-aq tiregi,
Köziniñ jasın monşaqılap,
1510. Aqtamaq penen atası,
Aq şatırda jıladı.
Dél moyınan qusaqlap,
-Médérı bolğan belimniñ,
Tiriseñ be qarağım,
1515. Aybatı bolğan elimniñ, -
Dedi de han zarladı,
Zarladı da tolgadı:

-Taqtapolat patşa deydilar atım,
Qız da bolsan aldımdağı aybatım,
1520. Baslarıma qara künler tuvganda,
Sen keldiñ, tasadı meniñ gayratım.

Jurt soradım bir neşe jıl bolıp han,
Aybatımnan titiredi bérşa jan,
Séher vaqta izlep keldiñ atam dep,
1525. Üş jüz alpıs qızlar menen Aqtam jan.

Horezmdi almaq edi muradım,
Biraq jetpey turğanında quvatım,
Kelipseñiz üş jüz alpıs qız benen,

- Aşağı eğıp boynunu,
Gözünden akan yaşları,
Doldurup etek, koynunu,
Sağ kolunu çenesine,
Oturmuş dayayıp.
Girip gelmiş eşikten,
Selam verip eğilerek,
Kızının sesini işitip,
Yarılmış yüreği,
Sekerek kalktı yerinden,
Gelmiş gibi direği,
Gözünün yaşını dolup,
Aktamak ile atası,
Ak çadırda ağladı.
Tam boynundan sarılıp,
-Yardımcısı olan belimin,
Diri misin göz nurum,
Heybeti olan elimin,
Dedi de han ağladı,
Ağladı da seslendi:

-Taktapolat padişah derler adım,
Kız da olsan önümdeki heybetim,
Başıma kara günler doğduğunda,
Sen geldin, taştı benim gayretim.

Yurt yönettim birkaç yıl olup han,
Heybetimden titredi bütün can,
Seher vakti izimden geldin atam deyip,
Üç yüz altmış kız ile Aktam can.

Horezm'i almak idi muradım,
Fakat yetmedi olan kuvvetim,
Geldiniz üç yüz altmış kız ile,

Ƙız bolsaŋ da arısladay züriyatım.

1530. Perzentimseŋ saĝan Ƙıldım mulaƘat,
Savlatımda siz ettiŋiz saltanat,
Turganımda leşker jetpey tarıĝıp,
Ertip keldiŋ üş jüz alpıs Ƙol-Ƙanat.

On besinde oynap kemałĝa keldiŋ,
1535. Namısın ƘorgayıƘ tuvılĝan eldiŋ,
Ƙızım, noĝaylarĝa birden at Ƙoyıp,
Şatırına ot ƘoyayıƘ Hésenniŋ.

Üş kün boldı bul basımda Ƙayĝı-zar,
Ƙız bolsaŋ da batırlarĝa barabar,
1540. Eger bugün kelmegende züriyatım,
Bul keŋ jaĝan maĝan bolıp edi tar.

Ul perzentim joĝlıĝınan kevlim kem,
Ölsem dünya-malım bolar jurtƘa jem,
Ƙızım keldiŋ üş jüz alpıs Ƙız benen,
1545. Noĝaylardı jeŋivimiz muĝayam.

Ƙız bolsaŋ da mérttey beldi buvĝanıŋ,
Ƙızım, atannan da artıƘ tuvĝanıŋ,
Eger erterŋ noĝaylarĝa at Ƙoysaŋ,
Ziyvar er, Janayday bolıp tuvĝanıŋ.

1550. Ziyvar menen Janay aldı asımdı,
Noĝaylardan ƘutƘar meniŋ basımdı,
Eger bunnan endi ƘaşaƘ keynige,
Vayran eter meniŋ Ƙiyal Ƙalamdı.

Noĝaylarĝa ar-namıstı bermeyik,
1555. Duşpanlardan azap-aşiret körmeyik,

Ƙız olsan da arslan gibi evladım.

Evladımsın sana yaptım mülakat,
Bereketimde siz ettiniz saltanat,
Durduĝumda asker yetmeyip zorlanıp,
Hazırlanıp geldin üç yüz altmış kol-kanat.

On beşinde oynayıp kemale geldin,
Namusunu koruyalım memleketimizin,
Ƙızım, Nogaylar'a birden at koşalım,
Çadırına ateş koyalım Hesen'in.

Üç gün oldu bu başımda kaygı-dert,
Ƙız olsan da bahadırlara varıver,
Eğer bugün gelmeseydin evladım,
Bu koca cihan bana olurdu dar.

Oĝlumun olmayışından gönlüm eksik,
Ölsem dünya-malım olur yurda yem,
Ƙızım geldin üç yüz altmış kız ile,
Nogayları yenmemiz apaçık belli.

Ƙız olsan da mert gibi iş yaptın,
Ƙızım, atandan da üstün memleketin,
Eğer yarın Nogaylar'a at koşsan,
Ziyvar er, Janay gibi olur doĝuşun.

Ziyvar ile Janay aldı aşımı,
Nogaylar'dan kurtar benim başımı,
Eğer buradan şimdi kaçsak geriye,
Viran eder benim Ƙiyal şehrimi.

Nogaylara ar-namusu vermeyelim,
Düşmanlardan ahiret azabı görmeyelim,

Egerde kimde-kim qaşsa keynine,
Öltireyik, qarşı kılış sermeyik.

Bende etsen Hesen, Ziyvar, Janaydı,
Olar özin er Eliyge sanaydı,
1560. Olja etsen hanı menen batırın,
Qalğanların bende etiv oñnaydı.

Qızım jüziñ jarqıldaydı altınday,
Noğaylarğa kılış urıñ aybınbay,
Keliñler, üş jüz alpıs kızlar da,
1565. Noğaylarğa jüriniz heş tartınbay.

Taqtapolat qaýsar deydi atımdı,
Javdı jeñip köterinler danqımdı,
Sarqardası üş jüz alpıs kızlardıñ,
Tıñlañızlar usı neñsiyatımdı.

1570. Sol vaqıtta tañ da attı,
Savaştıñ vaqtı boldı dep,
Noğaylar dabıl qaqtı.
Tilla dabıllar keyninen,
Ziyvar, Janay atqa mindi,

1575. Sırnay, gernaydın davısı,
Tavdı, tastı jañlattı.
Dabıldıñ davısın esitip,
Aqtamaqtay arıvdıñ,
Juvlap beti kızardı,

1580. Tanaday közi javtañlap,
Irğıp turıp orınan,
Baylavlı turğan tulpardıñ,
Şılbırın şeşip aladı,
Sekirip minip tulparğa,

1585. Qarağay nayza qolğa alıp,

Eğer kim kaçarsa geriye,
Öldürelim, düşmana kılıç bırakmayalım.

Köle etsen Hesen, Ziyvar, Janay'ı,
Onlar kendini Er Eliyge sanarlar,
Esir etsen hanı ile bahadırlarını,
Kalanları köle etmek kolaydı.

Kızım yüzün parllayan altın gibi,
Nogaylar'a kılıç vurun acımadan,
Gelin, üç yüz altmış kızlar da,
Nogaylar'a gidiniz hiç çekinmeden.

Taktapolat inatçı demişler adımı,
Düşmanı yenip taşıyın şanıımı,
Başçısı üç yüz altmış kızların,
Dinleyiniz bu nasihatimi.

O vakitte tan da attı,
Savaşın vakti geldi diye,
Nogaylar davul vurdu.
Altın davulların arkasından,
Ziyvar, Janay ata bindi,
Mızıka, kavalın sesi,
Dağı, taşı çınlattı.

Davulun sesini işitip,
Aktamak gibi güzelin,
Titreyip yüzü kızardı,
Dana gibi gözü büyüyüp,
Doğrulup yerinden,
Bağlı duran tulparın,
İpini çözdü.

Sekip binerek tulpara,
Çamdan mızrak ele alıp,

Atasının ruksat soradı:

olımda oynadı polattan alkan,
Jav jaın kelgende apaız jaman,
Tilla dabil aan Ziyvar, Janaya,
1590. Juvap ber barayın janım ata jan.

Sava kuni sekirmese rebi at,
Jav kelgende atı degen jaman at,
Kp eglesen dupan keler stie,
Ata janım tezirek beri ruksat.

1595. Jarasıa jzde oydım alımdı,
Bgn men sınavman ıgbalımdı,
Eger sir bolsam Noaylarga,
Zalım Noay ıynar menin janımdı.

Ata jan, tınladım seni zaridı,
1600. Dupanga atlandır mrt ızlarıdı,
amam kelse Ziyvar menen Janaydı,
Bende etip alayın bir arıdı.

Men turıppan ayratıma sıymayın,
Sava kuni erip jandı ıynayın,
1605. Ata janım juvap berse bizlerge,
Ziyvarıdı bende etip baylayın.

Bul maydanda aızayın terimdi,
Noaylarga urıp a semserimdi,
Kp eglenbe juvap beri ata jan,
1610. anlar tgip taratayın erimdi.

Sava meydanında alap yoayın,
Noaylını bir-birine ospayın,

Atasından izin istedi:

Elimde oynadı elikten kalkan,
Dman yaklatıında kasanız yaman,
Altın davul vuran Ziyvar, Janay'a,
İzin ver varayım, canım ata can.

Sava günü atlamazsa rabi at,
Dman geldiine katı diye yaman at,
ok oyalanırsan dman gelir stne,
Ata canım tezce verin izini.

Güzel yüzde bıraktım benimı,
Bugün ben kırıyorum talihimi,
Eger esir olursam Nogaylara,
Zalim Nogay kıyar benim canıma.

Ata can, dinledim senin zrını,
Dmana atlandır mert kızlarınıı,
Gücüm yeterse Ziyvar ile Janay'ı,
Kle edip alayım bir namusunu.

Ben bekleyip gayretime sıgamiyorum,
Sava günü garip canı zorlayayım,
Ata canım cevap verin bizlere,
Ziyvar'ımı kle edip balayayım.

Bu meydanda akıtayım terimi,
Nogaylara vurup ak kılıcımı,
ok oyalanmayın cevap verin ata can,
Kanlar dkp daıtayım erimi.

Sava meydanında alayıp coayım,
Nogaylı'yı birbirine katayım,

Hésen hannıñ at oynatıp üstinde,
 arsı tursa anın suvday saayın.

1615. Savata dupandı ırған savaptı,
 Mértler eter bir kün bizge tavaptı,
 Al ata jan, latmanata sıyındım,
 Köp eglenbey maған beri juvaptı.

- Tatapolat maydanda,
 1620. ızınıñ sözün tıñlaydı,
 Bir nérseni añlaydı,
 Atamatay ızınıñ,
 Mért ekenin bileği,
 Ziyvar, Hésen, Janaydı,

1625. ul etemen degen soñ,
 Pata ad bop küledi.

- Sava küni mérttey bolıp sal ayrat,
 Jalız ızım bolmağaysañ, biymurat,
 Bul maydanda eñirep juvap bereyin,
 1630. Yar bolsın perzentim saған latmanat.

Sava küni mértler aynap yoadı,
 ılıınan ızıl anlar aadı,
 oyday dürkiretip uvıp dupandı,
 Batırlar lékerge joldı aadı.

1635. Argımatıñ jal-kekilin tarayman,
 Keikseñ sen jollarına arayman,
 arsı javға öziñ soı bermeseñ,
 arrı ulman, ne mükilge jarayman.

- attı amı urıp attıñ etine,
 1640. aramañız dupanlardıñ betine,

Hesen Han'ın at oynatıp üstünde,
 Karı durursa kanını su gibi saayım.

Savata dımanı kırmak sevaptır,
 Mertler eder bir gün bize tavafı,
 İte ata can Latmanat'a sığındım,
 Çok oyalanmadan bana ver cevabı.

Taktapolat meydanda,
 Kızının sözünü dinledi,
 Bir şeyi anladı,
 Aktamak kızının,
 Mert olduğunu bildi,
 Ziyvar, Hasan, Janay'ı,
 Kul ederim dedikten sonra,
 Padiah ad olup güldü.

-Sava günü mertler gibi göster gayret,
 Biricik kızım olmayasın bımurat,
 Bu meydanda feryat edip cevap vereyim,
 Yar olsun evladım sana Latmanat.

Sava günü mertler kaynayıp coar,
 Kılıcından kızıl kanlar saar,
 Koyun gibi dürterek kovup dımanı,
 Bahadırlar askere yolu aar.

Küheylanın yele-kuyruğunu tararım,
 Geciksen senin yollarına bakarım,
 Dımana karşı mücadele vermezsen,
 Yalı kulum, ne müküle yararım.

Sert kamı vurup atın etine,
 Bakmayınız dımanların yüzüne,

Bar jalğızım, Noğaylarğa sürgin sal,
Duşpandı keltirmey eldin şetine.

Üş jüz alpıs kızların bar nayzalı,
Söylegen sözlerin paldan mazalı,
1645. Hesen handı bende etip keltirsen,
Üyinde qatını bolar azalı.

Aqtamağım, sennen başqa kimim bar,
Hesen hanga bolsın bugün dünya tar,
Jalğız kızım, latmanatım yar bolsın,
1650. Noğaylarğa ketsen kızım, allayar.

Hannıñ kızı Aqtamaq,
Qılışın qolğa aladı,
-Alışkanday biz benen,
Noğaylarda bar ma er?! –
1655. Dep kız şavqım saladı,
Eki jaq sap şegildi,
Aqtamaqtıñ jüzleri,
Tuvğan ayday jarqırıp,
Güres tutar maydangä,

1660. Jorğanı sürüp keledi.
Batır edi Aqtamaq,
Aq bilekti sıbanıp,
Qıpşa beli kılañlap,
Asığa söylep jalañlap,

1665. Tuvğan ayday tolıqsıp,
Aq sazanday bulqımıp,
Toqsan türlü naz benen,
Ortağa kelip turadı,
-Batır bolsañ keliñ! – dep,

1670. Ortada lap uradı.
Qızdı körip Er Janay,

Var biriciğim, Noğaylar'a sürgün sal,
Düşmanı getirme elin sınırına.

Üç yüz altmış kızın var mızraklı,
Söyleyen sözlerin baldan tatlı,
Hesen Han'ı köle edip getirsen,
Evinde kadını olur matemli.

Aktamak'ım senden başqa kimim var,
Hesen Han'a olsun bugün dünya dar,
Biricik kızım, Latmanatım yar olsun,
Nogaylar'a gitsen kızım, Allah yar.

Hanın kızı Aktamak,
Kılıcını ele aldı,
-Vuruşabilecek bizimle,
Nogaylar'da var mı er?! –
Deyip kız gürlledi,
İki taraf saf çekildi,
Aktamak'ın yüzü,
Doğan ay gibi parlayıp,
Güreş meydanına,
Atını sürüp geldi.

Bahadır idi Aktamak,
Ak bileği sıvayıp,
İnce beli kıvrırıp,
Hızlıca konuşup küstahca,
Doğan ay gibi eksiksiz,
Ak sazan gibi kıvrılıp,
Doksan türlü naz ile,
Ortaya gelip durdu,
-Bahadırsanız gelin! – diye,
Ortada laf etti.

Kızı görüp Er Janay,

- Turalmadı ornında,
 Jaña bezgek bolğanday,
 Deneleri qaltırap,
 1675. Almas qılış qolında,
 Qınaptan alıp jaltırap,
 Jeti qat savıt üstinde,
 Qarağay saplı aq nayza,
 Er Janaydıñ déstinde,
 1680. Argımaq tulpar astında,
 Jigit bolsañ sonday bol,
 Jan almaqtıñ qastında.
 Tilla jıǵa qıstırǵan,
 Savlat penen basına.
 1685. Bal qosıp bergen anası,
 Hér bir jutqan asına.
 Suvday tilip ótkendey,
 Siltep almas qılışın,
 Ursa tavdıñ tasına,
 1690. Körgenler tilek tileydi,
 Uzaq ómir jasına.
 Bara qoysa duşpanǵa,
 Tavdıñ jıra, sayları,
 Tolar javdıñ laşına,
 1695. Usınday erden tartınbay,
 Qanday batır bolsa da,
 Turǵanın qızdıñ ortada,
 Köre salıp Er Janay,
 Atına qamşı uradı.
 1700. Küyip janı aşınıp,
 Urıspaǵa jav menen,
 Gürespege qız benen,
 Atasına barmaǵa,
 Talaplandı Er Janay,
 1705. Atadan juvap almaǵa.
- Duramadı yerinde,
 Canından bezmiş gibi,
 Gövdesi titreyip,
 Elmas kılıç elinde,
 Kınından hızlıca çektiǵi,
 Yedi kat zırh üstünde,
 Çam saplı ak mızrak,
 Er Janay'ın elinde,
 Güzel tulpar altında,
 Yiğit olacaksan öyle ol,
 Can almanın kastında.
 Altın miğfer takmış,
 Bereket ile başına.
 Bal katıp vermiş anası,
 Her bir yuttuǵu aşına.
 Su gibi delip geçer,
 Sallayıp elmas kılıcını,
 Vursa daǵın taşına,
 Görenler dilek diledi,
 Uzun ömürlü yaşına.
 Varıverse düşmana,
 Daǵın dere, ovaları,
 Dolar düşmanın leşine,
 Böyle bir erden çekinmeyen,
 Bahadır nasıl olur,
 Beklediǵini kızın ortada,
 Gören Er Janay,
 Atına kamçı vurdu.
 Yanıp canı aşınıp,
 Vuruşmaya düşman ile.
 Güreşmeye kız ile,
 Atasına varmaya,
 Taleplendi Er Janay,
 Atadan cevap almaya.

- Palvan kız benen güresip,
Abıroyğa iye bolmağa.
Taqtapolat patşanıñ,
Basına qayğı salmağa.
1710. Nesip etse yaratқан.
Aqtamaqtay arıvdi,
Héyallıqqa almağa.
Eger oğan könbese,
Ayağına hanşanın,
1715. Şarık bürüp qoymağa.
Ataşkürsiz, kösevsiz,
Qozdı uslatıp qol menen,
Qırıq jigittiñ aldında,
Şılımkeş etip qoymağa.
1720. Oğan da eger könbese,
Ġazap etip ol qızğa,
Eki közin oymağa,
Batır qiyal etedi,
Gevirdi qırğın etsem dep,
1725. Maqsetime jetsem dep,
Bir qiyalğa ketedi.
Arğımağın oynatıp,
Körgenniñ işin qaynatıp,
Jetip keldi Er Janay,
1730. Atasınıñ qasına,
Atasınıñ aldında,
Qol qavsırıp Er Janay,
Téjim berip turadı.
-Jüregi ottay lavlağan,
1735. Qayırip zulpın tavlağan,
Qalmaq qızı zañğardıñ,
Gellesi javdan ğavlağan.
Bolmasa ne bir batırdı,
Körmegendey bavlağan.

- Pehlivan kız ile güreşip,
İtibara sahip olmaya.
Taktapolat padişahın,
Başına kayğı salmaya,
Nasip ederse yaradan.
Aktamak gibi güzeli,
Kadınlığa almaya.
Eğer ona razı olmazsa,
Ayağına han kızının,
Çarık giydirip koymağa.
Maşasız, yardımsız,
Kuzuyu yakalatıp el ile,
Kırk yiğidin önünde,
Bağlayıp bırakmaya.
Ona da eğer razı olmazsa,
Gazap edip o kıza,
İki gözünü oymaya.
Bahadır hayal etti,
Düşmanı kırgın etsem diye,
Maksadıma ersem diye,
Bir hayale daldı.
Küheylanını oynatıp,
Görenini içini kaynatıp,
Yetip geldi Er Janay,
Atasının yanına,
Atasının önünde,
El pençe Er Janay,
Hürmetleyip durdu.
-Yüreği ateş gibi yanan,
Büküp zulfünü çeviren,
Kalmak kızı namussuzun,
Kellesi düşmandan ağrımış,
Belki her bir bahadırı,
Görülmemiş gibi bağlamış.

1740. Bolmasa barıp köllerge,
Jaz bolsa balıq avlağan.
Ya qoyan quvıp bayavlap,
Etek-jeñin suvlağan,
Qozğala basıp jayavlap,
1745. Qaysar batır qız benen,
Barıp güres tutayın,
Eger jetse kuvatım,
Üş aylandırıp basımnan,
Zıñgıtıp kökke atayın.
1750. Attıñ jalın öreyin,
Hél sorasıp qız benen,
Halımdı sınap köreyin,
Jıqsam alıp yar etip,
Qosılıp devran süreyin.
1755. Ruqsat etiñ ata? – dep,
Er Janay juvap soradı.
-Aldımda jürseñ gayratım,
Keynimde jürseñ aybatım,
Palvan qız benen güresseñ,
1760. Pirlers bolsın médetkar,
Bar, kete ber, züriyatım.
Aldımdağı panam – dep, -
Keynimdegi qalam, - dep, -
Güresseñ qızdı jıqqaysañ,
1765. Bahtlı bol balam, - dep,
Qolın jayıp Hesen han,
Eñiregen Er Janayğa,
Patiyasın beredi.
Batır jigit patşadan,
1770. Aq pétiya alğan soñ,
Savaş edi batırđıñ,
Yaratqannan tilegi,
Qarağay saplı nayzağa,

Ya da varıp göllere,
Yaz olunca balık avlamış.
Veya tavşan kovalayarak,
Eteklerini ıslatmış,
Yaygara koparıp yürüyüp,
Cesur bahadır kız ile,
Varıp güreş tutayım,
Eğer yeterse kuvvetim,
Üç döndürüp başımdan,
Fırlatıp göğe atayım.
Atın yelesini öreyim,
Hal soruşup kız ile,
Halimi sınayıp göreyim,
Yıkarsam alıp yar edip,
Evlenip devran süreyim.
İzin verin ata? – deyip,
Er Janay yanıt istedi.
-Önümde gitsen gayretim,
Arkamda gitsen heybetim,
Pehlivan kız ile güreşsen,
Pirlers olsun yardımcıñ,
Var, gidiver, evladım.
Önümdeki sığınağım, - deyip, -
Arkamdaki kalem, - deyip,
Güreşsen kızını yıkasan,
Bahtlı ol çocuğum, -deyip,
Elini açıp Hesen Han,
Ağlayan Er Janay'a,
Fatıhasını okudu.
Bahadır yiğit padişahñan,
Ak fatiha aldıktan sonra,
Savaş idi bahadırın,
Yaradandan dileği,
Çam saplı mızrağa,

- Palvan edi bilekli,
 1775. Algıs alıp atadan,
 Muradı hasıl bolğan soñ,
 Jüzleri gül-gül janadı,
 Qanday gözzal bolsa da,
 Bir körse miyri qanadı,
 1780. Dév bolsa da duşpanı,
 Körgende işten janadı,
 Qaysardıñ qarıv gayratıñ,
 Körgen adam nanadı.
 Er janay kirse savaşka,
 1785. Almas kılıç duşpanıñ,
 Töbesinde oynaydı,
 Közi ottay jaynaydı,
 Gayratın körgen duşpanıñ,
 İşleri ottay janadı.
 1790. Astındağı argımaq,
 Sekiredi juldızğa,
 Bir periizat bölengen,
 Parşa menen qundızğa,
 Aydarhaday ısqırğan,
 1795. Tanavınan şıqqan jel,
 Qaqpaqtay tastı uşırğan,
 Jetip keldi Er Janay,
 Ortada turğan mért qızğa.
 El şetine jav kelse,
 1800. Qaxsatıvğa duşpandı,
 Batır qarısı şıqqandı,
 Qarsılasıp turğanda,
 Qarsı alıp qonaqtı,
 Qol qavsırıp aldında,
 1805. Ézizlik sélem bermeklik,
 Batır erdiñ belgisi.
 Hém birinşi névbetti,

- Pehlivan idi bilekli,
 Alkış alıp atadan,
 Muradı gerçekteştikten sonra,
 Yüzü gül gül parlamış,
 Ne kadar güzel ise,
 Bir görünce merhameti geldi,
 Dev olsa da düşmanı,
 Görünce içi yandı.
 Cesur erin inatçı gayretini,
 Gören adam inanır.
 Er Janay girse savaşa,
 Elmas kılıç düşmanın,
 Tepesinde oynardı.
 Gözü ateş gibi parlar,
 Gayretini gören düşmanın,
 İçleri ateş gibi yanardı.
 Altındaki küheylan,
 Sıçrar yıldıza,
 Bir peri kızı sarılmış gibi,
 İpek ile kunduza,
 Ejderha gibi kükreyip,
 Burnundan çıkan yel,
 Kapak gibi taşı uçurmuş.
 Yetip geldi Er Janay,
 Ortada duran mert kıza,
 El sınırına düşman gelse,
 Zorlamaya düşmanı,
 Bahadır qarısına çıkandır,
 Karşılaştıklarında,
 Karşılamaq konuğu,
 El sıkışıp önünde,
 Azizlik ile selam vermek,
 Bahadır erin işareti.
 Ve birinci sırayı,

1810. Konağına bermeklik,
 Ol da mérttiñ belgisi,
 Elge kelgen qonaqtı,
 Jav bolsa da sıylamaq,
 Jaqsı jurttıñ belgisi.
 İstiñ sonıñ oylamaq,
 Aqıllı erdiñ belgisi,
 1815. Palvan kız gápil turğanda,
 Nayza menen tüyremey,
 Qırıq salıp moynına,
 Qırı at penen süyremey.
 Qınaptan alıp kılışın,
 1820. Qağıp almay gellesin,
 Aldına kelip turğanı,
 Er Janaydıñ erligi.
 -Ayda-ayda, ayda – dep,
 Batırları qayda?! – dep,
 1825. Baqırıp ediñ bad urıp,
 Batırlarıñ bolmasa,
 Qırılmay-aq jurtıñdı,
 Bergeniñiz payda dep,
 Siz be edi davrıqqan,
 1830. Suvdı körmey şeşinip,
 Qula düzde havlıqqan.
 Qutıla almas oñayda,
 Bir bélege jolıqqan,
 Murnınan qan ağadı,
 1835. Başqı tavıp zorıqqan.
 Aldın alıp baqırıp,
 Duşpanınan qorıqqan,
 Batır kız siz bolsañız,
 Qarap jürüp urnıqqan,
 1840. Nayza körse terbelmes,
 Tabanı qattı ornıqqan.

- Konuğuna vermek,
 O da mertliğın işareti,
 Ele gelen konuğu,
 Düşman olsa da saymak,
 İyi yurdun işareti.
 İşin sonunu düşünmek,
 Akıllı erin işareti,
 Pehlivan kız gafil dururken,
 Mızrak ile vurmadan,
 Kement atıp boynuna,
 Kuru at ile sürümeden.
 Kınından alıp kılıcını,
 Kesip alamadı kellesini,
 Önüne gelip duranı,
 Er Janay'ın erliğı.
 -Hayde, Hayde, Hayde! –deyip,
 Bahadırların nerede?! deyip,
 Bağırıyordun övünüp,
 Bahadırların yoksa,
 Kırılmadan yurdunu,
 Vermeniz faydalı deyip,
 Siz miydiniz bağıran,
 Suyu görmeden soyunup,
 Bozkırda korkan,
 Kurtulamaz kolayca,
 Bir belayla karşılaşan,
 Burnundan kan akar,
 Saldırıp sıkı çalışanın.
 Karşılıyıp bağırıp,
 Düşmanından korkan,
 Bahadır kız sizseniz,
 Bakıp gidip çarpışan,
 Mızrak görse sallanmaz,
 Tabanı iyi basmış,

- Janay batır balamız,
Güresip jasınan şınıkkan.
Elge kelgen qonaqsız,
1845. Bel buvardan qan keşip,
İytayaktan suv işip,
Adamdı jegen qunıqqan.
Batırlardıñ belgisi,
Qonaqtı burıp sıylağan.
1850. Jav kelgende qaşadı,
Tentek şoqpar jıynağan.
Nayza salıp gápılda,
Mért emes mértti qıynağan,
Siz palvan qız qusaysız,
1855. Deneqe küşin sıymağan.
Yaki sağıyra qusaysañ,
Ele esin jıymağan,
Jetim sorlı bolmasañ,
Köziniñ jasın tıymağan,
1860. Burın névbet bereyin,
Batır qız qalma érmanda,
Batır emes nayzadan,
Denesinen qan şıqqan,
Sonı batır degeyli,
1865. Güreskende kim jıqqan.
Tüye bastı oynasam,
Talay qızlar tunşıqqan,
Tav qulasa da şıdamay,
Batır emes ün şıqqan.
1870. Qonaq bolsa garrı qız,
Qarmanğaşa kün şıqqan...
Güreser bolsañ biz benen,
Bahadır qız kel şaqқан.
Névetiñdi almasañ,
1875. Nege keldiñ jin qaqқан.

- Janay bahadır çocuğumuz,
Güreşir yaşından daha olgunca.
Ele gelen konuksunuz,
Kemerden kan geçip,
İt ayağından su içip,
Adamı yiyen, illet.
Bahadırların işareti,
Konuğa önce saygı göstermektir.
Düşman gelince kaçar,
Çomak toplayan deli.
Mızrak vurup gafilken,
Mert değıl merte eziyet eden.
Siz pehlivan kız olmalısınız,
Gövdesine gücü sığmayan.
Ya da çocuk olmalısın,
Yine de aklını toplamayan,
Yetim soylu olmayasın,
Gözünün yaşını tutmayan,
Önce sırayı vereyim,
Bahadır kız kalma dertte.
Bahadır değıl mızraktan,
Gövdesinden kan çıkan,
Asıl bahadır dediğın,
Güreştiğinde yıkandır.
Deve başı oynasam,
Nice kızlar katılır,
Dağ devrilse de dayanamayıp,
Bahadır değıl adı çıkan.
Konuk olsa ihtiyar, kız,
Karanlığa güneş doğar,
Güreşirsen biz ile,
Bahadır kız gel hemen,
Sıranı almazsan,
Niye geldin cin qağıran.

- Mağtanıp talay sendey kız,
Batırman dep béd urıp,
Güreskende jıgılıp,
Jürekleri sığılıp,
1880. Jan alqımğa tıgılıp,
Eki közi alarıp.
Aqşa jüzi kubarıp,
Öltirme dep jalbarıp,
Qayı bolıp künlikke,
1885. Baybétşe bir ot jaqqan...
Sonda turıp Aqtamak,
-Sıylasañız qonaqtı,
Rahmet sizge batır, - dep,
Nayzasın qolğa aladı. –
1890. Batır bolsañ Noğaylı,
Tabjılmastan turıñ, -dep, -
Qorqaq bolsañ qoramsaq,
Mağan taman jürin, - dep. –
Aş qoramsaq qoyıñdı,
1895. Salıp tur tömen moynıñdı,
Körseteyin köziñe,
Hér türlü qızıq oyındı,
Aqtamak qızdıñ oyunın,
Halayıklar körin! – dep,
1900. Argımağın jeledi,
Qaptallasıp gellegâr,
Janayğa jaqın keledi.
Gevirdiñ qızı Aqtamak,
Güreske kelgen saylanıp,
1905. Noğaylardıñ batırını,
Er Janay tur oylanıp,
Lém demedi ol qızğa,
Tili qaldı baylanıp,
Arman şavıp ötedi,
Övünüp senin gibi çok kız,
Bahadırım deyip övünüp,
Güreşince yıkılıp,
Yürekleri sıkılıp,
Can boğaza tıkılıp,
İki gözü alarıp,
Akça yüzü kubarıp,
Öldürme diye yalvarıp,
Razı olup günlüğe,
Ustaca ateş yakan...
O zaman durup Aktamak,
-Saysanız konuğu,
Rahmet size bahadır, -deyip,
Mızrağın ele aldı. –
Bahadır isen Noğaylı,
Kıpırdamadan durun, - deyip, -
Korkak isen düşman,
Bana doğru yürüyün, - deyip, -
Aç düşman koynunu,
Sal aşıya boynunu,
Göstereyim gözüne,
Her türlü ilginç oyunu,
Aktamak kızın oyununu,
Millet görsün! – deyip,
Küheylanını yelledi,
Yanaşıp kellegâr,
Janay'a yaklaştı.
Düşmanın kızı Aktamak,
Güreşe gelmiş hazırlanıp,
Noğaylar'ın bahadırını,
Er Janay düşünerek,
Tek kelime etmedi o kıza,
Dili tutuldu bağlanıp,
İstek geçip gitti,

1910. Berman şavıp ötedi,
Er Janaydı aylanıp.
Tuv sırtınan Janaydın,
Aqtamak nayza saladı.
Jeti qabat savıttan,
1915. Nayza ötpey qaladı,
Jéne névbet aladı.
Oñ jağınan aynalıp,
Jéne nayza saladı.
Keyingi urğan nayzası,
1920. Jeti qabat savıttı,
Bérin tesip ötedi,
Er Janaydı Aqtamak,
Avır jara etedi.
Nayza ötken vaqtında,
1925. Batır Janay jıladı.
Halı ketip özinen,
Qanlı jas ağıp közinen,
Atınan jerge quladı.
Tayın turğan Er Ziyvar,
1930. -Qaldın inim pétkumar,
Kel jılama zar-zar,
Keyniñde mendey ağan bar.
Men de boldım jaradar,
Hésen handay atanız,
1935. Bolıp tur ol da biyqarar,
Aynalayın qarağım,
Bolsañ bizge intizar,
Qutqarıvğa gevirden,
Ziyvar ağan men tayar.
1940. Keyniñdegi Noğaylar,
Seniñ uşın baqtıyar,
Sennen jan joq, jan ayar, -
Dediñağı mért Ziyvar,
- Yanıdan geçip gitti.
Er Janay'ın etrafında dönüp,
Tuğ arkasından Janay'ın,
Aktamak mızrak vurdu.
Yedi kat zırhtan,
Mızrak geçmeden kaldı,
Yine sıra geldi.
Sağ yanından dolanıp,
Yine mızrak vurdu.
Son vurduğı mızrağı,
Yedi kat zırhı,
Hepsini deşip geçti,
Er Janay'ı Aktamak,
Ağır yaraladı.
Mızrak geçtiğı vakitte,
Bahadır Janay aqladı.
Geçip kendinden,
Kanlı yaş akıp gözünden,
Atından yere yıkıldı.
Hazır bekleyen Er Ziyvar,
-Kaldın inim isteksiz
Gel aqlama zar-zar,
Arkanda ben gibi ağabeyin var.
Ben de oldum yaralı,
Hesen Han atanız,
Oluyor o da bıkarar,
Yardım edeyim göz nurum,
Edersen bize intizar,
Kurtulmaya düşmandan,
Ziyvar abin hazır.
Arkandaki Noğaylar,
Senin için bahtıyar,
Senden can yok, can başka, -
Dediğinde mert Ziyvar,

- Nayzasın alıp déstine.
1945. At oynatıp baradı,
Er Janay menen қосılıп,
Er Ziyvar барıp Janaydı,
Köterip jerden aladı,
Janayın esten tanadı,
1950. Қыз да bolsa Ақтамақ,
Batır edi gellegâr,
Қол қатпастан турadı.
Janaydan da Ziyvardın,
Mért ekenin bileди,
1955. Ақтамақ қызға Er Janay,
Kökiregin ашқанда,
Қонақсаң деп һүрметлеп,
Қызға névbet bergende,
Aynalıп kelip Ақтамақ,
1960. Janayға nayza urғanda,
Ақтамақ қыздың Janayға,
Işkı jaman ketedi,
Mértligine Janaydın,
Ақтамақ gápil қалadı.
1965. Er Janay menen қосılıп,
Bes күn dévran sürsem деп,
Janayға ашқ болadı,
Er Janaydı Er Ziyvar,
Köterip jerden alganda,
1970. Atқа оңғарıp salganda,
Ашқлықтың ışқында,
Hém mértliktiң belgisi,
Ornında turıp қалadı.
Er Janaydı, Er Ziyvar,
1975. At aldına оңғарıp,
Léşkerge alıp baradı.
Biytaқat турған Hésen han,

- Mızrağını alıp eline,
At oynatıp vardı,
Er Janay ile kavuşup,
Er Ziyvar varıp Janay'ı,
Kaldırıp yerden aldı,
Janay kendini kaybetti,
Kız da olsa Aktamak,
Bahadır idi kellegâr,
El sürmeden bekledi.
Janay'dan da Ziyvar'ın,
Mert olduğunu anladı,
Aktamak kıza Er Janay,
Gönlünü açtıғında,
Konuksun diye һүрметleyip,
Kıza sıra verdiғinde,
Dolanıp gelip Aktamak,
Janay'a mızrak vurduғında,
Aktamak kızın Janay'a,
Ашкі yaman geldi,
Mertliғine Janay'ın,
Aktamak gafil kaldı.
Er Janay ile evlenip,
Beş gün devran sürsem diye,
Janay'a ашқ oldu,
Er Janay'ı Er Ziyvar,
Kaldırıp yerden aldıғında,
Ata bindirdiғinde,
Ашқın ашқлығы da,
Mertliғin işareti,
Yerinde durup kaldı.
Er Janay'ı, Er Ziyvar,
At önüne bindirip,
Alıp askerlere vardı.
Takatsiz duran Hesen Han,

- At aldınan aladı.
Aq şatırğa kirgizip,
1980. Adam qunı déri berip,
Eli-jurtıñ savlatı,
Dizğanamnıñ qıvatı,
Belğanamnıñ médéri,
Eki közimniñ révşanı,
1985. Hésen hannıñ dévleti,
Qaysar tuvğan perzenti,
Eli-jurtıñ iyesi,
Hésanşanıñ sévlatı,
Aynalayın balam, - dep,
1990. Jaradar bolğan Janayğa,
Han pérmana boladı.
Janay sonday bolğan soñ,
Ziyvardıñ qanı qaynaydı.
Eki közi jaynaydı,
1995. Astındağı argımaq,
Sekirip kökke oynaydı.
Batır bolğan Er Ziyvar,
Er bolmaqñan Aqtamaq,
Dév bolsa da qaytpadı,
2000. Bilekke küşin jıynaydı,
Aqtamaq qızdıñ üstine,
Qaytadan attı qoyadı.
-Jaradar etken inimdi,
Bahadır qız sen be?! –dep, -
2005. Taysalaqlap naşardan,
Qaşatuğın men be! – dep,
Ha degende argımaq,
Aqtamaq qızdın üstine,
Baraqaldı dübirlep.
2010. Aqtamaq batır bolsa da,
Qaysar tuvğan Ziyvardıñ,

- At önünden aldı.
Ak çadıra girdirip,
Değerli ilaçlar verip,
Elin-yurdun bereketi,
Dizciğimin kuvveti,
Belciğimin yardımcısı,
İki gözümün nuru,
Hesen Han'ın zenginliğı,
Cesur doğmuş evladı,
El-yurdun iyesi,
Hesen şahın bereketi,
Kuzum oğlum, - deyip,
Yaralanan Janay'a,
Han pervane oldu.
Janay öyle olduktan sonra,
Ziyvar'ın kanı kaynadı.
İki gözü parladı,
Altındaki küheylan,
Sekerek göge oynadı.
Bahadır olan Er Ziyvar,
Er olmaktan Aktamak,
Dev olsa da dönmedi,
Bilege gücünü topladı,
Aktamak kızın üstüne,
Tekrar atı sürdü.
-Yaralayan inimi,
Bahadır kız sen misin?! – diye, -
Çekinerek çaresizlikten,
Kaçacak olan ben mi! – deyip,
Ha dediğinde küheylan,
Aktamak kızın üstüne,
Varıverdi gürleyip.
Aktamak bahadır olsa da,
Cesur doğmuş Er Ziyvar'ın,

- Aytkanın jaman köredi,
 Qéhérülenip Er Ziyvar,
 Onnan sayın jortadı.
2015. Jortқан sayın Er Ziyvar,
 Qaltıratpa tiygendey,
 Deneleri juvıdap,
 Jüregi de suvıldap,
 Batırsınğan Aqtamaq,
2020. Ziyvardan küté qorqadı.
 Ziyvar mingen argımaq,
 Aranday avzın aşadı,
 Aybatına şıdamay,
 Aqtamaq kız qaşadı.
2025. Qızdıñ mingen tulparı,
 Jüyrik eken janıvar,
 Aranı uzak aşadı.
 Qéhérülenip Er Ziyvar,
 Atqa qamşı basadı.
2030. Astındağı argımaq,
 Suvday güvlep tasadı,
 Éne, mine degense,
 Ökşesin bara basadı,
 Aqtamaq kız sol vaqta,
2035. Ziyvardan jaman sasadı,
 Quvıp jetip Er Ziyvar,
 Aqtamaqtıñ artınan,
 Nayza menen şaşadı,
 Tartıp alıp nayzasın,
2040. Zéñgiliktin tusına,
 Jaqın kelip Er Ziyvar,
 Qatıvlanıp qatlanıp,
 Jéne nayza uradı.
 Toqqız qabat savıttı,
2045. Kélbirdey tesip ötedi,
- Söylediğini yaman gördü,
 Öfkelenerek Er Ziyvar,
 Etrafında dolaştı.
 Dolaştıktan sonra Er Ziyvar,
 Don değmiş gibi,
 Gövdesi ürperip,
 Yüregi de hastalanıp,
 Kendini bahadır sanan Aktamak,
 Ziyvar'dan epey korktu.
 Ziyvar'ın bindiğı küheylan,
 Genişçe ağızını açtı,
 Heybetine dayanamayıp,
 Aktamak kız kaçmış.
 Kızın bindiğı tulparı,
 Hızlı hayvan imiş,
 Arayı uzak açtı,
 Öfkelenip Er Ziyvar,
 Ata kamçı vurdu.
 Altındaki küheylan,
 Su gibi gürleyip taştı.
 Şu, bu diyene kadar,
 Topuğuna basıverdi,
 Aktamak kız o vakit,
 Ziyvar'dan yaman şaştı,
 Kovalayıp yetişen Er Ziyvar,
 Aktamak'ın ardından,
 Mızrak ile saldırdı,
 Çekip alıp mızrağını,
 Üzengiliğın yanına,
 Yaklaşıp Er Ziyvar,
 Öfkesi katlanıp,
 Yine mızrak vurdu.
 Dokuz kat zırhı,
 Kalbur gibi deşip geçti,

- Mamıktay appağ etine,
Nayzanın uşu jetedı,
İyzegeude Er Ziyvar,
Uyıkka batkan tayavday,
2050. Aqtamak kızdın etine,
Nayza sinip ketedi.
Er Ziyvarğa jalınıp,
Naşarman dep nalınıp,
İtiyar arza etedi:
2055. -Hesen hannın ulı batır Ziyvar han,
At bavrınan sen ağızdın kızıl kan,
Sözün kıymay Taqtapolat atamnın,
Kelip edim endi boldım musılman.
- Savaş küni oqtı jaydan köşirdim,
2060. Bir neşsenin kepin tonın piştirdim,
Neşe palvanlardın kesip gellesin,
Şaraptın ornına kanlar iştirdim.
- Kiygen tonı, at-jarağı sayma-say,
Gürespege kelgen edi Er Janay,
2065. Batırman dep kelip edi lap urıp,
Birağ ol da kele almadı sayma-say.
- Kim bilmeydi Taqtapolat atamdı,
Neşe patşalarga salğan matamdı,
Barğan jerin bağındırıp özine,
2070. Sonın uşın Taqtapolat atandı.
- Taqtapolat kızı atım Aqtam der,
Karşı aldında turalmağan ne bir er,
Kéherlenip şıksam savaş maydanga,
Aybatımnan titireydi aspan, jer.

- Pamuk gibi apak etine,
Mızrağın ucu değdi,
Baş salladığında Er Ziyvar,
Oyuğa batan sırık gibi,
Aktamak kızın etine,
Mızrak batıp gitti.
Er Ziyvar'a yalvarıp,
Çaresizim diye dertlenip,
Seçim arz etti:
- Hesen Han'ın oğlu bahadır Ziyvar han,
At bağrından sen akıttın kızıl kan,
Sözünü kıymayıp Taktapolat atamnı,
Gelmiştim şimdi oldum Müslüman.
- Savaş günü oku yaydan fırlattım,
Birkaçının kefen giysisini biçirdim,
Nice pehlivanların kesip kellesini,
Şarabın yerine kanlar içtirdim.
- Giydiği donu, atı-silahı muntazam,
Güremeye gelmişti Er Janay,
Bahadırım diye gelmişti laf söyleyip,
Fakat o da yetemedi gücüme.
- Kim bilmezdi Taktapolat atamı,
Nice padişahlara salmış matemi,
Gitti yeri boyun eğdirip kendine,
Onun için Taktapolat diye adlandı.
- Taktapolat kızı adım Aktam derler,
Karşımda duramaz hiçbir er,
Öfkelenip çıksam savaş meydanına,
Heybetimden titirirdi gök, yer.

2075. Qanbaqtay uşırdım tavlardıñ tasın,
Neşelerdiñ qıydım qamıstay basın,
Neşelerdi bende etip tiriley,
Ağızdım sel etip köziniñ jasın.

Horezmnıñ jemislerin jegenşeñ,
2080. Mağan at oynatıp qarsı kelgenşeñ,
Denem titiredi aybatıñızdan,
Haqıyqat bir tuvğan arıslan ekenseñ.

Batırılıqtan men tappadım miniñdi,
Endi seniñ barhaq bildim diniñdi,
2085. Batır eken aşık boldım Janayğa,
Sol sebepten öltirmedim iniñdi.

Béher kirmey aşılmaıdı kıızıl gül,
Bağda sayrap kiyatırğan jas bülbül,
Ölsem zarımdı tartar bir neşe,
2090. Ya öltirgil, ya qaldırqıl, öziñ bil.

Meniñ her sözimnen şıǵar maǵana,
İnimdi şanıştı dep etpe paymana,
Ta ölgenşe hızmetiñde bolaman,
Endigisin öziñiz bil qaynaǵa.

2095. Aqtamaq kıız Ziyvarǵa,
Jalbarınıp turǵanda,
Horezmnıñ patşası,
Hesen han da keledi.

Jüzleri güldey jaynaǵan,
2100. Körgenniñ işi qaynaǵan,
Hanzadaǵa ılayıq,
Aqtamaq kıızdı köredi.

Kapak gibi uçurdum daǵların taşını,
Nicelerin kıydım kamaş gibi başını,
Nicelerini köle edip diri diri,
Akıttım sel edip gözünün yaşını,

Horezm'in yemişlerini yiyensin,
Bana at oynatıp qarşı gelensin,
Gövdem titiredi heybetinden,
Gerçekten bir arslandan doğmuşsun.

Bahadırılıqtan ben bulmadım eksiğini,
Şimdi senin bildim hak dinini,
Bahadır imiş aşık oldum Janay'a,
O sebepten öldürmedim inini.

Bahar gelmeyince açılmazmış kıızıl gül,
Bağda ötüp gezen genç bülbül,
Ölsem zarımı çeker birkaçı,
Ya öldür, ya kaldır, kendin bil.

Benim her sözümde çıkar mana,
Kardeşimi yaraladı diye etme vade,
Ta ölene kadar hızmetinde olurum,
Şimdikini kendiniz bilirsiniz kayınbaba.

Aktamak kıız Ziyvar'a,
Yalvarıp dururken,
Horezm'in padişahı,
Hesen Han da geldi.

Yüzleri gül gül parlayan,
Görenini içi kaynayan,
Hanzadeye layık,
Aktamak kıızı gördü.

2105. Kızıdır dana ekenin,
 Velilik penen biledi,
 İrazı boldu Hesen han,
 Kaynağa degen sözine,
 İşinen ébden tınadı,
 Aqtamaqtay arıvıdı,
 2110. Danalık penen sınadı.
 Aqtamaq kızdı Janayğa,
 İlayıq körıp kelinge,
 Aşıq kündey jamalın,
 Danalığın ol kızdır,
 2115. Hesen han térip kıladı:

 -Haqqa jetken goş jigittin nalası,
 Jetpedi gevirdin bizge şaması,
 Aqtamaqtı öltirmegil perzentim,
 Sonday bolar adamzattın balası.

 2120. Jaqın qaldı Emenkiyal arası,
 Körinip tur munarınıñ qarası,
 Er Janaydır öşin almay-aq qoyğıl,
 Pitip keter etindegi jarası.

 Balam tıñla Aqtamaqtın dadını,
 2125. Sizge ayttı işindegi barını,
 Qılışındı havalatpa basına,
 Öltirmegil Er Janaydır yarını.

 Taşka öter er jigittin qılışı,
 Javdı körıp titirer mérttin denesi,
 2130. Kaynağası Ziyvar, atası Hesen,
 Ananız boladı onıñ enesi.

- Kızın bilgili olduğunu,
 Velilik ile anladı,
 Gözü düşüp yüzüne,
 Razı olmuş Hesen Han,
 Kayınbaba diyen sözüne,
 İyice rahatladı,
 Aktamak gibi güzeli,
 Bilgelik ile sınadı.
 Aktamak kızı Janay'a,
 Layık görüp gelinliğe,
 Açık güneş gibi cemalini,
 Bilgeliğini o kızın,
 Hesen Han tarif etmiş:

 -Hakka ulaşır koç yiğitin derdi,
 Yetmedi düşmanın bize gücü,
 Aktamak'ı öldürme evladım,
 Böyle olur insanın evladı.

 Yaklaştı Emenkiyal şehri,
 Körünüyor pınarının karası,
 Er Janay'ın öcünü almadan bırak,
 Geçip gider etindeki yarası.

 Evladım dinle Aktamak'ın feryadını,
 Size söyledi içindeki varını,
 Kılıcını kaldırma başına,
 Öldürme Er Janay'ın yarını.

 Taşa geçer yiğit kişinin kılıcı,
 Düşmanı görüp titrer mertin gövdesi,
 Kayınbiraderi Ziyvar, atası Hesen,
 Ananız olur onun anası.

Ziyvar janım jaya menen jal anday,
 Őirrin desen Şeker menen bal anday,
 Krgen adam Atamatı jamalın,
 2135. zi biyhuş bolıp esten tanganday.

Krmeysen be jzi gl-gl janganday,
 Jamalın krgenni miyri anganday,
 Ziyvar balam kelinindi ltirme,
 osılıp dvran srsin Er Janay.

2140. Arımatı ay tavlarda srmedim,
 azap uşın aydan-ayda jrmedim,
 Ziyvar janım bunday batır naŐardı,
 Jeti ilımdı gezip sir krmedim.

Erlık etip er szine turayı,
 2145. Atama jan kelinlikke ılayı,
 Nsiyhatımdı alsan ltirme,
 Janay janga berip kelin ılayı.

A degende nur tamadı jzinen,
 UŐınlanıp ot Şıgadı kzinen,
 2150. AŐı ekenligi janım Janaya,
 Krinip tur aynaa degen szinen.

Dnyada lim jo balam aŐıa,
 AŐılardı ospa parız maŐıa,
 Gevirlerden alarsanız Őindi,
 2155. Kelindi ltirivge balam aŐıpa.

Atama jan eken ızdın danası,
 anday eken onı tuvgan anası,
 Alarsanız gevirlerden arındı,
 Krinip tur jaın anav alası.

Ziyvar canım yaya ile yele nasıl,
 Şirin desen Şeker ile bal nasıl,
 Gren adam Aktamak'ın cemalini,
 z bihoŐ olup kendinden geer.

Grmyor musun yz gl gl yanar gibi,
 Cemalini grenin merhameti doymuŐ gibi,
 Ziyvar olum gelinini ldrme,
 Evlenip devran srsn Er Janay.

Kheylanı hangi dalarda srmedim,
 Gazap iin nereden-nereye gitmedim,
 Ziyvar Canım byle aresiz bahadır,
 Yedi iklimi gezip asla grmedim.

Erlık edip er sznde duralım,
 Aktamak can gelinlie layık,
 Nasihatimi alırsan ldrme,
 Janay cana verip gelin yapalım.

Ah dediinde nur damladı yznden,
 Sırayıp ateş ıktı gznden,
 AŞık olduu canım Janay'a,
 Grnyor kayınbaba diyen sznden.

Dnyada lm yok olum aŐıa,
 AŐıları kavuŐturmak farz maŐua,
 DŐmanlardan alırsınız cn,
 Gelini ldrmeye olum , niyetlenme.

Aktamak can kızın bilgini imiş,
 Nasıl imiş onu douran anası,
 Alırsınız dŐmanlardan namusu,
 Grnyor işte yakın kalesi.

2160. Aralarsaŋ ala menen kesin,
 Őaŋarsaŋ geviridiŋ saylap neŐesin,
 Atamatı kelin eteyik Ziyvar jan,
 udaay eterimiz tuvan ŐeŐesin.

Jııp gevirlerdiŋ belent munarın,
 2165. Kesip ızlarınıŋ taan tumarın,
 A otavda ıŐı-ıŐret etersen,
 Taratsın Janayım kevil umarın.

Tatapolat aŐsa uvıp jetersen,
 uvıp jetip tiri bende etersen,
 2170. ılan gunaların alsa moynına,
 Onda onıŋ gunaların tersen.

Iraydan aytpasa basın kesersen,
 Nayza menen eki kozin tesersen,
 Onnan keyin ne ılsaŋ da ziŋde,
 2175. Ata tilin alıl balam sersen.

Gevirlerge etseniz de arıvdı,
 ltirmeniz Atamatay arıvdı,
 Ziyvar janım soldı aytıp bolanım,
 Kelinge bola meniŋ basım avırdı.

2180. Batır tuvan Er Ziyvar,
 depli edi jasınan,
 Atasının aytanın,
 Zeyin oyıp tınlaydı,
 depsizlik ılmaydı.

2185. ılıŐın tartıp aladı,
 ınabına saladı,
 -jep bolar ata, - dep, -

Gezersen Şehir ile sokaını,
 ldrrsn dŐmanın seip nicesini,
 Aktamak'ı gelin edelim Ziyvar can,
 Kutlu ederiz doan ocuunu.

Yıkıp dŐmanın yce minarelerini,
 Kesip kızlarının taktıı nazarlıını,
 Ak otada aŐı ıŐret edersin,
 Daıtsın Janay'ım gnl arzusunu.

Taktapolat kaarsa kovalarsın,
 Kovalayıp diri diri kle edersin,
 Ettii gnahları alırsa boynuna,
 O zaman onun gnahlarını sylersin.

Yanlıştan dnmezse başını kesersin,
 Mızrakla iki gzn deŐersin,
 Ondan sonra ne yaparsan kendine,
 Ata dileini al olum byrsn.

Gavurlardan alsanız da cnz,
 ldrmeyiniz Aktamak gibi gzeli,
 Ziyvar canım budur syleyeceklerim,
 Geline gre benim baŐım aırdır.

Bahadır domŐ Er Ziyvar,
 Edepli idi yaşından,
 Atasının sylediklerini,
 Akıl verip dinledi,
 Edepsizlik etmedi,
 Kılıcını ekip,
 Kınına koydu,
 -Gzel olur ata, - deyip, -

- Ata jan h ezir s ziy, - dep, -
 Meniy  ılğan g namdı,
 2190. Ke ireger  ziy, - dep,
 Balası nala  ıladı.
 -Horezmniy palvanı,
 Aynalayın perzentim.
 Eki k zimin ravşanı,
 2195.  ziydiki d nya-mal,
 Pandıv-n siyhatımdı,
 Balam oyınja jaqsı al,
 Atama g na  ıldım dep,
 Etpe  asla  ıylı al.
 2200.  stine minip arız ayt an,
 Altın tah ta seniki,
 T kpey,  a pay jıynağan,
 D vlet-ba  ta seniki.
 Jeti ıqlım Horezmdegi,
 2205. Eli-jurt ta seniki,
 Basımdağı jan balam,
 Tilla taj da seniki,
 K rvannan alınatuğın,
 Bajım da balam seniki,
 2210. Asatuğın g zzaptı,
 Tilla dar da seniki.
 Ma laydağı  ırağım,
  erne bar da seniki.
 Bağındırsan du pandı,
 2215. Namıs-ar da seniki.
 D nyadağı  ırağım,
 Sulıv yar da seniki.
 Perzentim sennen Ziyvar jan,
 Ayatuğın janım jo ,
 2220. Ne  ılsa  da  arağım,
 B ri sağan ılayı .

- Ata can  u s z n, -deyip, -
 Benim ettiğim g nahımı,
 Bağışlar  z n, - deyip,
 Oğlu dert yandı.
 -Horezm'in pehlivanı,
 Kuzum evladım.
 İki g z m n nuru,
 Senindir mal-m lk,
  ğ t-nasihatimi,
 Oğlum aklında iyi tut,
 Atama g nah ettim diye,
 Etme asla ayrılık.
  st ne oturup istek s ylenen,
 Altın taht da senin,
 D kmeden, sa madan, toplanmı ,
 Zenginlik-baht da senin.
 Yedi iklim Horezm'deki,
 El-yurt da senin,
 Başımdaki can oğlum,
 Altın ta  da senin.
 Kervandan alınacak,
 Bacım da senin,
 Asacağım zorbayı,
 Altın dar da senin.
 Alnımdaki nurum,
 Her ne varsa senin.
 Boyun eđdirsən d şmanı,
 Namus-ar da senin.
 D nyadaki ı ığım,
 G zel yar da senin.
 Evladım senden Ziyvar can,
 Acıdığım canım yok,
 Ne yapsan da g znurum,
 Hepsi sana layık.

- Horezmniñ duşpanın,
Jeñgeniñ uşın jan balam,
Rahmet deydi қалайқ.
2225. -Mınav Қiyalkalada,
Alıp barıp kelindi,
Bağına kirip geviridiñ,
Toy-tamaşa қılayıқ,
Şıғarıп іштен һевirdi, -
2230. Dep mértler minip tulparға,
Bir jağınan Er Ziyvar,
Bir jağınan Janay jan,
Ortasında Hesen han,
Dögeregin қорşagan,
2235. Horezmli көp arıslan.
Hannıñ қızı Aқtamaқ,
Latmanattan dönedi,
Ne aytsa da Er Ziyvar,
Patşanıñ қızı көnedi.
2240. Batıl dindi қoyadı,
Barһaқ dinge enedi,
Kök sandalға minedi,
Horezmdi jayлаған,
At jaқsısın sayлаған,
2245. Gevirdin қолın bayлаған,
Basıp kirgen geviridi,
Қоралı қoyday ayдаған.
Қандаy savaş bolsa da,
Tuvra barған, tayмаған,
2250. Horezmniñ ğayratlı,
Mértleri menen қosılıп,
Tal jipektey esilip,
Noğaydıñ sansız léşkeri,
Taқtapolat patşanıñ,
2255. Üstine қарap jönedi.

- Horezm'in düşmanını,
Yendiğın için can oğlum,
Rahmet derdi millet.
-Şu Kiyalkale'de,
Alarak gelini,
Bağına girip düşmanın,
Toy-temaşa yapalım,
Çıkarıp içten kasveti, -
Deyip mertler binip tulpara,
Bir yandan Er Ziyvar,
Bir yandan Janay can,
Ortasında Hesen Han,
Etrafı bekleyen,
Horezmli çok arslan,
Hanın kızı Aktamak,
Latmanat'tan döndü,
Ne söylediyse de Er Ziyvar,
Padişahın kızı inandı,
Batıl dini bıraktı,
Hak dine geldi,
Gök sandala bindi,
Horezm'i yaylayan,
Atın iyisini seçen,
Düşmanın elini bağlayan,
Basıp giren düşmanı,
Saf koyun gibi süren,
Hangi savaş olsa da,
Doğruca giden, caymayan,
Horezm'in gayretli,
Mertleri ile bir olup,
İpek teli gibi incelip,
Nogay'ın sayısız askeri,
Taktapolat padişahın,
Üstüne doğru yöneldi.

- Ol şatır menen bul şatır,
 Ol şatırdıñ işinde,
 Taqtapolat han jatır.
 Ol şatırdıñ üstine,
 2260. Ğurıjlanıp at qoydı,
 Horezmlı qos batır.
 Qos batırdıñ qasında,
 Aqtamaq arıv kiyatır.
 Qorşap turğan gevirler,
 2265. Bular da at qoyadı,
 Aqtamaqtıñ joldası,
 Üş jüz alpıs batır kız,
 Aqtamaqtay arıvdıñ,
 Noğayğa olja bolğanın,
 2270. Batır kızlar biledi.
 Hayranlıqtıñ dağları,
 Jüreklerin tiledi.
 -Noğayğa olja etkenşe,
 Aqtamaq sérdarımızdı,
 2275. Noğaylar menen urısıp,
 Öleyik qanlı maydanda, -
 Dep batır kızlar qolına,
 Qarıvların aladı.
 Hésen hannıñ üstine,
 2280. Bérşesi at saladı.
 Ziyvar menen Er Janay,
 At basınday jüregi,
 Qanasında tuvlaydı.
 Ésirese Ziyvardıñ,
 2285. Eti jaman juvlaydı,
 Qızlarğa qılış urğanda,
 Qoylarğa qaqsır tiygendey,
 Lalavlap kızlar şuvlaydı.
 -Mért bolsañ gevir qızları,

- O çadır ile bu çadır,
 O çadırın içinde,
 Taktapolat han kalır.
 O çatırın üstüne,
 Köpürüp at koştı,
 Horezmlı iki bahadır.
 İki bahadırın yanında,
 Aktamak güzel gelir.
 Hazır bekleyen düşmanlar,
 Onlar da at koşturdu,
 Aktamak'ın yoldaşı,
 Üç yüz altmış bahadır kız,
 Aktamak gibi güzelin,
 Nogay'a ganimet olduğunu,
 Bahadır kızlar anladı.
 Şaşkınlıqın dağlamaları,
 Yüreklerini deldi.
 -Nogaylar'a ganimet etmektense,
 Aktamak serdarımızdı,
 Nogaylar ile vuruşup,
 Ölelim kanlı meydanda, -
 Deyip bahadır kızlar eline,
 Silahlarını aldı.
 Hesen Han'ın üstüne,
 Hepsi at koşturdu.
 Ziyvar ile Er Janay,
 At başı gibi yürekleri,
 Yuvasında seğırtti.
 Özellikle Ziyvar'ın,
 Eti yaman ürperdi,
 Kızlara kılıç vurduğunda,
 Koyunlara kurt dalmış gibi,
 Bağırıp kızlar ağladı.
 -Mertseniz düşman kızları,

2290. Berregirek kel! – deydi,
 ızlarğa ılış silteydi,
 Neşşe ızdın janları,
 Jéhennemge ketedi.
 Talay ızdı Er Ziyvar,
2295. Avır jaralı etedi.
 At uyrığı tüyildi,
 Batır ızlardın gellesi,
 Tavday bolıp üyildi.
 -Bildik, batır ekensiz,
2300. Hésen hannın balası,
 Mért ekenseñ Er Ziyvar,
 ılışındı tart, - deydi, -
 Alsanız éne el, - deydi. –
 anımız boldı sel, - deydi, -
2305. Bizin menen ellessen,
 Ziyvar batır kel, -deydi. –
 Obal-savap moynıña,
 Ya öltir, ya olja ıl,
 Ziyvar er öziñ bil, - deydi.
2310. Aman alğan batır ızlar,
 uralların tasladı.
 Öziñiz bil dep ne ılsañ,
 Barlığı közin jasladı.
 ızlardın ölmey alğanı,
2315. Ziyvar jangá jalbarıp,
 Olja bola basladı.
 Attın jalı örildi,
 Menmen degen gevirdin,
 Abırayı oldan berildi.
2320. -oyğanga bereket,
 oymağanga javsın nélet,
 aşğanga javsın rahmet, -
 Dep gevirler aşadı.

- Hepiniz gelin! –dedi,
 Kızlara kılıç vurdu,
 Nice kızın canları,
 Cehenneme gitti.
 Nice kızı Er Ziyvar,
 Ağır yaralı etti.
 At kuyruğu bağlandı,
 Bahadır kızların kellesi,
 Dağ kadar olup yığıldı.
 -Bildik, bahadır imişsiniz,
 Hesen Han'ın oğlu,
 Mert imişsin Er Ziyvar,
 Kılıcını çek, - dediler, -
 Alırsanız işte el, - dediler, -
 Kanımız oldu sel, -dediler, –
 Bizim ile uzlaşacaksan,
 Ziyvar bahadır gel, -dediler,
 Vebal-sevap boynuna,
 Ya öldür, ya ganimet yap,
 Ziyvar er kendin bilirsin, -dediler.
 Sağ kalan bahadır kızlar,
 Silahlarını bıraktı.
 Sen bilirsin ne yaparsan deyip,
 Hepsi gözünü yaşladı,
 Kızların ölmeyip kalanı,
 Ziyvar cana yalvarıp,
 Ganimet olmaya başladı.
 Atın yelesi örüldü,
 Ben ben diyen düşmanın,
 Şanı elden verildi.
 -Koyana bereket,
 Koymayana yağsın lanet,
 Kaçana yağsın rahmet, -
 Deyip düşmanlar kaçtı.

- Kıyal degen alağa,
 2325. Béri barıp amaldı.
 ubladan oyęan dervaza,
 Dervazasın bekitip,
 İşinen témbi basadı.
 Otuz mıń lésker Nogaylı,
 2330. Béri keldi alaęa,
 alanı amal etedi.
 Jan şığarmay dalağa,
 ırık mıń léskerli gevirler,
 Hés ilaj ete almadı,
 2335. Er Ziyvarday balağa.
 Taętapolat patşanıń,
 asındağı léskeri,
 Jurttan ozęan aılęöy,
 Alpıs eki hémeldar,
 2340. Jetpis eki möhirdar,
 Barlığı jıynalıp,
 Mésléhétti saladı.
 Köp biylerdiń işinen,
 Appağ uvday sağalı,
 2345. Orta boylı dambelşe,
 Minezi-ulķı zańęardıń,
 Başkalardan özgeşe.
 Belin bekkem bayladı,
 Hér iske özin sayladı,
 2350. Örrer turıp ornınan,
 Bir kıyaldı oyladı.
 Halıķ orşavda turęan soń,
 Oylamaşķa bolmadı.
 Sonda turıp Arsarı,
 2355. Köp biylerge tolgadı:
 -Tağtapolat zalım han,
 Tınış jatķan Nogayęa,

- Kıyal adlı kaleye,
 Hepsi varıp doldu.
 Güneye koyulan kapı,
 Kapıyı gözetip,
 İçinden ceza bastı.
 Otuz bin asker Nogaylı,
 Hepsi geldi kaleye,
 Kaleyi doldurdu.
 Can ıkarmadan ovaya,
 Kırk bin askerli düşmanlar,
 Hiç çare bulamadı,
 Er Ziyvar gibi çocuğa.
 Taktapolat padişahın,
 Yanındaki askeri,
 Yurttan ileri akıl verici,
 Altmış iki yönetici,
 Yetmiş iki mühürdar,
 Hepsi toplanıp,
 Akıl danıştı.
 Kalabalık beylerin içinden,
 Ak kuğu gibi sakalı,
 Orta boylu ufakça,
 Görünüşü namussuzun,
 Başkalarından özgece.
 Belini sıkıca bağladı,
 Her işe kendini hazırladı,
 Doğrulup yerinden,
 Bir hayal düşündü.
 Halk etrafta durduktan sonra,
 Düşünmekle kalmadı,
 O vakit durup Arsarı,
 Kalabalık beylere seslendi:
 -Taktapolat zalım han,
 Huzurlu olan Nogay'a,

- Léşker aydap top süyrep,
Minip attıñ beline,
2360. Kızıl kıya şölinde,
Segbir etip neşşe kün,
Bardı Noğay eline.
Savaş etip meydanda,
At bavırnan aqtı kan,
2365. Balanı ayırdı anadan,
Ananı ayırdı baladan,
Barlıq Noğay kırıldı,
Taқтаpolat patşanıñ,
Kılışınıñ zarınan.
2370. Hesen hannıñ balası,
Ziyvar menen Janay mért,
Bul qorlıqqa şıdamay,
Qalmaqlarğa at qoydı.
Batır eken balalar,
2375. Zar jılatıp bizlerdi,
Quvıp şıqtı qaladan,
Aqılsız nadan hanımız,
Öşiktirdi Noğaydı,
Qaysar eken Noğaylar,
2380. Taқтаpolat patşadan,
Jeñilmedi oñayda,
Jigerli sansız Qalmaqtıñ,
Öligi qaldı kömivsiz,
Derya, teñiz, toğayda.
2385. Ziyvar menen Janaydıñ,
Batırlıqın bunnan bil,
Ğavlap turğan Qalmaqqa,
At qoyadı qorıqpastan,
Usınşa jasqa kelgenşe,
2390. Bargalı talay urısqa,
Körmedim bunday arıslan.

- Asker sürüp, top götürüp,
Binip atın beline,
Kızıl sarp çölünde,
Sabır edip nice gün,
Vardı Nogay eline.
Savaş edip meydanda,
At bağırından aktı kan,
Çocuğu ayırdı anadan,
Anayı ayırdı çocuktan,
Bütün Nogay kırıldı,
Taktapolat padişahın,
Kılıcının zulmünden.
Hesen Han'ın evladı,
Ziyvar ile Janay mert,
Bu kötülüğe dayanamayıp,
Kalmaklar'a at koştı,
Bahadır imiş çocuklar,
Zar zar ağlatıp bizleri,
Kovup çıkardı kaleden,
Akılsız cahil hanımız,
Öçlendirdi Nogay'ı,
Cesur imiş Nogaylar,
Taktapolat padişaha,
Yenilmedi kolayca,
Ciğerli sayısız Kalmak'ın,
Ölüsü kaldı gömülmeden,
Derya, deniz, ormanda.
Ziyvar ile Janay'ın,
Bahadırılığını bundan anla,
Coşkunca duran Kalmak'a,
At koşturdu korkmadan,
Bu yaşa gelene kadar,
Gittim nice savaşa,
Görmedim bunun gibi arslan.

- Horezmli Noğaylar,
Ékeldi kuvıp bizlerdi,
Besmezar degen jerlerge.
2395. Hêş ilaj ete almadı,
Gürkiregen hanımız,
Ziyvar, Janay erlerge,
Çuvdı Besmezardan da,
Sol kaçışından kaçtık biz,
2400. Öliklerge çaramay,
Bir neşşeniñ atları,
Çaldı jolda jaramay.
Aldı menen kaçtı özi,
Taçtapolat batır han,
2405. Bizlerge de çaramay,
Doslardıñ halın soramay,
Çızıl çiya şöllerde,
Şomıldı atlar terlerge,
Kim atadan ayrıldı,
2410. Kim anadan ayrıldı,
Kim baladan ayrıldı,
Kim yarınan ayrıldı,
Taçtapolat zalım han,
Bizler menen el me edi,
2415. Çırılsa da Çalmaqılar,
Çasına heş kelmedi.
Tulparlardıñ doynağı,
Taçıldap tavgıñ tasına,
Kün tuvganda çırılıp,
2420. Çalmaqılardıñ basına,
Çaramadı hanımız,
Halıqtın közde jasına.
Tavlardıñ toldı jırası,
Çalmaqılardıñ laşına,
2425. Çayıp keldi hanımız,

- Horezmli Nogaylar,
Getirdi kovup bizleri,
Besmazar denen yerlere.
Hiç çare bulamadı,
Gürleyen hanımız,
Ziyvar, Janay erlere.
Kovdu Besmazar'dan da,
O kaçıştan da kaçtık biz,
Ölümlere bakmadan,
Birkaçının atları,
Kaldı yolda yaramadan.
Önden kaçtı kendisi,
Taktapolat bahadır han,
Bizlere de bakmadan,
Dostların halini sormadan,
Kızıl sarp çöllerde,
Boğuldu atlar terlere,
Kimi atadan ayrıldı,
Kimi anadan ayrıldı,
Kimi evlattan ayrıldı,
Kimi yarından ayrıldı,
Taktapolat zalım han,
Bizler ile el miydi,
Kırılma da Kalmaklar,
Yanına hiç gelmedi.
Tulparların toynağı,
Takıldayıp dağın taşına,
Gün doğduğunda kırılıp,
Kalmaklar'ın başına,
Bakmadı hanımız,
Halkın gözdeki yaşına.
Dağların doldu eteği,
Kalmaklar'ın leşine,
Kaçıp geldi hanımız,

2430. anlı ezektin asına.
 ehlerlenip hanımız,
 anlı ezekten ayrılmay,
 Nogaylar nayza urganda,
 2435. Bul maydanda hanımız,
 Bul horlıa ıdamay,
 Abaanday vezirdi,
 Atlandırdı alaa.
 At avıp barıp Abaan,
 2440. Jar saldırdı alada,
 ayı tusti beylerge,
 Kempir, arrı biyara,
 atın menen balaa.
 Hannan buyrı bolan so,
 2445. aravlap totav aydadı.
 Hannan bargan Abaan,
 Elde alan adamnı,
 Barlıın java aydadı.
 Sava bolıp maydanda,
 2450. ara toplar atıldı,
 almaqlardı oligi,
 Tavday bolıp uyulip,
 aza jetpey almaqlar,
 ırınlay olimga atıldı.
 2455. Hannı ızı Atama,
 u jüz alpıs ız benen,
 Bul da kelip savaa,
 Barlıı java saylandı.
 Nogaylardı iinen,

- Kanlı boazın yanına.
 fkelenip hanımız,
 Kanlı boazdan geri dnmeden,
 Nogaylar mızrak vurduında,
 Ezildi irin canımız.
 Ben ben diyen bahadırlar,
 Kimi ayaktan ayrıldı,
 Kimi elden ayrıldı,
 Kimi kulaktan ayrıldı,
 Bu meydanda hanımız,
 Bu ktle dayanamayıp,
 Abakan veziri,
 Atlandırdı kaleye.
 At koturup varıp Abakan,
 Ferman saldırdı ehirde,
 Kayı dut beylere,
 Kocakarı, ihtiya bıare,
 Kadın ile ocua.
 Handan buyruk olduktan sonra,
 Beklemeden geri dnd.
 Handan gelen Abakan,
 Elde kalan adamın,
 Hepsini dumana srd.
 Sava olup meydanda,
 Kara toplar atıldı,
 Kalmaklar'ın ls,
 Da gibi olup yıılıp,
 Ecel gelmeden Kalmaklar,
 Hırın lme tutuldu.
 Hanın kızı Atamak,
  yz altmı kız ile,
 O da gelip savaa,
 Hepsi savaa hazırlandı.
 Nogaylar'ın iinden,

2460. Ziyvar menen Er Janay,
 arıvlanıp bursanıp,
 Muzday temir ursanıp,
 Bul da ıtı maydana.
 Atama ıtı ortaa,
 2465. Janay da ıtı maydana,
 Eki aysar alıstı,
 Buvraday bolıp aynastı.
 Janay bolıp jaradar,
 Noaylı az-maz sus bastı.
 2470. Ziyvar degen bir batır,
 Tur eken naymıt ol sapta,
 anı aynap turalmay,
 Bul da ıtı maydana.
 ap berip jolbarıstay,
 2475. Atamatan orıpay,
 Batır ız ol aydadı,
 İnim uın maydanda,
 an tgip lsem paydadı, -
 Dediaı Er Ziyvar,
 2480. Atamatı stine,
 Arımaın aydadı.
 Jaannı sor maydanı,
 Batırlıın bunnan bil,
 Palvannan ız taysaldı.
 2485. Atamatay arıva,
 Nayza urıldı maydanda.
 Er Ziyvardıın nayzası,
 Jarıradı maydanda.
 Atamatıın savıtın,
 2490. Tilkimledi maydanda.
 Uvzıday appa etleri,
 Paralandı maydanda.
 Menmensingen Atama,

- Ziyvar ile Er Janay,
 Silahlanıp donanıp,
 Buz gibi demir kuanıp,
 Onlar da ıtı meydana.
 Aktamak ıtı ortaya,
 Janay da ıtı meydana,
 İki cesur vurutu,
 Deve gibi ineti.
 Janay yaralanarak,
 Nogaylı az-biraz sus bastı.
 Ziyvar denen bir bahadır,
 Duruyormu hazır o safta,
 Kanı kaynayıp duramayıp,
 O da ıtı meydana.
 Koturup kaplan gibi,
 Aktamak'tan korkmadan,
 Bahadır kız nerededir,
 İnim iin maydanda,
 Kan dkp lsem faydadır, -
 Dediinde Er Ziyvar,
 Aktamak'ın stüne,
 Kheylanını srd.
 Cihanın u meydanı,
 Bahadırlıını bundan bil,
 Pehlivandan kız ekindi.
 Aktamak gibi gzele,
 Mızrak vuruldu maydanda.
 Er Ziyvar'ın mızraı,
 Parladı maydanda.
 Aktamak'ın zırhını,
 Dilimledi maydanda.
 Aız st gibi apak etleri,
 Paralandı maydanda.
 Bbrlenen Aktamak,

- Zar jıladı maydanda.
 2495. amşı basıp atına,
 aştı Atama maydanda.
 uvıp jetip Er Ziyvar,
 Jéne şanıştı maydanda.
 -Nege kirdim savaşıa, -
 2500. Dep Atama nalındı,
 Öltirmegil aa, - dep,
 Er Ziyvara jalındı.
 Mért ekeni Ziyvardı,
 almalara bilindi.
 2505. Ola etti özine,
 Atama ızdı maydanda.
 Üş jüz alpıs ızların,
 oralı oyday şuvlatıp,
 ırdı batır maydanda.
 2510. Éne-mine degeşe,
 Bir tislem nan jegenşe,
 Biraz ızdı öltirip,
 Birazın etti jaradar.
 Er Ziyvardı urısı,
 2515. Boldı mıa barabar.
 Atama ızdı nökeri,
 Üş jüz alpıs ızdı da,
 Baındırıp özine,
 Köndirip aytan sözine,
 2520. Ola etti maydanda.
 Tatapolat patşanı,
 Küye jatı jüzine,
 ırıp salıp almatı,
 uvıp Tatapolatı,
 2525. Altın taın ulattı,
 El-jurtın jılattı,
 Aytan sözin ornattı.

- Hıkırıp aladı meydanda,
 Kamı basıp atına,
 Katı Aktamak meydanda.
 Kovalayıp yetiip Er Ziyvar,
 Yine vurdu meydanda.
 -Niye girdim savaa, -
 Deyip Aktamak dertliyi,
 Öldürme aabey, -deyip,
 Er Ziyvar'a yalvardı.
 Mert olduu Ziyvar'ın,
 Kalmaklarca bilindi.
 Ganimet etti kendine,
 Aktamak kızı meydanda,
 Üç yüz altmı kızlarını,
 Saf koyun gibi alatıp,
 Kırdı bahadır meydanda.
 Şu bu diyene kadar,
 Bir lokma ekmek yiyene kadar,
 Birkaç kızı öldürüp,
 Birasını yaraladı.
 Er Ziyvar'ın savaı,
 Oldu bine beraber,
 Aktamak kızın askeri,
 Üç yüz altmı kızı da,
 Ba edirip kendine,
 Razı edip söylenen sözüne,
 Ganimet etti meydanda.
 Taktapolat padiahın,
 Ateş yaktı yüzüne,
 Kırarak Kalmak'ı,
 Kovup Taktapolat'ı,
 Altın tahtını yıktırdı,
 Eli-yurdunu alattı,
 Söyledii sözünü tuttu,

- Er Ziyvarıñ mért eken,
Taqtapolat patşanıñ,
2530. Qan toltırdı közine,
Noğaylınıñ otız mıñ,
Lêşkerlerin ertip izine,
Keldi Qiyalkalağa.
Bul qalay kün boldı dep,
2535. Paymanamız toldı dep,
Qızıl güller soldı dep,
Qayğı tüsti halayıq,
Qatın, sağıyra balağa,
Horezmlı Noğaylar,
2540. Qalamızdı qamadı,
Ziyvar batır söylese,
Avzınan nur tamadı,
Qéhérlense Noğaylar,
Qılıştan qan ağadı.
2545. Bende etip bizlerdi,
Bağınbasa patşanıñ,
Qara jerge tiriley,
Qazıq etip qağadı.
Ağızar suvday qanıñdı,
2550. Qutılamız ölimnen,
Uslap berseñ Noğayğa,
Taqtapolat hanıñdı.
Han uşın qırıv halıqtı,
Ayıñlar, beglerim,
2555. Oylañ, kimge jağadı?!
Qırılğanşa han uşın,
Taqtapolat patşanı,
Ziyvarğa uslap bereyik.
Hér ne dese Hésen han,
2560. Biz izine ereyik,
Sözlerin maqul köreyik.

- Er Ziyvar mert imiş.
Taktapolat padişahın,
Kan doldurdu gözüne,
Nogaylı'nın otuz bin,
Askeri düşüp peşine,
Geldi Kiyal Kale'ye.
Bu nasıl gün oldu deyip,
Vademiz doldu deyip,
Kızıl güller soldu deyip,
Kayğı düştü halka,
Kadın, çoluk çocuğa,
Horezmlı Nogaylar,
Şehrimizi doldurdu,
Ziyvar bahadır söyledikçe,
Ağzından nur damladı,
Öfkelenince Nogaylar,
Kılıçtan kan aktı,
Köle edip bizleri,
Baş eğmezse padişahımız,
Kara yere dirice,
Kazık edip çakar.
Akıtıp su gibi kanımızı,
Kurtuluruz ölümden,
Bağlayıp versen Nogay'a,
Taktapolat hanını.
Han için kırmak halkı,
Söyleyin, beylerim,
Düşünün, kime yarar?!
Kırılana kadar han için,
Taktapolat padişahı,
Ziyvar'a yakalayıp verelim.
Her ne derse Hesen Han,
Biz peşinden gidelim,
Sözlerini makul görelim.

- Halıktı kırğan gūnasız,
Nege kerek zalım han,
Hér adamnıñ öziñe,
2565. Olja jalğız şıyrın jan,
Zalım hanı qurısın,
Hansız-aq bizler jüreyik.
Paytaq jatқан Qalmaqtıñ,
El-halkın da bereyik.
2570. Han minip arza soragan,
Mınav altın tahtın da,
Ġeziynesi patşanıñ,
Mal-mülki, dévlet-bahtın da,
Ġeziyneli gévherin,
2575. Qıyalday ülken shéhérin,
Noğayğa bereyik.
Bizler bermegen menen,
Özi de şavıp aladı.
Onnan keyin basına,
2580. Müşkil isler saladı,
Kire goy dese Noğaylar,
Dinine de kireyik.
Hannıñ tilla darını,
Noğayğa bérin bereyik.
2585. Hanı qursın beglerim,
Hér kimge de jan tatlı,
Taqtapolat qurısın,
Patşa özine halayıq.
Uslap berip patşanı,
2590. Bosatıp berip qalanı,
Eldi tınış eteyik.
Qutqarayıq qayğıdan,
Zarlangan qatın, balanı.
Hannıñ keldi qardarı,
2595. Otırğan sizler bolasız,

- Halkı gereksiz yere kıran,
Neye gerek zalım han,
Her adamın kendine,
Ganimet biricik şirin can,
Zalım hanı kurusun,
Han olmadan bizler yaşayalım.
Başkente duran Kalmak'ın,
El-halkını da verelim.
Hanın oturup istek dinlediği,
Şu altın tahtını da,
Hazinesini padişahın,
Mal mülkü, zenginlik-bahtını da,
Değerli cevherini,
Hayal gibi büyük şehrini,
Nogay'a hepsini verelim.
Bizler vermesek bile,
Kendi zorla alır.
Ondan sonra başına,
Müşkül işler salar.
Girin derlerse Nogaylar,
Dinine de girelim.
Hanın altın dar ağacını,
Nogay'a hepsini verelim.
Hanı kurusun beylerim,
Herkes can tatlı,
Taktapolat kurusun,
Padişah kendine hizmetkâr,
Yakalayıp verip padişahı,
Boşaltıp verip şehri,
Eli huzura erdirelim.
Kurtaralım kayğıdan,
Ağlayan çoluk çocuğu.
Hanın geldi muhtaçlığı,
Oturan sizler olacaksınız,

2600. Kılmaqlardıñ sérdarı.
 Özleriñ bil, -dep, -Beglerim, -
 Tavıstı sözün Arsarı.
 Arsarı sözün bolğan soñ,
 2600. Han véziri Abağan,
 Irğıp turdı ornınan,
 Ƙamsıgıp közin jasladı,
 Taşka tiygen doynaqtay,
 Tañlayları tağıldap,
 2605. Şeşen edi Abağan,
 Söz söyledi şağıldap.
 Arsarınıñ Ƙasına,
 Barıp Ƙaldı jaqınlap,
 Arsarı biydiñ aytƘanın,
 2610. Ayttı Abağan mağullap.
 -Taqtapolat han bolıp,
 Altın tahƘa mingeli,
 Toldı aldım léşkerge,
 Barlıgın jıynap şeherge,
 2615. Savaştıñ jönin üyretip,
 HalıƘta jüyrik atlardıñ,
 Barlıgın jıynap aldırdı,
 Eldegi ne bir jigitti,
 Ayırıp mingen atınan,
 2620. Barlıgın jayav Ƙaldırdı.
 Léşkerdiñ azıƘ-avƘatın,
 Aş halıƘƘa saldırdı.
 Léşkerge aydap olardı,
 Avır tobın süyretip,
 2625. Baskılap Noğay ellerin,
 Barıp Ƙırdı şuvlatıp,
 Kökiregi arşınılı,
 Arıslanların öltirip,
 Ƙızların jesir Ƙaldırdı.

- Kalmaklar'ın serdarı.
 Kendiniz bilirsiniz, - deyip, -Beylerim,
 -Bitirdi sözünü Arsarı.
 Arsarı sözünü bitirince,
 Han veziri Abakan,
 Doğrulup yerinden,
 Kaygılanıp gözünü yaşladı,
 Taşa değen toynak gibi,
 Damakları takıldıyıp,
 Hatip idi Abakan,
 Söz söylemiş çağlayıp,
 Arsarı'nın yanına,
 Vardı yakınlaşıp,
 Arsarı Bey'in söylediğini,
 Söylediği Abakan onaylayıp.
 -Taktapolat han olup,
 Altın tahta çıkalı,
 Doldu önüm askere,
 Hepsini toplayıp şeher,
 Savaşın yöntemini öğretip,
 Halktaki hızlı atların,
 Hepsini toplattırdı,
 Eldeki her bir yiğidi,
 Ayırıp bindiği atından,
 Hepsini yaya bıraktırdı.
 Askerin yiyeceğini,
 Aç halka yaptırdı.
 Askere sürüp onları,
 Ağır topunu çektilirip,
 Baskılayıp Nogay ellerini,
 Varıp kırdı ağlatıp,
 Gönlü arşınılı,
 Arslanlarını öldürüp,
 Kızlarını yetim bıraktırdı,

2630. Bir yıl şapsa taypa eldi,
Kelesi yıl bul naymıt,
Léşkerlerine dem berdi.
Minip attıñ beline,
Neşe kün tınbay jol jürip,
2635. Az gana emes mol jürip,
Elevsiz jatқан bul eldi,
Añsızda kırdı ahmaқ han.
Vayran saldı orınsız,
Horezmniñ eline,
2640. Uln jetim қaldırıp,
Қızların tul қaldırıp,
Ġarrıların қorladı,
Anaların zarlatıp,
Avzı tükli zalım han,
2645. Arıvların aznatıp,
Tınış jatқан Noğaydıñ,
Mal-dünyasın taladı.
Noğaylını şuvlatıp,
Mértlerge қan қустırıp,
2650. Тақtapolat zalım han,
Қılıшınan қan juvırıp,
Noğaydıñ elin қувırıp,
Uln, қızın ızғıtıp,
Bir neşe ret tozdırdı,
2655. Horezmniñ қаласın,
Seksen gez қара top penen,
Bir neşe ret buzdırdı,
Tınış jatқан halıқtı,
Қırıp-joyıp аңsızда,
2660. Baғındırıp özine,
Тақtapolat қанhor han,
Abırayın ozdırdı.
Gelle kesip қan төгіp,

- Bir yıl etrafını kuşatıp elin,
Gelecek yıl bu sefer,
Askerlerine zaman verdi.
Binip atın sırtına,
Nice gün dinlenmeden yol gidip,
Az biraz değıl bol gidip,
Sakin duran bu eli,
Ansızın kırdı ahmak han,
Viran etti yersiz,
Horezm'in elini,
Oğlunu yetim bırakıp,
Kızlarını dul kaldırıp,
İhtiyarları horlatıp,
Anaları zorlatıp,
Ağzı tüylü zalım han,
Güzellerini kötü yola sokup,
Huzurlu yaşayan Nogay'ın,
Dünya-malını aldı.
Nogaylı'yı ağlatıp,
Mertlere kan kusturup,
Taktapolat zalım han,
Kılıcından kan koşturup,
Nogay'ın elini kavurup,
Oğlunu, kızını eziyetleyip,
Toz duman etti,
Horezm'in kalesini,
Seksen kez kara top ile,
Birçok kez bozdurdu.
Huzurlu yaşayan halkı,
Kırıp alıp ansızın,
Baş eğıdirip kendine,
Taktapolat kanlı han,
Şanını ilerletti.
Kelle kesip kan döküp,

- Zalımın kevili ösedi,
 2665. Tahtapolat elinen,
 Almağ bolıp bir eldi,
 Atlanıptı degende,
 Esite qoysa bul jurtlar,
 Kelmegeydağı béla dep,
 2670. Sırtınan dirildesedi.
 Sözlerimizdi tıñlamay,
 Atlanııp Noğayğa,
 Alaman dep oñayğa,
 Qırıp-joyıp halıqtı,
 2675. Noğaydıñ elin büldirdi.
 Qızıl güldi soldırdı,
 Tahtapolat zalım han,
 Közin qanğa toltırdı,
 Hesen han, Ziyvar, Janaydıñ,
 2680. Arqaların qozdırdı.
 Ziyvar menen Er Janay,
 Batır eken balalar,
 Qanı kızıp qaysarlar,
 Basıp kirgen Qalmağğa,
 2685. Qalmağtan arın almağğa,
 Atlandı mértler maydanğa.
 Savaş etip meydanda,
 Qalmağlardı qaysarlar,
 Qoralı qoyday qosaqlap,
 2690. Ayavlısın öltirdi,
 Ménisine keltirdi,
 Eki batır ölikke,
 Jılğa, saylardı toltırdı.
 Köre almay jür eken batırın,
 2695. Tahtapolat batır han,
 Qırğıydan qaşqan şımşıqtay,
 Taslap aştı şatırın.

- Zalimin gönlü büyüdü,
 Taktapolat elinden,
 Almak için bir eli,
 Atlandı dediklerini,
 İşitince bu yurtlar,
 Gelmesin daha bela deyip,
 Dışarıda titreşirlerdi.
 Sözlerimizi dinlemeden,
 Atlanıp Noğay'a,
 Alırım diye kolayca,
 Kırıp alıp halkı,
 Noğay'ın elini parçaladı,
 Kızıl gülü soldurdu,
 Taktapolat zalım han,
 Gözünü kana doldurdu,
 Hesen Han, Ziyvar, Janay'ın,
 Arkalarını çoğalttı.
 Ziyvar ile Er Janay,
 Bahadır imiş çocuklar,
 Kanı kızıp cesurlar,
 Baskına giren Kalmak'a,
 Kalmak'tan arını almaya,
 Atlandı mertler meydana.
 Savaş yapıp meydanda,
 Kalmaklar'ı cesurlar,
 Saf koyun gibi kucaklayıp,
 Acımadan öldürdü.
 Tutup getirdi,
 İki bahadır ölüye,
 Dere, ovaları öldürdü.
 Göremeden giden bahadırdan,
 Taktapolat bahadır han,
 Doğandan kaçan serçe gibi,
 Atıp açtı çadırını.

- Bas pana jer tabalmay,
Uşıradı han bülükke.
2700. Ziyvar menen Janaydıñ,
Qéhéri küté qataldı.
Qalmaqqa saldı sürgindi,
Qalmaqlar qaşıp batırdan,
Besmezarğa qamaladı.
2705. Taqtapolat batır han,
Maydanda qanğa şaқaldı,
Toqtatıp biz urıstı,
Noğaylar menen el bolıp,
Tapsırayıq қolına,
2710. Nayza, jaraq, қılıştı,
Tıñlamay aytқан aқıldı,
Qanlı özekke kelgenşe,
Jalañ ayak jar keşip,
Etigi menen suv keşip,
2715. Jiligi hannıñ şağıldı.
Ayrılıp léşkerlerinen,
Şırdaninan қаğıldı,
Qalağa kelip қamalıp,
Jüregine ot jağıldı,
2720. Aytқан sözdi tıñlamay,
Öz peylinen şatıldı.
Noğaylardı öltirip,
Qalmaqtıñ elin büldirip,
Aқılsız han ne қıldı.
2725. Bizler menen keñespey,
Taqtapolat jañıldı,
Endi қаşar jeri joқ,
Ayақ-қолı tañıldı.
Qutırған қанhor köpektiñ,
2730. Moynına қарғı tağıldı.
Qalmaqlardıñ biyleri,

- Baş sığınacak yer bulamayıp,
Karşılaştı han kargaşayla.
Ziyvar ile Janay'ın,
Öfkesi epey katlandı.
Kalmak'a saldı sürgünü,
Kalmaklar kaçıp bahadırdan,
Besmazar'a doluştu.
Taktapolat bahadır han,
Meydanda kana boғuldu,
Durdurup biz savaşı,
Nogaylar ile el olup,
Verelim eline,
Mızrak, silah, kılıcı,
Dinlemeyip söylenen aklı,
Kanlı boғaza gelene kadar,
Yalın ayak yar geçip,
Etek boyu su geçip,
İliği hanın parçalandı.
Ayrılıp askerlerinden,
Hızla dönüp gelerek,
Kaleye gelip doluşup,
Yüreğini ateş bastı,
Söylenen sözü dinlemeden,
Kendi gönlünden çatıldı.
Nogaylar'ı öldürüp,
Kalmak'ın elini böldürüp,
Akılsız han ne yaptı.
Bizler ile istişare etmeyip,
Taktapolat yanıldı,
Şimdi kaçacak yeri yok,
Eli-ayağı bağlandı.
Kudurmuş kanlı köpeğın,
Boynuna tasma takıldı.
Kalmaklar'ın beyleri,

- Keliniz qalmaq jıynalıp,
Men otırman halıqtıñ,
Qırılğanına qıynalıp.
2735. Halıq tégdiyrin şeşeyik,
Otırğaşa oylanıp.
Jatırğan hanga barayıq,
Halıqqa etken günasın,
Öz moynına almasa,
2740. Qoymayıq endi han qılıp,
Bağınbasa Noğayğa,
Ayak-qolın bént etip,
Atıv menen alpıs pud,
Töbesine urayıq,
2745. İyjanday qılın untayıq,
Bétşagardı nan qılıp,
Gürjige etin tarttırıp,
Denelerin jaralap,
San etlerin paralap,
2750. Aqşa jüzin qaralap,
Bir barmaqta turmasa,
Töbelep neşe san qılıp,
Söytip bunday zalımnıñ,
Tanıtayıq babasın.
2755. Turıñ biyler, turıñ -, dep, -
Adımdı şaqqañ urıñ – dep,
Aqmaq hannıñ üstinde,
Barıp métte qurıñ, - dep, -
Han jatqañ altın sarayğa,
2760. Abaqañ baslap jüredi.
Alpıs eki hémeldar,
Jetpis eki möhirdar,
Ornınan örre turadı.
-Abaqañ qaýsar töredi,
2765. Hér istiñ jöñin biledi.

- Geliniz kalmayalım toplanıp,
Ben oturamam halkın,
Kırılışına zorlanıp.
Halk kaderini çözelim,
Oturana kadar düşünüp,
Bekleyen hana varalım,
Halka ettiğı günahını,
Kendi üstüne almazsa,
Koymayalım han olarak,
Baş eğmezse Nogay'a,
Elini-ayağını bağlayıp,
Atış ile altmış kez,
Tepesine vuralım,
Tohum gibi ezelim,
Zalimi ekmek yapıp,
Boğaya etini çektirip,
Gövdesini yaralayıp,
Baldır etini paralayıp,
Akça yüzünü karalayıp,
Bir parmakta durmazsa,
Tepeleyip nice kişiyle,
Böylece bunun gibi zalime,
Tanıtalım atasını,
Kalkın beyler, kalkın, - deyip, -
Adımı çabuk atın, -deyip, -
Ahmak hanın üstünde,
Varıp baskı kurun, - deyip, -
Hanın kaldığı altın saraya,
Abakan yürümeye başladı.
Altmış iki yönetici,
Yetmiş iki mühürdar,
Yerinden doğrulup,
-Abakan cesur beydir,
Her işin inceliğini bilir,

- Gelleğardıñ aytqanı,
 Hér vaqıtta da keledi, -
 Dep Qalmaqıtıñ biyleri,
 Abağanınñ izinen,
 2770. Barlığı ğavlap eredi.
 Han jatırğan aq saray,
 Altın tahtıñ üstinde,
 Arız soragan datqa jay,
 Abağan vezir aldında,
 2775. Başqaları keyninde,
 Han jatırğan ordağa,
 Béri jetip keledi.
 Biyler kelgen vaqtında,
 Taqtapolat zalım han,
 2780. Datqa jaydıñ törinde,
 Otır eken tünerip.
 Baslap kelgen biyler menen,
 Abağan vezir tik turıp,
 Hańa sélem beredi,
 2785. Qehéri qattı zalım han,
 -Körgensiz nélet biyler,
 Ne sebepten üstime,
 Ruqsatsız keldi! – dep,
 Buvırqandı, pursandı,
 2790. Qehérlendi, qatlandı,
 Qabağınan qar javdı,
 Kirpiginen muz javdı.
 Biylerge keyip baqırdı,
 Mülgigen basın köterip,
 2795. Aş jolbarıstay aqırdı.
- Kelgen şeşen köp biylerdin sérdarı,
 Ézelden Taqtapolattıñ qandarı,
 Bir oy menen aq ordadan kelipseñ,

- Kelleğârın söylediği,
 Her vakitte de çıkar,
 Deyip Kalmak'ın beyleri,
 Abakan'ın izinden,
 Hepsi haykırıp gider.
 Hanın kaldığı ak saray,
 Altın tahtın üstünde,
 Dilek dinlediği altın arz odası,
 Abakan vezir önde,
 Diğerleri arkasında,
 Hanın kaldığı saraya,
 Hepsi varıp geldi.
 Beyler geldiği vakitte,
 Taktapolat zalım han,
 Arz odasının başköşesinde,
 Oturuyormuş kararıp,
 Baş olup geldiği beyler ile,
 Abakan vezir dik durup,
 Hana selam verdi,
 Öfkesi şiddetli zalım han,
 -Görgüsüz lanet beyler,
 Ne sebepten üstüme,
 İzinsiz geldiniz! – deyip,
 Bağı çözüldü,
 Öfkelenildi, sertleşti,
 Gözünden kar yağdı,
 Kirpiğinden buz yağdı,
 Beylere doğru bağırdı,
 Eğilmiş başını kaldırıp,
 Aç kaplan gibi kükredi:
- Seçilip gelen beylerin serdarı,
 Ezelden Taktapolat'ın kanlısı,
 Bir düşünceyle ak otağdan gelmişsiniz,

Köp biylerdi baslap naysap Arsarı.

2800. Arsarı, ayta ber aytar söziñdi,
Aytpasañ oyarman eki köziñdi,
Jurttı jıynap, tas attırıp köşede,
Sarsañkesek ettirermen öziñdi.

Miniv uşın mınav altın tahlarğa,
2805. İye bolıv uşın dévlet-bahlarğa,
“Bende etemen, -dep, -Taqtapolattı,”
Söylesip keldiñ be quramsaqlarğa.

Aşıq bolıp keldiñ be ya yarıma,
Ya bolmasa géziynemde barıma,
2810. Jaman kıyal menen kelgen bolsañız,
Asıp öltireyin tilla darıma.

Otırğansañ orın alıp qasımnan,
Birge jesip jılıtpa qalğan asımnan,
Bügingi kün sen de duşpan boldıñ ba,
2815. Dévlet qusu uşqanında basımnan.

Eger birge jekke kelseñ ne héddi,
Néhér emes jegizeyin zéhérdi,
Arsarı, sen qanşa arıslan bolsan da,
Quramsaqqa bere almasañ shehérdi.

2820. Arsarığa iqtiyardı beripsiz,
Arıslan dep izine eripsiz,
Meni baylap berip quramsaqlarğa,
Sizler aman qalıv uşın kelipsiz.

Ya keldiñ be quramsaqqa satılıp,
2825. Ya keldiñ be qol ayağıñ satılıp,

Beylere baş olan canı Arsarı.

Arsarı, söyleyiver söyleyecek sözünü,
Söylemezsen oyarım iki gözünü,
Yurdu toplayıp, taş attırıp sokakta,
Bıkkınlık veririm özüne.

Oturmak için şu altın tahtlara,
Sahip olmak için zenginlik-bahtlara,
“Köle ederim” diye Taktapolat’ı,
Söyleşip geldin mi düşmanlarla.

Aşık olup mu geldin yarime,
Yoksa hazinemdeki varlığıma mı,
Kötü düşünceyle geldiyseniz eğer,
Asıp öldüreyim altın darağacıma.

Oturmuşsun yerini alıp yanımdan,
Beraber yiyip sıcak aşımnan,
Bugün sen de düşman mı oldun,
Devlet kuşu uçunca başımdan.

Eğer kötülüğe geldiyseniz ne hadle!
Hiç zor değil yedireyim zehiri,
Arsarı sen ne kadar arslan isen de,
Düşmana veremezsin şehri.

Arsarı’ya seçimi vermişsiniz,
Arslan diye izine ermişsiniz,
Beni bağlayıp verip düşmanlara,
Sizler sağ kalmak için gelmişsiniz.

Ya geldin düşmana satılıp,
Ya geldin elin-ayağıñ bağlanıp,

Eger kelgen bolsañ jaman oy menen,
Onda ölesiz h ezir darĝa asılıp.

-Tıñla sözdi Taĝtapolat hanımız,
Taĝsır, hanım alsañ mine janımız,
2830. Noĝaylar ĝorşadı kelip ĝalanı,
ĝamalıvda, ĝırılajaĝ halkıñız.

Hızmetiñizdi etip jedim sizden nan,
Halkım uşın pid  bolıp şiyrin jan,
Biraĝ halıĝ t gdiyrin tez şeşinler,
2835. Aldıñızĝa keldi v zir Abaĝan.

Noĝaylar tur sırtĝa şıĝsa jan alıp,
 lgenler k p k rseñ hanım san alıp,
Heş n rse joĝ Arsarıdan k rgendey,
Halkıñ  ne  lip boldı ĝamalıp.
2840. Han bolsañız halkıñızdı ĝayĝırın,
ĝayĝırmasañ ĝıyın bolar t gdirin,
Aytĝanĝa j rmesenĝ ĝarap etivge,
ĝarday borap kelmespeken ul, ĝızın.

Ruĝsatsız keldi dep k yip janbañız,
2845. M h lsiz keldi dep şubĝalanbañız,
Abaĝannıñ aldında aytĝan s zine,
Buĝan ne boldı dep tañırĝanbañız.

H sen l şkerine h mirin etti,
ĝalmaĝlar  zine  lim m r etti,
2850. Ziyvar kelip basınızdı alajaĝ,
Urıs ĝıñlamaydı taĝsır  depti.

Taĝsır, hanım,  d latlı t remiz,

Eĝer geldiyseniz yaman d ş nceyle,
O zaman  l n şimdi dara asılıp.

-Dinle s z  Taktapolat hanımız,
Efendim, hanım alsan işte canımız,
Nogaylar kuşattı gelip şehrini,
Geldiklerinde, kırılacak halkımız.

Hizmetini edip yedim sizden ekmek,
Halkım i in feda olsun şirin can,
Fakat halkın kaderini tez se iniz,
Huzurunuzda geldi Vezir Abakan.

Nogaylar bekliyor dışarıda can alıp,
 lenler  ok g rsen hanım sayı alıp,
Hi bir Şey yok Arsarı'dan g rececek kadar,
Halkın işte  lmek  zere s r n p.

Han iseniz halkınızı kurtarın,
Kurtarmazsan katliam olur takdirin,
S yleneni yapmazsan harap etmeye,
Kar gibi olup gelmez mi oĝul, kızın.

İzinsiz geldiniz diye yanıp tutuşmayınız,
Zamansız geldi diye Ő phelenmeyiniz,
Abakan'ın huzurunda s ylediĝi s z ne,
Buna ne oldu diye Őařırmayınız.

Hesen askerine emretti,
Kalmaklar sana  l m  layık g rd ,
Ziyvar gelip başınızı alacak,
Savaş dinlemez efendim edebi.

Efendim, hanım, adaletli beyimiz,

Sasıp keldik, ne dep juvap beresiz,
Halıktı kırmay berileyik Nogayğa,
2855. Taqtapolat bunu qalay köresiz?

Bermeseniz erkiñizge qoymaydı,
Sonıñ uşın bermeseniz bolmaydı,
Ne qılsañ da hanım tezirek bolmasañ,
Hézir töbenizde qılış oynaydı.

2860. Jurtıñdı bermeseñ jannan keşiniz,
Hanım kepiniñdi öziñ pişiniz,
Seniñ uşın halıktı qamap qırmaspız,
Ne qılsañ da taqsır tezirek şeşiniz.

Ziyvar, Janay buzıp öter ornıñdı,
2865. Parra-parra etip üzer torıñdı,
Aldına bas iyip öziñ barmasañ,
Nogaylılar kelse qurtar sorıñdı.

Dél bedevdiñ jal, kekilin tarayıq,
Keliñ biyler hér térepke tarayıq,
2870. Sözdü tıñla Taqtapolat hanımız,
Hésen hannıñ aldına biz barayıq.

Qol qavsırıp hizmetinde turayıq,
Etken günamızdı hannan sorayıq,
Patşa halkı keşirimli boladı,
2875. Günamızdı keşirse el bolayıq.

Taqtapolat tavlay berme murtıñdı,
Aşivlanıp tompaytpañız urtıñdı,
Sizge de, bizge de taqsır ölim joq,
Hésen hanga tapsırsañız jurtıñdı.

Şasıp geldik, ne deyip cevap verirsiniz,
Halkı kırmadan verelim Nogay'a,
Taktapolat bunu nasıl görürsünüz?

Vermezseniz gücünüz yetemez,
Onun için vermezseniz olmaz,
Ne yaparsanız da hanım çabuk olmazsan,
Şimdi tepenizde kılıç oynar.

Yurdunu vermezsen candan geçiniz,
Hanım kefeninizi kendiniz biçiniz,
Senin için halkı kıramayız,
Ne yaparsan da efendim çabuk seçiniz.

Ziyvar, Janay, bozup geçer yerini,
Pare pare edip koparır ağını,
Önüne baş eğip kendin varmazsan,
Nogaylar gelirse kurutur soyunu.

Hemen Arap atının kahrkölünü tarayalım,
Gelin beyler her tarafa dağılalım,
Sözü dinle Taktapolat hanımız,
Hesen Han'ın huzuruna biz varalım.

El pençe hizmetinde duralım,
Ettiğimiz günahı handan soralım,
Padişah soylusu bağışlayıcı olur,
Günahımızı bağışlarsa el olalım.

Taktapolat buruvermeyin bıyığınızı,
Öfkelenip şişirmeyiniz avurdunuzu,
Size de bize de efendim, ölüm yok,
Hesen Han'a emretseniz yurdunuzu.

2880. Halık uşın kanlar jutıp kıynalıp,
Aldınızğa kelip turmız jıynalıp,
Taqsır, hanım, bir juvabın beriñiz,
Abağanın sözün avır oylanıp.

Oylanbasañ aqır vayran bolarsañ,
2885. Ziyvar kelip kızıl güldey solarsa6,
Abağanın aytkanı ıras eken dep,
Sol vaqtında mañlayıña urarsañ. –

Dedidağı Abağan,
Aytar sözün tavıstı,
2890. Sol vaqtında patşanıñ,
Qiyalı hém nézeri,
Başka jaqqa avıstı.
Eki közi kızardı,
Jaynatıp almas kılıştı,

2895. Kıınabınan şıǵardı,
-Şabayn seni naysap! – dep,
Abağanğa umtıldı,
Abağanın aldına,
Tikke qalqan tutıldı,

2900. Bir kelgen jaza qorlıqtan,
Abağan söytip qutıldı.
Taqtapolat patşanıñ,
Közi ottay jaynadı,
Abağanın sözine,

2905. Jüregi küyip qaynadı,
Savaşqa özin sazladı.
Épşerine qarasañ,
Qabaqları naysaptıñ,
Tavlardağı jıraday,

2910. Kökireginiñ jünleri,
Boqlıqqa şıqqan soraday,

Halk için kanlar yutup zorluk çekip,
Huzuruna gelip durduk toplanıp,
Efendim, hanım, bir cevap veriniz,
Abakan'ın sözünü iyi düşünüp.

Düşünmezsen sonunda viran olursun,
Ziyvar gelince kızıl gül gibi solarsın,
Abakan'ın söylediği doğru imiş diye,
O vakitte alınına vurursun. -

Dediğinde Abakan,
Söyleyecek sözünü bitirdi,
O vakitte padişahın,
Hayali ve gözü,
Başka yana kaydı.
İki gözü kızardı,
Parlatıp elmas kılıcı,
Kınından çıkardı,
-Keseyim seni canı! – deyip,
Abakan'a niyetlendi,
Abakan'ın önünde,
Kalkan tutuldu,
Gelmek üzere olan kötülükten,
Abakan böylece kurtuldu.
Taktapolat padişahın,
Gözü ateş gibi parladı,
Abakan'ın sözüne,
Yüregi yanıp kaynadı,
Savaşa kendini hazırladı.
Yüzüne baksan,
Gözleri caninin,
Dağlardaki dere gibi,
Gönlünün tüyleri,
Boklukta çıkan kenevir gibi.

- Avzı-basın tük basıp,
Murtı avzına jabışkan,
Kısbaqsız şengel qoraday,
2915. Aqşa jüzden qan qaşıp,
Jüzleri ketti qıvarıp,
Eki közi jumılıp,
Aş qaşkırday qabınıp,
Abaqandı jegendey,
2920. Barıp qaldı abınıp.
-Jéllat! – dedi şaqırdı,
Davısı ketti jer jarıp,
Keletuğın jéllat joq,
Belinen ketti qıvatı,
2925. Özinen ketti médéri,
Betlerinen qan qaşıp,
Abaqandı tutıvğa,
Qalmadı hannıñ qaladı.
Jan-jaqına qaradı,
2930. Keletuğın jéllat joq,
Ya özinde qalat joq,
Tıñlanbağan soñ sözleri,
Qızarıp eki közleri,
Sup-sur boldı jüzleri.
2935. Qısqısına şıdamay,
Köşemet berip biylerge,
Küledi han qarqıldap.
Arsarı tur bir şette,
Qolında qılış qarqıldap,
2940. Mınav turğan biylerdiñ,
Jaman körıp türlerin,
-Ne bolsa da bularğa,
Men bir isla qıynaym, -
Dep biylerge tigilip,
2945. Kökiregi egilip,

- Ağzı başı tüylenip,
Bıyığı ağzına yapışmış,
Kısraksız pençeli ahır gibi,
Akça yüzden kan qaşıp,
Yüzü gitti bitkinleşip,
İki gözü yumulup,
Aç kurt gibi nefes alıp,
Abakan'ı yercesine,
Varıp durdu:
-Cellat! – diye qağırđı,
Sesi gitti yer yarıp,
Gelen cellat yok,
Belinden gitmiş kuvveti,
Özünden gitmiş onuru,
Yüzünden kan qaşıp,
Abakan'ı tutmaya,
Kalmadı hanın dermanı.
Etrafına baktı,
Gelen cellat yok,
Kendinin dermanı yok,
Dinlenmedikten sonra sözleri,
Kızarıp iki gözleri,
Solmuş yüzleri,
Eziyete dayanamayıp,
Haşmetlenip beylere,
Güldü han kakhaha atıp.
Arsarı duruyor bir kenarda,
Elinde kılıç parlayarak,
Şu duran beylerin,
Yaman görüp görünüşlerini,
-Ne olsa da bunlara,
Ben yağcılık edeyim, -
Deyip beylere dikilip,
Yüreği eğilip,

Kabırgası sögilip,
Söz söyleydi barıldap,
Közinen jası tögilip:

-Désturqannan alıp jediñ nanımdı,
2950. Endi kıymaqpısız jalğız janımdı,
Basıp kirip édalatlı ordama,
Tögiv uşın keldiñiz be qanımdı.

Jüyrik minip biyik tavdan aşqanman,
Neşelerin tüsirgenmen aspannan,
2955. Noğaylardıñ qanın tögip maydanda,
Bir de qaytpay, dérya kibi tasqanman.

Jüregim tavday, tasqanında qaytpadı,
Esitip qay patşa qullıq aytpadı,
Barlığı da qol qavsırdı aldımda,
2960. Hêş biriniñ mağan tisi batpadı.

Duşpanıma jetkerdim men dadımdı,
Sol sebepten halıq bildi atımdı,
Naysaplar satılıp quramsaqlarğa,
Sizler kemittiñiz inabatımdı.
2965. Barğanımda léşker aydap neşe san,
Qorqıp Horezmge qaytqan Hêsen han,
Sizlerdiñ avzıñnıñ alalığınan,
Duşpan keldi at bavrınan tögip qan.

Quramsaqtıñ eli bizdey baymedi,
2970. Urısıvğa at-jarağı saymedi,
Nayzalasıp güresivge maydanda,
Hêsen hannıñ küşi bizge teñbedi.

Kaburgası sökölüp,
Söz söyledi yükses sesle,
Gözünden yaşı dökölüp:

-Sofradan alıp yedin ekmeğimi,
Şimdi kıyacak mısınız biricik canımı,
Basarak gelip adaletli sarayıma,
Dökmek için mi geldiniz kanımı.

Cins at binip büyük dağdan aşmışım,
Nicelerini indirmişim semadan,
Nogaylar'ın kanını döküp meydanda,
Bir kez dönmeden, derya gibi taşmışım.

Yüreğim dağ gibi, taşınca dönmedi,
İşitip hangi padişah kulluğunu söylemedi,
Hepsi de el pençe durup önümde,
Hiçbirinin bana dişi batmadı.

Düşmanıma ulaştırdım ben feryadımı,
O sebepten halk bildi adımı,
Vicdansızlar satılıp düşmanlara,
Sizler düşürdünüz onurumu.

Vardığında asker sürüp nice sayı,
Korkup Horezm'e dönen Hesen Han,
Sizlerin ağızının alalığınan,
Düşman geldi at bağından döküp kan.

Düşmanın eli biz gibi zengin miydi,
Vuruşmaya atı silahı iyi miydi,
Mızraklaşıp güreşmeye meydanda,
Hesen Han'ın gücü bize denk miydi.

Noğaylının eli-elatı aştı,
 Maydanda etkende kanlı savaştı,
 2975. Başkı tavıp lëshkerleri kıırılıp,
 Quramsaqlar gavlap üyine qaştı.

Hésen hannın kökke jetti nalası,
 Savaş etti Ziyvar, Janay balası,
 Bizin balalardan qaşkanlığımız,
 2980. Biliñ, biyler, avzınızdın alası.

Tötepki bere almay eki balağa,
 Qaşıp kelip tıgıldınız qalağa,
 Janınızdı alıp qaşıp Noğaydan,
 Özleriñiz kelip otırsız qalağa.
 2985. Argımaqtın jal-kekilin ör deysiz,
 Han aldına bizdi baslap jür deysiz,
 Eli-jurttı Hésen hanğa tapsırıp,
 Han bolıp qaytadan dévran sür deysiz.

Némért savaş küni dértke jarar ma,
 2990. Tayaq tiymey biyirine qarar ma,
 El-jurtın bermese, qolın baylatıp,
 Patşa ölmey han aldına barar ma.

Akıllı han qaraşağa erer me,
 Özi ölmey jurtın javğa berer me,
 2995. Sizlerdin aqılıñ bolsa biylerim,
 Ruqsatsız han aldına keler me.

Barlığınđı ötkersem men qılıştan,
 Qatın-balañızğa bolar zimistan,
 Sizlerdey azğan biylerden qutulsam,
 3000. Ol vaqta baqlarım bolar gülistan.

Nogaylı'nın eli yurdu açtı,
 Meydanda ettiğinde kanlı savaşı,
 Zorlanıp askerleri kıırılıp,
 Düşmanlar bağırarak evine kaçtı.

Hesen Han'ın göge ulaştı üzüntüsü,
 Savaş yaptı Ziyvar, Janay oğlu,
 Bizim çocuklardan kaçmışlığımız,
 Bilin beyler ağızımızın alası.

Direnemeden iki çocuğa,
 Kaçıp gelerek tııldınız kaleye,
 Canınızı alıp kaçıp Nogay'dan,
 Siz gelip oturdunuz kaleye.

Küheylanın yelesini ör dersiniz,
 Han önüne bize baş olup git dersiniz,
 Eli yurdu Hesen Han'a emredip,
 Han olup tekrardan devran sür dersiniz.

Namert savaş günü derde yarar mı,
 Sopa değmeden etrafına bakar mı,
 Elini yurdunu vermese, elini bağlatıp,
 Padişah ölmeden han önüne varır mı.

Akıllı han kargaşaya girer mi,
 Kendi ölmeden yurdunu düşmana verir mi,
 Sizlerin akılı olsa beylerim,
 İzinsiz han huzuruna gelinir mi.

Hepinizi geçirsem ben kılıştan,
 Çoluk çocuğunuza olur kara kış,
 Sizler gibi azmış beylerden kurtulsam,
 O vakitte baqlarım olur gülistan.

Sizler vayran etejaksız tağımdı,
Gülsüz kuvrata jaksızlar bağımdı,
Hésen hanga jurttı tapsır deseniz,
Émeldarlar ayırarman jağındı.

3005. Arsarı, Abağan satılğan javğa,
Söytip basımızğa salmaqşı gavgá,
Bunday naysaplardı darğa tarttırıp,
Baslarına tiri salayıq savda.

Naysaplardıñ savda salıp basına,
3010. Réhim etpey közden aqqan jasına,
Tilla darğa alqımınan asayın,
Hés bir jandı keltirmesten qasına.

Başka biyler paymanañdı toltırmañ,
Éjel jetpey kızıl güliñ soldırmañ,
3015. Bizdi baslap Hésen hannıñ aldına,
Taqtapolat baradı dep otırmañ.

Qoldı qiyar bos uslasañ qamıstı,
Han aldına tiri barıv namıstı,
Biylerim, barlığın azğan bolsañız,
3020. Jüregime otlar túsip alıstı.

Émeldarlar, söziñizge ermeymen,
Ölgenşe Noğayğa qılış sermeymen,
Qaldırmañ halıqtıñ bérin kırsa da,
Hésen hanga shehérimdi bermeymen.

3025. Téliñ alıñ Taqtapolat sözinen,
Qehérlense qanlar aqar közinen,
Bere almayman quramsaqqa qalanı,

Sizler viran edeceksiniz tacımı,
Gülsüz kurutacaksınız bağıcı,
Hesen Han'a yurdu emret deseniz,
Yöneticiler ayırırım yağıcı.

Arsarı, Abakan satılmış düşmana,
Sözün özü başımıza salmak ister kavga,
Bunun gibi canileri dar ağacına çektirip,
Başlarına diriyken salalım derdi.

Canilerin dert salıp başına,
Acımadan gözden akan yaşına,
Altın dar ağacına boğazından asayım,
Hiçbir canı yaklaştırmadan yanına.

Diğer beyler vademi doldurmayın,
Ecel gelmeden kızıl gülü soldurmayın,
Bize baş olup Hesen Han'ın önüne,
Taktapolat varır diye beklemeyin.

Eli keser boş tutsan kamışı,
Han önüne diri varmak namustur,
Beylerim, hepiniz azmış olsanız,
Yüreğime ateşler düşüp tutuşur.

Yöneticiler, sözünüze eremem,
Ölene kadar Nogay'a kılıç seremem,
Bırakmayıp halkın hepsini kırsa da,
Hesen Han'a şehrimi veremem.

Ders alın Taktapolat sözünden,
Öfkelenirse kanlar akar gözünden,
Veremem düşmana şehri,

Hanlıq ketpey vaqta özimmen.

Kelgen biyler, artıñızğa qarañız,
3030. Sarayımda turmay dérhal tarañız,
Eger hemirime qullıq etsenler,
Ol vaqıtta javğa vayran salamız.

Hannıñ aytqan sözine,
Qanı kızdı biylerdiñ,
3035. -Qan tolğan eken közine,
Taqtapolat zalımnıñ,
Tıñlamadı bul ahmaq,
Édil sözün alımnıñ, -
Artta turğan Arsarı, -
3040. Keñeske kelgen biylerdi,
Öltüretuğın sen be, -dep –
Özim ölmey basımdı,
Beretuğın men be, - dep,
Sélemge kelgen bizlerdi,
3045. Asasañ ba darğa, - dep, -
Taqtapolat laşındı,
Tartsıñ ala garga! –dep,
Han qasında Abaqan,
Arıslan tuvğan Arsarı,
3050. Qarqıldap turğan patşanıñ,
Jağasınan aladı,
Alpıs eki hémeldar,
Jetpis eki möhirdar,
Taqtapolat zalımğa,
3055. Bular da péñje saladı.
Aq saraydıñ işinde,
Belli savaş qıladı.
Qanı kelip avzına,
Esinen han taladı.

Hanlıq gitmeden şimdi özümnden.

Gelen beyler, geriye dönünüz,
Sarayımda durmayın derhal dağılın,
Eğer emrime kulluk ederseniz,
O vakit düşmanı viran ederiz.

Hanın söylediği sözüne,
Kanı kızmış beylerin,
Kan dolmuş imiş gözüne,
Taktapolat zalimin,
Dinlemedi bu ahmak,
Adil sözünü alimin, -
Artta duran Arsarı, -
Keneşe gelen beyleri,
Öldürecek misin, -deyip,
Özüm ölmeden başımı,
Verecek miyim ben, - deyip,
Barışa gelen bizleri,
Asacak mısın dara, - deyip,
Taktapolat leşini,
Çeksin ala karğa! – deyip,
Han yanında Abakan,
Arslan doğmuş Arsarı,
Bağırıp duran padişahın,
Yakasından tuttu,
Altmış iki yönetici,
Yetmiş iki mühürdar,
Taktapolat zalime,
Onlar da pençe saldı.
Ak sarayın içinde,
İyi savaş yapıldı.
Kanı gelip ağzına,
Han kendini kaybetti.

3060. Hannıñ közi tınadı,
Han otırğan altın tah,
Ayağı menen biylerdiñ,
Böleklenip sınadı.
Han qatını hanşağa,
3065. Aqırzaman boladı.
Altın tahtın üstinen,
Qanşayım da quladı.
-Aşılmağan bahtım! – dep, -
Vayran boldı tahtım, - dep, -
3070. Sınğan endi saqtım, - dep, -
Qanşayım zarlap jıladı.
Köziniñ jasın buladı,
Bulasa da bolmadı,
Qanşayımniñ tilegin,
3075. Aşıvlı biyer qılmadı.
-“Ne qılıp atır hanım” dep,
Nézerin hasla salmadı.
Qılışları qolında,
Küyip turğan jéllatlar,
3080. Taqtapolat patşanıñ,
Artına qolın bayladı.
-Haqqıñnandı zalım! – dep,
Aldına salıp aydadı.
Abaқан menen Arsarı,
3085. Qorşağan köp halıqqa,
-Bériñ keyin qaş! – dedi,
Dérzaman paşşaplar,
Kiyatırğan qul bolıp,
Taqtapolat patşağa,
3090. Léşkerler jol beredi.
-Eki qolıñ baylavlı,
Kiyatırsañ ba batır?! – dep,-
Seniñ qılğan gazabın,

- Hanın gözü kapandı,
Oturduğı altın taht,
Ayağı ile beylerin,
Bölünüp kırladı.
Hana, han kadınına,
Ahir zaman oldu.
Altın tahtın üstünden,
Sultan da düştü.
-Açılmayan bahtım! – deyip, -
Viran oldu tahtım, - deyip, -
Kırladı şimdi basiretim, -deyip, -
Sultan, zar zar aqladı.
Gözünün yaşını akıttı,
Akıtsa da olmadı,
Sultanın dileğini,
Öfkeli beyler yapmadı.
-“Ne yapıyor hanım” diye,
Asla bakmadı.
Kılıçları elinde,
Yanıp duran cellatlar,
Taktapolat padişahın,
Elini ardına baqladı.
-Hak ettin zalım! –deyip,
Önüne alıp sürdü.
Abakan ile Arsarı,
Toplanan kalabalık halka,
-Hepiniz geri çekilin! – dedi,
Özel muhafızlar,
Gelen esir olup,
Taktapolat padişaha,
Askerler yol verdi.
-İki elin baqlı,
Geliyor musun bahadır?! – deyip,-
Senin yaptığın gazabın,

- Taňlayımızğa tatır, -dep,
 3095. almaqıñ eser balları,
 Ermek etip patşasın,
 İzinen tas atadı,
 Tas tiygen sayın basına,
 Aşırına şıdamay,
 3100. Patşa jortıp, jeledi,
 Horezm elin ızgıtқан,
 anın suvday ağızған,
 ozılı oyday zarlatқан,
 Taqtapolat zalımdı,
 3105. Hesen hannıñ aldına,
 Arsarı menen Abaқан,
 Jetirip aydap keledi.
 -Jürmey aytқанımızğa,
 Bizlerdi de küydirgen.
 3120. Léşkerlerin şubırtıp,
 Barıp Nogay eline,
 Némertlerin öltirgen,
 andarınız minekey,
 Nogaydıñ elin büldirgen,
 3125. Alıp keldik aldına, -
 Dep almaqıñ biyleri,
 Horezmniñ patşası,
 Hesen han izzet ıladı,
 İyilep sélem beredi.
 3130. Édil edi Hesen han,
 Biyeleriniñ almaqıñ,
 Sélemin élik aladı.
 Bas iyip kelgen biylerge,
 Hesen han izzet ıladı,
 3135. “-Burıñğı ötken hanlardan,
 Kiyatırған jol edi,
 Elşi menen patşağa,

- Damağımızda tadı, - deyip,
 Kalmak’ın esir çocukları,
 Bahane edip padişahını,
 Arkasından taş attı,
 Sürekli taş degen başına,
 Öfkesine dayanamayıp,
 Padişah koşturdu,
 Horezm elini harap eden,
 Kanını su gibi akıtan,
 Kuzulu koyun gibi ağlatan,
 Taktapolat zalimi,
 Hesen Han’ın önüne,
 Arsarı ile Abakan,
 Sürüyüp getirdi:
 -Yapmayan söylediğimizi,
 Bizleri de yakan,
 Askerleri koşturup,
 Varıp Nogay eline,
 Namertlerine öldürten,
 Kanlımız işte bu,
 Nogay’ın elini böldüren;
 Alıp geldik önüne, -
 Deyip Kalmak’ın beyleri,
 Horezm’in padişahı,
 Hesen Han izzet etti.
 Eğilip selam verdi,
 Adil idi Hesen Han,
 Kalmak’ın beylerinin,
 Selamını hemen aldı.
 Baş eğip gelen beylere,
 Hesen Han izzet etti.
 “Geçmiş hanlardan,
 Gelen adettir,
 Elçi ile padişaha,

- H ş vaxıtta  lim jo  edi.
Ya jaqsı bolsın, ya jaman,
3140. İqtıyarı  zine,
İsenim bolsın meylıne,
Alım bolsın meyli,
Kim bolsa da bul naysap,
Qalmaqlarğa edi han.
3145. Halkına kılgan islerin,
K reyin sorap men bunnan,
G nasın alsa moynına,
Han eteyin ornına,
Qaytpasa eger ıraydan,
3150. Asayın tilla darına," –
Dep H sen han oyladı.
Jav bolsa da gevirler,
Akıllı edi H sen han,
Orınsız isti kılmadı.
3155. Gevirlerdiŋ janınan,
Bir ne e savap soradı:
-Gevirlerdiŋ patşası,
Taktapolat senbiseŋ?
Tınlamay halıqtıŋ datqasın,
3160. Zar jılatqan senbiseŋ?
Qalmaqlardıŋ elinen,
Gajırlı jigit jıynağan,
Gayratlı han senbiseŋ?
Savaş etip qan d gip,
3165. Horezmniŋ halkına,
Han bolsam bir dep oylağan,
Akıllı han senbiseŋ?
Uris  ner ilimin,
L şkerlerge  yretken,
3170. Alım patşa senbiseŋ?
Avır toptı s yretken,

- Hi bir zaman  l m yok imi .
İyi olsun, k t  olsun,
Se imi kendine,
İster inançlı olsun,
İsterse alim olsun,
Kim olsa da bu cani,
Kalmaklar'a han idi,
Halkına yaptıĝı i leri,
Sorup g reyim ben bundan,
G nahını alırsa boynuna,
Han edeyim yerine,
D nmezse eĝer yanlı tan,
Asayım altın darına," –
Diye Hesen Han d   nd .
D  man olsa da yabancılar,
Akıllı idi Hesen Han,
Yersiz i i yapmadı.
D  manın hanından,
Birka  soru sordu:
-D  manların padi ahı,
Taktapolat sen misin?
Dinlemeyip halkın dertlerini,
Zar zar aĝlatan sen misin?
Kalmaklar'ın elinden,
Delikanlı yiĝit toplayan,
Gayretli han sen misin?
Savaş yapıp kan d k p,
Horezm'in halkına,
Han olsam bir diye d   nen,
Akıllı han sen misin?
Savaş sanatının ilmini,
Askerlere  ĝreten,
Alım padi ah sen misin?
Aĝır toplar s r ten,

- Nayzağa halıktı tüyretken,
Zalim patşa senbiseñ?
Bavırınan jel ötken,
3175. Jandı qoyımay jıynağan,
Jarşı patşa senbiseñ?
Horezmdi alsam dep,
Ğarrı jandı kıynağan,
Jansebil patşa senbiseñ?
3180. Özi biler dese de,
Halıktı gevlep qoymağan,
Lepsiqav patşa senbiseñ?
Şöpti-şardı, tavdı-tastı,
Aydarhaday jutsañ da,
3185. Bir tamağın toymağan,
Jetimşe han senbiseñ?
Minip tulpar beline,
Tavdan aşkan senbiseñ?
Horezmniñ eline,
3190. Barğan patşa senbiseñ?
Savıt kiyip üstine,
Savaşqa kelgen senbiseñ?
Kılış alıp déstiñe,
Halıktı kırgan senbiseñ?
3195. Tınış jatқан elime,
Qozğalan salğan senbiseñ?
Jaylav jatқан halkımdı,
Kırıp-joyıp şuvlatқан,
Qanhor patşa senbiseñ?
3200. Ziyvar menen Janay jan,
At qoyıp seniñ üstine,
Köziñe qan toltırıp,
Aqşa jüziñ soldırıp,
Aydarlıñdı kul etip,
3205. Öz qılğanıñdı özine,

- Mızrağa halkı baqlatan,
Zalim padişah sen misin?
Bağrından yel geçen,
Canı bırakmadan toplayan,
Fermancı padişah sen misin?
Horezm'i alsam diye,
Yaşlı canı zorlayan,
Can koşturan padişah sen misin?
Kendi bilir dese de,
Halkı toplayıp bırakmayan,
Açgözlü padişah sen misin?
Otu-çöpü, dağı taşı,
Ejderha gibi yutsan da,
Bir karnı doymayan,
Yetimce han sen misin?
Binip tulpar beline,
Dağdan aşan sen misin,
Horezm'in eline,
Varan padişah sen misin?
Zırh giyip üstüne,
Savaşa gelen sen misin?
Kılıç alıp eline,
Halkı kıran sen misin?
Huzurlu duran elimi,
Kurcalayan sen misin?
Sakin duran halkımı,
Kırıp alıp aqlatan,
Kanlı padişah sen misin?
Ziyvar ile Janay can,
At koşturunca seniñ üstüne,
Gözünü kan doldurup,
Akça yüzünü soldurup,
Perçemli atını kul edip,
Kendi yaptığını kendine,

- Ter tolturıp köziğe,
Ziyvar menen Janay jan,
Léşkeriñdi kuvğanda,
Basıñızğa kün tuvıp,
3210. Qan jutqan batır senbiseñ?
Léşkerlerge qaramay,
Qaşıp barıp dérbentke,
Demindi taza alalmay,
Jürekleriñ sıgılğan,
3215. Şıdamlı patşa senbiseñ?
Bunda da şıdap turalmay,
Qaşqan patşa senbiseñ?
Küni-tüni jol jürüp,
Artıña qaramay,
3220. Küni-tüni qaşıvğa,
Mingen atıñ jaramay,
Jayav qaşqan senbiseñ?
Küni-tüni uyqılamay,
Segbir etip jayına,
3225. Qanlı özekten dérbentke.
Qaşıp barıp qamalğan,
Qaşqınşı patşa senbiseñ?
Ziyvar menen Janayım,
Qılış urıp Qalmaqqa,
3230. Körsetkende duğımın,
Eñirep qaşqan senbiseñ?
Qaşıp qanlı özekten,
Qiyalğa kelip qamalğan,
Taqtapolat senbiseñ?
3235. Ala jip salıp moynıña,
Köz jası tolıp qoynıña,
Qalmaqlardıñ biyleri,
Jıynalıp béri aldıña,
Mésléhetqa barganda,

- Ter doldurup gözüne,
Ziyvar ile Janay can,
Askerlerini kovduğunda,
Başınıza gün doğup,
Kan yutan bahadır sen misin?
Askerlere bakmadan,
Kaçarak varıp geçide,
Temiz nefes alamadan,
Yürekleri sıkılan,
Dayanıklı padişah sen misin?
Burada da dayanıp duramayan,
Kaçan padişah sen misin?
Gündüz gece yol gidip,
Ardına bakmadan,
Gündüz gece kaçmaya,
Bindiği atın yaramayıp,
Yaya kaçan sen misin?
Gündüz gece uyumadan,
Zorluk edip yerine,
Kanlı boğazdan geçide,
Kaçıp varıp doluşan,
Kaçkınıcı padişah sen misin?
Ziyvar ile Janay'ım,
Kılıç vurup Kalmak'a,
Gösterdiğinde gücünü,
Ağlayıp kaçan sen misin?
Kaçıp kanlı boğazdan,
Kiyal'a gelip doluşan,
Taktapolat sen misin?
Ala ip takıp boynuna,
Gözyaşı dolup koynuna,
Kalmaklar'ın beyleri,
Toplanıp hepsi önüne,
Görüşmeye geldiğinde,

3240. Hér tügin bolıp tebedey,
Julıp bérin jegendey,
Aş jolbarıstay şabınğan,
Jalgızaqtay қағынған,
Biylerdiñ zarın tıñlamay,
3245. İstiñ soñın oylamay,
Avzına kelgen sözlerdi,
Қaytarmay bérin köpirgen,
Köbikli patşa senbiseñ?
Halkıñızdı қағырмай,
3250. Sazıvar etken savaşқа,
Zalım patşa senbiseñ?
Keñes sorap barganda,
Biylerge keñes bermegen,
Öjet patşa senbiseñ?
3255. Uyıp jatқан Nogayğa,
Қanlı қılış sermegen,
Taqtapolat senbiseñ?
Üş жүз alpıs biylerdiñ,
Aytқанına жүrmegen,
3260. Şaş al dese bas alған,
Aybatlı arıslan şermiseñ?
Tüñlip sizden көp biyler,
Қollarıñdı baylatıp,
Közleriñdi jaynatıp,
3265. İşiñdi ottay қaynatıp,
At aldında aydaған,
Mayға түsken tışқандай,
Sümireyip aldıma,
Kelip turған ermiseñ?
3270. Bir tisleм ғана nan bersem,
Alғıs aytıp jermiseñ?
Köz jasıñ tolıp қоynıña,
Günañdı alıp moynıña,

Her tüyin olup çuvaldız gibi,
Yolup hepsini yer gibi,
Aç kaplan gibi koşturan,
Yalnız kalmış gibi dövünen,
Beylerin derdini dinlemeden,
İşin sonunu düşünmeden,
Ağızına gelen sözleri,
Çevirmeden hepsini köpürten,
Köpüklü padişah sen misin?
Halkınızı kaygı etmeyip,
Hazırlandıran savaşa,
Zalim padişah sen misin?
Danışmak için geldiğinde,
Beylerle danışmayan,
Cesur padişah sen misin?
Uyuyup yatan Nogay'a,
Kanlı kılıç sermeyen,
Takpolat sen misin?
Üç yüz altmış beylerin,
Söylediğine uymayan,
Saç al dese baş alan,
Heybetli arslan şer misin?
Oturup sizle kalabalık beyler,
Ellerini bağlatıp,
Gözlerini parlatıp,
İçini ateş gibi kaynatıp,
At önünde sürülen,
Yağa düşen fare gibi,
Baş eğip önüme,
Gelip duran er misin?
Bir lokmacık ekmek versem,
Alkış söyleyip yer misin?
Göz yaşın dolup koynuna,
Günahını alıp boynuna,

- Tövbege kelip qaytadan,
 3275. “El de, jurt ta seniki,
 Bağı-dévlet seniki,
 Altın tah ta seniki,
 Qol qavsırıp qullıqlap,
 Hızmetiñde turayın,
 3280. Ölgemışe Hésen han,
 Qulıñ bolıp jüreyin,
 Bir janıma raħım qıl,
 Endigisin öziñ bil,
 Taqsır hanım” dermiseñ?
 3285. Sonda Taqtapolat söyledi:
- Nogaylardıñ munarların qulatqan,
 Zar jılatıp közden jasın bulatqan,
 Hésen han, sen meni bilmey jürmiseñ,
 Qalmaqlardıñ hanı Taqtapolatpan.
3290. Dél bedevdiñ jal-kekilin örgermen,
 Seniñdeyin talay handı körgermen,
 Bağındırıp bas iydirip aldımda,
 Zamanımda saqlap dévran sürgenmen.
- Hésen han sen Horezmniñ hanısañ,
 3295. Bélki Nogaylardıñ şiyrin janısañ,
 Asıqpa seni de bağındırarman,
 Atım Taqtapolat meni tanısañ.
- Dünyağa jayılgan meniñ havazım,
 Aldımda ele qullıq eter ul-qızıñ,
 3300. Asıqpay turıñız ele Hésen han,
 Ölmesek biziki bolar Horezm.
- Léşker jıynap Horezmge barısam,

- Tövbege gelip tekrardan,
 “El de yurt da senin,
 Baht-devlet de senin,
 Altın taht da senin,
 El pençe kulluk edip,
 Hizmetin durayım.
 Ölene kadar Hesen Han,
 Kulun olup yaşayayım,
 Biricik canıma merhamet et,
 Sonrasını kendin bil,
 Efendim hanım” der misin?
 Bunun üzerine Taktapolat söyledi:
- Nogaylar’ın minarelerini yıktıran,
 Dertli aqlatıp gözden yaşını akıtan,
 Hesen Han, sen beni bilmiyor musun,
 Kalmaklar’ın hanı Taktapolat’ım.
- Has Arap atının yelesini örenim,
 Senin gibi çok hanı görenim,
 Boyunduruk edip baş eğdirip önümde,
 Zamanımda çağlayıp devran sürenim.
- Hesen Han sen Horezm’in hanısın,
 Belli ki Nogaylar’ın şirin canısın,
 Acele etme seni de boyun eğdiririm,
 Adım Taktapolat beni tanırsan.
- Dünyaya yayılmış benim sesim,
 Karşımda yine kulluk eder oğul-kızın,
 Acele etme bekle yine Hesen Han,
 Ölmezsek bizim olur Horezm.
- Asker toplayıp Horezm’e varmazsam,

Noğaylardı dürkiretip kırmamam,
Ağ ordaña at oynatıp Hésen han,
3305. Atım biyğar tulıbıñdı jarımasam.

Ziyvarıñdı dérvazañda şalmasam,
Baslarıña aqırzaman salmasam,
Meniñ Taqtapolat atım qurısın,
Horezmdi bağındırıp almasam.

3310. Bes kün jalğanşıda jan barda mende,
Tiride bolmayman Noğayğa bende,
Hésen han sözimdi ayıp kıskarttım,
Öltir, ya öltirme – ıqtıyar sende.

Öltirseñ de diniñe heş kirmeymen,
3315. Ölgenşe Noğayğa qılış sermeymen,
Éjel jetip paymanam tolmasa,
Noğayğa Emenkiyaldı siré bermeymen.

Hésen han, alsañ da meniñ janımdı,
Biraq züriyatlarım alar qanımdı,
3320. Évladlarım at oynatıp barğanda,
Qoyarğa jer tabalmaysañ janıñdı.

Öltirseñ tıñlamay meniñ dadımdı,
Biraq qırılmassañ barlıq halkımdı,
Perzentlerim barıp seni öltirer,
3325. Vayran eter Horezmdey qalandı.

Patşalardı zar jılattı pérmanım,
Gurıjlansam tasar ténde déрманım,
Taqtapolat dañqlı patşa atandım,
Endi ölsem zérre joqtı érmanım.

Nogaylar'ı zorla sürüp kırmazsam,
Ak sarayına at oynatıp Hesen Han,
Adım yalan derini yarmazsam.

Ziyvar'ını kapında bağılamazsam,
Başlarına ahir zaman salmazsam,
Benim Taktapolat adım kurusun,
Horezm'i baş eğıdirip almazsam.

Beş günlük dünyada can varken bende,
Diriyken olamam Nogay'a bende,
Hesen Han sözümü söyleyip kısalttım,
Öldür, ya da öldürme, - karar sende.

Öldürsen de dinine hiç girmem,
Ölene kadar Nogay'a kılıç sermem,
Ecel gelip vadem dolmayınca,
Nogay'a Emenkiyal'i asla vermem.

Hesen Han alsan da benim canımı,
Fakat evlatlarım alır kanımı,
Evlatlarım at oynatıp vardığında,
Koymaya yer bulamazsın canını.

Öldürsen dinlemeyip benim feryadımı,
Fakat kıramazsın bütün halkımı,
Evlatlarım varıp seni öldürür,
Viran eder Horezm gibi şehrini.

Padişahları zar zar ağılattı fermanım,
Heveslensem taşar tende dermanım,
Taktapolat namlı padişah diye adlandım,
Şimdi ölürsem zerre yoktur arzum.

3330. Halık aldında közden tökpey jasımdı,
Alar bolsañ tezirek al basımdı,
Davırğınnan qorqıp bas iyerim joq,
Gürjilerge tarttırsañ da laşımdı.

Han bolsañ öziñdey handı kıynama,
3335. Öziñ öltir, biraq halıqtı jıynama,
Ataña ne kılsañ aldına keler,
Batır bolsañ meniñ menen oynama.

Hémeldarlarım da sizge satılğan,
Sol sebepten meniñ qolım şatılğan,
3340. Yaki öltir, yaki bosat Hésen han,
Bul turıstan jaqsı tezirek atılğan.

Hésen han, jüripti seniñ dévletiñ,
Qasıñdağı köpegiñdi sévlétiñ,
Öltiremen deseñ minekey basım,
3345. Alsañ aldı ével seniñ névbetiñ.

Hésen, seniñ Ziyvar, Janay ulıñ bar,
Perzentimnen men jılayman zar-zar,
Jalğanşıda kız perzentiñ bolmasın,
Ulsızlıqtan mağan boldı jağan tar.

3350. Qızı qurısın öziñe jav boladı,
İsin körip köziñ qanğa toladı,
Ulım bolsa qolım baylanbas edi,
Endi meniñ kıızıl gülüm soladı.

Bul jalğınşı dünya eken biypayan,
3355. Payansız ekeni bolıp tur ayan,
Keser bolsañ kes basımdı tezirek,
Seniki bul péni dévran Hésen han.

Halk önünde gözden dökmeden yaşımı,
Alacaksan tezce al başımı,
Bağırışından korkup baş egeceğim yok,
Boğalara çektirsen de leşimi.

Han isen kendin gibi hana eziyet etme,
Sen öldür, fakat halkı toplama,
Atana ne yaparsan karşına çıkar,
Bahadırsan benim ile oynama.

Hizmetkarlarım da size satılmış,
O sebepten benim elim bağlanmış,
Ya öldür, ya bırak Hesen Han,
Bu duruştan iyidir tezce atılan.

Hesen Han, yürümüş senin devletin,
Yanıdaki köpeğindir bereketin,
Öldüreceğim dersin işte basım,
Alırsan ilk önce senin sıran.

Hesen, senin Ziyvar, Janay oğlun var,
Evladımdan ben ağlarım zar-zar,
Dünyada kız evladın olmasın,
Oğulsuzluktan bana oldu cihan dar.

Kızı kurusun özüne düşman oldu,
İşini görüp gözü kana doldu,
Oğlum olsa elim bağlanmaz idi,
Şimdi benim kıızıl gülüm soldu.

Bu yalancı dünya geçiçi imiş,
Geçiçi olduğu görünüyor apaçık,
Keseceksen kes başımı tezce,
Senindir bu fani devran Hesen Han.

Hésen han, kessen dağı tilimdi,
 Qorqıp sennen bergenim joq elimdi,
 3360. Ğazap etsen bir şıbnlıq janım bar,
 Ölimge keldim men buvıp belimdi.

Mağan yar bolmadı endi latmanat,
 Uşsañ qoltığında seniñ qos qanat,
 Perzentsiz, soravsız handı öltirip,
 3365. Şehérimde ete beriñ saltanat.

Sonda Hésen söyledi:
 -Eşitip seniñ atıñdı,
 Körsem de qattı badıñdı,
 Öziñ barıp gelleğar,
 3370. Vayran salğan soñ elime,
 Bizge kelgen batırđıñ,
 Köreyin dep el-jurtın,
 Şıgıp edim elimnen.
 Léşker aydap, top süyrep,
 3375. Öttim talay köliñnen.

At bavırınan qan tögip,
 Öttim talay şöliñnen.
 Kevlimde bul is joq,
 Jolıqtırđıñ bélege,
 3380. Meni öziñdey körmediñ,
 Halıqqa qılış sermediñ,
 Şuvlatıp qoyday halkımdı,
 Bir tanışlıq bermediñ.
 Urlap şavıp elimdi,
 3385. Seniñ öziñ ermediñ,

İskenjedey qısıp men,
 Alğanım joq pa beliqnen.
 Baylavlı tursañ aldımda,

Hesen Han, kessen bile dilimi,
 Korkup senden verdiğim yok elimi,
 Gazap etsen bir ömürlük canım var,
 Ölüme geldim ben sıkıp belimi.

Bana yar olmadı şimdi Latmanat,
 Uçsan elinde kollarında kol kanat,
 Evlatsız, nesilsiz hanı öldürüp,
 Şehrimde ediverin saltanat.

Sonra Hesen söyledi:
 -İşitip senin adını,
 Görsem de çok övünmeni,
 Kendin gelip kellegâr,
 Viran saldıktan sonra elime,
 Bize gelen bahadırın,
 Göreyim diye el-yurdunu,
 Çıkmıştım elimden.
 Asker sürüp, top çektirip,
 Geçtim nice gölünden.
 At bağından kan döküp,
 Geçtim nice çölünden.
 Gönlümde bu iş yokken,
 Uğrattın belaya,
 Beni kendin gibi görmedin,
 Halka kılıç sermedin,
 Ağlatıp koyun gibi halkımı,
 Bir huzur vermedin.
 Vurup yıkıp elimi,
 Sen kendin ermedin,
 İşkence gibi sıkışıp ben,
 Alacağım yok mu belinden,
 Bağlı duruyorsun önümde,

- Şeşemen dep koluñdı,
3390. Bir er şıktı mı elinñen.
Al dese de almadıñ,
Moynıña kılğan günañdı,
Tanımadıñ bétşeğar,
Tanıtarman anañdı.
3395. Hér nérseni aytasañ,
Bilmey bédirek şamañdı,
Kalañdı alıp kıyratıp,
Buzarman tüp kánañdı.
Kayt degende kaytpadıñ,
3400. Taqtapolat ıraydan,
Ahmağ gevir, adastıñ,
Künde jürgen jolınñan,
Seniñ ulıñ joğ bolsa,
Halkıñda ul joğ pa eken,
3405. Édil bolsañ halkına,
Sen süygen bolsañ janım dep,
Halığ süyse seni hanım dep,
Halıqtıñ ulı han ulı,
Kem bola ma ulıññan,
3410. Jılanday şağıp söyleyseñ,
Ötkerse hézir kılıştan,
Ne keledi koluññan.
Mınav turğan léşkerdiñ,
Barlığı meniñ perzentim,
3415. Tar koltıqtan tiyse oğ,
Süyer kelip oñımnan,
Biri süyer solımnan,
Birevi uslar kolumnan,
Adastırmay jolımnan.
3420. Men halkımdı süyemen,
Halkım da meni süyedi,
Sonıñ uşın léşkerler,

- Çözeyim diye elini,
Bir er çıktı mı elinden.
Al dese de almadın,
Boynuna ettiğın günahı,
Tanımadın zalim,
Tanıtırım ananı.
- Her şeyi söyleyesin,
Bilmeden kızgın günü,
Şehrini alıp parçalatıp,
Bozarım son kaleni.
Dön dendiğinde dönmedin,
Taktapolat yanlıştan,
Ahmak düşman şaşırđın,
Gittiğın yolundan,
Senin oğlun yoksa,
Halkında oğul yok mu imiş,
Adil olursan halkına,
Sen seversen canım diye,
Halk sever seni hanım diye,
Halkın oğlu han oğlu,
Eksik olur mu oğlundan,
Yılan gibi çoşup söylersin,
Geçirse şimdi kılıçtan,
Ne gelir elinden.
Bu duran askerin,
Hepsi benim evladım,
Dar koldan değse ok,
Öper gelip sağımnan,
Biri öper solumnan,
Birisi tutup elimden,
Şaşirtmadan yolumdan.
Ben halkımı severim,
Halkım da beni sever,
Onun için askerler,

- Kem emes eki ulımnan,
Nogaylı halkım ullarım,
3425. Téliim alğan alımnan.
Sonlıqtan öşin aladı,
Sendey duşpan zalımnan,
Oyladım usılay eter dep,
Şıqtıñ zalım jolıñnan.
3430. Halıñdı bilmey bad urdıñ,
Korkıpay jalğız janıñdan.
Öltirsem seni is piter,
Şımşıq ta toymas qanıñnan.
Hésen handı öltirmek,
3435. Keler me seniñ halıñnan?!
Jotası jaman zalım han,
Bilmediñ aytar söziñdi,
Bir avışqa teñgerdiñ,
Taqtapolat öziñdi.
3440. Eli-jurttı jıynağan,
Halıqtı asıp kıynağan,
Kulaq salmay zarıña,
Asayın ahmaq darıña!
Tañıp eki közindi,
3445. Horezmdi jaylağan,
Günasın qoyıp moynına.
Mınaday zalım hanlardıñ,
Eki közin baylağan,
Közin baylap bekkemlep,
3450. Tilla darğa aydağan,
Arıslanlarım qaydasañ,
Keliñ dérhal qasıma,
Darğa asıñ mınanı,
Biziñ menen oynağan.
3455. Közine qara qaplasın,
Ottay bolıp jaynağan! –

- Eksik değıl iki oğlumdan;
Nogaylı halkım oğullarım,
Ders almış alimden.
O yüzden öcünü aldı,
Senin gibi düşman zalimden,
Düşündüm böyle eder diye,
Çıktın zalim yolundan.
Halini bilmeden övündün,
Korkmadan biricik canından.
Öldürsem seni iş biter,
Serçe de doymaz kanından.
Hesen Han'ı öldürmek,
Gelir mi senin halinden?!
Endamı yaman zalim han,
Bilmedin söyleyecek sözünü,
Bir avuca denk gördün,
Taktapolat kendini.
Eli-yurdu toplayan,
Halkı asıp zorlayan,
Kulak salmadan derdine,
Asayım ahmak, darına!
Bağlayıp iki gözünü,
Horezm'i kaplayan,
Günahını koyup boynuna.
Böyle zalim hanların,
İki gözünü bağlayan,
Gözünü bağlayıp sıkıca,
Altın dara götürən,
Arıslanlarım neredesiniz,
Gelin derhal yanıma,
Dara asın şunu,
Bizim ile oynayan.
Gözüne kara kaplasın,
Ateş olup parlayan! –

- Dep bağırgan Hésenniñ,
 Bul davısın esitti,
 Horezmli léskerler,
 3460. Hésen handı qorşagan,
 Horezmli qaysarlar,
 Bérin jıyıp keledi.
 Hésen handay patşağa,
 İyilip sélem beredi.
3465. -Qanday hızmet taqsır? – dep,
 Hésen hannıñ aldında,
 Qol qavsırıp turadı.
 -Tartıñız darğa! – degennen,
 Taqtapolat zalimniñ,
 3470. Moynına arqan saladı.
 Tilla dardıñ astına,
 Süyrep alıp baradı,
 Közlik salıp bekkemlek,
 Suv qabaqtay moynına,
 3475. Tilla arqandı saladı,
 İlmek etip bir uşın,
 Qazıq bav şalıp aladı.
 Ol arqanniñ bir uşın,
 Dar ağaşqa bayladı,
 3480. Jéne bir uşın arqanniñ,
 Toğanaktan ötkerip,
 Sırlatıp tartıp qaladı.
 Taqtapolat ol zalım,
 Üş ağaşqa asıldı.
 3485. Hévjirip turğan jüregi,
 Suv sepkendey basıldı.
 Jüregi avzına tıgadı,
 Eki közi alarıp,
 Aqşa jüzi qubarıp,
 3490. Gevededen janı şıgadı.

- Diye bağıran Hesen'in,
 Bu sesini işitti,
 Horezmli askerler,
 Hesen Han'ı çevreleyen,
 Horezmli cesurlar,
 Hepsi toplanıp geldi.
 Hesen Han padişaha,
 Eğilip selam vermiş.
 -Ne emrettiniz efendim? – diye,
 Hesen Han'ın önünde,
 El pençe durmuşlar.
 -Asın dara! – dedikten sonra,
 Taktapolat zaliminin,
 Boynuna sicim takıldı.
 Altın darın altında,
 Sürüyüp vardı,
 Bez takıp gözüne,
 Su kabağı gibi boynuna,
 Altın sicimi taktı,
 İlmek edip bir ucunu,
 Kazığa bağladı.
 O sicimin bir ucunu,
 Dar ağacına bağladı,
 Tekrar bir ucunu sicimin,
 Çataldan geçirip,
 Yüksek sesle çekti,
 Taktapolat o zalım,
 Üç ağaca asıldı.
 Dalgalanıp duran yüreği,
 Su serpilmiş gibi basıldı.
 Yüreği ağzına tıkıldı,
 İki gözü kızarıp,
 Akça yüzü solup,
 Gövdeden canı çıktı.

- Tilla dardıñ astında,
Eki ayağı salbırıp,
Kulaqları kılqanday,
Şamal menen jalbırıp,
3495. Qap-qara bolıp jüzleri,
Jumılıp eki közleri,
Béle bolıp özine,
Aytқан onıñ sözleri,
Taqtapolat zalım han,
3500. Dar astında turadı.
Horezmli Hésen han,
Léşkerlerin toğıtıp,
Qalağa ğavlap kiredi.
Oñ jağında Er Ziyvar,
3505. Sol jağında Janay jan,
Taqtapolat otırğan,
Aq sarayğa keledi,
Han otırğan altın tahqa,
Hésen han barıp minedi.
3510. Hésen han tahtıñ üstinde,
Ziyvar menen Er Janay,
Alpıs eki hémeldar,
Jetpis eki möhirdar,
Hızmetinde turadı.
3515. Qalmaqlardıñ biyleri,
Abaқан menen Arsarı,
Üş jüz toqsan biylerin,
Abaқан ertip qasına,
Hésen hannıñ aldında,
3520. Qol qavsırıp turadı.
Sol vaqtında Hésen han,
Eki jaqtıñ biylerin,
Jıyıp keñes qıladı:
-Alpıs eki hémeldar,

- Altın darın altında,
İki ayağı sallanıp,
Kulakları kalkan gibi,
Rüzgar ile titreyip,
Kapkara olup yüzleri,
Yumulup iki gözleri,
Bela olup başına,
Söylediği sözleri,
Taktapolat zalım han,
Dar altında kaldı.
Horezmli Hesen Han,
Askerlerini toplayıp,
Şehre bağırarak girdi.
Sağ yanında Er Ziyvar,
Sol yanında Janay can,
Taktapolat'ın kaldığı,
Altın saraya geldi,
Hanın oturduğu altın tahta,
Hesen Han gelip oturdu.
Hesen Han tahtın üstünde,
Ziyvar ile Er Janay,
Altmış iki yönetici,
Yetmiş iki mühürdar,
Hızmetinde bekledi.
Kalmaklar'ın beyler,
Abakan ile Arsarı,
Üç yüz doksan beylerini,
Abakan alıp yanına,
Hesen Han'ın önünde,
El pençe durdular.
O vakitte Hesen Han,
İki tarafın beylerini,
Toplayıp keñes etmiş:
-Altmış iki yönetici,

3525. Jetpis eki möhirdar,
 ulak salıp ınlanız,
 Sizlerge aytar sözüm bar.
 Édilliktiñ belgisi,
 Dataға kelgen adamdı,
3530. Aldında tik turғızar.
 orak erdiñ belgisi,
 Jav dep ғavға turғızar.
 Ahmaq hannıñ belgisi,
 Halıñ bilmey ötirik,
3535. Léşker aydap, top süyrep,
 Batırsınıp, bad urıp,
 an aplap eki közlerin,
 A, aranı tıñlamay,
 Jayravda barıp üstine,
3540. amşı alıp déstine,
 Tınış halıtı ırғızar,
 Uyıláp jatan jılanıñ,
 uyrıғın basıp turғızar.
 Nézik appa denesin,
3545. O jılanға sorғızar.
 Édil hannıñ belgisi,
 Günalı handı asıvға,
 ar bazardıñ işine,
 Tilla dardı urғızar.
3550. Uyıp jatan halıa,
 Bülük salған naysaptı,
 Günasın oyıp moynına,
 Köziniñ anlı jasların,
 Sorғalatıp oynına,
3555. Dar astında turғızar.
 Ögizge tuvған күnlerdi,
 Baspaa da tuvғızar.
 Batır hannıñ belgisi,

- Yetmiş iki mühürdar,
 Kulak salıp dinleyiniz,
 Sizlere diyecek sözüm var,
 Adilliğın işareti,
 Arza gelen adamı,
 Önünde dik durdurur,
 Korkak kişinin işareti,
 Düşman diye kavga çıkarır,
 Ahmak hanın işareti,
 Halini bilmeden geçinip,
 Asker sürüp, top çektirip,
 Bahadır gibi, övünüp,
 Kan bürüyüp iki gözlerini,
 Ak, karayı dinlemeden,
 Yatarken gelip üstüne,
 Kamçı alıp eline,
 Huzurlu halkı kırar,
 Uyuyan yılanın,
 Kuyruғuna basıp uyandırır.
 Nazik apak bedenini,
 Ok yılana sokturur.
 Adil hanın işareti,
 Günahlı hanı asmaya,
 Büyük pazarın içine,
 Altın darı kurdurur.
 Sakince yaşayan halka,
 Ayrılık sokan caniyi,
 Günahını asıp boynuna,
 Gözünün kanlı yaşlarını,
 Döktürüp koynuna,
 Dar altında bekletir.
 Öküze doğan günleri,
 Buzaғıya da doğdurur.
 Bahadır hanın işareti,

- Belğanasınıñ madarı,
 3560. Dizesiniñ kuvvatı,
 Eki köziniñ ravşanı.
 Aldındağı aybatı,
 Keynindegi kuvvatı.
 Savaş küni ğayratı,
 3565. Onıñ hadal züriyatı.
 Jüreği öskin bolsın dep,
 Qaşqan javdı qurğızar.
 Beli qattı bolsın dep,
 Beline qamar buvğızar.
 3570. Tulpar mingen tavidan asar,
 Alğıs alğan uzak jasar,
 Bedev mingen toptan ozar,
 Batır bolğan toptı buzar.
 Aqıllı biydiñ belgisi,
 3575. Tıyar teli-tentekti.
 El ağası el düzer,
 Eline qaslıq oylağan,
 Haramzada hanlardan,
 Qabağın aşpas halıq bezer.
 3580. Édepsiz kelin el gezer,
 Şubar qına tüşpegen,
 Nadanlar sözdü köp ezer.
 Anlaşaңыз bul sözdü,
 Qalmaqtan kelgen köp biyler,
 3585. Horezmli Hesen han,
 Halkıñızdıñ aldında,
 Nesiyyhat etip söz söyler.
 Mañlayınan sıypalap,
 Ğarip penen qéservediñ,
 3590. Muñın aytıp halıqtıñ,
 Zarın tıñlap ğariptiñ,
 Halkına hızmet qılğanday,

- Belinin yardımcısı,
 Dizinin kuvveti,
 İki gözünün nuru,
 Önündeki heybeti,
 Ardındaki kuvveti,
 Savaş günü ğayreti,
 Onun helal evladı.
 Yüreği büyüsün diye,
 Kaçan düşmanı kovalar.
 Beli sıkı olsun diye,
 Beline kemer takar.
 Tulpar binen dağdan aşar,
 Alkış alan uzun yaşar,
 Arap atı binen toptan önde olur,
 Bahadır olan topu bozar.
 Akıllı beyin işareti,
 Yasaklar kötü işleri.
 El ağası el düzer,
 Eline kötülük düşünen,
 Haramzade hanlardan,
 Keyif etmez halk bezer.
 Edepsiz gelin el gezer,
 Alacalı laf bilmeyen,
 Cahiller sözü çok ezer,
 Anlarsanız bu sözü,
 Kalmak'tan gelen kalabalık beyler,
 Horezmli Hesen Han,
 Halkınızın önünde,
 Nasihat edip söz söyler.
 Alnından okşayıp,
 Ğarip ile yoksulun,
 Sıkıntısını söyleyip halkın,
 Derdini dinleyip garibin,
 Halkına hızmet yapan,

- Obal menen savaptı,
 Angara algıanday,
 3595. Ötirik qıanday, şın qıanday,
 Qosbav qıanday, qın qıanday,
 Şaytan qıanday, jin qıanday.
 Sımbat qıanday, sın qıanday,
 Ağayın qıanday, jav qıanday,
 3600. Töbeşik qıanday, tav qıanday,
 Jaya qıanday, jal qıanday,
 Şeker qıanday, pal qıanday,
 Qayıq qıanday, sandal qıanday,
 Aqterek qıanday, tal qıanday,
 3605. Eldi qolğa algıanday,
 Halıqqa közin salgıanday,
 Söylese kevil tolgıanday,
 Duşpannıñ güli solgıanday,
 Sonda arıslan bar bolsa,
 3610. Hesen hanğa aytıñız,
 Qalmaqqa han bolgıanday,
 Söz söylegen jigittiñ,
 Şekeri bolsın tilinde.
 Savaşqa şıqqan jigittiñ,
 3615. Qamarı bolsın belinde,
 Aydın kölden payda joq,
 Ğaz bolmasa kölinde,
 Bedev bolsa berik bolsın,
 Haziyanıñ şölinde.
 3620. Şeşenlikten payda ne,
 Lapız bolsın üninde.
 Batırlıqtan payda joq,
 Jav jeñbese külinde.
 Han bolğan jigit halkını,
 3625. Baslaytuğın jarıqqa,
 Aysız dumanlı tüniñde,

- Vebal ile sevabı,
 Sırtına alır gibi,
 Yalan nasıl, doğru nasıl,
 Düğüm nasıl, kın nasıl,
 Şeytan nasıl, cin nasıl,
 Zerafet nasıl, görkem nasıl,
 Dost nasıl, düşman nasıl,
 Tepecik nasıl, dağ nasıl,
 Yaya nasıl, koşma nasıl,
 Şeker nasıl, bal nasıl,
 Kayık nasıl, sal nasıl,
 Akçınar nasıl, dal nasıl,
 Yurdu ele almış gibi,
 Halka gözünü salmış gibi,
 Söylese gönül dolmuş gibi,
 Düşmanın gülü solmuş gibi,
 Böyle arslan var ise,
 Hesen Han'a söyleyiniz,
 Kalmak'a han olacak,
 Söz söyleyen yiğidin,
 Şekeri olsun dilinde,
 Savaşa çıkan yiğidin,
 Kemerini olsun belinde,
 Parlak gölden fayda yok,
 Kaz olmasa gölünde,
 Arap atı olursa sıkı olsun,
 Haziran'ın çölünde.
 Hatiplikten fayda ne,
 Lafız olsun sesinde.
 Bahadırlıktan fayda yok,
 Düşman yenmese ömründe.
 Han olan yiğit halkını,
 Götürecek aydınlığa,
 Aysız dumanlı gecede.

- Jıynalğan barşa halayıq,
Patşalıqqa ılayıq,
Bar ma Qalmağ elinde?!
3630. Qalmağtın hémeldarları,
Tartınbañız Hésennen,
Ayta ber oyda barıñdı,
Jıynalğan halkıñ Qalmağlar,
Aqıllı sözdi salmağlar,
3635. Jaman erdiñ belgisi,
Dostıña muşın salmağlar.
Körgensiz halıqqa han bolsa,
Halıqtı jep kemirip,
Bes kün bolmay semirip,
3640. Semizlikti kötere almay,
Köşede jürer telmirip.
Atlı barar jerine,
Piyada barın javında,
Aytar sözün aytalmay.
3645. Aytayın dese batalmay,
Bar keynine qaytalmay,
Betıñe qarap jaltağlar,
Hér sözdiñ basın şatpağlar.
Nadanlıqtıñ belgisi,
3650. Tolı jıyn işinde,
Söyler sözün tabalmay,
Qurğaq jerde baqağlar.
Qalmağlar senin elinde,
Bilgendey istiñ jağdayın,
3655. Ğarip penen qaserdiñ,
Jetim menen jesirdiñ,
Sıypağanday mañlayın,
Söz söylevşi orınlı,
Hañga ılayıq bolımlı,
3660. Söz söylese jıyında,

- Toplanan bütün millet,
Padişahlığa layıq,
Var mı Kalmak elinde?!
- Kalmak'ın yöneticileri,
Çekinmeyin Hesen'den,
Söyleyiverin aklınızda olamı,
Toplanmış halkın Kalmaklar,
Akıllı sözü söylerler,
Kötü kişinin işareti,
Dostuna yumruk sallar,
Görgüsüz halka han olsa,
Halkı yiyip kemirip,
Beş gün olmadan semirip,
Semizliğı kaldıramadan,
Sokakta yürür gezinip.
Atlı varacağı yere,
Piyade yağmurda,
Söyler sözünü söyleyemedi.
Söyleyeyim dese çeviremeden,
Geldiği yere dönemedi,
Yüzüne bakıp dönekler,
Her söze karışırılar.
Cahilliğın işareti,
Dolu kalabalık içinde,
Söyleyecek söz bulamadan,
Kurak yere bakarlar.
Kalmaklar senin elinde,
Bilen işin inceliğini,
Garip ile yoksulun,
Yetim ile öksüzün,
Okşamış alını,
Yerinde söz söyleyen,
Hana layık olumlu,
Söz söylese kalabalıkta,

- Tağı ayt dep, tağıldatqanday,
 Tınlavşınıñ tañlayın,
 Puqarağa jayğanday,
 Şapanınıñ şalgayın,
 3665. Sonday er bar eliñde,
 Ol er jigiti kim deseñ,
 Öziñe mélim atları,
 Qalmaqtıñ hasıl zatları,
 Ol biylerdi bildirsem,
 3670. Abaқан menen Arsarı.
 Qalmaққа han bolar dep,
 Bilip turman ıñğayın,
 Anladıñız Abaқан,
 Siz bilesiz jaғdayın,
 3675. Abaқан bolsa қalmaққа,
 Han bolıvğa ılayıқ,
 El şetinde turğanday,
 Basıp kirgeni duşpannıñ,
 Mañlayına urğanday,
 3680. Qalmaқlardıñ hanına,
 Édil patşa bolğanday,
 Erevli turğan Er Janay,
 Han bolıvğa ılayıқ.
 Jarasa han etemiz,
 3685. Alında tur tap-tayın. –
 Degen vaқта Hésen han,
 Qalmaқlardıñ işinen,
 Söz söyledi Abaқан:

 -Horezmde adalatlı Hésen han,
 3690. Jolıñızda pidé bolsın şiyrin jan,
 Siz mindiñiz Taқtapolat tahtına,
 Qutlı bolsın altın tajıñ tağaman.

- Yine söyle diye, yiğitçe konuşabilen,
 Dinleyicinin damağın,
 Halka yayar gibi,
 Kaftanı ipek gibi,
 Böyle er var elinde,
 O yiğit er kim dersен,
 Kendine malum adı,
 Kalmak'ın asil kişileri,
 O beyleri bildirsem,
 Abakan ile Arsarı.
 Kalmak'a han olur diye,
 Biliyorum durumu,
 Anladınız Abakan,
 Siz bilirsiniz halini,
 Abakan ise Kalmak'a,
 Han olmaya layık,
 El sınırında duracak,
 Basıp gelen düşmanın,
 Alnına vuracak,
 Kalmaklar'ın hanına,
 Adil padişah olacak,
 Olgun duran Janay,
 Han olmaya layık.
 Yakışırsa han ederiz,
 Önünde durur hazırca. –
 Dediği vakitte Hesen Han,
 Kalmaklar'ın içinden,
 Söz söyledi Abakan:

 -Horezm'de adaletli Hesen Han,
 Yolunuzda feda olsun şirin can,
 Siz oturdunuz Taktapolat tahtına,
 Kutlu olsun altın tacını takışın.

3695. almaqqlarqa anday jıllı jüziñiz,
 Halıqtıñ ayırdı dana söziñiz,
 Altın tahta kimdi ılayı körsen de,
 Taqsır, hanım, mindiriñiz öziñiz.

Jaman adam söz söylese masaqlar,
 almaqta tabılmas onday ahmaqlar,
 Altın tahta kimdi mindirseniz de,
 3670. Buyrıñıñdı buzbaydı heş almaqqlar.

utlı bolsıñ astıñdağı altın tah,
 Siziki usınşa barlı devlet-bah,
 Altın tahta kimdi şığarsañız da,
 Taqsır hanım, öziñ tilla dabil aq.

3675. Eger siz aqsañız tilla dabıldı,
 Seniñ söziñ almaqqlara abıldı,
 Siz keldiñiz uvıp Taqtapolattı,
 almaqqlardıñ abırayı jabıldı.

Siz körseniz hanqa kimdi ılayı,
 3680. Namaqlul demeydi turğan halayı,
 Kimdi tahta mindirseniz han ılıp,
 Bizler berşe hizmetiñde bolayı.

Savaştı günadan bes ettiñ bizdi,
 Sonlıqtan almaqqlar süyedi sizdi,
 3685. Aldıñızda ol avsırıp ta turıp,
 Jan menen etemiz hizmetiñizdi.

Jo ettiñ Taqtapolattay zalımdı,
 Kim jaqsı körmesin sizdey alımdı,
 alma evladları jaqlap jürgendi,
 3690. Ulı hanım bizge berdiñ telimdi.

Kalmaklar'a ne kadar sıcak yüzünüz,
 Halkın hayrına bilgin sözünüz,
 Altın tahta kimi layık görürsen de,
 Efendim, hanım, oturtunuz kendiniz.

Yaman adam söz söylese kulak ver,
 Kalmak'ta bulunmaz onun gibi ahmaklar,
 Altın tahta kimi oturtsanız da,
 Buyruğunu bozmaz hiç Kalmaklar.

Kutlu olsun altındaki altın taht,
 Sizindir bunca bütün devlet baht,
 Altın tahta kimi oturtsanız da,
 Efendim hanım, kendin altın davul al.

Eğer siz vursanız altın davulu,
 Senin sözün Kalmaklar'a kabuldü,
 Siz geldiniz kovup Taktapolat'ı,
 Kalmaklar'ın şanı düzeldi.

Siz görürseniz hanlıqa kimi layık,
 Makul değil demez bekleyen halayık,
 Kimi tahta oturtsanız han yapıp,
 Bizler hepimiz hizmetinde olalım.

Savaştı kötülükten kurtardın bizi,
 Bu yüzden Kalmaklar sevdi sizi,
 Huzurunuzda el pençe tam durup,
 Can ile ederiz hizmetinizi.

Yok ettin Taktapolat gibi zalimi,
 Kim sevmesin sizin gibi alimi,
 Kalmak evlatları iyi yaşadı,
 Ulu hanım bize verdin bize talimi.

Qalmaq halkı hürmetleydi atıñdı,
Kökke köteredi inabatıñdı,
Özimiz ölgense este tutayıq,
Hesen hanım, bergen nésiyhatıñdı.

3695. Söziñdi esitip boldım biyqarar,
Aytqan söziñizde tereñ meni bar,
Qalmaqlarğa édil hanlıq etkendey,
Kimdi han qoysañız sizde ıqtıyar.

Söz söylegen Abaқан,
3700. Boljavlı aytqan sözleri,
Ketpeydi onıñ şamadan,
Hanga erip jasınan,
Orın alıp qasınan,
İşip birge asınan,
3705. Onıñ hér bir sözleri,
Avır tavdıñ tasınan,
Bir neşşe avır islerdi,
Keşirgen ol basınan.
İzzetlep kelgen miymandı,

3710. Abaқан sözin pitkerdi.
Altın tahta otırğan,
Halıq iyesi Hesen han,
Mıqlım tıñlap tur edi,
Söylegende Abaқан.

3715. Qalmaqtan şıqqan ermeken,
Ya bolmasa gelleğar,
“Elge kelgen miymansız,
Hém jas ülken aғasız,
Hém aқıllı patşasız,

3720. Siz bilersiz” dermeken.
Ya bolmasa bul naysap,

Kalmak halkı hürmetledi adını,
Göge çıkardı onurunu,
Özümüz ölene kadar akılda tutalım,
Hesen Hanım verdiğın nasihatını.

Sözünü işitip oldum bıkarar,
Söylenen sözünüzde derin mana var,
Kalmaklar’a adil hanlık edecek,
Kimi han koysanız sizde karar.

Söz söylemiş Abakan,
Önceden söylediği sözleri,
Etmedi onu gücünden,
Hana erip yaşından,
Yerini alıp yanından,
İçip birlikte aşından,
Onun her bir sözleri,
Ağır dağın taşından,
Nice ağır işleri,
Geçirmiş o başından.
İzzetleyip gelen misafiri,
Abakan sözünü bitirdi.

Altın tahta oturan,
Halk iyesi Hesen Han,
Dikkatle dinliyordu,
Konuşurken Abakan.
Kalmak’tan çıkan er miymiş,
Buna rağmen kellegâr,
“Ele gelen konuksunuz,
Yaşı büyük aғasınız,
Hem de akıllı padişahsınız,
Siz bilirsiniz” der miymiş.
Yoksa bu cani,

- Eline kelgen miymandı,
 Jası ülken ağanı,
 Sıylamaqtı bilmestey,
 3725. Qatın menen birmeken.
 Bası ketse de bir sözde,
 Turatuğın ermeken.
 Eki adam urısıp,
 Törelesip kelgende,
 3730. Édil edi Hésen han,
 Qasarısқан hanlardıñ,
 Urısıp jıqqan öresin.
 Hésen hannıñ biyligi,
 Halkına da unağan,
 3735. Söz söylese tejevli
 Ménisin bilip sınagan.
 Horezmlı halkına,
 Orınsız isti kıлмаған,
 Édil edi Hésen han,
 3740. Abaқannıñ hér sózin,
 Iқlas penen tıñлаған.
 Abaқan han boların,
 Sözinen-aқ anлаған.
 -Qalmaқlardıñ patşasın,
 3745. Eger қоysam Noғaydan,
 Körgensizlik bolar, - dep, -
 Özinen қоysam patşasın,
 Tıñlar halıqtıñ datқasın,
 Körer halıqtın köz jasın,
 3750. Ol orınsız bolmaz –dep,
 Hésen han қiyal etedi.
 Altın tahtıñ қasına,
 Abaқandı keltirdi,
 Oñ jaғınan jay berdi,
 3755. -Bizge hızmet ettiñ, -dep,

- Eline gelen misafiri,
 Yaşı büyük aғabeyi,
 Hürmetlemeyi bilmeyen,
 Çocuk ile bir miymiş.
 Başı gitse de bir sözde,
 Duracak er miymiş.
 İki adam çekіşip,
 Töreleşip geldiğinde,
 Adil idi Hesen Han,
 İnatçı hanların,
 Vuruşup yıkmış direğini.
 Hesen Han'ın beyliğini,
 Halkı da beğenmiş,
 Söz söylese hızlıca,
 Manasını anlarmış.
 Horezmlı halkına,
 Yersiz işi kılmamış,
 Adil idi Hesen Han,
 Abakan'ın her sözünü,
 Samimiyetle dinlemiş,
 Abakan'ın han olurunu,
 Sözünden anlamış.
 -Kalmaklar'ın padişahını,
 Eğer koyarsam Nogay'dan,
 Görgüsüzlük olur, -deyip, -
 Kendinden koysam padişahını,
 Dinler halkın isteğini,
 Görür halkın göz yaşını,
 O yersiz olmaz –deyip,
 Hesen Han hayal etti,
 Altın tahtın yanına,
 Abakan'ı getirdi,
 Sağ yanından yer verdi,
 -Bize hızmet ettin, -deyip,

- Sabır tübi sarı altın,
Maqsetiñe jettiñ, -dep, -
Mınav dévlet-bahtiñ, - dep,
Sinbasın hérgiz saqtıñ, - dep, –
3760. Mınav eli-halkıñ, - dep,
Abaqandı turğızıp,
Altın tahqa mindirdi.
Jurt iyesi Hésen han,
Qalmaqlardıñ eline,
3765. Abaqandı han etti.
Kevilin ébden jém etti.
Öziniñ ulı Janaydı,
-Aqıllı vézir bolar, -dep,
Hésen han turıp pém etti.
3770. Abaqandı han qılıp,
Vézir etti Janaydı.
Altın, gümis, zerlerin,
Géziynedegi barların,
Tebildekli atların,
3775. Dépterdegi hatların,
Aq ordada otırğan,
Aqtamaq periyzatların,
Abaqan menen Janayğa,
Qazı hat etip tapsırdı.
3780. Tah üstinde Abaqan,
Tilla jığa basında,
Arıslan tuvğan Er Janay,
Vézir bolıp turadı,
Abaqannıñ qasında.
3785. Oñ jağında o paşşap,
Sol jağında bes paşşap,
Han aldında turadı,
Ay baltası déstinde,
Nayza tiyip sötilgen,

- Sabırın sonu sarı altın,
Maksadına erdin, - deyip,
İşte devlet-bahtın, - deyip,
Kırılmasın kimse sahip ol, -deyip,
İşte elin-halkın, - deyip,
Abakan'ı kaldırıp,
Altın tahta oturttu.
Yurt iyesi Hesén Han,
Kalmaklar'ın eline,
Abakan'ı han etti.
Gönlünü iyice aldı.
Kendi oğlu Janay'ı,
-Akıllı vezir olur, - deyip,
Hesén Han akıllılık etti.
Abakan'ı han yapıp,
Vezir etti Janay'ı.
Altın, gümüş, ziynetlerini,
Hazinedeki varlığı,
Haradaki atlarını,
Defterdeki hatlarını,
Ak sarayda oturan,
Aktamak peri kızını,
Abakan ile Janay'a,
Hazine defteriyle buyurdu.
Taht üstünde Abakan,
Altın miğfer başında,
Arslan doğmuş Er Janay,
Vezir olup durdu,
Abakan'ın yanında.
Sağ yanında on muhafız,
Sol yanında beş muhafız,
Han önünde bekledi.
Ay baltası elinde,
Mızrak deyip sökülmiş,

3790. Bödene baslı kök savıt,
Er Janaydın üstinde,
Bedevdiñ jalın öredi.
Abağan elge han bolıp,
Er Janay vézir bolğanın,
3795. Qalmaqıldıñ biyleri,
Béri maqul köredi.
Aqtamaqtı Janayğa,
Neke kıyıp beredi.
Er Janay menen Aqtamaq,
3800. Aq otavğa kiredi,
Eki jaqsı qosılıp,
Tal jipektey esilip,
Şalkıp dévran süredi.
Saltanatlı Hésen han,
3805. Şar bazardıñ işine,
Tilla dardı qurdırdı,
-Tamaşagöy bosañ qalma! – dep,
Qalağa jar urdırdı,
At şaptırdı dalağa,
3810. Han boldı dep Abağan,
Anıq habar jetisti,
Eldegi qatın, balağa.
Qalmay barlıq at şabar,
Bilegi juvan palvanlar,
3815. Javırınları qaqpaktay,
Burımları toqpaktay,
Qayrıla berip naz etken,
Üş ay toqsan kıslardı,
Bir külgende jaz etken.
3820. Qoş kılıklı javanlar,
Gulpağı tüsken beline,
Ne bir goşşaq uqlanlar,
Kökireginde yoşı bar,

- Bıldırcın baslı gök zırh,
Er Janay'ın üstünde,
Arap atının yelesini ördü.
Abakan ele han olup,
Er Janay'ın vezir olmasını,
Kalmaklar'ın beyleri,
Hepsi makul gördü.
Aktamak'ı Janay'a,
Nikah kıyıp verdi.
Er Janay ile Aktamak,
Ak otağa girdi,
İki sevgili kavuşup,
İpek teli gibi ezilip,
Coşup devran sürdü.
Saltanatlı Hesen Han,
Büyük pazarın içinde,
Altın darı kurdurdu,
-Temaşayı kaçırmayın! – diye,
Şehre ferman verdi,
At koşturdu ovaya,
Han oldu diye Abakan,
Hemen haber yetiştı,
Eldeki kadın, çocuğa.
Durmadañ bütün at koşturan,
Bileği güçlü pehlivanlar,
Omuzları kapak gibi,
Saçları tokmak gibi,
Kıvrılıp naz eden,
Üç ay doksan kışları,
Bir güldüğünde yaz eden.
Koç kılıklı civanlar,
Gül düşen beline,
Her bir koçak oqlanlar,
Gönlünde coşkusu var,

- Ak nayzası kólında,
 3825. Küni-tüni jortıvlı,
 El kórğavdıñ jolında.
 Ne bir kaysar batırlar,
 Saşal-şası ađarđan,
 Köp jasağan kariyalar,
 3830. Toppıları dım tozđan,
 Toy dese kuv bas jumalar,
 Degendey bulardıñ,
 Esitip toydıñ habarın,
 Arkaları dım kozđan.
 3835. Otırđanda dizesi,
 Eki kulağınan ozđan,
 Ak şası ğarrı mamalar,
 Beline kalta baylağan,
 Küni-tüni tınbastan,
 3840. Bérkulla asık oynadıñ,
 Aydarları jelkildep,
 Zır juvirđan selkildep,
 Top oynadıñ balalar,
 Arba aydap jürgen diykanlar,
 3845. Mal bağıp jürgen padaşı,
 Tüye baqqan şarvaşı,
 Koy-eşki baqqan şopanlar.
 Mekanı joğ biyđana,
 Alba dalba kiyimi,
 3850. El kıldırđan diyvana.
 Alla huv degen kélender,
 Kitap aşkan mollalar.
 Avrıv baqqan tévipler,
 Jin şaşırdan porkanlar,
 3855. Zikir salđan hojalar,
 Bular da keldi kálađa,
 Dükkan aşkan bazzazlar,

- Ak mızrağı elinde,
 Günü gecesi tetikte,
 El korumanın yolunda.
 Her bir cesur bahadırlar,
 Sakal-saşı ağaran,
 Çok yaşamış ihtiyarlar,
 Topukları tozutmuş,
 Toy denince çocuksuz ihtiyar yuvarlanıp,
 Denir ki bunların,
 İşitip toyun haberini,
 Arkalarını toz kaplamış.
 Oturduğunda dizleri,
 İki kulağından uzun,
 Ak saçlı yaşı analar,
 Beline torba bağlayan,
 Gece gündüz demeden,
 Daima aşık oynayan,
 Perçemleri sallanıp,
 Koşturmuş titreyip,
 Top oynayan çocuklar.
 Kağnı sürüp geçinen çiftçiler,
 Hayvan bakıp geçinen çoban,
 Deve bakan bakıcı,
 Koyun güden çobanlar,
 Mekansız garip,
 Eski püskü giyimli,
 El gezen divane,
 Hû Allah diyen kalender,
 Kitap açan mollalar,
 Hasta bakan tabipler,
 Cin çağırın cinciler,
 Zikir yapan hocalar,
 Bunlar da geldi şehre,
 Dükkan açan satıcılar,

- Mal soyıp satқан қассapлар,
 Ҷай, қант satқан баққаллар,
 3860. Қырмазы шалы үйдирген,
 Тeppe менен түүдирген,
 Гүришти жыған тeppeши,
 Сув тасыған мёскеши,
 Көмирши менен темірши,
 3865. Қувырдақши, кёбапши,
 Аs писирген aspazi,
 Сөзи jetken патшаға,
 Моynи juvan төрелер,
 Дадı jetken allaға,
 3870. Ǵёзиynели көп байлар,
 Basında бар сёлlesi,
 Үстінде бар мелlesi,
 Қолında бар һасасы,
 Моynında бар potасы,
 3875. Қоynında бар қуранı,
 Yaratқанның yaranı.
 Jüzінде бар imanı,
 Avzında бар allасы,
 Basına сёлle oraған,
 3880. Murtın қıyıp тıпıyтып,
 Azan aytıp alla dep,
 Erteli-keş бақырп,
 Қулақларın бuraған,
 Aldına барған adamнан,
 3885. Nézir ber dep sorаған,
 Aқ сёллёлleli iyşanлар,
 Masıvegi urtında,
 Қiyal қала jurtında,
 İyşanларға қол берген,
 3890. Ya қуда dep zor берген.
 Aқ сёлlesi basında,

- Mal kesip satan kasapлар,
 Ҷай, şekер satan bakkallar,
 Kırmızı pirinç toplatan,
 Değirmen ile öğüten,
 Tohumu toplayan değirmenci,
 Su taşıyan saka,
 Kөmүrcü ile demirci,
 Kavurmacı, kebaпçı,
 Aş pişiren aşçı,
 Sөzü ulaşan padişaha,
 Boynu kalın beyler,
 Feryadı ulaşan Allah'a,
 Hazineli zengin adamlar,
 Başında var takkesi,
 Үстінде var hırkası,
 Elinde var asası,
 Boynunda var kemeri,
 Koynunda var Kuran'ı,
 Yaradanın yaranı.
 Yüzünde var imanı,
 Aғzında var Allah'ı,
 Başına takke takmış,
 Bıyıǵını kesip sessizce,
 Ezan okuyup Allah diye,
 Gece gündüz bağıрп,
 Kulakларını çevirip,
 Önüne çıkan adamdan,
 Sadaka ver diye isteyen,
 Ak sarıklı мүрşitler,
 Misvağı avurtunda,
 Kiyal şehir yurdunda,
 Мүрşitlere el veren,
 Ya hüda diye güç veren,
 Ak takkesi başında,

- İyşanlardıñ qasında,
 Subhan degen suvpılar,
 Adam aşkan jélladlar,
 3895. Et arqalağan sallaqlar,
 Jorğa sürgen jigitler,
 İlaq şapқан şabandoz,
 Müyizleri şığırşıq,
 Quyırıkları digirşik,
 3900. Qoşqar urıstırıvdı,
 Ömirinşe kér etken,
 İşkılı, yoşlı qumarbaz,
 Bayraqqa at şaptırğan,
 Arğımaq mingen at şabar,
 3905. Qariyağa şapan japtırğan,
 Qudayı bergen ğaniyeler,
 Joqtı elden taptırğan,
 Buyırığın tastan ötkergen,
 Hannıñ ulı hanzada.
 3910. Betine şań urmağan,
 Pesindegi jatqannan,
 Keş bolğanşa turmağan,
 Qasın kergen azada,
 Hannıñ qızı şahzada,
 3915. Aq jüzinde şoqları,
 Künnen béher aldırğan,
 Künnen körkem gülzada,
 Jamalın bir körgenniñ,
 Aqılınan tandırğan,
 3920. Aydan révşan ayzada,
 Qılıqların körgende,
 Aqılıñdı hayran qaldırğan,
 Jüzinen posa alğanda,
 Ölgense miyрін qandırğan,
 3925. Paldan şıyrın palzada,

- Şeyhlerin yanında,
 Subhan diyen sofular,
 Adam asan cellatlar,
 Et taşıyan kasaplar,
 At süren yiğitler,
 At koşturan binici,
 Boynuzları tertemiz,
 Kuyrukları dimdik,
 Koç dövüştürmeyi,
 Ömrü boyunca iş edinmiş,
 İçkili, çoşkun kumarbaz,
 Ödüle at koşturan,
 Cins at binen at binicisi,
 İhtiyara kaftan yaptıran,
 Ziyafet veren ganiler,
 Yoku elden bulduran,
 Buyruğunu taştan geçiren,
 Hanın oğlu hanzade.
 Yüzüne toz deĝmeyen,
 Peşinde olduğundan,
 Akşam olana kadar durmayıp,
 Kaşını geren asilzade,
 Hanın kızı şahzade,
 Ak yüzünde salkımları,
 Güneşten bahar aldırın,
 Güneşten görkemli gülzade,
 Cemalini bir göreni,
 Kendinden geçiren,
 Aydan nurlu ayzade,
 Kılıklarını gördüğünde,
 Aklını şaşırtıp kaldıran,
 Yüzünden öptüğünde,
 Ölene kadar gönlünü doyuran,
 Baldan şirin balzade,

- H amiyanında tenĝesi,
 asında j rip jenĝesi,
 Toy habarın esitip,
 Bular da keldi bul toyĝa.
 3930. Alpis eki h meldar,
 Jetpis eki m hirdar,
 Oņ jaĝında Ziyvar bar,
 Sol jaĝında Janay bar,
 Ne dese l bbey hanım dep,
 3935. Siziki iyrin janım dep,
 Sarardası Arsarı,
 almaqtıņ h meldarları,
  ş j z j llat aldında,
  ş j z j llat artında,
 3940.  ş j z alma solında,
  ş j z alma soņında,
 Ay baltası olında.
 almaqtıņ k p biyleri,
 H sen hannıņ soņında.
 3945. Hannıņ hizmetkerleri,
 Altın tahtı k terip,
 Han sarayĝa keledi,
 ar bazardıņ iinde,
 Altın tahtı uradı,
 3950.  dalatlı H sen han,
 Han saraydıņ aldına,
 Saltanat penen keledi,
 Altın taha minedi,
 J regi suvday tasadı,
 3955. Saltanatlı m jiliste,
 Halıa arap H sen han,
 M slik penen s yledi.
 -almaqlardıņ patası,
 Tatapolat ol zalım,

- Kesesinde tengesi
 Yanında y r y p yengesi,
 Toy haberini iitip,
 Bunlar da geldi bu toya.
 Altmı iki y netici,
 Yetmi iki m h rdar,
 Saĝ yanında Ziyvar var,
 Sol yanında Janay var,
 Ne derse emret hanım deyip,
 Sizindir irin canım deyip,
 Ba y neticisi Arsarı.
 Kalmak'ın y neticileri,
  ç y z cellat  n nde,
  ç y z cellat ardında,
  ç y z Kalmak solunda,
  ç y z Kalmak arkasında,
 Aybaltası elinde.
 Kalmak'ın kalabalık beyleri,
 Hesen Han'ın arkasında.
 Hanın hizmetk rları,
 Altın tahtı taıyıp,
 Han sarayına geldi.
 B y k pazarın iinde,
 Altın tahtı kurdu.
 Adaletli Hesen Han,
 Han sarayının  n ne,
 Saltanat ile geldi.
 Altın tahta oturdu,
 Y reĝi su gibi tatı,
 Saltanatlı mecliste,
 Halka doĝru Hesen Han,
 Mestlik ile s yledi:
 -Kalmaklar'ın padiahı,
 Taktapolat o zalım,

3960. Halıqqa édil bolmadı,
Tum-tusına ol urıp,
Aqırında ol naymıt,
Öziniñ basın jalmadı.
Elime bargan duşpandı,
3965. Quvıp kelip eline,
Bağındırdım aldımda,
Endi érmanım qalmadı.
Taqtapolat patşanıñ,
Mindim altın tahtına,
3970. Mende érman qalmadı.
Oñ jağımda Ziyvar jan,
Sol jağımda Janay jan,
Sennen érmanım qalmadı.
Tilla jıgam basımda,
3975. Aqılğöylerim qasımda,
Jéllatlarım qorşap tur,
Meniñ tumlı-tusımda.
Munnan érmanım qalmadı,
Qalmaqlardıñ eline,
3980. Abaqandı han ettim,
Onnan érmanım qalmadı
Vézir ettim Janaydı,
Jéne érmanım qalmadı,
Taqtapolat patşanıñ,
3985. Mañayındağı jalğızı,
Aqtamaqtay arıvdı,
Alıp berdim Janayğa,
Bul is mağan tüsken joq,
Élevmetler, oñayğa.
3990. Aqtamaq penen Janay jan,
Dévran sürsin sol küni,
Aşkan mervert sarayda,
Batırlıgın tanıtsın,
- Halka adil olmadı,
Etrafıyla savaşıp,
Sonunda o ümitsiz,
Kendi başını ezdi.
Elime gelen düşmanı,
Kovarak gelip eline,
Boyun eğdirdim önümde,
Şimdi arzum kalmadı.
Taktapolat padişahın,
Oturdum altın tahtına,
Bende arzu kalmadı.
Sağ yanımda Ziyvar can,
Sol yanımda Janay can,
Senden arzum kalmadı.
Altın miğferim başımda,
Akıl vericilerim yanımda,
Cellatlarım hazır durur,
Benim etrafımda.
Bundan arzum kalmadı,
Kalmaklar'ın eline,
Abakan'ı han ettim,
Ondan arzum kalmadı.
Vezir ettim Janay'ı,
Ondan da arzum kalmadı,
Taktapolat padişahın,
Yanımdaki biriciği,
Aktamak gibi güzeli,
Alıp verdim Janay'a,
Bu işte bana düşen bir şey yok,
Alametler, kolayladı.
Aktamak ile Janay can,
Devran sürsün bu gün,
Açılan mermer sarayda,
Bahadırlıgını tanıtsın,

3995. Kılmaqlarda Janay da,
 Alpışa kelgen şağımda,
 Arttı ığbal bağım da,
 Özim ölseı bir küni-
 Ziyvar janım otırar,
 Otırđan altın tağımda,
 4000. Horezmge jav kelmes,
 Özin turđan vağımda.
 Arđımađ saylap at mindim,
 Bunnan érman şalmadı.
 Kamağadan saylap ton kiydim,
 4005. Bunnan érman şalmadı,
 Arıvdan saylap şız süydım,
 Yardan érman şalmadı.
 Altın tahtın üstınde,
 Kırık yıl arız soradım,
 4010. Onnan érman şalmadı.
 Édil bolıp halkıma,
 Dağkıım elge jayıldı,
 Dünyada érman şalmadı.
 Karamay nayza déstınde,
 4015. Karamay javdı tüyredım,
 Onnan da érman şalmadı.
 Basın şaşıp nayzağa,
 Laşın atđa süyrettdım,
 Bunnan da érman şalmadı.
 4020. şıdam berıp duşpanlar,
 Tura almadı aldımda,
 Duşpanımdı kıyrattım,
 Süren salıp maydanda,
 Bunnan da érman şalmadı.
 4025. Güresivge kelgende,
 Hés palvannan taymadım,
 Éne, mine değeşe,

- Kalmaklar'a Janay da,
 Altmışa gelen şağımda,
 Arttı talih bahtım da,
 Ben ölersem bir gün,
 Ziyvar canım oturur,
 Oturduğum altın tahtımda,
 Horezm'e duşman gelmez,
 Ben olduğum vakitte.
 Atın cinsini seçip bindim,
 Bundan da arzum kalmadı.
 İpekten seçip don giydım,
 Bundan arzum kalmadı,
 Güzelden seçip kız sevdim,
 Yardan arzum kalmadı.
 Altın tahtın üstünde,
 Kırk yıl arz istedım,
 Ondan arzum kalmadı.
 Adil olup halkıma,
 Namım ele yayıldı,
 Dünyada arzum kalmadı.
 Çam mızrak elınde,
 Kaçan duşmanı ezdim,
 Ondan da arzum kalmadı.
 Başını geçirıp mızrağa,
 Leşini ata sürüttüm,
 Bundan da arzum kalmadı.
 Güç yetirıp duşmanlar,
 Duramadı karşımda,
 Duşmanımı harap ettdım,
 Nara atıp meydanda,
 Bundan da arzum kalmadı.
 Güreşmeye geldiğınde,
 Hiçbir pehlivandan çekinmedım,
 şu, bu diyene kadar,

- İlaqtırdım aspaŋa,
İrçına qoymadım.
4030. Baħadır palvan atandım,
Horezmniŋ elinde,
Tulparımniŋ belinde,
Sanası bar tilinde,
Édalatlı – Hésen han,
4035. Édil patşa atandım,
Bunnan da érman qalmanı.
Keşe duşpan, bugün dos,
Qiyaldağı qalmaqlar,
Er Janaydı qaldırdım.
4040. Qısilğanda aqlıgöy,
Patşaŋız boldı Abaqaŋ,
Véziri onıŋ Janay jan,
Aqlıgöyi Arsarı.
Üş jüz alpıs biylerdiŋ,
4045. Arsarı jan sardarı,
Qalmaqtıŋ süygen ulların,
Altın tahqa mindirdim,
Bunnan érman qalmanı.
Qalmaqtıŋ halqın jıynadım,
4050. Ullı bayram toy berdim,
Qariyaların sıyladım,
Sarpay javıp üstine,
Sıylamağanım qalmanı,
At kekilin öriŋiz,
4055. Aqtamaq penen Janaydıŋ,
Qızıq toyın köriŋiz.
Qosa aqarıp qarağım,
Alğanıŋ menen dünyada,
Bahtlı dévran süriŋiz,
4060. Mende érman qalmanı. –
Ziyvar menen Janayğa,

- Kaldırdım yukarıya,
İsteğini bırakmadım.
Bahadır pehlivan diye adlandım,
Horezm'in elinde,
Tulparımın belinde,
Hesabı var dilinde,
Adaletli Hesen Han,
Adil padişah diye adlandım,
Bundan da arzum kalmadı.
Dün düşman, bugün dost,
Kiyal'daki Kalmaklar,
Er Janay'ı koydum.
Sıkıştığında akıl verici,
Padişahınız oldu Abakan,
Veziri onun Janay can,
Akıl vericisi Arsarı.
Üç yüz altmış beylerin,
Arsarı can serdarı,
Kalmak'ın sevdiği oğullarını,
Altın tahta oturttum,
Bundan da arzum kalmadı.
Kalmak'ın halkını topladım,
Ulu bayram edip toy verdim,
Yaşlılarını hürmetledim,
Kaftan giydirip üstüne,
Hürmet etmediğim kalmadı,
At yelesini örünüz,
Aktamak ile Janay'ın,
İlginç toyunu görünüz.
İki göz nurum,
Aldığımız ile dünyada,
Bahtlı devran sürünüz,
Bende arzu kalmadı. –
Ziyvar ile Janay'a,

- Alğıs aytıp Hésen han,
Sözdi tamam kıladı.
Bayraqqa atlar şaptırdı,
4065. Altın kabak attırdı,
Jurtta joq ne bir hasıldı,
Joq jerinen keltirdi.
Köp jasağan qariyağa,
Jaynatıp sarpay japtırdı,
4070. Édaletli Hésen han,
Savlatlı toydı baslattı.
Bilegi juvan palvanlar,
Ortağa şıqtı sıbanıp,
Ekev ara güresip,
4075. Qoşqardayın tiresip,
Ortada jür alısıp,
İyzep nayza salısıp,
Sırnay jatır şertilip,
Maskarapazlar oynap jür,
4080. Tanavları tartılıp.
Sézende menen goyande,
Bérşesi bar bul toyda,
Künde kızıp tamaşa,
Ay bulıtqa kirgennen,
4085. Şırmasıp posa aladı,
Quda bala, qudaşa,
Qırık kün, qırık tün ötkenşe,
Künde usınday tamaşa,
Qız-javanları Qalmaqtıñ,
4090. Qızıqqa miyri qanadı.
Qalmaq penen Noğaydıñ,
Ulıqların jıynadı,
Aqtamaqtay arıvdı,
Janayğa neke kıyadı.
4095. Gülşin menen Zulpiya,

- Alğış okuyup Hesen Han,
Sözünü tamamladı.
Ödüle atlar koşturdu,
Altın kabak attırdı,ⁱⁱⁱ
Yurtta olmayan her şeyi,
Bulunduğu yerden getirdi.
Çok yaşayan ihtiyara,
Parlatıp kaftan yaptırdı,
Adaletli Hesen Han,
Bereketli toyu başlattı.
Bileği kalın pehlivanlar,
Ortaya çıktı sıvanıp,
İkisi ortada güreşip,
Koç gibi tutuşup,
Ortada güreşiyor,
Salınıp mızrak vuruşup,
Mızıkça çalınıyor,
Maskaralar oynuyor,
Burun delikleri çekilip,
Sazcı ile çalgıcı,
Hepsi var bu toyda,
Güneşte hızlanan temaşa,
Ay buluta girdikten sonra,
Sarılıp öptü,
Dünür çocukları, dünürler,
Kırk gün, kırk gece geçene kadar,
Her gün böyle temaşaya,
Kız-civanları Kalmak'ın,
Oyuna gönülleri doydı.
Kalmak ile Nogay'ın,
Büyüklerini topladı,
Aktamak gibi güzeli,
Janay'a nikahladı.
Gülşin ile Zulpiya,

4100. os jeŋgesi keledi.
 “Minavım vekil ede” dep,
 “Minavım daıl ede” dep,
 “Uırasıv ede” dep,
 “ol uslasıv ede” dep,
 “Tanıstırıv ede” dep,
 “Dize bger ede” dep,
 “ımıldı aar ede” dep,
 “Tsek salar ede” dep,
 4105. “ız keler ede” dep,
 “yge kirer ede” dep,
 “Slem berer ede” dep,
 “Krpe jabar ede” dep,
 “Kyev bala biykeim –
 4110. Kevliŋdi tabar ede dep,
 Eki birdey jeŋgesi,
 edelerin aladı.
 “Ha jezde jan, jezde jan,
 aptırar ede berin!” dep,
 4115. almatıŋ köp balası,
 Dalada avım saladı,
 Atamatay arıvdı,
 Eki birdey jeŋgesi,
 Otavga alıp kiredi.
 4120. aıp tsek saladı,
 Janay menen arıvdı,
 ımıldıa kirgizdi.
 Krgennen soŋ hr ızdı,
 ızga jaım keledi,
 4125. Arıv tuvgan Atama,
 Janayga arap küledi,
 Eki jastıŋ jüregi,
 vkildesip tasadı.
 Hannıŋ ızı Atama,

- İki yengesi geldi.
 “Buyum vekil adet” deyip,
 “Buyum tahıl adet” deyip,
 “Karılamak adet” deyip,
 “El tutumak adet” deyip
 “Tanıtırmak adet” deyip,
 “Diz büker adet” deyip,
 “Perdeyi aar adet” deyip,
 “Dsek salar adet” deyip,
 “Kız gelir adet” deyip,
 “Eve girer adet” deyip,
 “Selam verir adet” deyip,
 “Yorgan yamar adet” deyip,
 “Damat, gelinim-
 Gönlünü bulur adet deyip,
 İki yengesi birlikte,
 Adetlerini söyledi.
 “Hey enite can, enite can,
 “At yarıtırmak adet!” deyip,
 Kalmak’ın pekok evladı,
 Ovada baırdı,
 Aktamak güzeli,
 İki yengesi beraber,
 Otaqa alıp girdi.
 Serip dsek saldı,
 Janay ile güzeli,
 Odaya girdirdi.
 Gördükten sonra huri kızı,
 Kıza yakınlatı,
 Güzel domu Aktamak,
 Janay’a bakıp güldü,
 İki gencin yüreği,
 Kıpırdaıp tatı.
 Hanın kızı Aktamak,

4130. Kiyikteyin kerilip,
 Basarına erinip,
 Janayğa jüde berilip,
 Lébin tislep naz etip,
 Naz benen kédem basadı,
4135. Janay da şağlap yoşadı,
 Qazğa jaqınlasadı.
 Janay jaqınlaşkan soñ,
 Aqtamaq kız da külimlep,
 Kerilip kuşaq aşadı.
4140. Janay da kuşaq aşadı,
 Moynına qollar saladı,
 Aq jüzden posa aladı,
 Şırmalasıp alısıp,
 Palvanşa jambas salısıp,
4145. Aq otavdıñ işinde,
 Janay menen Aqtamaq,
 Eki aşık qaladı.
 Gülşin menen Zulpiya,
 Qos jeñgesi maydanda,
4150. Aqtamaq penen Janayğa,
 Sırtta saqşısı boladı.
 Aqtamaq penen Janaydıñ,
 Şırmalıp etken oynına,
 Körgenler hayran qaladı.
4155. Gülşin menen Zulpiya,
 Biykeşi menen küyevge,
 Ébden keveli toladı.
 -Aşık bolsañ sonday bol,
 Ötken essiz ömirimiz,
4160. Kevili süygen yar menen.
 Şırmalıp oynap küle almay,
 Qorlıq penen ötti goy,
 Bizlerdiñ jaslıq dévrimiz.

Geyik gibi gerilip,
 Oynamaya erinip,
 Janay'a adanıp,
 Dudağını ısırıp naz edip,
 Naz ile ayak bastı,
 Janay da çağlayıp coştı,
 Kıza yakınlaştı.
 Janay yakınlaştıktan sonra,
 Aktamak kız da gülümseyip,
 Gerilip kucak açtı.
 Janay da kucak açtı,
 Boynuna kollar saldı,
 Ak yüzden öptü,
 Sarılıp kucaklaşıp,
 Pehlivan gibi yan yatıp,
 Ak otağın içinde,
 Janay ile Aktamak,
 İki aşık kaldı.
 Gülşin ile Zulpiya,
 İki yengesi meydanda,
 Aktamak ile Janay'a,
 Arkada bekçi oldular.
 Aktamak ile Janay'ın,
 Sarılıp ettikleri oyununa,
 Görenler hayran kaldı.
 Gülşin ile Zulpiya'nın,
 Gelin ile damada,
 Hepten gönülleri dolar.
 -Aşık olursan böyle ol,
 Geçmiş akılsız ömrümüz,
 Gönlü seven yar ile.
 Sarılıp oynayıp gülemeden,
 Horluk ile geçti be,
 Bizlerin gençlik devrimiz.

- Küyev menen biykeştiñ,
 4165. Bul jalğanşı dünyada,
 Barmeken siré érmanı, -
 Dep Gülşin menen Zulpiya,
 Eki birdey jeñgesi,
 Qarap turıp qızıqqa,
 4170. Bular érman qıladı.
 Aqtamaq penen Janaydın,
 Közi ottay janadı.
 Aqtamaq penen Er Janay,
 Oynğa miyri qanadı.
 4175. Zulpiya menen Gülşinniñ,
 Ekeviniñ oyınına,
 İşleri ottay janadı.
 Eki aşık şırmasıp,
 Jüzinen posa aladı,
 4180. Gülşin menen Zulpiya,
 Eslerinen tanadı.
 Eki birdey jeñgesi,
 Biyhuş bolıp jatқан соñ,
 Aqtamaq penen Janaydın,
 4185. Qılğan oynılarınıñ,
 Esabın jıldız aladı,
 Janay menen Aqtamaq,
 Aq otavdın işinde,
 Kündiz benen keşinde,
 4190. Séske menen pesinde,
 Ya oñında, tüsinde,
 Ayşiv-éşiret etedi.
 Éşiret penen aradan,
 Bir neşe vaqıt ötedi.
 4195. Aqtamaq penen Er Janay,
 Méqsetine jetedi.
 Qırık kün tamam ötken соñ,

- Damat ile gelinin,
 Bu yalancı dünyada,
 Var mı acaba hiç arzusu, -
 Deyip Gülşin ile Zulpiya,
 İki birlikte yengeleri,
 Bakıp durup oyuna,
 Bunlar arzu etti.
 Aktamak ile Janay'ın,
 Gözü ateş gibi parladı.
 Aktamak ile Er Janay'ın,
 Oyuna gönülleri doydı,
 Zulpiya ile Gülşin'in,
 İkisinin oyununa,
 İçleri ateş gibi yandı.
 İki aşık sarılıp,
 Yüzlerinden öpüştü,
 Gülşin ile Zulpiya,
 Kendilerinden geçti.
 İki beraber yengesi,
 Kendini kaybettikten sonra,
 Aktamak ile Janay'ın,
 Yaptığı oyunlarının,
 Hesabını yıldız tuttu,
 Janay ile Aktamak,
 Ak otağın içinde,
 Gündüz ile gecede,
 Sabah ile sonrasında,
 Sağında, altında,
 Zevk sefa ettiler.
 Sefa ile aradan,
 Biraz vakit geçti.
 Aktamak ile Er Janay,
 Maksadına erdi.
 Kırk gün geçtikten sonra,

- Jurt iyesi Hésen han,
Toydı tamam etedi.
4200. Nogaydıñ hémeldarların,
Qasına jıynap aladı,
Horezmge qayıvğa,
Mésléhétti saladı.
Taqtapolat patşanıñ,
4205. Gézıynede zerini,
Pisetinde barını,
Eli menen jurtını,
Qalmaqlardıñ halkını,
Qala menen qéntini,
4210. Esapqa tolıq aladı.
Gubbalı şoyın mörlerin,
Barlı dünya-mülüklerin,
Qélemlesip, hatlasıp,
Abaqan menen Janayğa,
4215. Tapsıradı Hésen han,
Altın géziynehananıñ,
Hésen avzın oydırdı,
Altın menen gévharın,
Jol azıqqa qoydırdı,
4220. Léşkerlerin jıydırdı,
Buzıq tobın qıydırdı,
Bolajaq istiñ barlıgın,
Abaqan menen Janayğa,
Özi sonda tuydırdı:
4225. -Aldımda tilladan sazdı şaldırdım,
Sunqarğa tavşan hém süylin aldırdım,
Qıyametlik dos bolıp eñ Abaqan,
Sonlıqtan Janaydı sağan qaldırdım.
- Qalmaqlardıñ védesi şın bolmaydı,

- Yurt iyesi Hesen Han,
Toyu tamam etti.
- Nogay'ın yöneticilerini,
Yanına topladı,
Horezm'e dönmeye,
Akıl danıştı.
- Taktapolat padişahın,
Hazinedeki ziynetini,
Hesaptaki varını,
Eli ile yurdunu,
Kalmaklar'ın halkını,
Kale ile kentini,
Hesaba tutup aldı.
- İşlemeli demir mühürlerini,
Bütün mal-mülklerini,
Kalemleşip, yazışıp,
Abakan ile Janay'a,
Emretti Hesen Han,
Altın hazinehanenin,
Hesen ağzını oyduurdu,
Altın ile cevherini,
Yol azığına koyduurdu,
Askerlerini toplattı,
Bozuk topunu döktürdü,
Olacak işin hepsini,
Abakan ile Janay'a,
Kendisi orada duyurdu:
- Önümde altından sazı çaldırdım,
Sungura tavşan ve sülin aldırdım,
Kıyametlik dost olup Abakan,
O yüzden Janay'ı sana bıraktım.
- Kalmaklar'ın sözü doğru olmazdı,

4230. azan ursa kimni güli solmaydı,
Gzzapları aslı etip jrmesin,
Taslap baratırman sizge Janaydı.

azan urmay kıızıl gller solmasın,
aza jetpey taymanası tolmasın,
4235. Abaan, sen tayıp doslı védenen,
Janayım jat elde apa bolmasın.

Ya tiymesin sayaqını sözleri,
Jolda telmirmesin eki közleri,
Yaki aplette zindanqa taslap,
4240. Zapıranday sargaymasın jüzleri.

Abaan, Janaysız dévrán srmeiz,
Er Janaydı baka adamday krmeiz,
Aıvlanıp yaki kevin aldırıp,
Janaydı kevineline tiyip jrmeniz.

4245. Janay er batırdı aıvı jaman,
ız baladay körip élple aman,
Elinizdi arap etip jrmesin,
Aılı bolsa abaylı bol Abaan.

Janaydan ziyada sarpay kiymeiz,
4250. Er Janaydı zeyinine tiymeiz,
Perzentimni aytım saan minezin,
arap eter aıvına tiyseiz.

Ertpey baka adamdı, ertsen asıa,
hrlenip ayı salar başına,
4255. urıqlanıp urtar seni Er Janay,
Rhim etpes közden aan jasına.

Hazan vurunca kimin gl solmazdı,
Dzenbazların kötülük etmesinler,
Bırakıp gidiyorum size Janay'ı.

Hazan vurmada kıızıl gller solmasın,
Yazı gelmeden vadesi dolmasın,
Abakan, sen cayıp dostluk sözünden,
Janayım yad elde tasalanmasın.

Ya da demesin enebazların sözleri,
Yolda kalmasın iki gözleri,
Veya gaflette zindana atıp,
Safran gibi sararmasın yüzleri.

Abakan, Janaysız devran sürmeyiniz,
Er Janay'ı baka adam gibi görmeyiniz,
fkelenip ya da gönlünü kırıp,
Janay'ın gönlüne demeyiniz.

Janay er bahadırın öfkesi yaman,
Kız ocuu gibi görüp sev aman,
Elinizi harap edip gitmesin,
Aklın varsa dikkatli ol Abakan.

Janay'dan ziyade kaftan giymeyiniz,
Er Janay'ın aklına demeyiniz,
Evladımın söyledim sana huyunu,
Harap eder öfkesine deerseniz.

Yanıa alma baka adamı, alırsan yanıa,
fkelenip kayı salar başına,
Bbrlenip bitirir seni Er Janay,
Acıma gözünden akan yaına.

4260. aytım uşın Horezmniñ eline,
 Minip turman tulparımniñ beline,
 almaqıardıñ sayaq-sandıraqları,
 Anav-mınav dep jürmesin kelinime.

4265. Ne ılsan véliylik penen bilermen,
 Tulparımdı minip tavda jelermen,
 Horezmden léşker aydap, topsüyrep,
 Ğazap penen üstünizge kelermen.

4270. Keler munda médet berse birivbar,
 almaqıardıñ hanı Taqtapolattay,
 Tilla darğa eter sizdi sazıvar.

4275. Öz ılğanlarıñdı etip öziñe,
 Halkıña şermende eter öziñdi.

4280. éhérlensem tastı da a jaraman.

Hürmetleseñ men de hürmet etemen,
 Mért bolsañız masetiñe jetemen,
 Köriskeñşe hoş allayar Abaan,
 Er Janaydı sizge taslap ketemen.

Dönmek için Horezm'in eline,
 Biniyorum tulparımın beline,
 Kalmaklar'ın çenebazları,
 Öyle-böyle demesinler gelinime.

Hesen varınca Horezm eline,
 "Tekrar dönemezdi geriye" , -
 Diye Abakan haddinden fazla konuşup,
 Değip gitme evladımın aklına.

Ne yaparsan velilik ile bilirim,
 Tulparımı binip dağdan yellerim,
 Horezm'den asker sürüp, top sürüyüp,
 Gazap ile üstünüze gelirim.

Eğer ölürsem yerimde var Er Ziyvar,
 Gelir buraya yardım istese birisi,
 Kalmaklar'ın hanı Taktapolat gibi,
 Altın darı sizin için hazırlar.

Öfkelenirse dinlemez er sözünü,
 Dara asıp oyar iki gözünü,
 Senin yaptıklarını sana yapıp,
 Halkına rezil eder özünü.

Kuru dal gibi gevrek olmaz meşe,
 Görmeye Janay'ı bırakıp gelirim,
 Abakan sen gerçeğini söyle şimdi,
 Öfkelenirsem taşı da ortadan yararım.

Hürmet edersen ben de hürmet ederim,
 Mert olursanız maksadına ererim,
 Görüşene dek Allah'a ısmarladık Abakan,
 Er Janay'ı size bırakıp gidiyorum.

4285. Sonda turıp Abağan söyledi:

-Taqsır hanım, mağan saldıñ kıyın hal,
Mağan kerek emes hasla dünya-mal,
Dostım dep tapsırsañ mağan Janaydı,
Kevliñe almañız hasla kıylıkal.

4290. Hasla қаpa bolmas Janay janınız,
Taqsır hanım, sözlerime nanıñız,
Allanı arağa salıp dos bolıp,
Heş jamanlıq etpes Abağanıñız.

Tacı-tahtım Janay jañğa beremen,
4295. Ağa bolsa men izine eremen,
Janay menen sayran etip jaħandı,
Ġumşalı bağlarda güller teremem.

Janay jañğa mindiremen atımdı,
Қолına beremen қаза-hatımdı,
4300. Aқtamaқ jan menen devran sürgizip,
Kiydirip қoyaman hasıl zatımdı.

Altın aydarların tallap öremen,
Janaydı janımnan ziyat köremen,
Élpeşleymen altın taħқа mindirip,
4305. Özim han atası bolıp jüremen.

Janay jandı artıқ kördim balamnan,
Oğan қарсы jan шıқpaydı қalamnan,
Қияmetlik janday dostım Heesen han,
Kéterejam bol Janay atlı balañnan.

4310. Janayğa beremen altın taғımdı,

O zaman Abakan söyledi:

-Efendim, hanım, bana yaptın zor durum,
Bana gerek değıl asla dünya-malı,
Dostum diye emretsen bana Janay'ı,
Gönlünüze almayınız asla ayrılığı.

Asla kederlenmez Janay canınız,
Efendim hanım, sözlerime inanınız,
Allah'ı araya koyup dost olup,
Hiç kötülük etmez Abakan'ımız.

Tacı-tahtımı Janay cana veririm,
Ağabey olsa ben izine ererim,
Janay ile seyran edip cihanı,
Goncalı bağlarda güller dererim.

Janay cana bindiririm atımı,
Eline veririm hazine defterimi,
Aktamak can ile devran sürüp,
Giydirip koyarım özel olan şeylerimi.

Altın perçemlerini tek tek örerim,
Janay'ı canımdan çok görürüm,
Sevip okşayıp altın tahta bindirip,
Kendim han atası olup yaşarım.

Janay canı üstün gördüm evladımdan,
Ona karşı can çıkmadı şehrimden,
Kıyametlik can gibi dostum Hesen Han,
Kaygılanma Janay adlı evladından.

Janay'a veririm altın tacımı,

Dépterdegi barlıq nesiye, nağımdı,
Janay jandı öz ornıma han qılıp,
Tapsıraman barlıq elim-halqımdı.

Nan ornına nabat berse jemes pe,
4315. Janay janım desem ata demes pe,
Mınav Janay seniñ balañ bolğanda,
Aytıñızşı, meniñ balam emes pe?

Siz ketseñiz ziyaratqa bararman,
Buyırsañız her bir iske jararman,
4320. İnim dep sağıñız kelip turmasañ,
Janay menen jolıñızğa qararman.

Jasıñ ülken édalatlı ağasañ,
Mağan senbey meni otqa jağasañ,
Ağa, qılğan gayratıñdı bilemen,
4325. Javdı jerge qazıq etip qağasañ.

Hésen ağa seniñ menen boldım dos,
Siziñ menen dos bolğanga vaqtım hoş,
Sözinen tayar dep mennen kévip etpe,
Més bol ağa yalğanşıda sağlap yoş.

4330. Hésen ağa, şek keltirme sözime,
Anttı buzsam qorğasın quy közime,
Eger men doslıqqa qıyanet etsem,
Nélet tamğasını basın jüzime.

Eger şıqsam öziñ salğan jolıñnan,
4335. Ol vaqtında öziñ öltir qolıñnan,
Ölgenşe buybayman bergen antımdı,
Qéterjém bol ağa jan ulıñnan.

Defterdeki bütün alacaklarımı,
Janay canı kendi yerime han yapıp,
Emrine veririm bütün elimi, halkımı.

Ekmek yerine kavun verince yemez mi,
Janay canım desem ata demez mi,
Bu Janay seniñ oğlun olduğunda,
Söleyiniz, benim oğlum değil mi?

Siz giderseniz ziyarete vararım,
Buyursanız her bir işe yararım,
İnim diye özleyip gelmezseniz,
Janay ile yolunuza bakarım.

Yaşın büyük adaletli ağasın,
Bana inanmayıp beni ateşe atarsın,
Ağabey, gösterdiğin gayretiğini bilirim,
Düşmanı yere kazık edip çakarsın.

Hesen abi seni ile oldum dost,
Sizinle dost olduğum için vaktim hoş,
Sözünden cayar diye benden kuşkulama,
Mest ol ağabey dünyada çağlayıp coş.

Hesen ağabey, şüphelenme sözüme,
Antı bozsam kurşun dök gözüme,
Eğer ben dostluğa ihanet edersem,
Lanet damgasını basın yüzüme.

Eğer ayrılısam gösterdiğin yolundan,
O vakitte kendin öldür elinle,
Ölene dek bozmam verdiğim andımı,
Kaygılanma ağabey can oğlundan.

- Jaqsınıñ sözi jandaydı,
Jamannıñ sözi qandaydı,
4340. Némért tuvğan jigitler,
Haqıyqat sözge inanbaydı,
Aqıllı adam söz aytsa,
Kimniñ miyri qanbaydı.
Jetesi jaman jigitler,
4345. Jılanday şağıp söylese,
Kimniñ işi janbaydı.
Keser bastı kesse de,
Mért jigit sözden tanbaydı,
Ettim jettim degende,
4350. Avız saldım degende,
Endi şaldım degende,
Añ almağan tazını,
Maydannıñ sum tülkisi,
Qıyırığın bılğap aldaydı.
4355. Eki jaqsı qosılsa,
Şeker menen paldaydı.
Eki jaman qosılsa,
Suvdan şıgarıp taslağan,
Jaman jeken saldaydı.
4360. Nadanlarğa söz aytsañ,
Aqılıñdı almaydı.
Jaqsı menen dos bolsañ,
Keviliñe kir salmaydı.
Jamañğa dos bolsañız,
4365. Ötken iske qıvınıp,
Bir is onlı bolmaydı.
Bayağı sözdii izinen,
Ölgeninşe qalmaydı.
Sarımaydan bir toysañ,
4370. Basıña is tükende,
Neşe kün aş jürseñ de,

- İyinin sözü can gibidir,
Köttünün sözü kan gibidir,
Namert doğan yiğitler,
Hakikat söze inanmaz,
Akıllı adam söz söylese,
Kimin gönlü dolmaz,
Kılıcı yaman yiğitler,
Yılan gibi çoşup söylese,
Kimin içi yanmaz.
Kesilecek başı kesil de,
Mert yiğit sözden dönmez,
Şimdi yettim dediğimde,
Laf söyledim dediğimde,
İşte tuttum dediğimde,
Avlayamayan tazıyı,
Ovanın kötü tilkisi,
Kuyruğunu sallar.
İki iyi bir olsa,
Şeker ile bal gibidir.
İki kötü bir olsa,
Sudan çıkarıp atılan,
Kötü delik sal gibidir.
Cahillere söz söylesen,
Aklını almaz.
İyi ile dost olursan,
Gönlüne kir salmaz.
Kötüye dost olsanız,
Gelen işten sıkılıp,
Bir iş kolay olmaz.
Verdiği sözün peşinde,
Ölene kadar durmaz.
Sade yağdan bir doysan,
Başına iş geldiğinde,
Nice gün aç gezsən de,

- Jüregiñ heş talmaydı.
 Jaqsı menen jamanniñ,
 Kevli birdey bolmaydı,
 4375. Jetti atası köregenli,
 İstiñ sonın oylaydı.
 Jetti atası körgensiz,
 Günasız ol baylaydı.
 Jamanniñ etken isiñe,
 4380. Kevliñ siré tolmaydı.
 Jamanniñ tüsseñ olına,
 Ya öltirmeydi, oymaydı,
 Janıñdı jaman ıynaydı,
 Duğımlı tuvğan mért jigit,
 4385. El etine jav kelse,
 anasına sıymaydı.
 orak jigit jav körmey,
 Közinen jasın tıymaydı.
 Zatında bolsa bir nérse,
 4390. Tentek opay jıynaydı,
 Jaman menen dos bolsañ,
 Ayaktan alıp oynaydı.
 Aıllıa söz aytsañ,
 Söz ménisin añlaydı,
 4395. Söziñdi jaqsı tıñlaydı,
 Édepsizlik ılmaydı.
 Hésen han menen Abaan,
 Doslıa ek keltirmey,
 Birin biri sıylaydı.
 4400. Allanı salıp araa,
 Doslıa bel baylaydı.
 Abaan aytan sözinen,
 Bas ketse de taymaydı.
 Hoş allayar aytısıp,
 4405. uşalasıp körisip,

- Yüreğın hiç yorulmaz.
 İyi ile kötünün,
 Gönlü bir olmaz.
 Yedi atası görgülü,
 İşin sonunu düşünür.
 Yedi atası görgüsüz,
 Günahsız yere el baqlar.
 Kötünün ettiği işine,
 Gönlün asla dolmaz.
 Kötünün düşsen eline,
 Öldürmez, bırakmaz,
 Canına yaman eziyet eder.
 Gürbüz doğmuş mert yiğit,
 El sınırına düşman gelse,
 Öfkesine sığmaz.
 Korkak yiğit düşman görmeden,
 Gözündeki yaşı tutamaz.
 Kişide var ise bir şey,
 Deli çomak toplar.
 Kötü ile dost olsan,
 Ayaktan çalar oynar.
 Akıllıya söz söylesen,
 Sözüñ manasını anlar,
 Sözüñü iyi dinler,
 Edepsizlik yapmaz.
 Hesen Han ile Abakan,
 Dostluğa üphe getirmeden,
 Birbirini hürmetler.
 Allah'ı araya koyup,
 Dostluğa bel baqlar.
 Abakan söylediği sözüñden,
 Bağ gitse de caymaz.
 Hoşlaşıp, vedalaşıp,
 Kucaklaşarak,

- Eki dos Kündey jaynaydı,
Eki jaqsı dos bolsa,
Duşpanniñ işi qaynaydı.
Janay menen hoşlasıp,
4410. Abaқanday dostı menen,
Hésen han qol uslasıp,
Artıq tuvğan Aqtamaq,
Kelini menen doslasıp,
El-jurtı menen hoşlasıp,
4415. Horezmniñ eline,
Qaytıv şın Hésen han,
Tarttırdı sırnay-germaydı,
Altın qabaq attırıp,
Arğımaqlar şaptırıp,
4420. Saltanat penen, sén menen,
Horezmniñ eline,
Jurt iyesi Hésen han,
Qırık qaşırğa zer artıp,
Qırık qaşırğa altın artıp,
4425. Düñi tolı suv menen,
Kelte jasıl tuv menen,
Jer qayısqan qol menen,
Seksen qara top penen,
Qalmaqlardıñ elinen,
4430. Qiyal degen şeherinen,
Horezmniñ şeherine,
Hésen han ravan boladı.
Sazende menen goyande,
Barlığı naqıra şaladı.
4435. Tünde jatpay kün jürip,
Horezmge jetivge,
Horezmniñ erleri,
Jaqsı ıqbal qıladı.
Aradan neşe kün ötti,

- İki dost güneş gibi parladı,
İki iyi dost olsa,
Duşmanın içi kaynar,
Janay ile vedalaşıp,
Abakan gibi dostu ile,
Hesen Han el sıkışıp,
Üstün doğmuş Aktamak,
Gelini ile dostlaşıp,
Eli-yurdu ile vedalaşıp,
Horezm'in eline,
Dönmek için Hesen Han,
Çaldırdı mızıka-kavalı,
Altın kabak attırıp,
Küheylanlar koşturup,
Saltanat ile, san ile,
Horezm'in eline,
Yurt iyesi Hesen Han,
Kırk katıra ziynet yükleyip,
Kırk katıra altın yükleyip,
İki yanı dolu su ile,
Kısa yeşil tuğ ile,
Yer büken kol ile,
Seksen kara top ile,
Kalmaklar'ın elinden,
Kiyal adlı şeherinden,
Horezm'in şeherine,
Hesen Han revan oldu.
Sazcı ile çalgıcı,
Hepsi nağra attı.
Gece durmadan gidip,
Horezm'e ulaşmaya,
Horezm'in erleri,
İyi çaba gösterdi.
Aradan nice gün geçti,

4440. Kızıl Kıyal şöllerde,
Mértler at şabadı.
Biri aldında kaçadı,
Biri keyninen kıvadı.
Karsağ batpas kalıñnan,
4445. Kapsıra ketip baradı,
Tülki jürmes tünekten,
Tünde ötip baradı
Tereñ jılğa, tereñ say,
Kapsıgaylı karağay,
4450. Küygeleki köp toğay,
Kõnbay ketip baradı.
Kıyaqlı avır tavlardan,
Mértlerdiñ mingen tulparı,
Aş gezendey bügilip,
4455. Kulakları tigilip,
Kõkke atıp oynadı.
Kõrgenniñ işi kaçaynadı,
Doslardın jüzi jaynadı,
Tulparlar tuvlap suvlıqtı,
4460. Ğarşıldatıp şaynadı.
Avzınan aqqan aq köbik,
Omıravğa şarpıldap,
Doynağı polat tulparlar,
Kõzi ottay jarqıldap,
4465. Mértler ketip baradı.
Jekeneli jelli köl,
Jelip ketip baradı.
Şağalalı şanlı köl,
Şağlap ketip baradı.
4470. Kara tavda hoja köl,
Kõnbay ötip baradı.
Kara tavidıñ jırası,
Kabağın üyip qaladı.

- Kızıl sarp çöllerde,
Mertler at koşturdu.
Biri önünde kaçtı,
Biri arkasından kovaladı.
Karsak^{iv} gezmez ormandan,
Sarılıp gidip vardı,
Tilki yaşamaz tünekten,
Gece geçip vardı.
Dere yatağı, derin nehir,
Çamlarla sarılı,
Huzursuz sık ormanda,
Durmadañ gidip vardı.
Uçurumlu sarp dağlardan,
Mertlerin bindiğı tulparı,
Aç gezen gibi bükülüp,
Kulakları dikilip,
Gõge atlayıp oynadı.
Gõrenin içi kaynadı,
Dostların yüzü parladı,
Tulparlar seğırtip suları,
Çınlatıp çiğnedi.
Ağzından akan ak köpük,
Gõğsüne çarparak,
Toynağı polat tulparlar,
Gözleri ateş gibi parlayıp,
Mertler gittiler.
Bol yelli gölü,
Yelleyip gittiler.
Martılı şanlı gölü,
Çağlayıp gittiler.
Kara Dağ'daki Hoja Gölü,
Dinlenmeden geçip vardılar.
Kara Dağ'ın deresi,
Vadiyi doldurdu.

4475. arsı aldında k rindi,
 Sardabattı arası.
 Ol t be menen, bul t be,
 K rinip turgan k k t be,
 K n uza atın abadı.
 Bir nee k n jol j rip,
 4480. Az ana emes mol j rip,
 M rtler ketip baradı.
 arsı aldında k ringen,
 Sardabaa jetedi,
 Sırnay, gernay erttirip,
 4485. L kerlerge d m berip,
 Sardabada jatadı.
 Erteine ta attı.
 L kerlerin jıydırıp,
 Jollara saı oydırıp,
 4490. Argımaların toydırıp,
 M rtlerin  bden m s etip,
 Ravan boldı H sen han,
  h rine l ker tarttırıp,
 ayratın bir arttırıp,
 4495. Aydap ketip baradı.
 L kerge jar urdırıp,
 ızıl tuvdı k terip,
 A atırdı urdırıp,
 ızılarbat alada,
 4500. Azıra d m aldırıp,
 T n yarımı avanda,
 S h rge moyıl bolanda,
 atırların jıydırdı,
 ızıl tuvdı jıqtırdı,
 4505. Narlara j k arttırdı,
 Aramı bekkem tarttırıp,
 Horezmni  h rine,

- Karılarında g r nd ,
 Sardaba'ın karası.
 O tepe ile, bu tepe,
 G r n yormu g k tepe,
 G n boyu atını koturdu.
 Birka g n yol gidip,
 Az biraz deil bol gidip,
 Mertler gidip vardılar.
 Karılarında g r nen,
 Sardaba'a ulatılar,
 Mızıka, kaval aldırıp,
 Askerlere mola verip,
 Sardaba'da dinlendiler.
 Ertesi g n tan attı,
 Askerlerini toplatıp,
 Yollara beki koydurup,
 K heylanlarını doyurup,
 Mertlerini iyice mest edip,
 Revan oldu Hesen Han,
 ehrine asker ektirip,
 Gayretini arttırıp,
 S r p gidip vardı.
 Askerine ferman verip,
 Kızıl tuu taıtıp,
 Ak adırı kurdurup,
 Kızılarbat Kalesi'nde,
 Birazcık nefes aldırıp,
 Gece yarısı geildiinde,
 Sehere meyil olduunda,
 adırları toplattı,
 Kızıl tuu yıktırdı,
 Katırlara y k bindirdi,
 Halatı sıkıca ektirtip,
 Horezm'in ehrine,

- Hésen han sapar kıladı.
 Atka kıamşı basadı,
 4510. Éyle-péyle degenşe,
 Mértlerdiñ mingen atları,
 Neşşe tavdan asadı.
 Léşkerlerge bas bolıp,
 Erlevli atta Er Ziyvar,
 4515. Alda ketip baradı,
 Kündey jaynap mañlayı,
 Ul bolsa bolsın usınday,
 Söylegen erdiñ sözleri,
 Kündey külip jüzleri,
 4520. Közi şaķmaq tasınday,
 Körgenler tañ kıladı.
 Jas balanıñ şavkıımı,
 Kıamısķa tiygen jalınday,
 Kıéhérlenip at kıuvsa,
 4525. Ğapıl kıalmas alınbay,
 Başkıadan bilgiş boljavğa,
 Bunday er bolğan emesti,
 Dünya- dünya bolğalı.
 At kıoyğanda gevirler,
 4530. Jolbarıstay kıarıvlı,
 Kıasarısķan javına,
 Arısladay aybatlı,
 Dév bolsa da duşpanı,
 Rustemdey ğayratlı,
 4535. Ğuvlat kelgen méhélde,
 Kııyratadı kııranday.
 Taķta handı óltirgen,
 Ménisine keltirgen,
 Ziyvardayın mért bala,
 4540. Léşkerdi baslap keledi,
 Tünde Noğay dalada,

- Hesen Han sefer etti.
 Ata kamçı vurdu,
 Öyle böyle diyene kadar,
 Mertlerin bindiği atları,
 Nice dağdan aştı.
 Askerlere baş olup,
 Coşkun atta Er Ziyvar,
 Önde gidip vardı,
 Güneş gibi parlayarak alını,
 Oğul olacaksa böyle olsun,
 Söylediği erin sözleri,
 Güneş gibi gülüp yüzleri,
 Gözü çakmak taşı gibi,
 Görenler hayran kaldı.
 Genç evladın gürlemesi,
 Kamışa değen alev gibi,
 Öfkelenip at sürse,
 Gafil kalmaz alınmadan,
 Başkalarından bilgiç, daha önce,
 Böyle bir er görmedi,
 Dünya dünya olalı.
 At koşturduğunda düşmanlar,
 Kaplan gibi kinli,
 Sebatlı düşmanına,
 Arslan gibi heybetli,
 Dev olsa da düşmanı,
 Rustem gibi gayretli,
 Koşturup geldiği vakitte,
 Kıydı kıran gibi,
 Takta hanı öldüren,
 Manasına getiren,
 Ziyvar gibi mert çocuk,
 Askere baş olup geldi,
 Geceleyin Nogay ovada,

- Körgenlerdiñ kıyalı,
Ziyvarday mert balada.
Bir neşşe kün ötkende,
4545. Namazliger méhélde,
Körindi Taşkala da.
Horezmli kıaysarlar,
Meydanda atın jeledi,
Horezmniñ qalası,
4550. Taşkalağa kelgende,
Hésen hannıñ aldınan,
Taşalanıñ biyleri,
Qatın-qalaş, bala da,
Taқта hannıñ qol astın,
4555. Şavıp qaytқан erlerdi,
Köremiz dep qumartıp,
Kim tuv alıp qolına,
Kim gül alıp qolına,
Hémme şıgıp tur edi,
4560. Batırlardıñ jolına.
Jabırlasa üstine,
Qızlar güldi şaşadı.
“At şaptıñız tavğa” dep,
“Qılış urdıñ javğa” dep,
4565. “Duşpanıñniñ başına,
Salıp keldiñ gavğa” dep,
“Ziyvar batır bahtıñ,
Örmeley bersiñ tavğa!” dep,
Qolğa oramal basadı.
4570. Jigittiñ keвли tasadı,
Qızlar bergen tüyiñşikti,
Ziyvar alıp qaşadı.
Er Ziyvardıñ jamalın,
Körgenler jéne körsem dep,
4575. Qumarı siré qanbaydı.

- Görenlerin hayali,
Ziyvar gibi çocukta.
Birkaç gün geçtiğinde,
İkinci vaktinde,
Göründü Taşkale de.
Horezmli cesurlar,
Meydanda atını yelledi,
Horezm’in kalesi,
Taşkale’ye geldiğinde,
Hesen Han’ın karşıısından,
Taşkale’nin beyleri,
Kadın, çoluk-çocuk da,
Takta hanın el altını,
Gidip gelen erleri,
Görelim diye heveslenip,
Kimi tuğ alıp eline,
Kimi gül alıp eline,
Hepsi çıkıp durdular,
Bahadırların yoluna.
Yaygarayla üstüne,
Kızlar gül saçtı.
“At koşturdunuz dağa” deyip,
“Kılıç vurdunuz düşmana” deyip,
“Düşmanının başına,
Salıp geldin kavga” deyip,
“Ziyvar bahadır bahtın,
Tırmansın dağa!” deyip,
Elde yankılandı.
Yiğidin gönlü coştı,
Kızların verdiği emaneti,
Ziyvar alıp uzaklaştı.
Er Ziyvar’ın cemalini,
Görenler yine görsem diye,
Hevesleri asla doymaz.

4580. K nşama may  uysaŋ da,
 Piltesiz Şam janbaydı,
 Ziyvardıŋ etken savaşın,
 K rmegen adam nanbaydı,
 Batır Őıĝar halkınan,
 Halkın javdan  orgaydı,
 Elevsiz jat an eline,
 Elevrep jav kelgende,
 Almastı alıp  olına,
 4585.  asarıŐkan javdan  aytpaĝan,
 Jortıvlı at a er salıp,
  araĝay nayza  olĝa alıp,
 DuŐpanına jetkenşe,
 Barıp savaş etkenşe,
 4590. Jolda Şarşap jatpaĝan.
 Atlanganda  almaq a,
 TolıŐpa  t ve Ziyvardıŋ,
  abırĝası  atpaĝan.
  aybarlı a Şıdamay,
 4595. K ni-t ni jol j rip,
 Maydanda kirpik  akpaĝan,
  or ak jigit, jigit pe,
 Elin javdan ba paĝan,
 Esaplı k nde Er Ziyvar,
 4600. Elin javdan sa laĝan.
  uvıp Ta tapolatı,
  z eline aparıp,
 Minarların  ulattı,
 Uln,  ızın jılatı,
 4605. K zinen jasın bulattı,
 Jeŋip ata duşpanın,
 Halı tıŋ s zin a laĝan.
 Sonlı tan da Ziyvardı,
  almaq tıŋ eli ma taĝan,

- Ne kadar yaĝ koysan da,
 Fitilsiz mum yanmaz,
 Ziyvar'ın yaptıĝı savaşı,
 G rmeyen adam inanmaz,
 Bahadır  ıkar halkından,
 Halkını d Őmandan korur,
 Sakin yaşayan eline,
 Coşkunca d Őman geldiĝinde,
 Kılıcı alıp eline,
 İnat edip d Őmandan ka mayan,
 Yaĝız ata eyer atıp,
  am mızrak ele alıp,
 D Őmanına yetene dek,
 Varıp savaş edene dek,
 Yolda yorulup durmayan.
 Atlandıĝında Kalmak'a,
 Daĝılmak deĝil Ziyvar'ın,
 Kaburĝası sertleŐmeyen.
 Heybetliliĝine Őıgamayıp,
 G n-gece yol gidip,
 Meydanda g z n  sakınmayan,
 Korkak yiĝit, yiĝit mi,
 Elini d Őmandan korumayan.
 Sayılı g nde Er Ziyvar,
 Elini d Őmandan korumuŐ.
 Kovup Taktapolat'ı,
  z eline g t r p,
 Minarelerini yıktı.
 Oĝlunu kızını aĝlattı,
 G z nden yaşını akıttı,
 Yenip ata d Őmanını,
 Halkın s z n  aklamıŐ.
 Bu y zden de Ziyvar'ı,
 Kalmak'ın eli  vm Ő,

4610. Hésenniñ tavda jürivi,
 Duşpanın jeñip Ziyvarı,
 Abırayınıñ artıvı,
 Attıñ jalı örivli,
 Keşe-kündiz tınbastan,
4615. Segbir tartıp jürivli,
 Taқта handı joq etip,
 Hésen han menen Er Ziyvar,
 Alamanın toğıtıp,
 Akjürimge kelivi,
4620. Dañkı tüsti qalağa,
 Javın jeñip maydanda,
 Mértlerdiñ aman kelivin,
 Qıvanıp qarsı aladı,
 Akjürimdey qalası.
4625. Zerli jıǵa basında,
 Qırnıq kanizi qasında,
 Éyne eliv jasında,
 Aldınan şıqtı Ziyvardıñ,
 Aq süt bergen anası.
4630. Léşkerlerdiñ aldında,
 Kiyatırǵan Er Ziyvar,
 Körip ğarip anasın,
 Sorǵalatıp köz jasın,
 Toqtatıp dérhal at basın,
4635. Atınan jerge tüsti de,
 Anasına qaradı,
 Qasına dérhal baradı.
 Dél moynınan quşaqlap,
 Köziniñ jasın monşaqlap,
4640. Körisedi sol manda.
- Tavda qalmas pıraǵım,
 Şıraǵım, aman keldiñ be,

- Hesen'in daǵda gidişi,
 Duşmanını yenip Ziyvar'ı,
 Şanının artması,
 Atın yelesini örüp,
 Gece gündüz dinlemeden,
 Sabır çekip gidişi,
 Takta hanı yok edip,
 Hesen Han ile Er Ziyvar,
 Alacaklarını doldurup,
 Akjürim'e gelişinin,
 Haberi yayıldı kaleye,
 Duşmanını yenip meydanda,
 Mertlerin aman gelmesine,
 Sevinip qarşısına çıktı,
 Akjürim şehri.
 Süslü miğfer başında,
 Kırk cariyesi yanında,
 Tam elli yaşındaki,
 Önüne çıktı Ziyvar'ın,
 Ak süt veren anası.
 Askerlerin önünde,
 Gelen Er Ziyvar,
 Görüp ğarip anasını,
 Akıtıp göz yaşını,
 Durdurup derhal at başını,
 Atından yere indi de,
 Anasına baktı,
 Yanına hemen vardı.
 Tam boynundan kucaklayıp,
 Gözünün yaşını silip,
 Görüştü orada.
- Daǵda kalmaz buraǵım,
 Göz nurum, aman geldin mi,

- Şamşırağım şırağım,
Şırağım, aman keldiñ be?
4645. Belğanamnıñ madarı,
Dizğanamnıñ kuvvatı,
-Közğanamnıñ ravşanı,
Kuvvatım, aman keldiñ be?
- Aldımda jürseñ aybatım,
4650. Keynimde jürsen ğayratım,
Jigerbentim, züriyatım,
Züriyatım, aman keldiñ be?
- Kölge pitken kurağım,
Jolğa şıksan soragım,
4655. Üyde bolsañ turağım,
Menzilim, aman keldiñ be?
- Ketken kéterli kervan,
Senseñ dértime déрман,
Qalmadı mende érman,
4660. Jigerim, aman keldiñ be?
- Qédir alla nézer salğan,
Almas kılış qolğa alğan,
Qalmaqlardı joyan qılğan,
Qaysarım, aman keldiñ be?
4665. Jaña keldiñ on tört jaşqa,
Qılğan ğayratlarıñ başqa,
Jav nézeri qara taşqa,
Qulınım, aman keldiñ be?
- Esit añıv-zarımdı,

- Aydınlığıñ ışığım,
Göz nurum, aman geldin mi?
- Belimin yardımcısı,
Dizimin kuvveti,
-Gözümün nuru,
Kuvvetim, aman geldin mi?
- Önümde yürüsen heybetim,
Arkamda yürüsen gayretim,
Canım, evladım,
Evladım, aman geldin mi?
- Gölde biten kurağım,
Yola çıksan gözlediğim,
Evde olsan beklediğim,
Menzilim, aman geldin mi?
- Giden katarlı kervan,
Sensin derdime derman,
Kalmadı bende arzu,
Ciğirim, aman geldin mi?
- Kadir mevla gözetmiş,
Elmas kılıç ele almış,
Kalmaklar'ı mağlup etmiş,
Cesurum, aman geldin mi?
- Yine geldin on dört yaşa,
Yaptığın gayretlerin başqa,
Düşman bakışı kara taşa,
Yılıkım, aman geldin mi?
- İşit ah u zârımı,

4670. Javğa bermediñ arımdı,
Joq etip duşpanlarıñdı,
Arıslanıñ, aman keldiñ be?

Qorqıp edim sennen jaman,
Qéteriñnen keldiñ aman,
4675. Abadanlıq qutlı zaman,
Şeni-şevketim, keldiñ be?

Dévlet qus qonıp basıma,
Bal quyıp işken asıma,
Réhim éylep köz jasıma,
4680. Dévletim, aman keldiñ be?

Apa jan degen söziñnen,
Aynalsın apañ köziñnen,
Bir süysin apañ jüziñnen,
Şekerim, aman keldiñ be?

4685. Mértler savaştá saylansın,
Duşpanıñ qolı baylansın,
Aynalansın, apañ aynalsın,
Ay sévlem, aman keldiñ be?

Aspanda ay hém juldızım,
4690. Suv tübindegi qundızım,
Aynalayın erke qozım,
Gévharım, aman keldiñ be?

Seniñ ötti jébir-japañ,
Ketti bugün barlıq qapam,
4695. Şın érmansız boldı apañ,
Arzıvlım, aman keldiñ be?

Düşmana vermedin arımı,
Yok edip düşmanlarını,
Arıslanıñ, aman geldin mi?

Korktum senden yaman,
Tehlikeden geldin aman,
Huzurlu kutlu zaman,
Şanı-şevketim, geldin mi?

Devlet kuşu konup başıma,
Bal koyup içtiğim aşıma,
Merhamet edip göz yaşıma,
Devletim, aman geldin mi?

Ana can diyen sözünden,
Sevsin anan gözünden,
Bir öpsün anan yüzünden,
Şekerim, aman geldin mi?

Mertler savaştá hazır olsun,
Düşmanın eli bağlansın,
Sevsin, anan sevsin,
Ay ışığım, aman geldin mi?

Gökte ay ve yıldızım,
Su dibindeki kunduzum,
Seveyim nazlı kuzum,
Cevherim, aman geldin mi?

Senin geçti cebir-cefan,
Gitti bugün bütün tasam,
Gerçekten arzusuz oldu anan,
Arzulum, aman geldin mi?

Évpildese kiş-kışlegen,
Şöllesen süt iş-iş degen,
Keldi anaň élpeşlegen,
4700. Jan balam, sen de keldiň be?

Palapanım uyadağı,
İsenimim dünýadağı,
Kıranımsaň havadağı,
Sunşkarım, aman keldiň be?

4705. Élpeşlegen ataň kayda,
Khasında bar ma Janay da,
Barlıgın sav bolsaň payda,
Hémmeň de aman keldiň be?

Aman kelseň hémmeňiz de,
4710. Jılap kalgan iziňizde,
Aman otırmız bizler de,
Jan kózım, aman keldiň be?

Jigerbentim, arıslan erim,
Sağan iydi emşeklerim,
4715. Kelip emseň tarşar şerim,
Perzentim, aman keldiň be? –

Dep Ziyvardıň anası,
Aytar sözün tavitı,
Kıublağası, kıabası,
4720. Anasınmıň sözine,
Juvap berip söyledi,
Er Ziyvarday balası.

Ak süt bergen garip anam
Köziňdi aş, balaň keldi,

Gürültü yapsa kış-kışlayan,
Susasa süt iç-iç diyen,
Geldi anan sevip okşayan,
Can oğlum, sen de geldin mi?

Balabanım yuvadaki,
İnancım dünýadaki,
Kıranımsın havadaki,
Sungurum, aman geldin mi?

Sevip okşayan baban nerede,
Yanında var mı Janay da,
Hepiniz aman ise fayda,
Hepiniz de aman geldiniz mi?

Aman gelseniz hepiniz de,
Ağlayıp kaldık iziňizde,
Aman bekleriz bizler de,
Can kuzum, aman geldin mi?

Ciğerim, arslan erim,
Sana helal emeklerim,
Gelip emlesen dağılır dertlerim,
Evladım, aman geldin mi?

Deyip Ziyvar'ın anası,
Diyecek sözünü bitirdi,
Kıblesi, kabesi,
Anasının sözüne,
Cevap verip söyledi,
Er Ziyvar evladı.

-Ak süt veren garip anam,
Gözünü aç, oğlum geldi,

4725. ublağa em janım abam,
Ziyarata balaı keldi.

Jav basına savda salıp,
almaqlardan anın alıp,
Mınav turđan Ziyvar anıp,
4730. Ana, ilmianın keldi.

Bağmanı keldi bağınıı,
Anam, bugin şağlar şağıı,
Devlet uııı, altın tağıı,
Anam, savlet-seniı keldi.

4735. Nabıt etip Tahta handı,
Han koterip Abaandı,
Vezir etip Janay jandı,
Ziyvar balaı sağlap keldi.

Kelin etip Aqtamaqtı,
4740. Janay janđa alıp berdi,
Onda oyıp Janay erdi,
Atam Hesen, Ziyvar keldi.

Jav jağında temir torıı,
Etirapında belent orııı,
4745. Eki jaqtan imarat urdıı,
Anam, Hesen atam keldi.

Horezmniı namıs-arı,
Horezmniı medetkarı,
Horezmniı aysarları,
4750. Hemesi de aman keldi.

Duşpanniı otın sındirip,

Kible ve canım kabem,
Ziyarete oğlun geldi.

Duşman başına dert salıp,
Kalmaklar'dan kanını alıp,
Bu duran Ziyvar kanıp,
Ana, ilmialın geldi.

Bağcısı geldi bağının,
Anam bugün ağlar ağın,
Devlet kuşun, altın tacın,
Anam, bereket-şanın geldi.

Mahvedip Takta hanı,
Hanlığa geçirip Abakan'ı,
Vezir edip Janay canı,
Ziyvar oğlun coşup geldi.

Gelin edip Aktamak'ı,
Janay cana alıp verdi,
Orada koyup Janay eri,
Atam Hesen, Ziyvar geldi.

Duşman yanında demir ağın,
Etrafında yuce yerin,
iki taraftan imaret kurdun,
Anam, Hesen atam geldi.

Horezm'in namus-arı,
Horezm'in yardımcısı,
Horezm'in cesurları,
Hepsi de aman geldi.

Duşmanın ateşini sındurup,

- Aytқан sözine köndirip,
Bağınđı ulpı dondırıp,
Béher ötip jazın keldi.
4755. Horezmli aysar aslı,
Savaştan da üstem naslı,
Üyrekleri jasıl baslı,
Güzde ketken gázın keldi.
- Körgenlerdiñ aılın alған,
4760. araғанnıñ közi talған,
Alpıs eki nama şalған,
Bügin sévbet-sazın keldi.
- Murguzarlı boldı şöliñ,
Aşıldı ғанşalı güliñ,
4765. Eki jahanda bülbiliñ,
Ana, jénnet bağıñ keldi.
- Ana jan, bükpe boyıñdı,
Soydırıp baqqı oyıñdı,
Baslağıl endi toyıñdı,
4770. Şağılaytuğın vağıñ keldi.
- Bunu aytıp Er Ziyvar,
Sözün tamam etedi.
Sol vaqtında anası,
Balasına jetedi.
4775. uşaqlasıp körisip,
Kevlin bir jay etedi.
Sol vaqları bolğanda,
Zerli jıǵası basında,
Üş jüz jigit asında,
4780. Özi alpıs jasında,
- Söylediğı sözüne razı edip,
Bağını mezara çevirip,
Bahar geip yazın geldi.
- Horezmli cesur aslı,
Savaştan da üstün nesli,
Ördekleri yeşil baslı,
Güzde giden kazın geldi.
- Görenlerin aqlını alan,
Bakanın gözü dalan,
Altmış iki name çalan,
Bugün sohbet-sazın geldi.
- Murguzarlı oldu çölün,
Açıldı gonca gülün,
İki cihanda bülbülün,
Ana, cennet bağıñ geldi.
- Ana can bükme boynunu,
Kestirip baktığın koyununu,
Başlat şimdi toyunu,
Çağılayacak vaktin geldi.
- Bunu söyleyip Er Ziyvar,
Sözünü tamam etti.
O vakitte anası,
Oğluna geldi.
Kucaklaşıp sarılıp,
Gönlünü rahatlattı.
O vakitlerde,
Süslü miğferi başında,
Üç yüz yiğit yanında,
Kendi altmış yaşında,

- On segiz mıñ alaman,
 Bir héremde soragan,
 Horezmniñ patşası,
 Alamannıñ qasına,
 4785. Jetip keldi sol zaman,
 Qamqadan saylap kiyinip,
 Arıvdan saylap alğanı,
 Qağıp tösek salğanı,
 Qasında pidé bolğanı,
 4790. Ata menen anadan,
 İni menen ağadan,
 Qarındaстан, apadan,
 Ağayinnen, el-jurttan,
 Bérinen jaqın bolğanı,
 4795. Quda qosқан qostarı,
 Altın tarax qolğa alıp,
 Jipekten şaşın tarağan,
 Arıslanım qayttı eken dep,
 Jolına bérha qarağan,
 4800. Basına müşkil tuskende,
 Hér isine jarağan.
 Sonarğa ketip keşikse,
 -Ne boldı eken janım, - dep,
 Keşikti goy janım, - dep, -
 4805. Körgen-bilgen bar ma? -dep, -
 Jolavşısı ötken adamnan,
 Habarın bérha soragan.
 Şyirin jannıñ jénneti,
 Qiyametlik joldası,
 4810. Közinen jası monşaqılap,
 -Harma törem, harma, - dep, -
 Édalatlı sultanım,
 Taqta hannıñ elinen,
 Ékelgen savğan bar ma? – dep,

- On sekiz binlik kalabalık,
 Bir araya toplanmış,
 Horezm'in padişahı,
 Kalabalığın yanına,
 Ulaşıp geldi o zaman,
 İpekten seçip giyinip,
 Güzelden seçip aldığı,
 Yayıp döşek serdiğı,
 Yanında feda olanı,
 Ata ile anadan,
 İni ile ağabeyden,
 Kardeşten, bacıdan,
 Dosttan, el-yurttan,
 Hepsinden yakın olan,
 Bir olduğı koçları,
 Altın tarak ele alıp,
 İpekten saçımı tarayan,
 Arıslanım döndü mü diye,
 Yolunu gözleyen,
 Başına müşkül düştüğünde,
 Her işine yarayan.
 Ava gidip gecikse,
 -Ne oldu acaba canım, -deyip,
 Gecikti ya hanım, -deyip,
 Gören-bilen var mı? –deyip,
 Yolcu gecen adamdan,
 Sürekli haberini soran.
 Şirin canın cenneti,
 Kıyametlik yoldaşı,
 Gözünden yaş silip,
 -Yaşa beyim, yaşa, -deyip,
 Adaletli sultanım,
 Takta hanın elinden,
 Gelen sıkıntın var mı? –deyip,

4815. Hésen hannıñ atının,
Jılavınan aladı.
Hürmet penen köterip,
At üstinen aladı.
Bunu körgeñ halayıq,
4820. Béri hayran qaladı.
Qasındağı qırıq kéniz,
Qol qavsırıp hanımğa,
Bérşeşi hizmet qıladı.
Hésen handı hürmetlep,
4825. Töbesine köterip,
Ayağın jerge tiygezbey,
Han otırğan aq saray,
Arız sorağan datqa jay,
Saraya alıp baradı.
4830. Jurt iyesi Hésen han,
Altın tahqa minedi.
Alpıs eki hémeldar,
Jetpis eki möhirdar,
Jıynalıp béri keledi.
4835. Hésendeyin patşağa,
İyilip sélem beredi.
Sırnay-gernay şaldırdı,
Jurtındağı qarıyanıñ,
Barlığın jıyıp aldırdı.
4840. Barlıq qarıyalarına,
Hürmetlep sarpay japtırdı.
Eli-halkın jıydırdı,
Mal semizin soydırdı.
Aldı menen hémmeden,
4845. Qetqudaların toydırdı.
Qulıplı géziynesiniñ,
Dervazasını oydırdı.
Urıstırıp qoşqardı,

Hesen Han'ın atının,
Yularından tuttu.
Hürmet ile indirip,
At üstünden aldı.
Bunu gören millet,
Hepsi hayran kaldı.
Yanıdaki kırk cariye,
El pençe hanıma,
Hepsi hizmet etti.
Hesen Han'ı hürmetleyip,
El üstünde tutup,
Ayağını yere değıdirmeden,
Hanın kaldığı ak saray,
Arz sorduğu arz odası,
Saraya alıp vardılar.
Yurt iyesi Hesen Han,
Altın tahta oturdu.
Altmış iki yönetici,
Yetmiş iki mühürdar,
Toplanıp hepsi geldi.
Hesen padişaha,
Eğilip selam verdiler.
Mızıka, kaval çaldırdı,
Yurdundaki ihtiyarın,
Hepsini toplayıp getirtti.
Bütün ihtiyarlara,
Hürmetleyip hediye dağıttı.
El-halkını toplattırdı,
Hayvanın semizini kestirdi,
Hepsinden önce,
Kethüdalarını doyurdu.
Kulplu hazinesinin,
Kapısını oydu. Dövüşürüp koçları,

- Ortada güres tutkızdı.
4850. Bayrakça atlar şaptırdı,
Jalgız oq penen şirkeydi,
Baylap atқан mergenge,
Altın қabaқ attırdı,
Tilla dabıl қақtırdı,
4855. Alaңға ot jaқtırdı,
Қаланıñ ornın jaғalap,
Jasavıllar taқ turdı.
Қırık күн, қırık түн toy berdi.
Hésen hannıñ һавазası,
4860. On segiz mıñ élemniñ,
Bérşesine jayıldı.
Қандаһardıñ шéһérinen,
Alıp hannıñ elinen,
Samarқand séygeline,
4865. Gürjıstannıñ halkınan,
Azıvlınıñ atınan,
Buhar menen Қоқannan,
Ístanbuldıñ jurtnan,
Hésen handı körivge,
4870. Kóp patşalar keledi.
Horezmniñ eline,
Kelgen éziz miymandı,
Édalatlı Hésen han,
Jaqsı sıylap күtedi.
4875. Қол қаvsırıp һürmetlep,
Kelgen miymanlarınıñ,
Vaқtın hoş etedi.
Hésen hannıñ күн sayın,
Ínabatı artadı.
4880. Artıқ tuvған atadan,
Ketpeydi siré şamadan,
Hésen hannıñ perzenti,

- Ortada güreş tutturdu.
Ödüle atlar koşturdu,
Tek ok ile böceği,
Atıp vuran avcıya,
Altın kabak attırdı,
Altın davul vurdurdu,
Alana ateş yaktırıp,
Kalenin etrafını çevirip,
Askerler hazır durdu.
Kırk gün, kırk gece toy verip,
Hesen Han'ın namı,
On sekiz bin alemin,
Hepsine yayıldı.
Kandahar'ın şehrinden,
Alıp hanın elinden,
Semerkand memleketinden,
Gürcistan'ın halkından,
Soyluların adından,
Buhara ile Kokan'dan,
Ístanbul'un yurdundan,
Hesen Han'ı görmeye,
Çok padişahlar geldi.
Horezm'in eline,
Gelen aziz misafirleri,
Adaletli Hesen Han,
İyi hazırlanıp bekledi.
El sıkışıp hürmetleyip,
Gelen misafirlerinin,
Vaktini hoş etti.
Hesen Han'ın o günden sonra,
Onuru arttı.
Üstün doğanın atadan,
Düşmez asla gücünden,
Hesen Han'ın evladı,

4885. aytpay aysar Er Ziyvar,
 Negizine tartadı.
 Zerli jıga basında,
 ırık jigiti asında,
 Sıbızgı, sırnay erttirip,
 Oyn ızık ettirip,
 A ordada jatadı.
 4890. Kp jasağan kempirdi,
 Toksaņa ıan mamalar,
 Alpıstağı ekeler,
 Jetpistegi atalar,
 Segizdegi balalar,
 4895. Toy habarın esitip,
 Gne drti ozıldı.
 ırık kn bolğan ullı toy,
 Seksen knge sozıldı.
 Toy dese uv bas jumalap,
 4900. Savırnı etigi salpıldı,
 Jelbegey apan jalpıldı.
 Ayağındağı arığı,
 Juvırırnı menen tozıldı.
 At avıp gres tutulup,
 4905. Knde ızık tamaşa,
 Maskarapaz oynışı,
 Hr bir ızık oynlar,
 Krsetip atır Hsen han,
 Krgensiz gey ız-jigit,
 4910. Barmay ızık oynıga,
 Tar kşeniğ işinde.
 arañgı jaydın muşında,
 Sylesip turğan oņaşa.
 Mereke krgen ız-jigit,
 4915. Ullı jıgın işinde,
 Krip jr oyn tamaşa,

- Cesaretli Er Ziyvar,
 Aslına ekmiş.
 Ssl miğfer başında,
 Kırk yiğidi yanında,
 Kaval, mızık aldırıp,
 İlginç oyunlar gsterip,
 Ak sarayda yattı.
 ok yaşıyan kocakarını,
 Doksana ıkan analar,
 Altmıştaki babalar,
 Yetmiştaki atalar,
 Sekizdeki ocuklar,
 Toy haberini işitip,
 Eski dertlerini hatırladı.
 Kırk gn olan ulu toy,
 Seksen gne uzadı.
 Toy denince ocuksuz ihtiyar yuvarlanıp,
 At derisi izmesi sallanıp,
 Gsterişli kaftanları açılıp,
 Ayağındağı arığı,
 Koşması ile eskidi.
 At koşturup greş tutulup,
 Her gn ilginç temaşalar,
 Maskaracı ile oyuncuya,
 Her trl ilginç oyunlar,
 Gstertiyormuş Hesen Han,
 Grgsz kız-yiğit,
 Gtmeyip oyunlara,
 Dar sokağın işinde,
 Karanlık yerin arasında,
 Sohbet etmiş kolayca.
 Dğn gren kız-yiğit,
 Byk kalabalık işinde,
 İzliyorlar oyn tamaşa,

- Bul jıyınınıñ işinde,
 Jaman da bar, jaqsılar,
 Keşesi-kündiz tınbastan,
 4920. Jırlap atır şarq urıp,
 Jırav menen baqsılar.
 Qara közli qıpşa bel,
 Tamağında palı bar,
 Jüzlerinde qalı bar.
4925. Bir neşşe aız-javanlar,
 Rustemnen küşli bilekli,
 Buldırsın şubar köylekli,
 Bir nazlı yar tilekli,
 At jaqlı kelgen quba jüz,
 4930. Mülayım sulıv şıyrın söz,
 Qır murınlı qara köz,
 Ğoş jigit penen gözzallar,
 Ğunşaday bolıp dolanıp,
 Jasıl jipek oranıp,
 4935. Atkönşekke uşadı.
 Nesip etken jigitler,
 Közleri kündej jaynağan,
 Lébindegi palları,
 Tasbulaktay qaynağan.
4940. Palınan bir jutqanlar,
 Miyri heş qanbağan,
 Lébindegi palınan,
 Jüzindegi qalınan,
 Bir sorğan adam toymağan.
4945. Jurtşılıqqa alğanşa,
 Qiyamet qostar bolğanşa,
 Aşıklığın qoymağan.
 Qara qaslı bota köz,
 Sümbil şaşlı jarqın jüz,
 4950. Jilva etip oynağan.

- Bu kalabalığın içinde,
 İyi de var, kötüler de,
 Gece gündüz dinlemeden,
 Şiir okur yükselip,
 Şair ile ozanlar.
 Kara gözlü ince belli,
 Damağında balı var,
 Yüzlerinde beni var,
 Bazı kız civanlar,
 Rustem'den güçlü bilekli,
 Dumanlı alaca gömlekli,
 Bir nazlı yar dileği olan,
 At çeneli kahverengi yüz,
 Mülayım güzel şirin söz,
 Kır burunlu kara göz,
 Koç yiğit ile güzeller,
 Gonca gibi olup dolanıp,
 Yeşil ipek giyinip,
 Salıncağa çıktı.
 Nasip eden yiğitlerin,
 Gözleri güneş gibi parlamış,
 Dudağındaki balları,
 Taşpınar gibi kaynamış.
 Balından bir yutanların,
 Gönlü hiç doymamış.
 Dudağındaki balından,
 Yüzündeki beninden,
 Bir öpen adam doymamış.
 Cemiyete alana kadar,
 Kıyamet kopana kadar,
 Aşıklığını bırakmayan.
 Kara kaşlı deve gözlü,
 Sümbül saçlı güler yüzlü,
 Cilve edip oynayan.

- Gözzallardıñ belinen,
 Ğoş jigitler uşadı.
 Bul oyındı körgen soñ,
 Kempir menen ğarrınıñ,
 4955. Göne dérti ozadı.
 Körgenli köp éyvanı,
 Biraz ızdan ozadı.
 Bilimsiz nadan jigitler,
 Körgenli, körikli javannıñ,
 4960. Ne barın bilmey oyında,
 ıysatıp moynın sozadı.
 Artıķ söz aytқан jigitinñ,
 Minin tavıp köp ızlar,
 Sözlerin düzep turadı.
 4965. Tamaşagöyler köbeyip,
 Toy da ébden ızadı.
 Hésen hannıñ isine,
 Halıķtıñ keveli toladı.
 Seksen kün tamam ötken soñ,
 4970. Toy da tamam boladı.
 Güres tutқан palvanlar,
 oşķar urıstırғанlar,
 Dervaz urған oynışı,
 At ozdırған bayraķtan,
 4975. İlaķ oynağan şabandoz,
 Péyekşi menen umarbaz,
 Nişana altın abaķtı,
 Atıp jıķқан mergenler,
 As pisirgen aspazı,
 4980. Suv taşığan maskapşı,
 uvırdaķşı, kébapşı,
 ışķartķanda, algérez,
 Hizmet etken bul toyğa,
 Adamlardıñ bérşesi,

- Güzellerin belinden,
 Koç yiğitler kucakladı.
 Bu oyunu gördükten sonra,
 Kocakarı ile ihtiyar adamın,
 Eski dertleri canlandı.
 Görgüsü çok nazik olan,
 Bazı kızlardan öne geçti.
 Bilgisiz cahil yiğitler,
 Görgülü görkemli civanın,
 Ne olduğunu bilmeden aklında,
 Büküp boynunu uzattı.
 Üstün söz söyleyen yiğidin,
 Gönlünü çelip çok kızlar,
 Sözlerini söyleyip durdu.
 Temaşacılar çoğalıp,
 Toy da iyice kızdı.
 Hesen Han'ın işine,
 Halkın gönlü doldu.
 Seksen gün geçtikten sonra,
 Toy da tamamlandı.
 Güreş tutan pehlivanlar,
 Koç dövüştürenler,
 Perde kuran oyuncu,
 At koşturan ödülден,
 Yarışan at binicisi,
 Nargileci ile kumarbaz,
 Nişan alıp altın kabağı,
 Atıp yıkan avcılar,
 Aş pişiren aşçı,
 Su taşıyan saka,
 Kavurmacı, kebapçı,
 Sıkıştığında, nihayet,
 Hizmet eden bu toya,
 Adamların hepsi,

4985. Patşadan inam aladı.
 ırık jigiti hizmetker,
 Ara-şarap bergendey,
 Jéne üş jüz begleri,
 A saraydın örinde,
 4990. Adam barmas jerinde,
 ılvat jaydın birinde,
 Hésen hannın jalğızı,
 Mañlayındağı juldızı,
 Suv tübinde undızı,
 4995. Uldan asıl perzenti,
 Hanzaday ırık jigit,
 Jéne üş jüz kız benen,
 Er Ziyvar dévran süredi,
 ızlar menen osılıp,
 5000. Şarap işip més bolıp,
 Ullı bayram toydın da,
 Ötkenin bilmey aladı.
 Hanzadaday ırık jigit,
 Jéne üş jüz kız benen,
 5005. Hizmetker ırık kénizler,
 Ötkenin toydın bilgen soñ,
 Er Ziyvardın asına,
 Bérşesi jıyılıp keledi.
 Er Ziyvardın aldında,
 5010. ullı etip turadı.
 -Toyın da ötti töre, - dep, -
 Jéne toyın bolğanda,
 Hizmetiñe kelermiz,
 Savdı mınav toyındı,
 5015. Hizmetiñ bolsa ér vaıt,
 Bizler béra tayarmız,
 Hürmet etip aldında,
 Hizmetiñdi ıalarmız,

Padişahdan hediye aldı.
 Kırk yiğidi hizmetkar,
 Rakı-şarap verenleri,
 Ve üç yüz beyleri.
 Ak sarayın başkøşesinde,
 Adam varmaz yerinde,
 Gizli odanın birinde,
 Hesen Han'ın biriciğı,
 Alnındaki yıldızı,
 Su dibinde kunduzu,
 Oğlu gibi asıl evlatları,
 Hanzade gibi kırk yiğit,
 Ve üç yüz kız ile,
 Er Ziyvar devran sürdü,
 Kızlar ile bir olup,
 Şarap içip mest olup,
 Ulu bayram toyun da,
 Geçtiğini anlamadı.
 Hanzade gibi kırk yiğit,
 Ve üç yüz kız ile,
 Hizmetkâr kırk cariyesi,
 Geçtiğini toyun anladıktan sonra,
 Er Ziyvar'ın yanına,
 Hepsi toplanıp geldi.
 Er Ziyvar'ın önünde,
 Kulluk edip durdular.
 -Toyun da geçti beyim, - deyip,
 Yine toyun olduğunda,
 Hizmetine geliriz,
 Savdık şü toyunu,
 Hizmetin olursa her vakit,
 Bizler hepimiz hazırız,
 Hürmet edip önünde,
 Hizmetini yaparız,

- Bizlerge juvap beriñ, - dep,
 5020. Qol qavsırıp turadı,
 Qırıq jigít penen üş jüz kıız,
 Ziyvardan juvap aladı.
 Qırıq jigít penen kıızlarğa,
 -Jaqsı hıızmet ettiñ, - dep,
 5025. Er Ziyvar algıs aytadı.
 Qullıq etip olar da,
 Üylerine qaytadı,
 Otradı Er Ziyvar,
 Atasınıñ qasında,
 5030. Hızmetkerler qasında,
 Hér kim dévran süyredi,
 Hér kim teñi tusında,
 Patşalıq dévran süredi.
 Altın tahtıñ üstinde,
 5035. Menmen degen zadalar,
 Arız aytadı déstinde.
 Attıñ jalın öredi,
 Atasınıñ tusında,
 Sağlap dévran süredi.
 5040. Başqa tüsse ne isler,
 Hér bir bende köredi.
 Toy ötken soñ aradan,
 Bir neşşe künler ötedi,
 Er Ziyvardıñ dabılı,
 5045. Jeti ıqlımğa jetedi.

***

Sırlı hasa qolında,
 Özi haqtıñ yolında,
 Keşe kündiz el gezgen,
 El işinde jürgen soñ,

- Bizlere cevap verin, - deyip,
 El pençe durdular,
 Kırk yiğít ile üç yüz kıız,
 Ziyvar'dan cevap aldı.
 Kırk yiğít ile kıızlara,
 -İyi hıızmet ettiniz, - deyip,
 Er Ziyvar teşekkür etti.
 Kulluk edip onlar da,
 Evlerine döndüler,
 Oturdu Er Ziyvar,
 Atasınıñ yanında,
 Hizmetkarlar yanında,
 Kimi devran sürdü,
 Kiminin eşi yanında,
 Padişahlık devran sürdü.
 Altın tahtın üstünde,
 Ben ben diyen zadeler,
 Arz etti huzurunda.
 Atın yelesini ördü,
 Atasınıñ etrafında,
 Çağlayıp devran sürdü.
 Başa düşse ne işler,
 Her bir kul gördü.
 Toy geçtikten sonra aradan,
 Birkaç gün geçti,
 Er Ziyvar'ın davulu,
 Yedi iklime ulaştı.

***

Sırlı asa elinde,
 Kendi hakkın yolunda,
 Gece-gündüz el gezen,
 El içinde gittikten sonra,

5050. Köp nérseni ol sezgen,
 Bir alender bar eken,
 Ziyvardı daın esitip,
 Data jaya keledi.
 Data jaya kire almay,
 5055. Hanga selem bere almay,
 Aytaja sozin ayta almay,
 Ya keynine aytalmay,
 Data jaydı alında,
 “Alla uv, yauv, men uv!” dep,
 5060. Sipseke bolıp jr edi,
 Eldi gezgen alender,
 Dnya bina bolannan,
 Bergi isti bileli.
 Nee kn tti aradan,
 5065. Eldi gezgen alender,
 Knde kelip patanı,
 Sıpradı esigin.
 Drvaza baan paaplar,
 Ket dese de ketpeydi.
 5070. Sipseke bolan alender,
 Data jaydı esigin,
 Sıprama degen adamnı,
 Aytan sozin etpedi.
 Mordarı degen bir paap,
 5075. Tutıp aldı jaadan,
 Han aldına apardı,
 -orıpaysa ba!, -dep – aadan!
 alender sonda “dat!” dedi,
 Ayt degennen alender,
 5080. Trege ullı hanım dep,
 ıynaldı goy janım dep,
 Ziyvar jannı yolına,
 Tasaddı dnya-malım dep,

- ok eyi o sezen,
 Bir kalender var imi,
 Ziyvar’ın namını iitip,
 Arz odasına geldi.
 Arz odasına giremeden,
 Hana selam veremedem,
 Syleyecek szn syleyemeden,
 Geriye de dnemedem,
 Arz odasının nnde,
 “Allah h, ya h, ben h!” deyip,
 Sprge gibi dolandı,
 Eli gezen kalender,
 Dnya var olduundan,
 Beri btn ii bilir.
 Nice gn geti aradan,
 Eli gezen kalender,
 Her gn gelip padiahın,
 Sprd eiini.
 Kapı bekleyen muhafızlar,
 Git dese de gitmedi.
 Sprge gibi olan kalender,
 Arz odasının eiini,
 Sprme diyen adamın,
 Syledii szn yapmadı.
 Mordarı denen bir muhafız,
 Tutup aldı yakadan,
 Han nne gtrd.
 -Korkmuyor musun, -deyip –Aadan!
 Kalender o zaman “istek!” dedi,
 Syle dedikten sonra kalender,
 Beye kulluk hanım deyip,
 Horlandı be canım deyip,
 Ziyvar canın yoluna,
 Kurban dnya-malım deyip,

Patşaga datın aydadı.

5085. -Sen patşasañ men bir bolsam diyvana,
Eldi gezgen mékanım joq biygana,
Taqsır hanım aldınızğa ékeldi,
Naysap paşşaplarıñ urdı biygüna.

Ağa kelse ini töрге öt demes pe,
5090. Ağa sarqıt berse ini jemes pe,
Han aldına halayıqlar keledi,
Han esigi, halıq esigi emes pe.

Paşşap hannıñ esiginde jatar ma,
Miymanğa kelgen adamdı atar ma,
5095. Datqaşını han aldına jibermey,
Hızmetkeri han abırayın satar ma.

“Alla huv” dep etek-jenđi türgenmen,
Elden her jerlerdi gezip jürgenmen,
Qattı ketsem qehériniz kelmesin,
5100. Sizden başka talay handı körgenmen.

Şölde jayav jürdim jorğa sürmedim,
Sapar etip at kekilin örmedim,
Hangá datın aytalmastay puqara,
Sizikinđey tar esikti körmedim.

5105. Jaqsı adam tüsti jaman jorımas,
Bergen menen han qaznası qurımas,
Baydıñ asın baygus kızğanar degen,
Han esigin datqaşığa qorıtpas.

Dizde médet, belde médér kuvatıñ,
5110. Maydanğa şıqqanda eki züriyatıñ,

Padişaha isteğini söyledi:

-Sen padişahsın ben ise bir divane,
Eli gezen mekansız garip,
Efendim hanım önünüze getirdi,
Vicdansız muhafızların vurdu günahsız.

Ağabey gelse ini başköşeye geç demez mi,
Ağabey ziyafet verse kardeşi yemez mi,
Han önüne kullar geldi,
Han eşiği, halk eşiği değıl mi.

Muhafız hanın eşiğinde yatar mı,
Misafirlige gelen adamı atar mı,
İsteği olanı han önüne göndermeyip,
Hızmetkarı han saygınlığını satar mı.

“Allah hû” diye nazikliği dürmüşüm,
Elden her yerleri gezip yürümüşüm,
İleri gitsem öfkeniz gelmesin,
Sizden başka nice hanı görmüşüm.

Çölde yaya gittim at sürmedim,
Sefer edip at yelesini örmedim,
Hana isteğini söyleyemediği fukaranın,
Sizinki gibi dar eşiği görmedim.

İyi adam düşü kötüye yormaz,
Vermek ile han hazinesi kurumaz,
Zenginın aşını yoksul kıskanır derler,
Han eşiğini muhtaca karşı korutmaz.

Dizde medet, belde kuvvetin,
Meydana çıktığında iki evladın,

5115. osılıp gevirge ılış uręanda,
 Taspadı ma bul téninde ęayratıñ.
 Üřeviniñz minip tulpar beline,
 Taęta handı uvıp bardıñ eline,
 5115. Sunęarıñdı tuğırına ondırdıñ,
 At bayladıñ muręızardıñ köline.
 Örin jığıp, munarların ulattıñ,
 Éjeline jettiñ Taętapolattıñ,
 Savaşta tañlayı kepken Janaydı,
 5120. Palına andırdıñ taza bulaętıñ.
 Ğaħı mılılıardıñ belin büklediñ,
 almaqłaręa özinen han tiklediñ,
 Er Janaydı véħir ılıp asına,
 Abaęanęa avır isler jüklediñ.
 5125. anañ pütün keldiñ eliņe aman,
 oltıqladım ısılęanıñda aman,
 Tanımadıñ médet bergen piriñdi,
 Horezmde édalatlı Hésen han.
 Elinizge kelip berdiñ ullı toy,
 5130. ız-jigitler toy toyladı jazıp boy,
 Kimde bolsa eli-halı menen han,
 Sonıñ uşın datęa jaydı aşıp oy.
 Bayraęta aręımaq atlar řaptırdıñ,
 Mergenlerge altın abaę attırdıñ,
 5135. Horezmniñ abzal adamın sıylap,
 ariyalaręa jipek sarpay japtırdıñ.
 řayęap kelinlerdin bergen jarmasın,

- Birleşip düşmana kılıç vurduğında,
 Taşmadı mı bu teninde gayretin.
 Üçünüñz binip tulpar beline,
 Takta hanı kovup vardın eline,
 Sungurunu kafesine kondurdun,
 At baęladıñ Muręızar'ın gölüne.
 Bentini bozup, minarelerini yıktın,
 Eceline yettin Taktapolat'ın,
 Savaşta kendinden geçen Janay'ı,
 Balına kandırdın taze pınarın.
 Kimi güçlülerin belini bükütün,
 Kalmaklar'a içlerinden han diktin,
 Er Janay'ı vezir yapıp yanına,
 Abakan'a ağır işler yükledin.
 Yüreğin bütün geldin eline aman,
 Destek verdim sıkıştığında aman,
 Tanımadım medet veren piriñi,
 Horezm'de adaletli Hesen Han.
 Elinize gelip verdin ulu toy,
 Kızlar, yiğitler toy toyladı yazıp boy,
 Kim olsa da halkı ile olur han,
 Onun için arz odasını açıp koy.
 Ödüle cins atlar koşturdun,
 Avcılara altın kabak attırdın,
 Horezm'in kıymetli adamlarını sayıp,
 İhtiyarlara ipek kaftan yaptırdın.
 Kaldırıp gelinlerin verdiği yarmasını

Kelip edim aytıv uşın ħarmasın,
Paşşaplardıñ jibermedi aldıña,
5140. Qızğandı ma Hésen hannıñ qarmasın!

Han esigi datqaşığa kolay ma,
Datqaşı kelmese sizge oñay ma,
Jasavılın jibermedi şırağım,
Ya bolmasa ħemiriñiz solay ma.

5145. Bay dévletten ayrılır qayıp qılmasa,
Pir sayıl boladı zikir salmasa,
Demi menen jerdiñ jüzin alsa da,
Tahtan tüser patşa édil bolmasa.

Névbet ketse şalkap teñiz şöl bolar,
5150. Névbet jetse dağıstanlar köl bolar,
Şöllep jatқан saħarağa el qonda,
Şemenli bağ murguzarı gül bolar.

Tübi şirip, taysa bélent öreler,
Astında qaladı ne bir töreler,
5155. Zalım bolsa patşalıqtan payda joq,
Patşalıqtı telpegindey köre ber.

Javdı quvıp muradıña jetpeşeñ,
Savlatına ullı toylar etpeşeñ,
Datqa jayğa datqaşını keltirmey,
5160. Hésen han jan éskillikke ketsenseñ.

Payğambar jasına jasıñ jetkendeý,
Han bolmasan belden quvat ketkendeý,
Mülayım bol, şükirlik qıl şırağım,
Qalenderiñ köp vasiyat etkendeý.

Gelmiştım söylemek için selamını,
Muhafızların göndermedi huzuruna,
Kıskandı mı Hesen Han'ın karmasını.^v

Han eşiği yardım isteyene kolay mı,
Yardıma muhtaç gelmese size rahat mı,
Askerin göndermedi göz nurum,
Yoksa emiriniz böyle mi.

Zenginlik devletten ayrılır hayır yapmasa,
Pir divane olur zikir çekmese,
Zaman ile yer yüzünü alsa da,
Tahttan iner padişah adil olmasa.

Sıra giderse koca deniz çöl olur,
Sıra gelirse dağlar göl olur,
Susuz duran saħraya el atılırsa,
Çemenli bağ, Murguzarlı gül olur.

Çürümüş kökü yıksa yüce alimler,
Altında kalır nice beyler,
Zalım olsa padişaktan fayda yok,
Padişahlığı takken gibi görüver.

Düşmanı kovup muradına ermesen,
Bereketine ulu toylar vermesen,
Arz odasına muhtacı getirmeyip,
Hesen Han can asilliğe gidersin.

Peygamber yaşına yaşın gelmiş gibi,
Han olmasan belden kuvvetin gitmişti,
Mülayım ol, şükürlük kıl göz nurum,
Kalenderin çok vasiyetler eder.

5165. Siz tuvsanız biz de tuvdıq anadan,
 Irışqısın tavıp jeydi h er adam,
 Tıqla, ya tıqlama n esiyhatımdı,
  lmeymen degendi Őıĝar  anadan.

5170. B elege bolmasın balam sazıvar,
  ayda eken Er Ziyvardı k oreyin,
  arĝıs almay, algıs alsa nur javar.

5175. Er Ziyvarg a aytatugın s zım bar,
 Keltir, taqsır,  alenderden ar  ılma.

5180. H esen han jan, kerek emes maĝan zer.

Sol vaqıtta H esen han,
  rre turıp ornınan,
  arĝıp t sip tahtınan,
 Juvırıp keldi  aplıĝıp,

5185.  alenderdiŋ  asına,
 Tilla jıĝa  ıstırdı,
  alenderdiŋ basına.
  şarat etti H esen han,
  alenderdi tahtına,

5190.  ullıq etti  alender,
 Minbedi hannıŋ tahtına.
 Sarpay berdi, kiymedi,
  nam berdi, almadı,
 Bir leĝen tilla  keldi,

Siz doĝduysanız, biz de doĝduk anadan,
 Rızkını bulup yedi her adam,
 Dinle ya da dinleme nasihatimi,
  lmem ben fikrini  ıkar aklından.

Sen  l rsen, yerinde var Er Ziyvar,
 Belaya olmasın yavrum mahkum,
 Nerede imiş Er Ziyvar'ı g reyim,
 Beddua almayıp, algış alsa nur yaĝar.

Gazap edip koca d nyanı dar etme,
 Hesen Han can, bu g n me dert etme,
 Er Ziyvar'a s yleyecek s z m var,
 Getir, efendim, Kalender'den utanma.

Allah h  diye yolda y r yen kalender,
 Aĝzına iyi d ŝse iyi der,
 Ziyvar cana bir s z s yleyip giderim,
 Hesen Han can gerek deĝil bana altın.

Bu vakitte Hesen Han,
 Doĝrulup yerinden,
 Sıçrayıp inip tahtından,
 Koşturup geldi kekeleyip,

Kalenderin yanına,
 Altın miĝfer taktı,
 Kalenderin başına.
  şaret etti Hesen Han,
 Kalenderi tahtına,

Kulluk etti kalender,
 Oturmadı hanın tahtına.
 Kaftan verdi, giymedi,
 Hediye verdi, almadı,
 Bir leĝen altın getirdi,

5195. alender n zer salmadı.
Taymağay dep d vletim,
Ketpegey dep n vbetim,
Patşanını janı almadı,
-J llatlar! – dep şaırdı,
5200. -Ne hızmets, taqsır? – dep,
Juvırıp keldi j llatlar,
H sen hannını aldına,
B rşesi ol avsırıp.
-Mordar degen paşşaptı,
5205. Alıp kel! –dep buyırdı,
- jep bolar taqsır! –dep,
J rip ketti os j llat.
Ay baltası olında,
D rvazanını aldında,
5210. Turğan murtlı Mordarğa,
Jetip bardı j llatlar,
-Datқанşını kirgizbey,
D rvazanı japtın sen,
Urnıgıp  lgir sen Mordar,
5215.  z peyliñnen taptın sen,
Han esigin bekitsen,
ızıl g liñ solğanı,
Han abırayın kemitpek,
Paymanıñnıñ tolğanı,
5220. Han aldına j r! – dedi, -
Ne ılsa da bahtınan,
Han aldında k r, - dedi,
Hannan kelgen os j llat,
Esi ketken Mordardı,
5225.  yle-p ylege aratpay,
Kepken ernin jalatpay,
Jağaға ollar saladı,
Moynına buğav şaladı,

- Kalender bakmadı.
Yıkılmasın diye devletim,
Gitmesin diye sıram,
Padişahın canı kalmadı.
-Cellatlar! – diye ağırđı,
-Ne emredersiniz, efendim? – deyip,
Koşup geldi cellatlar,
Hesen Han'ın huzuruna,
Hepsi el pençe durdu.
-Mordar denen muhafızı,
Alıp gelin! - diye buyurdu,
-Emredersiniz efendim! –deyip,
Y r y p gitti iki cellat.
Ay baltası elinde,
Kapının  n nde,
Duran bıyıklı Mordar'a,
Yetişip geldi cellatlar,
-İhtiyaç sahibini girdirmeyip,
Kapıyı kapattın sen,
S r n p  leceksin Mordar,
Kendi g nl nden buldun sen,
Han kapısına engel oldun,
Kızıl g l n soldu,
Han şanını zedelemek,
Vadenin dolmasıdır,
Han huzuruna y r ! – demiş,
Ne yapsa da bahtından,
Han huzurunda g r, - dedi,
Handan gelen iki cellat,
Aklı giden Mordar'ı,
 yle b yleye baktırmadan,
Kuru eyerini yalatmadan,
Yakasına ellerini attı,
Boynunu bağladılar.

- Erkine koymay süyrelep,
 5230. Hesen hannıñ aldına,
 Mordardı alıp baradı.
 Naymıt bolğan Mordarğa,
 Tiklenip bir qaradı.
 -Datqaşını jibermey,
 5235. Esikti nege japtıñ?! –dep,
 Mordardan han soradı.
 -Datqaşılar kelgende,
 Jibermey hannıñ aldına,
 Dervazanı bekitken,
 5240. Mordar degen senbiseñ?!
 Dervazanı aşñız,
 Ya bolmasa şırağım,
 Bizlerdiñ kelgenimizdi,
 Barıp hanğa aytñız, -
 5245. Degen müsépirlerdi,
 Han aldına jibermey,
 Yaki isin pitirmey,
 Keñ sarayğa kirgizbey,
 Bejireytip köziñdi,
 5250. Sup-sur etip jüziñdi,
 Baykap aytpay söziñdi,
 Artıq-aspay söz aytıp,
 Datqaşını muñaytıp,
 Halıqtı hannan qaşırğan,
 5255. Qanqorım Mordar senbiseñ?!
 Düzimdi jaylap otırğan,
 Köziñe qan toltırğan,
 Adam körse qutırğan,
 Ahmaq Mordar senbiseñ?!
 5260. Qariyalardı sıylamay,
 Hannan kevin qandırmay,
 Hürmetlemey ulıqtı,

- Zorla sürükleyip,
 Hesen Han'ın önüne,
 Mordar'ı alıp vardılar.
 Ümitsiz olan Mordar'a,
 Diklenip bir baktı.
 -Muhtacı göndermeden,
 Eşiği niye kapattın?! deyip,
 Mordar'dan han sordu.
 -Muhtaçlar geldiğinde,
 Göndermeyen hanın önüne,
 Kapıyı engelleyen,
 Mordar denen sen misin?!
 Kapıyı açınız,
 Ya da gözürüm,
 Bizlerin geldiğimizi,
 Varıp hana söyleyiniz, -
 Diyen misafirleri,
 Han huzuruna göndermeden,
 Veya işini bitirmeden,
 Koca saraya girdirmeden,
 Belertip gözünü,
 Bozartıp yüzünü,
 Dikkatlice seçmeyip sözünü,
 Üstün körü söz söyleyip,
 Muhtacı dertlendirip,
 Halkı handan kaçırın,
 Kana susamış Mordar sen misin?!
 Kırımı mekan tutup oturan,
 Gözüne kan dolduran,
 Adam görse kuduran,
 Ahmak Mordar sen misin?!
 Yaşlıları saymayıp,
 Handan gönlünü yapmayıp,
 Hürmetlemeden büyüğü,

- Han esigi jabıq dep,
 Ürkitken hannan halıqtı,
 5265. Urıp, sögip azaplap,
 Qalender menen şayıqtı,
 Hojalarğa qarğatqan,
 Qandarım Mordar senbiseñ?!
 Patşağa datın aytpağa,
 5270. Kelgen gérıp-qésardi,
 Jetim menen jesirdi,
 Han aldına keltirmey,
 Sonday bir adam keldi dep,
 Yaki hanğa bildirmey,
 5275. Arzağa kelgen halıqtan,
 Han esigin qorığan,
 Gézzap Mordar senbiseñ?!
 Patşa qalıp maydanda,
 Öz aldına han bolıp,
 5280. Azap-aqıret bergen soñ,
 Gérıp-qésar paqırlar,
 Ayağıña bas urğannıñ,
 Moynına buğav saldırgan,
 Buğavlı Mordar atangan,
 5285. Aqıl-huvşım aldırğan,
 Hésen hannıñ paşşabı,
 Sonday zor bolğan eken dep,
 Tariyhta at qaldırğan,
 Ağası Mordar senbiseñ?!
 5290. Körgen-bilgenleriñdi,
 Dérhal mağan ayt deymen,
 Ési bolsañ allaga,
 Iraydan tez qayt deymen,
 Irasıñdı aytpasañ,
 5295. Irayıñnan qaytpasañ,
 Aytpasañ iras söziñdi,

- Han eşiği yamuk diye,
 Ürküten handan halkı,
 Vurup, sövüp eziyet edip,
 Kalender ile şeyhi,
 Hocalara sövdüren,
 Kana susamış Mordar sen misin?!
 Padişaha ihtiyacını söylemeye,
 Gelen garip -yoksulu,
 Yetim ile öksüzü,
 Han önüne getirmeden,
 Şöyle bir adam geldi diye,
 Hana bildirmeden,
 Arza gelen halktan,
 Han eşiğini koruyan,
 Düzenbaz Mordar sen misin?!
 Padişah meydandayken,
 Kendi kendine han olup,
 Ahiret azabı verdikten sonra,
 Garip-yoksul fakirlere,
 Ayağına baş vuranın,
 Boynuna zincir taktıran,
 Zincirli Mordar diye namlanan,
 Aklını bilincini aldırın,
 Hesen Han'ın muhafızı,
 Böyle zorluymuş diye,
 Tarihte ad bırakan,
 Mordar sen misin?!
 Görüp-bildiklerini,
 Derhal bana söyle derim,
 Asi olursan Allah'a,
 Yanlıştan tez dön derim,
 Doğrusunu söylemezsen,
 Yanlışıñdan dönmezsen,
 Sözlemezsen doğru sözünü,

- Oyarman eki köziñdi,
 Dargâ tartıp öziñdi,
 Tarttırarman gürjige,
 5300. Ahmağ Mordar etiñdi,
 Janıñ barda Mordar sen,
 Anıñın kel deymen,
 Ağılıñ bolsa bétşeğar,
 Söz ménisin bil deymen.
 5305. Jan kerek bolsa öziñe,
 Durıs juvap ber deymen. –
 Degen vaқта Hésen han,
 Dêrvazaman Mordardıñ,
 Beti ketti qubarıp,
 5310. Sur jılanday bozarıp,
 Közi ketti naysaptıñ,
 Ottay bolıp qızarıp.
 Yaki til joğ, qulağ joğ,
 Qaldı tilsiz sazarıp.
 5315. Qorıqqanlığı sonşama,
 Bezgek bolğan adamday,
 Denesi ketti qaltırıp.
 Biraz vaqt ötken soñ,
 Qanı qaşıp betinen,
 5320. Qızıvı ketip etinen,
 Esin jıynap aladı,
 Jan-jadına qaradı,
 Qorşap turğan jéllatqa,
 Mordardıñ köz saladı.
 5325. Dêrvazanıñ aldında,
 Qalayınşa turğanın,
 Haña bayan qıladı.
 -Dêrvazanıñ aldında,
 Turğan Mordar men edim.
 5330. Datqağa kelgen adamdı,

- Oyarım iki gözünü,
 Dara asıp özünü,
 Çektiririm boğaya,
 Ahmak Mordar etini.
 Canın varken Mordar sen,
 Gerçeği söyle derim,
 Aklın varsa zalim,
 Söz manasını anla derim.
 Can gerekliyse özüne,
 Dürüst cevap ver derim. –
 Dediği vakit Hesen Han,
 Kapı bekçisi Mordar'ın,
 Yüzü gitti solup,
 Boz yılan gibi bozarıp,
 Gözü gitti caninin,
 Ateş gibi olup kızarıp.
 Dilsiz, kulaksız,
 Kaldı dilsiz yüzü donup.
 Korkmuşluğu o kadar ki,
 Sıtma olan adam gibi,
 Vücudu gitti titreyip.
 Biraz vakit geçtikten sonra,
 Kanı kaçıp yüzünden,
 Heyecanı gidip etinden,
 Aklını toplayıp aldı,
 Etrafına baktı,
 Hazır bekleyen cellada,
 Mordar göz aldı.
 Kapının önünde,
 Nasıl durduğunu,
 Hana beyan etti.
 -Kapının önünde,
 Duran Mordar ben idim.
 Arza gelen adamı,

- Han h eziretke jibermey,
 D ervazaĝa  ulıptı,
 Urgan Mordar men edim.
 Halıktı hannan  asırgan,
 5335. G ezzap Mordar men boldım.
  ontı  abırayımdı,
 Ullı hannan asırgan,
 Ahma  Mordar men boldım.
 Dat aşınıĝ n zerin,
 5340. Pat aĝa bermey jasırgan,
 Ba ıl Mordar men boldım.
 Sıylamadım ulıktı,
  erip penen  eserdi,
 Jetimler menen jesirge,
 5345. Ettim j nsiz zorlıktı,
 H ezirettiĝ aldına,
 S elemge kelgen  ariyaĝa,
 Berdim a ıret- orlıktı.
 D ervazanıĝ aldında,
 5350. Dat aĝa kelgen adamĝa,
 Jolbarıstay a ırıp,
 K şime  bden tolıktım,
 K zimdi  an  aplaĝan,
 A - aralar k rinbey,
 5355. Basıp kelse de aldımnan,
 Juvırıp  ttim s rinbey.
 Umtılĝanda aldımnan,
 Derya, teĝiz  ı sa da,
 Ke ip  ttim t rinbey.
 5360. Dat aĝa kelgen adamnan,
 Na a   anın t ksem de,
 J nsiz isler etsem de,
 J rdim halı  a bilinbey.
 Dat aĝa kelgen adamnan,

- Han hazretlerine g ndermeyip,
 Kapıya kulpu,
 Vuran Mordar ben idim.
 Halkı handan ka ıran,
 D zenbaz Mordar ben oldum.
 K c k itibarımı,
 Ulu handan d  uren,
 Ahmak Mordar ben oldum.
 Muhtacın ba ı ını,
 Padi aha vermeden gizleyen,
 Cimri Mordar ben oldum.
 Saymadım b y ĝ ,
 Garip ile yoksulu,
 Yetimler ile  ks ze,
 Ettim yersiz k t l ĝ ,
 Hazretlerinin  n ne,
 Selama gelen ihtiya,
 Verdim ahiret zorluĝunu.
 Kapının  n nde,
 İhtiyaca gelen adama,
 Kaplan gibi k kreyip,
 G c me iyice dolmu tum,
 G z m  kan kaplamı ,
 Ak-karalar g r nmeden,
 Basıp gelse de kar ımdan,
 Ko turup ge tim takılmadan,
 İlerlediĝimde  n mden,
 Derya, deniz  ıksa da,
 Ge ip gittim aldırmadan,
 İsteĝe gelen adamdan,
 Haksız yere kanını d ksem de,
 Yersiz i ler etsem de,
 Ya adım halka bilinmeden.
 İsteĝe gelen adamdan,

5365. Kaşa para alsam da,
 Jürdim avızğa ilinbey.
 Kara pulğa satқанman,
 Adamgerlik arımdı.
 Barlık sırdı jasırmay,
 5370. Ayttım sizge barımdı.
 Mazhabıñ patşahım,
 Tıñlap kör meniñ zarımdı.
 Keşirmeseñ günamdı,
 Körip turman patşahım,
 5375. Asatuğın darıñdı.
 Ne kılsañ da öziñ bil,
 Kelip turman aldıña,
 Ayağıña bas urıp.
 Etken barlık günamdı,
 5380. Öziñ épiv etpesen,
 Bir bélege jolıqtım.
 Ümitim bar Hesen han,
 Keşirer degen günamdı.
 Ayttım taqsır dadımdı,
 5385. Öziñ bil keşir, keşirme.
 Bir günalı bendeñiz,
 Aldıñızğa kelipti.
 Jarılqa, qarğa öziñ bil,
 Permanı küşli patşahım? –
 5390. Esitip bunu Hesen han,
 Otıradı oylanıp,
 Bir vaқта basın köterip,
 İyegin bir қағadı.
 Anlamadı jéllatlar,
 5395. Sol vaқtında Hesen han,
 Jıbrılatıp murtların,
 İşarat etip jéllatқа,
 Oñ iynine қарadı.

- Ne kadar para alsam da,
 Yaşadım ağza düşmeden.
 Kara pula satanım,
 Adamlık namusumu.
 Bütün sırrı saklamadan,
 Söyledim size varımı.
 İnanın padişahım,
 Dinleyip benim derdimi.
 Bağışlamasan günahımı,
 Görüyorum padişahım,
 Asacaksın darına,
 Ne yaparsan da kendin bilirsin,
 Geliyorum karşına,
 Ayağına baş vurup.
 Ettiğim bütün günahlarımı,
 Sen affetmezsen,
 Bir belaya denk geldim.
 Ümidim var Hesen Han,
 Bağışlar diye günahımı.
 Söyledim efendim arzumu,
 Sen bilirsin geçir, geçirme.
 Bir günahlı kulunuz,
 Önünüze gelmişti.
 Döv, söv kendin bil,
 Fermanı güçlü padişahım? –
 İşitip bunu Hesen Han,
 Oturdu düşünüp,
 Bir vakit başını kaldırıp,
 Çenesini bir dokundu.
 Anlamadı cellatlar,
 O vakitte Hesen Han,
 Oynatıp bıyıklarını,
 İşaret edip cellada,
 Sağ tarafa baktı.

- Bul vaktında jéllatlar,
 5400. Patşağa jaqın baradı,
 Mülqip turğan Mordardı,
 Zindanga aparıp saladı.
 Ğayıptan kelgen qalender,
 Patşanın édilligine,
 5405. Téjip-ğayran qaladı.
 Sol vaktında Hésen han,
 Ornınan örre turadı,
 Qalenderge qaradı,
 Janına jaqın baradı,
 5410. Basınan ötken islerin,
 Qısqaşa bayan etivge,
 Qalenderden Hésen han,
 İzajat sorap turadı.
- Bargama ğayıptan kelgen qalender,
 5415. Sizge sırlarımdı bayan éyleyin,
 Almadınız légen menen bersem zer,
 Ğeziynemde şubha bar ma, néyleyin.
- Horezmde édalatlı han edim,
 Ğériplerge ziyansız bir jan edim,
 5420. Halıqqa hızmet etip hadal nan jedim,
 Şubhası bar bolsa endi néyleyin.
- Paqırlardıñ qara pulın almadım,
 Néméremge hês bir nézer salmadım,
 Horezm halkına jaman bolmadım,
 5425. Endi halkım jaman dese néyleyin.
- Ğézzaplardı darğa asıp qıynadım,
 Étirapıma ulıqlardı jıynadım,
 Qariyalarga sarpay javıp sıyladım,

- Bu vakitte cellatlar,
 Padişaha yaklaştı.
 Uyuklayıp duran Mordar'ı,
 Zindana götürüp atmışlar.
 Gaipten gelen kalender,
 Padişahın adilligine,
 Acayip hayran kaldı.
 O vakitte Hesen Han,
 Yerinden doğruldu,
 Kalendere baktı,
 Yanına yaklaştı,
 Başından geçen işlerini,
 Kısaca beyan etmeye,
 Kalenderden Hesen Han,
 İcazet sordu:
- Sarayıma gaipten gelen kalender,
 Size sırlarımı beyan eyleyeyim,
 Almadınız leğen ile versem altın,
 Hazinemde şüphe var mı, neyleyim.
- Horezm'de adaletli han idim,
 Gariplere ziyansız bir can idim,
 Halka hizmet edip helal ekmek yedim,
 Şüphesi var ise şimdi neyleyim.
- Fakirlerin kara pulunu almadım,
 Harama hiç göz koymadım,
 Horezm halkına yaman olmadım,
 Şimdi halkım yaman dese neyleyim.
- Düzenbazları dara asıp işkence ettim,
 Etrafıma uluları topladım,
 Yaşlılara kaftan giydirdip saydım,

Sıylamadıñ dese endi néyleyin.

5430. Mañnayınan sıynap jetim-jesirdiñ,
Halınan qaradım gérip-kęserdiñ,
Üstine dür şaşıp ul-қız ösirdim,
Halıқ dür şaşpadıñ dese néyleyin.

Özi tiymegenge siré tiymedim,
5435. Biraқ duşpanğa basımdı iymedim,
Han bolsam da halıқtan ziyat kiymedim,
Halıқ ziyat kiydiñ dese néyleyin.

Bir haқtıñ jolına қoydım basımdı,
Savaş күni töгіp көzden jasımdı,
5440. Jigitlerge berdim nanım-asımdı,
Jigitler jemedim dese néyleyin.

Halayıққа berdim ası-nanımdı,
Savaş күni ayamadım janımdı,
Halıқ jaman көrse Hesen hanıñdı,
5445. Halıқ көzine mér көrinsem néyleyin.

Bul dünya degenniñ béri jalğandı,
Bul dünyadan kimler ölmey қалғandı,
Meniñ жүрегime otlay salғandı,
Zamzam sevip öşirmeseñ néyleyin.

5450. Biyday jep beyiştен şıққан һavaға,
Sonda da қудayım boldı pérvana,
Haқ jolın izlesem bolıp diyvana,
Diydar nesip, гаyip bolsa néyleyin.

Horezmde boldım şahlardıñ шаһı,
5455. Allanın tobıdur adamniñ bası,

Saymadın dese şimdi neyleyim.

Alnından sevip yetim ve öksüzün,
Halinden anladım garip ve yoksulun,
Üstüne inci saçıp oғul kız büyüttüm,
Halk inci saçmadın dese neyleyim.

Kendi deғmeyene asla deғmedim,
Fakat düşmana başımı eғmedim,
Han isem de halktan üstün giymedim,
Halk üstün giydin dese neyleyim.

Bir hakkın yoluna koydum başımı,
Savaş günü döküp gözden yaşımı,
Yiğitlere verdim ekmek-aşımı,
Yiğitler yemedim dese neyleyim.

Millete verdim ekmeğimi aşımı,
Savaş günü acımadım canımı,
Halk yaman görse Hesen Han'ını,
Halk gözüne kötü görünsem neyleyim.

Bu dünya denenin hepsi yalandı,
Bu dünyadan kimler ölmeyip kaldı,
Benim yüreğime ateşler salanı,
Zemzem serpip söndürmesem neyleyim.

Buğday yiyip cennetten çıkan havaya,
Gene de Tanrım oldu pervane,
Hak yolunu izlesem olup divane,
Didar nasip, gaip olsa neyleyim.

Horezm'de oldum şahların шаһı,
Allah'ın sürüsüdür adamın başı,

artayganda etip udayım esi,
Günam artıp esi bolsam néyleyin.

ah boldım, sağırdıñ haın jemedim,
Kim söz aytsa namaul söz demedim,
5460. atarımda aysı ahdan kem edim,
udayım kem ıldım dese néyleyin.

Lakabımdı sorap halıtan bilsen,
İnam alıp keteyin dep kelipseñ,
Pasaplar jibermedi dep külipseñ,
5465. Ha kevlimdi bilmey külseñ néyleyin.

Naymıt bolır Mordar héddeñ asıptı,
Ya bolmasa avıp géplet basıptı,
Yaki jansız ba dep jaman sasıptı,
Alla biyabıray ılsa néyleyin.

5470. Buyıran nérsendi izlep tabaman,
Hürmetleymen, jipek apan jabaman,
İnamımdı almasaız apaman,
Ta ölgene turmasaız néyleyin.

Körgensiz Mordardıñ berdim jzasın,
5475. Alarman halıa bergen ızasın,
éte ketsem jetkereyin tobasın,
Ha abil etpese men sor néyleyin.

étem bolsa keir ullı baba jan,
Bul dünyadan ketpeyin men biynıan,
5480. Dep aldıñda arzı aytar Hésen han,
Ölgenime sizge hürmet éyleyin.

ırık jigitlerine bolıp sararda,

İhtiyarlayınca edip Allah'ım asi,
Günahım artıp asi olsam neyleyim.

ah oldum, ocuun hakkını yemedim,
Kim söz sözlese makul deil demedim,
Dengimdeki hangi ahtan eksik idim,
Allah'ım eksik kıldım dese neyleyim.

Lakabımı sorup halktan öğrenirsin,
Hediye alıp gideyim diye gelmişsin,
Muhafızlar göndermedi diye gülersin,
Hak gönlümü bilmeden gülsen neyleyim.

Ümitsiz Mordar haddini aşmıştı,
Veya ihanet ile gaflet basmıştı,
Yoksa cansız mı diye yaman aşmıştı,
Allah ansız kılrsa neyleyim.

Buyrulan eyleri arayıp bulurum,
Hürmetlerim, ipek kaftan yaparım,
Hediyemi almazsanız dertlenirim,
Ta ölene dek durmazsanız neyleyim.

Görgüsüz Mordar'ın verdim cezasını,
Alırım halka verdii eziyetini,
Hata ettiysem ulatırayım tövbesini,
Hak kabul etmese ben dertli neyleyim.

Hatam varsa baıla ulu baba can,
Bu dünyadan gitmeyeyim ben günahlı,
Diye önünde arz söyler Hesen Han,
Ölünceye kadar size hürmet edeyim.

Kırk yiitlerine olup başı,

Ziyvar janım jür edi h zir Őikarda,
Bolsa k rer edik ullı b rgada,
5485. Bar bolsa keltirmey sizge n yleyin.

Jılavıńda bolsa Őahimardan,
T rt-bes k nnen kelip  alar Şikardan,
Bolsańız keń jay bereyin b rgadan,
Kelgenińse k tpeseńiz n yleyin.

5490. Altın tara  penen sa al tarańız,
Ustaz bolsań h r m Őkilge jarańız,
Kerek bolsa kelgenińse  arańız,
 aramasań jolıń bolsıń, n yleyin.

Sol va ları  alender,
5495. Bul s zlerdi esitip,
Hasanı  ol a aladı,
Belin bekkem Şaladı.
H sendeyin patŐanıń,
Bergen inamın almadı.

5500.  oy an sarpaylarına,
 alender n zer salmadı.
“Alla h v dep, ya men!” dep,
Jol a t sip  alender,
B der ketti baradı.

5505. A j rimniń  asında,
Bir b lent tav bar edi,
 ırık jigit penen Er Ziyvar,
Usı tavdıń basında,
 ulan atıp j r edi.

5510. “Alla h v!” degen  alender,
Tav a ja ın keledi,
 ırık jigit penen Er Ziyvar,
Usı tavda j rgenin,

Ziyvar canım gitti Şimdi ava,
Olsa g r rd k ulu sarayda,
Buradaysa getirmeyip size neyleyim.

 ınlayıverse Şah-i Mardan,
D rt-beş g ne d ner avdan,
 sterseniz geniş oda vereyim saraydan,
Gelene kadar beklemeseniz neyleyim.

Altın tarak ile sakal tarayınız,
 stad isen her m Őkile yarayınız,
Gerekirse gelene kadar bekleyiniz,
Beklemezsен yolun a ık olsun, neyleyim.

O vakitte kalender,
Bu s zleri işitip,
Asayı ele aldı,
Belini sıkıca ba ladı.
Hesen gibi padişahın,
Verdiği hediyyeyi almadı.
Koyduğu kaftanlarına,
Kalender g z atmadı.
“Allah h  diye, ya h ” diye,
Yola d Ő p kalender,
G zden kayboldu.

A j rim’in yanında,
Bir y ce dağ var idi,
Kırk yiğit ile Er Ziyvar,
Bu dağın başında,
Vahşi at avlayıp geziyordu.
“Allah h !” diyen kalender,
Dağa yaklaştı,
Kırk yiğit ile Er Ziyvar’ın,
Bu dağda olduğunu,

5515. Tavdıñ etek şetinde,
 Aqjürim şéhér betinde,
 Añ avlap bolsa Er Ziyvar,
 Usı joldan öter dep,
 Jolın tosıp jüredi.
5520. Sol jürgennen qalender,
 Jeti tün tamam ötedi.
 Qırık jigit penen Ziyvardıñ,
 Qulan avlap eline,
 Qaytar vaqtı jetedi.
5525. Segizinşi kün azanda,
 Éyne séske bolğanda,
 Qırık jigiti qasında,
 Tilla jıǵa basında,
 Polat qalkañ jamlıǵan,
5530. Jamalın körgen adamnıñ,
 İşleri ottay qamılǵan,
 Aq nayzası qolında,
 Kök tulparı astında,
 Génimler şıqsa aldınan,
5535. Jan almaqtıñ qastında.
 Kök tulpardı oynatıp,
 Polat suvlıq şaynatıp,
 Duşpannıñ işin qaynatıp,
 Jüzlerin gül-gül jaynatıp,
5540. Qalender turǵan jerlerge,
 Er Ziyvar jetip keledi.
 Temir hasa qolında,
 Özi haqtıñ jolında,
 Basında bar séllesi,
5545. Üstinde bar méllesi,
 Saqalı túsken beline.
 Temir hasa tayanıp,

- Kalender iyi anladı.
 Daǵın etek kenarında,
 Aqjürim şehrinin karşısında,
 Avlanıyor ise Er Ziyvar,
 Şu yoldan geçer diye,
 Yolunu bekliyordu.
- O bekleyişinden kalenderin,
 Yedi gün geçti.
 Kırk yiğit ile Er Ziyvar'ın,
 Vahşi at avlayıp eline,
 Dönüş vakit geldi.
- Sekizinci gün sabahta,
 Seher vakti olduğunda,
 Kırk yiğidi yanında,
 Altın miğfer başında,
 Çelik kalkan kuşanmış,
 Cemalini gören adamın,
 İçleri ateş gibi yanmış,
 Ak mızrağı elinde,
 Gök tulparı altında,
 Düşmanlar çıksa önünden,
 Can almanın kastında.
- Gök tulparı oynatıp,
 Çelik suluk çiğnetip,
 Düşmanın içini kaynatıp,
 Yüzlerini gül gül parlatıp,
 Kalenderin olduğu yere,
 Er Ziyvar ulaştı.
 Demir asa elinde,
 Kendi hakkın yolunda,
 Başında var takkesi,
 Üstünde var hırkası,
 Sakalı düşmüş beline.
 Demir asaya dayanıp,

- Jan balam dep ayanıp,
Turgan éjep qariyanı,
5550. Ziyvar batır köredi.
Balanıñ qılğan isine,
Qalender hayran qaladı,
Balğa keveli toladı,
Sınağan jerden şıqqan soñ,
5555. Vaqtı şandan boladı.
Édep penen qalender,
Bir neşe mısıl keltirip,
Éliylik penen bildirip,
Ziyvarğa qarap tolgadı.
5560. -Ziyvar balam Hesen hannıñ évladı,
Devlet himmet balam sağan münésip,
Siz bolsañız Hesen hannıñ savlatı,
Siz ekensiz altın tahqa münésip.
- Zer kekiliñ bul qéddiñe jarasar,
5565. Körgen adam jamalıña qarasar,
Periyzatlar aşıq bolıp talasar,
Siz ekensiz periyzatqa münésip.
- Liypasın jarasar qéddi béstiñe,
Kök savıtıñ jarasadı üstine,
5570. Qarağay saplı nayza balam déstine,
Alıp jürsen jaraqlarıñ münésip.
- Kök tulparıñ jarasadı astıñda,
Eger ganim kele goysa qastıñda,
Balam kemisiñ joq teñi-tusiñda,
5575. Ne islesen balam béri münésip.
- Atan senin édalatlı Hesen han,

- Can evladım diye acınıp,
Duran güzel ihtiyarı,
Ziyvar bahadır gördü.
Çocuğun ettiği işine,
Kalender hayran kaldı,
Çocuğa gönlü doldu,
Sınandığı yerden çıktıktan sonra,
Vakti hoş oldu.
Edep ile kalender,
Birkaç örnek verip,
Velilik ile bildirip,
Ziyvar'a doğru seslendi.
- Ziyvar oğlum Hesen Han'ın evladı,
Devlet himmet oğlum sana münasip,
Siz iseniz Hesen Han'ın bereketi,
Siz imişsiniz altın tahta münasip.
- Süslü kakhülün bu tavrına yakışır,
Gören adam cemaline bakışır,
Peri kızları aşık olup bayılır,
Siz imişsiniz peri kızına münasip.
- Giysin yakışır uzun boyuna,
Gök zırhın yakışır üstüne,
Çam saplı mızrak oğlum eline,
Alıp gitsen silahların münasip.
- Gök tulparın yakışır altına,
Eğer düşman gelirse yanına,
Oğlum eksiğin yok yanlarında,
Ne yapsan da oğlum hepsi münasip.
- Atan senin adaletli Hesen Han,

Ataŋnan da usniŋ b elent Ziyvar jan,
Bul s zim yaki inanba yaki inan,
Heş adam k rmedim sizge m n s p.

5580. Balam, kerek emes maŋan amarıŋ,
Maŋan kerek edi seniŋ diydariŋ,
alenderiŋ bolsın balam niŋariŋ,
K nnen k rikli g zzal saŋan m n s p.

Balam, zerli altın jıŋa basında,
5585. Sayran etsen ırık jigittiŋ asında,
Narday k ŝke tolŋan on bes jasıŋda,
Sallanŋan servinaz sizge m n s p.

Atınan jerge t sedi,
Astındaŋı tulparın,
5590. Bir jigitke uslatıp,
 dep penen Er Ziyvar,
Asaallı ariyanıŋ,
Tap aldına keledi.
H rmet penen m rt bala,

5595. K p jasaŋan ariyaŋa,
 zzetlep s lem beredi.
 yman j zli alender,
S lemin  lik aladı,
Belindegi amarın,

5600. Aldına şeşip oyadı,
-Ata, sizge savŋa, -dep,
Jup ulan j ne beredi.
Jaŋaların taŋılap,
Zer menen jaŋsı torlatan,

5605. Her  njirine bes-besten,
Altın gubba ornatan.
Sarı d ri şekpenin,

Atandan da h sn n y ce Ziyvar can,
Bu s z me ister inan ister inanma,
Hi kimseyi g rmedim size m n s p.

Oŋlum, gerek deŝil bana kemerin,
Bana gereken senin did rın,
Kalenderin olsun oŋlum niŋ rın,
G nden g rkemli g zel sana m n s p.

Oŋlum, s sl  altın miŝfer başında,
Seyran etsen kırk yiŝidin yanında,
N r gibi g ce dolmuŝsun on beş yaşında,
Sallanan servinaz size m n s p.

Atından yere indi,
Altındaki tulparını,
Bir yiŝide tutturup,
Edep ile Er Ziyvar,
Aksakallı ihtiya rın,
Tam  n ne geldi.
H rmet ile mert ocuk,
ok yaşamış ihtiya rı,
 zzetleyip selam verdi.
 man y zli kalender,
Selamını hemen aldı,
Belindeki kemerini,
 n ne  z p koydu,
-Ata, size hediye, - deyip,
 ki vahşi at daha verdi.
Yakalarını ekletip,
S s ile iyi  r lm ŝ,
Her yakasına beŝer-beŝer,
Altın tel dikilmiŝ,
Sarı deri kaftanını,

- Oñ iyninen şeşedi,
-Bizden sizge savğa, - dep,
5610. Qalenderge beredi.
- Sonda qalender Ziyvarğa qarap ne
deydi:
- Jigitlikte süygeniñdi almasañ,
Aq moyınğa bilegiñdi salmasañ,
Aq betinen juptan posa almasañ,
Jaraspaydı jigitlikke münésip.
5615. Qalendermen gezdim balam jaħandı,
Bir şeħerde kördim maħitabandı,
Biz bilemiz balam jaqsı-jamandı,
Şamşıqamar eken sizge münésip.
- Ol periniñ jüzlerinen nur tamar,
5620. Lébinen sorğanniñ miyiri qanar,
Körmegen aşıklıq otına janar,
Maħitaban diydar sizge münésip.
- Qarağanda şugıla şaşar közinen,
Dértke dava posa alsañ jüzinen,
5625. Véde berse ölmey taymas sözinen,
Bir sözli periyzat sizge münésip.
- Ziyvar balam öziñ patşazadasañ,
Érmanlısañ ol perini almasañ,
Mıñ jasaysañ keseiñe şıdasañ,
5630. Kütip janıv emes sizge münésip.
- Otıraman deseñ éne altın tah,
Qız alaman deseñ éne dévlet-bah,

- Sağ yanından çıkardı,
-Bizden size hediye, - deyip,
Kalendere verdi.
- Bunun üzerine kalender Ziyvar'a doğru
ne dedi:
- Yiğitlikte sevdiğini almazsan,
Ak boynuna bileğini salmazsan,
Ak yüzünden iki kez öpemezsen,
Yakışmaz yiğitliğe münasip.
- Kalenderim gezdim oğlum cihanı,
Bir şehirde gördüm ay yüzlüyü,
Biz biliriz oğlum iyiyi kötüyü,
Ay ışığı imiş size münasip.
- O perinin yüzlerinden nur damlar,
Dudağından öpenin gönlü doyar,
Görmeyen aşıklık ateşinde yanar,
Ay yüzlü güzel size münasip.
- Baktığında şule saçar gözünden,
Derde deva öpersen yüzünden,
Söz verse ölmeden dönmez sözünden,
Bir sözlü peri kızı size münasip.
- Ziyvar oğlum sen padişahzadesin,
Dertlisin o periyi almazsan,
Bin yaşarsın hastalığına dayanırsan,
Yanıp durmak değil size münasip.
- Otururum dersen işte altın taht,
Kız alırım dersen işte devlet-baht,

Nege kerek jigitlikte jüriv tağ,
Soday juptı balam sizge münésip.

5635. Tınlamasañ ƙalenderdiñ sözlerin,
Tasa bolıp joğaltƙan soñ közlerin,
Bul jağandan tabalmassañ özlerin,
Ƙalender emes balam sizge münésip.

Men ketken soñ tabanıñdı tozdırma,
5640. Vayran etip ƙalañızdı buzdırma,
Birağ ol perige jat ƙol sozdırma,
Ol periyzat balam sizge münésip.

Periniñ mékénın bayan eteyin,
Bayan etpey balam sizge neteyin,
5645. Ƙuda ƙossa mağsetiñe jeteyin,
Körgendi bildiriv bizge münésip.

Aytsam ol periniñ ƙaslı zatını,
Aynajamal derler onıñ atını,
Barsañ körersenñiz inabatındı,
5650. Nesip bolıp alsañ sizge münésip.

Talvas etsenñ attıñ jalın öreseñ,
Héves etsenñ ol perini körerseñ,
Eger jeñip alsañ dévran sürerseñ,
Peri ƙızı şağ ulına münésip.

5655. Ƙalenderdiñ sözi usı tıñlasañ,
Bérin aytım söz ménisin añlasañ,
Iğtiyarıñ sözdi bérjay ƙılmasañ,
Sözdi tamam etiv bizge münésip. -

Dediğağı ƙalender,

Neye gerek yiğitlikte oturmaya taht,
Böyle evlilik oğlum size münasip.

Dinlemezsен kalenderin sözlerini,
Kaçırıp kaybettikten sonra gözlerini,
Bu cihandan bulamazsın kendilerini,
Kalender değıl oğlum size münasip.

Ben gittikten sonra tozu dumana katma,
Viran edip şehrinizi bozdurma,
Fakat o periye yad el uzattırma,
O peri kızı oğlum size münasip.

Perinin mekanını beyan edeyim,
Beyan etmeyip oğlum size ne edeyim,
Tanrı kavuştursa düğününe geleyim,
Gördüğünü bildirmek bize münasip.

Söylesem o perinin kim olduğunu,
Aynajamal derler onun adına,
Varırsanız görürsünüz terbiyesini,
Nasip olup alırsanız size münasip.

Arzu etsen atın yelesini örersin,
Heves etsen o periyi görürsün,
Eğer yenebilirsen devran sürersin,
Peri kızı şağ oğluna münasip.

Kalenderin sözü bu dinlersen,
Hepsini söyledim söz manasını anlarsan,
İhtiyarın sözünü yerine getirmezsен,
Sözü bitirmek bize münasip. -

Dediğinde kalender,

5660. Eldi gezgen sémender,
Söz tınlağan Ziyvardıñ,
Ġayıp boldı közinen.
Akıllı edi Er Ziyvar,
Ġér türlü méni añladı,
5665. Ġalenderdiñ sözinen.
Aqşa beti qubarıp,
Ġanı qaştı jüzinen,
Deneleri türşigip,
Nurı qaştı közinen.
5670. Biyhuş bolıp jıǵıldı,
Er Ziyvar ketip özinen.
Ġasındaǵı qırıq jigit,
Biyhuş bolğan Ziyvardıñ,
Barıp basın süyedi.
5675. Kök atına mindirip,
Aq jürimge jönedi,
Namazliger vaqtında,
Şeherge jetip keledi.
Ziyvarga bir is bolğanın,
5680. Patşa boljap biledi.
Anası bolğan Aqjulqun,
-Ġaǵıngandı balañ, -dep, -
Uşıngandı balam, - dep, -
Közikkendi qozım, - dep,
5685. Sergizdan bolıp jıladı.
Köziniñ jasın buladı.
Jalgızı ünsiz qalğan soñ,
“Élle qanday boldı, - dep, -
Bir is bolsa usıdan,
5690. Ġamga kevil toldı, - dep, -
Jalgızımnan ayrılısam,
Tuyağımnan mayrılısam,
Ġanatımnan qayrılısam,

- Eli gezen semender,
Söz dinleyen Ziyvar’ın,
Kayboldu gözünden.
Akıllı idi Er Ziyvar,
Her türlü mana anladı,
Kalenderin sözünden.
Akça yüzü solup,
Kanı kaçtı yüzünden,
Vücudu titreyip,
Nuru kaçtı gözünden.
Kendinden geçip yıkıldı,
Er Ziyvar gidip özünden.
Yanıdaki kırk yiğit,
Kendinden geçen Ziyvar’ın,
Varıp başını okşadı.
Gök atına bindirip,
Akjürim’e yöneldi,
İkindi vaktinde,
Şehre yetişip geldi.
Ziyvar’a bir iş olduğunu,
Padişah hemen anladı.
Anası olan Akjulkun,
-Hastalandı oğlun, - deyip,
Ateşlendi oğlum, - deyip,
Nazarlandı kuzum, - deyip,
Derde düşüp aǵladı.
Gözünün yaşını akıttı,
Biriciği sessiz kaldıktan sonra,
“Acaba nasıl oldu, - deyip, -
Bir iş olsa bundan,
Gama gönül doldu, - deyip, -
Biriciğimden ayrılırsam,
Bacağımnan kırılısam,
Kanağımnan ayrılırsam,

5695. Şanşıv tiydi etine,
 Tınıp eki közleri,
 Sup-sur bolıp jüzleri,
 Biyhuş bolıp kuladı.
 Yarım mezigil ötken soñ,
 5700. Aqjulkun muñlı anası,
 Biysara garip balası,
 Aradan üş kün ötkende,
 Biyhuş bolğan Er Ziyvar,
 Huvşına zorğa keledi.
 5705. “Jalgızım qarar közim, - dep, -
 Avzımdağı sözim,” dep,
 Biyhuş jaqtan Ziyvarğa,
 Köp pervana boladı.
 Qumalaq tartқан paldaman,
 5710. Kitap aşқан qorrapaz,
 Zikir salğan porқанlar,
 Jin şaqırğan hojalar,
 Duva bergiş mollalar,
 Pétiyagöy iyşanlar,
 5715. Qolın jayğan şayıqlar,
 El gezip jürgen qalender,
 Nézir alğan diyvana,
 Mékénı joq biygana,
 Tamır uslağan tévipler,
 5720. Béri keldi jıynalıp,
 Patşağa jaqın adamlar,
 Ziyvardıñ avırğanına,
 Küté qattı qıynalıp,
 Kevil aytқан adamlar,
 5725. Sarpay alıp patşadan,
 Atır köbi sıylanıp,
 -Baqtır, - deydi, - tévipler,

- Kızıl gülüm soldu,” deyip,
 Mızrak değıdi etine,
 Dalıp iki gözleri,
 Sapsarı olup yüzleri,
 Kendinden geqip yığıldı.
 Biraz vakit geçtikten sonra,
 Aqjulkun dertli anası,
 Biçare garip evladı,
 Aradan üç gün geçtiğinde,
 Kendinden geçen Er Ziyvar,
 Kendine zorla geldi.
 “Biriciğim görür gözüm, - deyip, -
 Ağızımdaki sözüüm,” deyip,
 Baygın yatan Ziyvar’a,
 Pervane oldu.
 Fal bakan falcı,
 Kitap açan hokkabaz,
 Zikir çeken kerametliler,
 Cin çağırın hocalar,
 Dua veren mollalar,
 Fatihacı mürşitler,
 Elini açan şeyhler,
 El gezip yaşayan kalender,
 Sadaka alan divane,
 Mekansız garip,
 Şifacı tabipler,
 Hepsi geldi toplanıp,
 Padişaha yakın adamlar,
 Ziyvar’ın hastalığına,
 Çok üzülüp,
 İçindekini söylemiş adamlar,
 Hediye alıp padişahant,
 Hürmetlenmiş çoğu,
 -Baktır, - dedi, - tabipler,

- Çaktır, - deydi, - hojalar,
 -Okıt, - deydi, - porğanlar,
 5730. -Duva al, - deydi, - mollalar,
 -Pétiya al, - deydi iyşanlar,
 -Évliyege aparıp,
 Tünet, - deydi şayıqlar,
 -Nézir ber, - deydi diyvana,
 5735. -Olay, - deydi masayıq,
 -Bulay, - deydi évliye,
 Jıynalğan halıq, halayıq,
 Keseline Ziyvardıñ,
 Hış bir emin tappadı,
 5740. Ornınan turıp qalender,
 -Bériñ de emin tappadıñ,
 Mért kevlene jaşpadıñ,
 Ziyvardı özim bağaman,
 Jin-peri eger jabıssa,
 5745. Peşim menen qağaman,
 Sizler emin tappasañ,
 Özim emin tabaman,
 Ziyvar jandı mağan ber,
 Tartpasa eger qara jer,
 5750. Keselin özim emleymen,
 Ziyvardı mağan ber deymen, -
 Dep davrıq saladı.
 Sol vaqtında Ziyvardıñ,
 Keseli de kıstadı.
 5755. Jaqın barıp qalender,
 Tamırın tez usladı.
 -Havlıqpañlar, havlıqpañ,
 Söz joq jerde davrıqpañ,
 Uslap kördim tamırın,
 5760. Keseli qattı ketipti,
 Ziyvar janga keseldiñ,

- Kaktır, - dedi, - hocalar,
 -Okut, - dedi, - kerametliler,
 -Dua al, -dedi, - mollalar,
 -Fatiha al, - dedi, - mürşitler,
 -Evliyaya götürüp,
 Okut, - dedi, şeyhler,
 -Sadaka ver, - dedi, - divane,
 -Öyle, - dedi ulular,
 -Böyle, - dedi evliya,
 Toplanan halk, topluluk,
 Hastalığına Ziyvar'ın,
 Hiçbir ilaç bulamadı,
 Yerinden kalkıp kalender,
 -Hiçbiriniz ilacını bulamadınız,
 Mert gönlüne yakışmadınız,
 Ziyvar'a ben bakarım,
 Cin-peri eğer girmişse,
 Peşimden çıkartırım,
 Sizler ilacını bulamazsanız,
 Kendim ilacını bulurum,
 Ziyvar canı bana ver,
 Çekmezse de kara yer,
 Hastalığını ben iyileştiririm,
 Ziyvar'ı bana ver derim, -
 Deyip bağırdı.
 O vakitte Ziyvar'ın,
 Hastalığı da sıkıştırdı.
 Yaklaşıp kalender,
 Damarını hemen tuttu.
 -Korkmuyorum, korkmuyorum,
 Söz olmayan yerde çığlığım,
 Tutup gördüm damarını,
 Hastalığı iyice ilerlemiş.
 Ziyvar cana hastalığın,

- Hazarı jaman ötipti,
Ötkenligin sonnan bil,
Çattılığı keseldiñ,
5765. Jüregine tüsipti,
Zardabı keseldiñ,
Jüregine jaman tiyipti.
Tezirek em etpesen,
Keseli çattı pisipti,
5770. Emi onıñ ne desen,
Aytayın emin ayt desen,
Keseli çursın neteyin,
Emin izlep tappasañ,
Balañ zaya boladı,
5775. Çızıl gülün soladı,
Ket desen tezirek keteyin,
Şikardan balañ çaytkanda,
At üstinde balanı,
Çutırğan çanşık çavıptı,
5780. Keseldi balañ patşahım,
Dérbent jolda tavıptı.
Édalatlı Hésen han,
Kerek bolsa Ziyvar jan,
Ziyvardı çapқан çanşıqtı,
5785. Öziñ izlep tappasañ,
Özim izlep tabaman.
Balañdı çapқан ol çanşık,
Boladı Ğohibulırda,
Dév bolmasa ol tavğa,
5790. Baralmaydı adamzat.
Sebebi Ğohibulırđıñ,
Barlığı peri jaylaydı.
Eger barsa adamzat,
Bént etip tasқа baylaydı.
5795. Çiyamet çayım bolğanşa,

- Sıkıntısı yaman geçmiş,
Geçtiğini buradan anla,
Sertliğı hastalığın,
Yüregine inmiş,
Sertliğı hastalığın,
Yüregine yaman değmiş.
Tezce emlemezsен,
Hastalığı iyice yayılır,
Emi onun ne dersен,
Söyleyeyim çaresini söyle dersен,
Hastalığı kurusun ne edeyim,
İlacı arayıp bulmazsan,
Evladın zayı olur,
Kızıl gülün solar,
Git dersен tezce gideyim,
Avdan oğlun döndüğünde,
At üstünde çocuğı,
Kudurmuş kancık yakalamış,
Hastalığı oğlun padişahım,
Dar yolda kapmış.
Adaletli Hesen Han,
Gerekiyor ise Ziyvar can,
Ziyvar'ı ısırان kancığı,
Sen arayıp bulmazsan,
Ben arayıp bulurum.
Oğlunu ısırان o kancık,
Yaşar Gohibulır'da,
Dev olmasa o dağa,
Varamaz ademoğlu.
Sebebi Gohibulır'ın,
Tamamını peri sarmış.
Eğer varırsa ademoğlu,
Köle edip taşa bağlarlar.
Kıyamet kopana kadar,

- Bént bolıp tavda turadı,
 Bir barsa ol tavlarga,
 Duvağan molla baradı.
 Mollalar da barmasa,
 5800. Ƙollarınan kelmese,
 Onda Ziyvar baradı.
 Ƙutırğan ol ƘanşıƘtı,
 Ziyvar tavıp aladı.
 Tutıp alıp basına,
 5805. AƘırzaman saladı.
 Ol ƘanşıƘtı öltirip,
 Ménisine keltirip,
 Ökpesi menen jüregin,
 Julıp ğana aladı.
 5810. Alıp barıp jıllılay,
 SuvıƘ suvğa saladı,
 Ƙayta-Ƙayta juvadı,
 Ébden taza Ƙıladı,
 Seksevildiñ otına,
 5815. Alıp barıp saladı.
 ŞoƘƘa ébden pisirip,
 Söytip sürtip küllerin,
 Jep ğana toyıp aladı.
 Bunnan keyin Ziyvardıñ,
 5820. Keseli tévir boladı.
 Dedidağı Ƙalender,
 Hésen han menen JulƘunnıñ,
 Közinen ğayıp boladı.
 Eki birdey muñlınıñ,
 5825. İşleri ğamğa toladı,
 Ƙarasınday köziniñ,
 Em bolğan soñ dértine,
 Eki birdey sorlınıñ,
 AƘşa jüzi soladı.

Köle olup dağda kalırmış,
 Varsa varsa o dağlara,
 Duacı molla varır.
 Mollalar da varamazsa,
 Ellerinden gelmezse,
 O zaman Ziyvar varır.
 Kudurmuş o kancığı,
 Ziyvar bulabilir.
 Yakalayıp başına,
 Ahir zaman salar.
 O kancığı öldürüp,
 Tutup getirip,
 Öfkesi ile yüreğini,
 Söker alır.
 Alıp varıp iyice,
 Soğuk suya sokar,
 Tekrar tekrar yıkar,
 İyice temizler,
 Saksaulun^{vi} ateşine,
 Alıp koyar.
 Korda iyice pişirip,
 Sonunda sürtüp küllerini,
 Yiyip de doyar.
 Bundan sonra Ziyvar'ın,
 Hastalığı iyileşir.”
 Dediğinde kalender,
 Hesen Han ile Julkun'un,
 Gözünden kaybolur.
 İki dertlinin,
 İçleri gamla dolar,
 Karası gibi gözlerinin,
 Çare olduktan sonra derdine,
 İki dertlinin,
 Ak yüzleri soldu.

5830. Sonıñ menen aradan,
 Bir neşşe künler ötedi.
 Bir künleri Er Ziyvar,
 Huvşına keledi.
 Aşıklıktan Er jigit,
5835. Işkıısına tüsedı.
 Aşıklıqtıñ dértinen,
 Künnen-künge jüdedı.
 Aynajamaldıñ ışkıısı,
 Jannan jaman ötedı.
5840. Hoş kıılıklı gözzaldıñ,
 Işkı tüsip yadına,
 Esnep közin süzedı.
 Kızdı izlep ketivge,
 Er Ziyvar kédđin düzedı.
5845. Aq otavda ilivli,
 Hasıł kámqa kiyimin,
 Kiyip jigit gezendi,
 İzlevge Aynajamaldı,
 Er Ziyvar jaqsı bezendi.
5850. Altınnan kás oyılğan,
 Aq hayvanga kóyılğan,
 Er-turmanın aladı,
 Kök tulpar turğan tebilge,
 Er Ziyvar jetip baradı.
5855. Oynap turğan tulpardıñ,
 Arkasın jaqsı sıpırıp,
 Mañlayınan uvkalap,
 Zer menen nağıs salınğan,
 Aq terlikti aladı,
5860. Arkasına saladı.
 Kuyıskanı kuyma altın,
 Tebingisi terme altın,
 Üzengisi üzbe altın,

- Bunun ile aradan,
 Birkaç gün geçti.
 Bir gün Er Ziyvar,
 Kendine geldi.
 Aşıklıktan er yiğit,
 Aşkına düştü.
 Aşıklığın derdinden,
 Günden güne zayıfladı.
 Aynajamal'ın aşkı,
 Candan yaman geçti.
 Hoş görünüşlü güzelin,
 Aşkı düşüp yadına,
 Düşünüp gözünü süzdü.
 Kızı aramaya gitmek için,
 Er Ziyvar süslendi.
 Ak otağda asılı,
 Özel ipek giysisini,
 Giyip yiğit özendi,
 Aramaya Aynajamal'ı,
 Er Ziyvar güzelce bezendi.
 Altından has oyulmuş,
 Ak hayvana koyulan,
 Eyerini aldı,
 Gök tulparın durduğı ahıra,
 Er Ziyvar geldi.
 Oynayıp duran tulparın,
 Sırtını güzelce sıvazlayıp,
 Alnından okşayıp,
 Altın ile süslenmiş,
 Ak terliğı aldı,
 Sırtına attı.
 Eyer altlığı döküm altın,
 Deri astarı dökme altın,
 Üzengisi kancası altın,

- Ağ başlı erdiñ béri altın,
 5865. Artqı qası som altın,
 Aldıñğı qası quyma altın,
 Aq terliktiñ üstine,
 Altın erdi saladı.
 Örme-örme tav kelse,
 5870. Tav örmelep şıqqanda,
 Er artına keter dep,
 Attı mayıp eter dep,
 Qayıpaytuğın güdardan,
 Juptan ayl şaladı.
 5875. Terme-terme tav kelse,
 At termelep tuskende,
 Er aldına keter dep,
 Alğı gubba qoyılğan,
 Hér gubbanıñ béntleri,
 5880. Altın menen oyılğan,
 Jup quyısқан saladı.
 Peşanasın berkillep,
 Marjan menen gürkillep,
 Kök tulpardı quntıyıp,
 5885. Quyrığın tiyip şuntıyıp,
 Jalın tartıp sımpıyıp,
 Tulpardı jolğa düzedi.
 Bödene közli kök savıt,
 Ölse bolar kepin dep,
 5890. Oñ iyninen kiyedi,
 Qınapqa salsa qılt etken,
 Suvırp alsa jilt etken,
 Qéhelense tas kesken,
 İspağandı almasın,
 5895. İşinen belge şaladı.
 Qarağay saplı aq nayza,
 Oñ qolına aladı.

- Ak başlı eyerin tamamı altın,
 Arka yanı som altın,
 Ön yanı dökme altın,
 Ak terliğin üstüne,
 Altın eyeri attı.
 Tepe tepe dağ gelse,
 Dağ tırmanıp çıkarken,
 Eyer arkaya gider diye,
 Atı gevşetir diye,
 Kaymayan deriden,
 Yumuşak kemer taktı.
 Tepe tepe dağ gelse,
 At tırmanıp inerken,
 Eyer önüne gider diye,
 Öne astar koyulan,
 Her astarın delikleri,
 Altın ile oyulmuş,
 Yumuşak altlık attı.
 Kısmetini sıkıştırıp,
 Mercan ile süsleyip,
 Gök tulparı çalıştırıp,
 Oturtup kuyruğunu örüp,
 Yularını çekip, eksiksiz,
 Tulparı yola hazırladı.
 Bıldırcın gözlü gök zırh,
 Ölüsem olur kefen diye,
 Sağ yanından giydi,
 Kınına koysa oynamayan,
 Çekip alsa ışıldayan,
 Öfkelense taş kesen,
 İsfahan kılıcını,
 İçinden beline taktı.
 Çam saplı ak mızrağı,
 Sağ eline aldı.

- Buvırķanıp, pursanıp,
Muzday temir ķursanıp,
5900. Mındı tulpardıñ beline,
Bala pėrvaz éyledi,
Zernıgardıñ eline.
Şar aynası jaltırıp,
Ķuyķası ķaltırıp,
5905. Zernıgargā barmāģa,
Atasınan juvap almaģa,
Er Zıyvar jetıp keledi.
At üstınde ķuntıyıp,
Ķıyatırģan balasın,
5910. Hėsen han kėredi.
Atasına Zıyvar jan,
İyılıp sélem beredi.
Balanıñ bergen sélemin,
Atası élik aladı,
5915. Sum habardıñ bolģanın,
Hėsen han oylap biledi.
-Jalgızımnıñ saparı,
Ķayda eken bileyin, -
Dep atası Zıyvarģa,
5920. Til ķatıp sóyledi.
-Astıña oynatıp tulpar minipseñ,
Jıgerbentim, ķayda sapar éyledıñ,
Üstıñe jaynatıp savıt kıyipseñ,
Janım, ķay şeħerge sapar éyledıñ?
5925. Ķaraģay saplı nayza alıp ķolıña,
Ķaramassañ balam oñı-solına,
Ķayrılmay barasañ balam jolıña,
Ķay ellerge balam sapar éyledıñ?

- Gıyınıp, hazırlanıp,
Buz gibi demir kuşanıp,
Bindi tulparın beline,
Çocuk kanatlandı,
Zernıgar'ın eline.
Dört bir yanı çarpıp,
Kafa derisi titreyip,
Zernıgar'a varmaya,
Atasından cevap almaya,
Er Zıyvar yetıp geldi.
At üstünde eğilip,
Gelen evladını,
Hesen Han gördü.
Atasına Zıyvar can,
Eğilip selam verdi.
Çocuģun verdiģi selamı,
Atası hemen aldı.
Kötü haberin olduģunu,
Hesen Han anladı.
-Biriciģimin seferi,
Nereye acaba bileyim, -
Deyip atası Zıyvar'a,
Öģütleyip sóyledi.
-Altına oynatıp tulpar binmişsin,
Ciğer parem, nereye sefer eyledin,
Üstüne parlatıp zırh giymişsin,
Canım, hangi şeħre sefer eyledin?
Çam saplı mızrak alıp eline,
Bakmazsın oğlum sağına-soluna,
Dönmeden varasın balam yoluna,
Hangi ellere oğlum sefer eyledin?

Savıtların jarasadı boyıña,
5930. Kim tüsedı balam bağı kuvıña,
Qanday éndıyşeler tüsti oyıña,
Janım balam, qayda sapar éyledıñ?

Kök tulparın güvler suvlıgın basıp,
Sen ketersen tavidan-tavlarğa asıp,
5935. Atañ-anan jılar bunda jılasıp,
Külip balam qayda sapar éyledıñ?

Bizge jaman jalğız, perzenttiñ dağı,
Sen bolarsañ közdiñ qarası-ağı,
Sen ketsen sarğayar atan siyağı,
5940. Tende janım, qayda sapar éyledıñ?

Ziyvar balam, batırılıqtan miniñ joq,
Gevir menen savaş ettiñ, kemiñ joq,
Alda ağan, ya keyniñde iniñ joq,
Jalğızım, qay jurta javlan sapar éyledıñ?

5945. Jarasadı attın jalıñ tarasañ,
Qehérlenseñ taslardı qağ jarasañ,
Jalğızım, zarlatıp qaysa barasañ,
Kimniñ qalasına sapar éyledıñ?

Tiri ğayıp bolsa mömin balası,
5950. Anasınıñ kökke jeter nalası,
Maşuğınız qanday hannıñ balası,
Körpe qozım, qayda sapar éyledıñ?

Tavda jortıp tarqatarsañ şeriñdi,
Maydanda tögersen mañlay teriñdi,
5955. Bayan éyle balam barar jeriñdi,
Maşsetiñ ne, qayda sapar éyledıñ?

Zırhların yakışır boyuna,
Kim düştü oğlum bağı peşine,
Nasıl endişeler geldi aklına,
Canım oğlum, nereye sefer eyledin?

Gök tulparın hızlanır sulağa basıp,
Sen gidersen dağlardan dağlara aşıp,
Atan, anan kalır burada ağlaşıp,
Gülerek oğlum nereye sefer eyledin?

Bize yaman biricik, evladın acısı,
Sen olursun gözün karası, akı,
Sen gidersen sarartır atanın siyahı,
Tende canım, nereye sefer eyledin?

Ziyvar oğlum, bahadırlıktan kusurun yok,
Düşman ile savaş ettin, eksiğin yok,
Önde ağabeyin, arkanda iniñ yok,
Biriciğim, hangi yurda sefer eyledin?

Yakışır atın yelesini tararsañ,
Öfkelenen taşları ikiye yararsañ,
Biriciğim, dertletip bizi nereye varırsañ,
Kimin şehrine sefer eyledin?

Diri kaybolsa mümin evladı,
Anasınıñ göge ulaşır üzüntüsü,
Maşuğunuz nasıl bir hanın evladı,
Körpe kuzum, nereye sefer eyledin?

Dağda dolaşıp dağıtırsañ derdini,
Meydanda dökersin alın terini,
Beyan éyle oğlum vardığın yerini,
Maksadın ne, nereye sefer eyledin?

- Sonıñ menen Hésen han,
Sözün tamam kıladı,
Atasınıñ sözine,
5960. Ziyvar zeyin saladı.
Hér sözünüñ ménisin,
Jaqsı uğıp aladı,
On dört jasar bir peri,
Aqıl-huvşın alğanın,
5965. Işkı otına salğanın,
Ol periniñ jolında,
Özi sergizdan bolğanın,
Ol periniñ eline,
Minip tulpar beline,
5970. Téğdir qossa ézelde,
Ol perini alıvğa,
Jönemekşi bolğanın,
Ata-analarına qarap,
Bir-bir bayan kıladı:
5975. -Kulaq Salıñ ata-anam sözime,
Méqsetimdi bir-bir bayan kılamın,
Nala etip sargış salmañ jüzime,
Tıñlañız bar isti ayan kılamın.
- Sizler jılasañız biz de jılayıq,
5980. Ne deseñiz aytqanıñdı kılayıq,
Kız alıp bermediñ bizge ılayıq,
Horezmnen, Akjürimdey qalañnan.
- Ğurıjlanıp minip tulpar beline,
Zernigarlı Aynajamal eline,
5985. Barıp konıv uşın bağıñ güline,
Ğoñibulırğa boldım talaban.

- Böylece atası Hesen Han,
Sözünü tamamladı,
Atasının sözüne,
Ziyvar akıl verdi.
Her sözünün manasını,
İyice anladı,
On dört yaşında bir perinin,
Aklını aldığını,
Aşk ateşine saldığını,
O perinin yolunda,
Hevesli oluşunu,
O perinin eline,
Binip tulpar beline,
Kader birleştirirse,
O periyi almaya,
İstekli olduğunu,
Ata-anasına bakıp,
Tek tek beyan etti:
- Kulak verin ata-anam sözüme,
Maksadımı tek tek beyan ederim,
Üzülüp sarartmayın yüzümü,
Dinleyiniz olan işi açıklayayım.
- Sizler ağlarsanız biz de ağlarız,
Ne dersiniz dediğinizi yaparız,
Kız alıp vermedin bize layık,
Horezm'den Akjürim gibi şehrinden.
- Heveslenip binip tulpar beline,
Zernigarlı Aynajamal'ın eline,
Varıp konmak için bağın gülüne,
Gohibulır'a oldum talepkâr.

Ara şölde attıñ jalın öremen,
 Hér ne bolsa ıǵbalımnan köremen,
 Aynajamal menen dévran süremen,
 5990. Sonıñ uşın Zernigarǵa baraman.

Duşpan şıǵsa at üstinen alısıp,
 Taban tirep qaytpay nayza salısıp,
 Aq nayzasın qızıl qanǵa malısıp,
 Jolda dévler menen savaş qılaman.
 5995. Qan ornına tögip mañlaynan terdi,
 Dév menen urısıp tarqatıp şerdi,
 Jolındaǵı qaysar dévperilerdi,
 Jeñsem Aynajamal qızdı alaman.

Kim kelip ömirdiñ uzaq-azına,
 6000. Aşık boldım Omanşanıñ qızına,
 Janım qurban tavlandırǵan nazına,
 Sonıñ uşın sapar etip baraman.

Tavdı-tastı qaqq jaradı ğayratım,
 Dévperini titireter aybatım,
 6005. Barmaǵanşa hasla yoqtur taqtatım,
 Omanşanıñ şəhérine baraman.

Jiberseñiz juvap alıp keteyin,
 Omanşanıñ şəhérine jeteyin,
 Dévperiler menen savaş eteyin,
 6010. Ruqsat ber, bermeseñ de baraman.

Balasınıñ sapardan,
 Qaytpasın anıq biledi,
 -Aldap-arbap köreyin,

Ara çölde atın yelesini örerim,
 Her ne olursa talihimden görürüm,
 Aynajamal ile devran sürerim,
 Bunun için Zernigar'a varırım.

Düşman çıksa at üstünden alışıp,
 Dayanıp, dönmeyip mızraklaşıp,
 Ak mızraǵını kızıl kana bulayıp,
 Yolda devler ile savaş yaparım.

Kan yerine döküp alından teri,
 Dev ile vuruşup dağıtıp şeri,
 Yolundaki cesur dev perileri,
 Yensem Aynajamal kızı alırım.

Kim kefil ömrün uzun-kızasına,
 Aşık oldum Omanşa'nın kızına,
 Canım kurban tavlayan nazına,
 Bunun için sefer edip varırım.

Dağı taşı ikiye yarar gayretim,
 Dev periyi titretir heybetim,
 Varana kadar yoktur asla takatım,
 Omanşa'nın şehrine varırım.

Gönderseniz izin alıp gideyim,
 Omanşa'nın şehrine ulaşayım,
 Dev periler ile savaş edeyim,
 İzin ver, vermesen de varırım.

Oǵlunun seferden,
 Caymayacağı hemen anladı,
 -Tatlı söz ile kandırayım,

- Médetker pirlər yar bolıp,
6015. Jaqsılıq salıp kevləne,
Barmay periniñ elinə,
Alar meniñ tilimdi,
Nésiyhatım-péndimdi, -
Dep oylanıp Hésen han,
6020. Sapar tartқан Ziyvarğa,
Köp nésiyhat kıladı,
-Omanşanıñ elinə,
Barma balam, - dep tolgadı:

-Kélegen kızıñdı alıp bereyin,
6025. Ketpe balam Zernigardıñ jurtına,
Jan balam, bağıñnan güller tereyin,
Barma balam Gohıbulır jurtına.

Bülbüller qor bolar ayrılса gülden,
Şeşenler qor bolar ayrılса tilden,
6030. Er jigit qop bolar ayrılса elden,
Ketpe qozım Omanşanıñ jurtına.

Körer janım közim nurı bolmasañ,
Jav jağımda jılmastay qalamsañ,
Janım balam, jel jağımda panamsañ,
6035. Tilimdi al ketpe dévdiñ jurtına.

Sen ketseñ ne keşer biziñ halımız,
Jılav menen öter mañı salımız,
Talavğa tüspey-aq dünya-malımız,
Ketpe balam Omanşanıñ jurtına.

6040. Periniñ jurtına heş kim baralması,
Gohıbulır tavın mingen jaralması,
Peri kızın adamizat alalması,

- Medetkâr pirlər yar olup,
İyilik verip gönlüne,
Varmadan perinin elinə,
Tut benim dediğimi,
Nasihatimi, öğüdümü, -
Deyip düşünüp Hesen Han,
Sefer çeken Ziyvar'a,
Çok nasihatler etti,
-Omanşa'nın elinə,
Varma oğlum, - diye seslendi:

-Dilediğın kızı alıp vereyim,
Gitme oğlum Zernigar'ın yurduna,
Can oğlum, bağından güller dereyim,
Varma oğlum, Gohıbulır yurduna.

Bülbüller sefil olur ayrılса gülden,
Hatıpler sefil olur ayrılса dilden,
Er yiğit sefil olur ayrılса elden,
Gitme kuzum Omanşa'nın yurduna.

Görür canım gözümün nuru olmasan,
Düşman yanında yıkılmaz kalemsin,
Canım oğlum, yel yanında barınağımsın,
Öğüdümü al, gitme devin yurduna.

Sen gidersen ne olur bizim halimiz,
Ağlamak ile geçer ömrümüz,
Yağmacıya düşmeden dünya-malımız,
Gitme oğlum Omanşa'nın yurduna.

Perinin yurduna hiç kimse varamaz,
Gohıbulır Dağı'na çıkan yaramaz,
Peri kızını insanoğlu alamaz,

Nésiyhatım – ketpe peri jurtına.

Perilerdiñ bolmas ménzil mékénı,
6045. Olardıñ ravana eki jaħanı,
Olarğa dos emes, bul dünya adamı,
Adamzatsañ barma peri jurtına.

Zernigar ol perilerdiñ ҡalası,
Tilsim menen ҡorşalğan aynalası,
6050. Baralmaydı adamizat balası,
Ketpe balam Omanşanıñ jurtına.

Perilerdiñ bolmaydı heş opası,
Adamzatқа öter jébiriv-japası,
Adam menen bolmas zavķı-sapası,
6055. Ketpe balam perilerdiñ jurtına.

Ketseñ dév ҡolında hélek bolarsañ,
Ҙazan urğan ҡızıl güldey solarsañ,
Dév ҡolında érman menen ölersañ,
Sonıñ uşın ketpe dévdiñ jurtına.

6060. Ataңdı zarlatıp etpe maħısal,
Meniñ péndiv nésiyhatlarımdı al,
Joliña tasaddıķ balam dünya mal,
Bir yar uşın ketpe duşpan jurtına.

Bir perzent dep ğarip jandı ҡıynadım,
6065. Ҙuday berdi, ҡanama heş sıymadım,
Seniñ uşın dünya-maldı jıynadım,
Ketpe balam gevirlerdiñ jurtına.

Dünya-maldı ne ҡılsañ da ıķtiyar,
Joliñızға etpe bizdi intizar,

Nasihatım – gitme peri yurduna.

Perilerin olmaz zaman mekanı,
Onların yolu iki cihanı,
Onlara dost deĝil, bu dünya adamı,
Ademoĝlusun, varma peri yurduna.

Zernigar o perilerin kalesi,
Tılsım ile sarılmış çevresi,
Varamaz insan evladı,
Gitme oĝlum Omanşa'nın yurduna.

Perilerin olmaz hiç vefası,
İnsanoĝluna geçer cebir, cefası,
İnsan ile olmaz zevk-i sefası,
Gitme oĝlum perilerin yurduna.

Gidersen dev ellerinde helak olursun,
Hazan vuran kızıl gül gibi solarsın,
Dev elinde arzu ile ölersin,
Onun için gitme devin yurduna.

Atanı dertlendirip etme kederli,
Benim öĝüt-nasihatlerimi al,
Yoluna kurban oĝlum dünya mal,
Bir yar için gitme duşman yurduna.

Bir evlat diye ğarip canı zorladım,
Tanrı verdi, gövdeme hiç sıĝmadım,
Senin için dünya malı topladım,
Gitme oĝlum duşmanların yurduna.

Dünya malı ne yapsan karar senin,
Yolunuza etme bizi intizar,

6070. Kelgeniñşe biz bolamız biyqarar,
Atam deseñ ketpe peri jurtına.

Özim ölsem sen qalasañ artımda,
Sağın ılayıq hanzada köp jurtımda,
Jollarıña dünyamdı şaş tartınba,
6075. Ketpe balam din bilmestiñ jurtına.

Ketsen balam keser dévler başıdı,
Qabil etpey közden aqqan jasıñdı,
Körse dévler tiri jeydi laşıñdı,
Ketpe balam qandarıñnıñ jurtına.

6080. Atasınıñ bul sözün,
Tıñlamadı Er Ziyvar.
Hesen hannıñ gül jüzin,
Soldıradı Er Ziyvar.
Hesenniñ gamğa kevin,

6085. Toltıradı Er Ziyvar,
Zernigardıñ eline,
Minip tulpar beline,
Jıldam jürüp ketivge,
Kündiz tıñbay, tün tıñbay,

6090. Tezirek barıp jetivge,
Bel bayladı Er Ziyvar.
Dünya-mal menen gözzalğa,
Moyın burmaytuğının,
Zernigardıñ jurtına,

6095. Barmay turmaytuğının,
Bildiredi Er Ziyvar:

-Ata, jılap kevilin gamgün bolmasın,
Zernigar jurtına barmasam bolmas,
Qızıl gülün gunşalanıp solmasın,

Gelene kadar biz oluruz bıkarar,
Atam dersen gitme peri yurduna.

Ben ölürsem sen kalırsın ardımda,
Sana layık hanzade çok yurdumda,
Yollarına dünyamı saç çekinme,
Gitme oğlum din bilmezın yurduna.

Gidersen oğlum keser devler başını,
Kabul etmez gözden akan yaşını,
Görse devler diri yer leşini,
Gitme oğlum kanlının yurduna.

Atasının bu sözünü,
Dinlemedi Er Ziyvar,
Hesen Han'ın gül yüzünü,
Soldurdu Er Ziyvar.
Hesen'in gamla gönlünü,
Doldurdu Er Ziyvar.

Zernigar'ın eline,
Binip tulpar beline,
Çabucak gitmeye,
Gündüz, gece dinlenmeden,

Tezce varıp yetişmeye,
Bel baqladı Er Ziyvar.
Dünya mal ile güzele,
Boyun eğmediğini,
Zernigar'ın yurduna,

Varmadan durmayacağını,
Bildirdi Er Ziyvar:

-Ata, aqlayıp gönlün gamlı olmasın,
Zernigar yurduna varmazsam olmaz,
Kızıl gülün goncalanıp solmasın,

6100. Omaŋsa jurtına barmasam bolmas.

Ya jolında h er ne bolsa bolayın,
 azam jetse ızıl g ldey solayın,
 Dađıstanda alıp joldıń olayın,
 Ara  lde attı appasam bolmas.

6105. Periyzatsız d nya-maldı neteyin,
 Aynajamal ızdı izlep keteyin,
 Jav jolısa jolda sava eteyin,
 Periyzattıń elin tappasam bolmas.

Attıń jalın besten tallap  reyin,
 6110. Iğbalımnan h er ne bolsa k reyin,
 Jolında sergizden bolıp j reyin,
 Nesip bolsa tavıp almasam bolmas.

Miyrim anıp periyzattıń oynına,
 Aram alsam kirip onıń oynına,
 6115. Aynajamal ızdıń alma moynına,
 Men barıp bilekti salmasam bolmas.

Posa alıp miyrimdi andırap,
 K rgegen adamlardıń iin jandırap,
 Oynađanda ızdıń esin tandırıp,
 6120.  zim bas uında turmasam bolmas.

Mağan kerek emes altın-zeriğiz,
 Zernigarđa talap etti eriğiz,
 Perzentiğe ana, juvap beriğiz,
 Zernigarđa ata, j rmesem bolmas.

6125. Ata, s zge jası ulađ Salıńız,
 Mağan kerek emes altın-zeriğiz,

Omaŋsa yurduna varmasam olmaz.

Yar yolunda her ne olursam olayım,
 Ecel gelse kızıl g l gibi solayım,
 Dağıstan'da alıp yolun kolayını,
 Ara  lde atı koturmasam olmaz.

Peri kızsız d nya malı ne edeyim,
 Aynajamal kızını aramaya gideyim,
 D man ıksa yolda sava edeyim,
 Peri kızının elini bulmazsam olmaz.

Atın yelesini be paraya  reyim,
 Talihimde her ne varsa g reyim,
 Yolunda yorgun olup gideyim,
 Nasipse bulup almazsam olmaz.

G nl m kanıp peri kızının oyununa,
 Dinlensem girip onun koynuna,
 Aynajamal kızın elma boynuna,
 Ben varıp bileği salmasam olmaz.

 perek g nl m  doyurup,
 G ren adamların iini yandırap,
 Oynadığında kızın aklını aldırap,
 Ben ba ucunda durmazsam olmaz.

Bana gerek değil altın, s s n z,
 Zernigar'a isteklendi eriniz,
 Evladına ana, cevap veriniz,
 Zernigar'a ata, gitmesem olmaz.

Ata, s ze iyi kulak veriniz,
 Bana gerek değil altın, s s n z,

Kettim ata, hoş allayar qalıñız,
Tez ketpesem zérre taqatım bolmas.

- Bul sözdi tıñlap Hésen han,
6130. Keterin bildi Ziyvardıñ,
-Usıdan juvap bermesem,
Juvabıma qaramas,
Ata qarğısı oq degen,
Ene qarğısı boq degen,
6135. Bir naqıl söz bar edi.
Aşvılanıp usıdan,
Juvap bermesem de men,
Sonda da turmay keter ol,
Meniñ abırayımdı,
6140. Qara pulday eter ol.
Qarasınday közimniñ,
Emdey jalğız balama,
Juvap bermey jibersem,
Patşalıqqa qaramas,
6145. Onnan da juvap bereyin,
Ne tüskenin basıma,
Talayımnan köreyin.
Jaratqanğa bendemen,
Ne salsa da köneyin, -
6150. Dedidağı Hésen han,
Hér qiyalğa dönedi,
Ruqsat berip Ziyvarğa,
Tolgav aytıp söyledi:

-Zernigar jurtına javlan etersen,
6155. Körer közim, ta ölgenşe aman bol,
Ruqsat bermesem de öziñ ketersen,
Süyer qozım, jan perzentim aman bol.

Gittim ata, Allah'a emanet olunuz,
Tez gitmesem zerre takatım olmaz.

- Bu sözü dinleyip Hesen Han,
Gideceğini bilip Ziyvar'ın,
-Burada cevap vermezsem,
Cevabıma bakmaz,
Ata bedduası ok diye,
Ana bedduası bok diye,
Bir atasözü var idi.
Öfkelenip buradan,
Cevap vermesem de ben,
Sonra durmaz gider o,
Benim şanıma,
Kara pul gibi eder o.
Karası gibi gözümün,
İlaç gibi biricik oğluma,
Cevap vermeden göndersem,
Padişahlığa bakmaz,
O yüzden de cevap vereyim,
Ne geleceğini başıma,
Kısmetimden göreyim.
Yaradana köleyim,
Ne verse de razıyım, -
Dediğinde Hesen Han,
Her fikri düşündü,
İzin verip Ziyvar'a,
Hitap edip söyledi:

-Zernigar yurduna hareket edersin,
Görür gözüm, ölene kadar sağ ol,
İzin vermesem de kendin gidersin,
Sevimli kuzum, can evladım sağ ol.

Közim nuri kuvatisañ belimniñ,
Şeker şantlı bülbiliseñ tilimniñ,
6160. Özim ölsem şolpanısañ elimniñ,
Révşanı közimniñ, qozım, aman bol.

Taқта hanga éjep isler körgizdiñ,
Görkaraday juvan moyının üzdiñ,
Bügin jat ellerge köziñdi süzdiñ,
6165. Keter bolsañ jigerbentim aman bol.

Men ahımdı bélent tavidan asırdım,
Sol sebepten aqıl-ıuvşım qaşırdım,
Seni balam, pirlirime tapsırdım,
Jalgız balam, keter bolsañ aman bol.

6170. Ösiridim men, bolıp sağan pėrvana,
Keşikseñ bolarman jolda diyvana,
Perilerdiñ payanı joq, biygana,
Barsañ alla yarıñ bolsın aman bol.

Köziniñ ağı-şarası,
6175. Bası jerge tiygende,
Üstine şara kiygende,
Endi öldim degende,
Körgeñ jalğız balası.
Zernigardiñ jurtına,

6180. Keterin anıq bilgeñ soñ,
Bişşara muñlı anası,
Jigerbenti Ziyvardıñ,
Alladan soñğı panası,
Şara şaşın jayadı,

6185. Şanlı jüzin soyadı,
Betin jırtıp Akjulqın,
Et betinen şuladı,

Gözümün nuru kuvvetisin belimin,
Şekerli bülbülüsün dilimin,
Ben ölsem şolpanısın elimin,
Işığı gözümün, kuzum, sağı ol.

Takta hana acayıp işler gösterdin,
Görkara gibi kalın boynunu kopardın,
Bugün yad ellere gözünü diktin,
Gideceksen ciğer parem sağı ol.

Ben ahımı yüce dağıdan aşırdım,
O sebepten aklımı, bilincimi qaçırdım,
Seni oğlum, pirlirime emanet ettim,
Biricik oğlum, gideceksen sağı ol.

Büyüttüm ben, olup sana pervane,
Gecikirsene olurum yolda divane,
Perilerin mekanı yok, yabancı,
Varırsan Allah yarin olsun sağı ol.

Gözünün akı, karası,
Başı yere değıdiñde,
Üstüne kara giydiñde,
Şimdi öldüm dediñde,
Görene biricik evladı.
Zernigar'ın yurduna,
Gideceğini anladıktan sonra,
Bişşare dertli anası,
Ciğer paresi Ziyvar'ın,
Allah'tan son dayanağı,
Kara saçını yoldu,
Kanlı yüzünü soydu,
Yanaklarını yırtıp Akjulkun,
Yüzüstü yığıldı,

Çasındağı kénizler,
Derhal süyep aladı:

6190. -Sen bolmasañ taji-tahtan bezermen,
Zar-zar jılap jürek-bavırım ezermen,
Kelmesen çalender bolıp gezermen,
Belimniñ médéri balam, aman bol.

Sen bolmasañ taji-tahtı néyleyin,
6195. Bérşesin jolıña barbat éyleyin,
Kelgeniñşe tilegiñdi tileyin,
Periniñ jurtına barsañ aman bol.

Kelmesen jan balam izlep ketermen,
Jılay-jılay érman menen ötermen,
6200. Dünya-maldı jolıña térk etermen,
Médetkarıñ mévlen bolsın aman bol.

Perini alğan soñ bizdi umıtpa,
Sonda mékén tutup bizdi jılatpa,
Ata-anañızdıñ bavırın dağlatpa,
6205. Nésiyhatım usı balam, aman bol.

Peri halkı sum boladı, eglenbe,
Bir yar deyip jat ellerde tilenbe,
Periyzattı alsañ zamat eglenbe,
Méçsetiñe jetsen tez kel aman bol.

6210. Er Ziyvardıñ anası,
Aqıllı edi Aqjulqın,
Ornınan örre turadı,
Sapar çekken Ziyvarğa,
Aqjulqunnan arıslan bolıp tuvıpsañ,

6215. Perilerdiñ eline,

Yanıdaki cariyeler,
Derhal yardım etti:

-Sen olmasan tac-ı tahttan bezerim,
Dertli dertli ağlayıp yürek, bağırım ezerim,
Gelmezsen kalender olup gezerim,
Belimin yardımcısı oğlum, sağ ol.

Sen olmazsan tacı, tahtı neyleyim,
Hepsini yoluna berbat eyleyim,
Gelineye kadar dileğini dileyeyim,
Perinin yurduna varırsan sağ ol.

Gelmezsen can oğlum peşine düşerim,
Ağlaya ağlaya arzu ile ölürüm,
Dünya malı yoluna terk ederim,
Yardımcın mevlan olsun sağ ol.

Periyi aldıktan sonra bizi unutma,
Orada mekan tutup bizi ağlatma,
Ata, ananızın bağırını dağlatma,
Nasihatim budur oğlum, sağ ol.

Peri halkı kötü olur, eğlenme,
Bir yar deyip yad ellerde dilenme,
Peri kızını aldığın vakit eğlenme,
Maksadına erersen tez gel, sağ ol.

Er Ziyvar'ın anası,
Akıllı idi Akjulkun,
Yerinden doğruldu,
Sefer çeken Ziyvar'a,
Akjulkun'dan arslan olup doğmuşsun,
Perilerin eline,

Ketseñ balam hoş bol, - dep,
Anası nésiyhat kıladı:

-Akjulkınnan arıslan bolıp tuvıpsañ,
Bügin jat ellerge ketseñ alla yar,
6220. Savaş uşın qamarındı buvıpsañ,
Elden ketseñ bolsın balam alla yar.

Élpeşlegen ana degen bişara,
Sen ketseñ bolmay ma baqrım mıñ para,
Ketpe desek qoymasañ sen ne şara,
6225. Keter bolsañ sav bol qozım, alla yar.

Nésiyhat etkende ata-anası,
Nésiyhatıñ tıñlamas pa balası,
Ata-ananıñ kökke jeter nalası,
Şaram joq néyleyin balam, alla yar.

6230. Ata-anañ jası jetip qaradı,
Ketseñ balam bizge béle daradı,
Sonlıqtan anañnıñ aytқан zaradı,
Tıñlamasañ ilajım ne, alla yar.

Étirapında köpdur atañ duşpanı,
6235. Atañnıñ sennen köp balam gümanı,
Atañ edi Horezmniñ sultanı,
Ketseñ qanday bolar balam, alla yar.

Sen ketseñ halıqtı qalmaq almay ma,
Ata-anañdı qoy keynine salmay ma,
6240. Horezmniñ halqı qarap bolmay ma,
Bunu oylamadıñ balam, alla yar.

Zalım duşpan eter peyli tarlıqtı,

Gidersen oğlum hoşça kal, - deyip,
Anası nasihat etti:

-Akjulkun'dan arslan bolup doğmuşsun,
Bugün yad ellere gitsen Allah yarin olsun,
Savaş için kemerini sıkmışsın,
Elden gitsen olsun oğlum Allah yar.

Sevip okşayan ana denen biçare,
Sen gitsen olmaz mı baqrım bin pare,
Gitme desek koymazsın sen ne çare,
Gideceksen sağ ol kuzum, Allah yar.

Nasihat ettiğinde ata, anası,
Nasihatini dinlemez mi evladı,
Ata, ananın göge yeter üzüntüsü,
Çarem yok n'eyleyim oğlum, Allah yar.

Ata, ananın yaşı yetip kocadı,
Gidersen oğlum bize bela dardı,
O yüzden ananın söylediği derdi,
Dinlemezsen çarem ne, Allah yar.

Etrafında çoktur atanın düşmanı,
Atanın senden çok oğlum kuşkusı,
Atan şimdi Horezm'in sultanı,
Gidersen nasıl olur oğlum, Allah yar.

Sen gidersen halkı Kalmak almaz mı,
Ata, ananı koyun ardına salmaz mı,
Horezm'in halkı harap olmaz mı,
Bunu düşünmedin oğlum, Allah yar.

Zalim düşman verir gönül darlığı,

- Ata-anañ tartar qorlıq-zarlıqtı,
Öz yurtında qoy baqqanıñ artıqtı,
6245. Tıñlasañ sol nésiyhätim, alla yar.
- Duşpanlarıñ tavrıñ jatır basında,
Körseşi jan balam, közdin jasında,
Ketpe, balam, otır anañ qasında,
Otırmasañ néyleyin men, alla yar.
6250. Jigit – jigit bolar teñi-tusunda,
Periyzatlar tabılmay ma usında,
Basımnan uşırdım bahıt qusun da,
Bahıt qusu qonbasañ hoş, alla yar.
- Arıslansañ hér müşkilge jararsañ,
6255. Perilerdin mekénına bararsañ,
Jekkelikten jan-jağınğa qararsañ,
Sol vaqıtta sizge bolğay, alla yar.
- Perinin déstinen aman qalğaysañ,
Baslarına aqırzaman salğaysañ,
6260. Aşık Aynajamalındı alğaysañ,
Tileginde ata-anañlar, alla yar.
- Ata-anañ muñlı ekenin bilgeyseñ,
Ara şölde kök tulpardı jelgeyseñ,
Kelindi alıp aman-esen jetkeysen,
6265. Aman barıp sav kelgeyseñ, alla yar.
- Anasınıñ bul sözün,
Esitken soñ Er Ziyvar,
Barsa kelmes eline,
Perilerdin jurtına,
6270. Barıp keler ménzilin,

- Ata, anan çeker derdi, sefilliği,
Öz yurdunda koyun güder sonra,
Dinlersen bu nasihatimi, Allah yar.
- Düşmanların bekler dağın başında,
Gösterir can oğlum, gözün yaşını da,
Gitme, oğlum, otur ananın yanında,
Oturmazsan n'eyleyim ben, Allah yar.
- Yiğit, yiğit olur can varken yanında,
Peri kızları bulunmaz mı burada,
Başımdan uçurdum talih kuşunu da,
Talih kuşu konmasan hoş, Allah yar.
- Arslansın her müşküle yararsın,
Perilerin mekanına varırsın,
Yalnızlıktan etrafına bakarsın,
O vakitte size olsun Allah yar.
- Perinin elinden sağ kalasın,
Başlarına ahir zaman salasın,
Aşık Aynajamal'ını alasın,
Dileğinde ata-anan, Allah yar.
- Ata, ananın dertli olduğunu bilesin,
Ara çölde gök tulparı yelleyesin,
Gelini alıp sağ salim gelesin,
Aman varıp sağ gelesin, Allah yar.
- Anasının bu sözünü,
İşittikten sonra Er Ziyvar,
Varsa gelmez eline,
Perilerin yurduna,
Varıp geleceği zamanını,

Bılay bayan kıladı:

-Zernigardıñ şéhérine baraman,
Körgenimşe ata-anam, hoş bolıñ,
Algıs aytpasañız bahtı qaraman,
6275. Qısılganda médet beriñ, hoş bolıñ.

Köziñniñ révşanı nurıñ şırağıñ,
Körinedi jaqın bolıp jırağıñ,
Körmesem artadı dérti pırağıñ,
Aq süt bergen ata-anam, hoş bolıñ.

6280. Qollarına sırlı hasasın alğan,
Algıs aytıp bérha nézerin salğan,
Tilegimdi tilep keynimde qalğan,
Qariya ustaz, atalarım, hoş bolıñ.

Arqımaq atlardı saylap mindirgen,
6285. Hasıl lipaslardı saylap kiydirgen,
Qayın-qarağaydıñ basın iydirgen,
Arısladay aǵalarım, hoş bolıñ.

Dağıstandı jazıranı gül etken,
Qonaq kelse az asıñdı mol etken,
6290. Qonağıñdı hoş keldiñ dep jöneltken,
Qarqıranlı jigitleirim, hoş bolıñ.

Qara şaşın besten örip taraǵan,
Avır künde her bir iske jaraǵan,
Siyrek barsam jollarıma qaraǵan,
6295. Ak jürekli apalarım, hoş bolıñ.

Jan aǵam dep keşe-kündiz oylaǵan,
Keşe-kündiz diydarıma toymaǵan,

Böyle beyan etti:

-Zernigar'ın şehrine varırım,
Görüşene dek ata-anam hoşça kalın,
Algış söylemezseniz bahtı karayım,
Sıkışınca medet verin, hoşça kalın.

Gözünüzün ışığı nurun kandilin,
Görünür yakın olup ırağın,
Görmezsem artar derdi burağın,
Ak süt veren ata-anam, hoşça kalın.

Ellerine sırlı esasını alan,
Dua edip daima gözetin,
Dileğimi dileyip gönlümde kalan,
Yaşlı üstad, atalarım, hoşça kalın.

Küheylanları hazırlayıp bindiren,
Özel giysileri hazırlayıp giydiren,
Kayın, çamın başını eǵdiren,
Arslan gibi aǵabeylerim, hoşça kalın.

Dağıstanı ıssız adayı gül eden,
Konak gelse az aşını bol eden,
Konağını hoş geldin diye yöneltin,
Yüce gönüllü yiğitleirim, hoşça kalın.

Kara saçını beşe örüp tarayan,
Zor günde her bir işe yarayan,
Seyrek varsam yollarıma bakan,
Ak yürekli ablalarım, hoşça kalın.

Can aǵabeyim diye gece-gündüz düşünen,
Gece dündüz didarıma doymayan,

atarında abırsız bolmağan,
édirli arındaslarım, hoş bolıı.

6300. Merekede ol alısıp kórisken,
ay keseni sazlap, şağlap júrisken,
Jarıspağqa sémen jorđa súrisken,
édirdanım, atarlarım, hoş bolıı.

Jurtta joğ bahtını izlep tapanlar,
6305. Ústine jaynağan sarpay japanlar,
Urışanda arabatqa şapanlar,
Édivli ağayınlerim, hoş bolıı.

onak bolsa semiz malın soyđanlar,
Tatlı tamağların alđa oyđanlar,
6310. Görav aş kózlerdiđ kózın oyđanlar,
Tatıv tamır-tuvđanlarım, hoş bolıı.

Zulpın tavlap jilva menen naz etken,
Her néře de sévbet penen saz etken,
umar éylep aamandı jaz etken,
6315. Kóz ısışkan gözzallarım, hoş bolıı.

Top oynap mağlaydan ağan terlerim,
Asığ oynadığanda tarap şerlerim,
Ata mékén oynap ósken jerlerim,
Eli-jurtım, édirdanlar, hoş bolıı.

6320. Jaz bolsa seyil etip şağlap yoşanım,
Sayrağan búlbilge nama oşanım,
Gúlřenim şemenli bağı-bostanım,
Bağı-bostan řéher yarım hoş bolıı.

Ósirgen bağmanı dévlet bahıttıı,

Katarında şansız olmayan,
Kıymetli kardeşlerim, hoşça kalın.

Bayramlarda el tutuşup görüşen,
ay fincanı alıp, coşup eğlenen,
Yarışmaya cins at súren,
Kıymetlilerim, akranlarım, hoşça kalın.

Yurtta yok bahtını arayıp bulanlar,
Ústüne parlayan kaftan yapanlar,
Vuruşmaya arap atla koşanlar,
şerefli ağabeylerim, hoşça kalın.

Konak olsa semiz malımı kesenler,
Tatlı yemeklerini óne koyanlar,
Obur ağ gözlülerin gözünü oyanlar,
Gúzel hemşehrilerim, hoşça kalın.

Zúlfünü atıp cilve ile naz eden,
Her neşede sohbet ile saz eden,
Heveslenip soğuk kışı yaz eden,
Göz kıısışan güzellerim, hoşça kalın.

Top oynayıp alından akan terlerim,
Asığ oynadığında dağılıp dertlerim,
Memleketim, oynayıp büyüdüğüm yerlerim,
Elim, yurdum, kıymetliler, hoşça kalın.

Yaz olunca gezinip ağlayıp coşmuşum,
Óten búlbüle name koşmuşum,
Gúlřenim emenli bağım, bostanım,
Bağ, bostan şehir yarım, hoşça kalın.

Büyüten bağcısı devlet, bahtın,

6325. Jarasığı anav altın tahıttıñ,
Édalatlı hanı eli-halıqtıñ,
Hésen atam, körgenimşe, hoş bolıñ.

Altın tahta Hésen atam amanda,
Bahıtı taymağan heş bir zamanda,

6330. Atamnıñ qostarı eki jaǵanda,
Julqun anam, körgenimşe, hoş bolıñ.

Dedidağı Er Ziyvar,
Astındağı tulpardıñ,
Dizginin qolǵa aladı.

6335. Attıñ basın oñǵarıp,
“Şüv!” dep jolǵa saladı.

Jürisine tulpardıñ,
Qanat qılmay baradı.
Tebıñgige tebinip,

6340. “Şüv janıvar, şüv!” dedi.

Astındağı kök tulpar,
Onnan sayın güvledi,
Qos qanatın qomladı,
Tabanı jerge tiymedi,

6345. Buvdannan tuvǵan janıvar,

Batpaq şıqsa naǵada,
Quyrıǵım ılas bolar dep,
Espe-espe qumlardan,
Espelep kelip jortadı.

6350. Doynağı taşqa tiygen soñ,

Ébten jonı qızadı,
Kün ötken sayın janıvardıñ,
Şabısları artadı.
Taban jol menen tarıstı,

6355. Töbesinen qıyalap,

Uşqan qus penen jarıstı.

Yaqışır sana şı altın tahtın,
Adaletli hanı elin, halkın,
Hesen atam, görüşene dek, hoşça kalın.

Altın taht Hesen atam ile güvende,
Bahtı kaymamış hiçbir zamanda,
Atamnıñ yarı iki cihanda,
Julqun anam, görüşene dek hoşça kalın.

Dediǵinde Er Ziyvar,
Altındaki tulparın,
Dizginini ele aldı.

Atın başını düzeltip,
“Şuv!” diye yola saldı.

Gidişine tulparın,
Kanaat etmedi.

Deri astara atlayıp,
“Şuv hayvan, şuv!” dedi.

Altındaki gök tulpar,
Oradan sonra güvledi,
İki kanatını açtı,

Tabanı yere deǵmedi,

Melezden doğmuş hayvan,

Batak çıksa rastgele,
Kuyruǵum balçık olur diye,

Sarmal sarmal kumlardan,

Bükülüp gelip koşturdu.

Toynağı taşa deǵdikten sonra,

Hepten arkası yandı,

Güneş geçtikten sonra hayvanın,

Koşması hızlandı.

Altındaki yol ile yarıştı,

Tepesinden geçen,

Uçan kuş ile yarıştı.

- Üstindegi Er Ziyvar,
Azıvlık penen alıstı,
Segbir tartıp joljürdi,
6360. Küni-tüni jatpastan.
Zernigardıñ jurtına,
Jetemen dep Er Ziyvar,
Qısım etti janına,
Neşe kün tamaq tatpastan,
6365. Muzday temir qursanıp,
Qarsı şıksa gapılda,
Arın almaq duşpannan,
Jalgız özi sahrada,
Japa şegip baradı,
6370. Esitken sırın aytpastan,
Qarsaq batpas qalıñnan,
Baratır Ziyvar qaytpastan.
Astındağı kök tulpar,
Tavdıñ qiya tasınan,
6375. Qargıp ketip baradı,
Ayağın aljas baspastan,
Sol jürivden jol jürüp,
Az gana emes, mol jürüp,
On bir kün tamam bolğanda,
6380. Aqşa tavdıñ basında,
Qırık bulaq degen bar edi,
Qırık bulaqtıñ qasında,
Biri ketken Yunanğa,
Biri ketken Qaqpanğa,
6385. Biri ketken Bağdadğa,
Biri ketken Tegeranğa,
Biri ketken Qabilğa,
Şımşamın menen Naharğa,
Qandar menen Qıtayğa,
6390. Hindistannıñ jurtına,

- Üstündeki Er Ziyvar,
Yorgunluk ile savaştı,
Sabır çekip yol gitti,
Gece-gündüz yatmadan.
Zernigar'ın yurduna,
Ulaşayım diye Er Ziyvar,
Hışım etti canına,
Nice gün yemek yemeden,
Buz gibi demir kuşanıp,
Karşısına çıksa gafilde,
Namusunu almak düşmandan,
Bir tek kendi sahrada,
Cefa çekip vardı,
İşittiği sırrı söylemeden,
Karsak gezmez ormandan,
Varıyor Ziyvar dönmeden.
Altındaki gök tulpar,
Dağın sarp taşından,
Atlayıp zıplayıp gitti,
Ayağını geri atmadan,
O gidişle yol gidip,
Az biraz değil, bol gidip,
On bir gün geçtiğinde,
Akça dağın başında,
Kırk Bulak denen yer var idi,
Kırk Bulak'ın yanında,
Biri giden Yunan'a,
Biri giden Kafkas'a,
Biri giden Bağdat'a,
Biri giden Tahran'a,
Biri giden Kabil'e,
Şınmaşın ile Nahar'a,
Kandehar ile Hitay'a,
Hindistan'ın yurduna,

- Samarkand penen Buharğa,
 Taşkent penen oangä,
 alıñ toğay jaylağan,
 Türkstannıñ halkına,
 6395. Keletuğın dërbentke...
 Éyne on kün degende,
 Jetip keldi Er Ziyvar,
 ırık bulaqtıñ basına,
 Hër jurtlarğa tarağan,
 6400. Toğız dërbenttiñ asına.
 ırık bulaqtıñ basında,
 Ziyvar attan tusedi.
 Astındağı tulparın,
 Bir putağa bayladı.
 6405. Jazdıñ ıssı küninde,
 Biyik tavidıñ basınan,
 Ağıp atır bulaqklar,
 Hër térepke pıtırap,
 Jılğa, sayğa taraydı,
 6410. Sınaptay bolıp jıltırap,
 a jaradı murınıñdı,
 Tavdağı türlü giyanıñ,
 İyisleri añığan,
 Bir daraqtıñ astına,
 6415. Şekpenin bara saladı,
 Jav-jarağın dastanıp,
 Azıra aram aladı.
 Şorşıp turıp ornınan,
 Jan-jაğına aradı.
 6420. Kün batıvğa taalğan,
 Atına jaın baradı,
 Er-turmanın aladı,
 Juvsannıñ köp jerine,
 Aranladı aparıp,

- Semerkind ile Buhara'ya,
 Taşkent ile Kokand'a,
 Kalın ormana yayılan,
 Türkistan'ın halkına,
 Geliyor boğaza kadar...
 On gün olunca,
 Yetişip geldi Er Ziyvar,
 Kırk Bulak'ın başına,
 Her yurtlara dağılan,
 Dokuz boğazın yanına.
 Kırk Bulak'ın başında,
 Ziyvar attan indi.
 Altındaki tulparını,
 Bir budağa bağladı.
 Yazın sıcak gününde,
 Büyük dağın başından,
 Akıyor pınarlar,
 Her tarafa dağılıp,
 Dere yataklarına doğru,
 Cıva gibi parlayarak.
 İki delikli burnuna,
 Dağdaki türlü otların,
 Kokuları saçılmış,
 Bir ağacın altına,
 Kaftanını çıkardı,
 Silahlarını bırakıp,
 Biraz nefes aldı.
 Zıplayarak yerinden,
 Etrafına baktı.
 Gün batmaya başlamış,
 Atına yaklaştı,
 Eyerlerini aldı,
 Yavşanın bol yerine,
 Bağladı götürüp,

6425. Sol vaқта kün batadı,
Terliklerin tösenip,
Kök tulparğa isenip,
Şarşap jürgen Ziyvardıñ,
Silesi katıp qaladı.
6430. Sol jatqannan jatadı,
Belgi berip oñ jaqtan,
Sargayıp tañ atadı.
Kün kızarıp batқан soñ,
Mért uyqıǵa jatқан soñ,
6435. Sargayıp tañ atқанşa,
Mért uyqısın bölmedi,
Jelpildegen juvsandı,
Jegenden soñ janıvar,
Kök tulpar küté şölledi,
6440. Tepsinip tulpar turmadı,
At dübirin esitip,
Oyanıp bala uyqıdan,
Közin aşıp qaradı,
Ornınan örre turadı,
6445. Atına jaqın baradı.
Aǵıp jatқан bulaqtan,
Suvǵaradı tulpardı,
Zam-zam suvǵa qandırıp,
Kök tulpar attı ertlep,
6450. Liypasların kiyinip,
Pirlerine sıyınıp,
Jav-jaraǵın asınıp,
Sekirip minip atına,
Qaramadı artına,
6455. Atına qamşı basadı,
Kök tulpar otqa toyǵan soñ,
Suvǵa ébden qanǵan soñ,
Edildey güvlep tasadı,

- O vakitte de gün battı,
Terliklerini döşeyip,
Gök tulpara inanıp,
Yorulup giden Ziyvar'ın,
Gücü bitip tükendi.
- O yatışla yattı,
Belli olup sağ taraftan,
Sarıp tan attı.
Gün kızarıp battıktan sonra,
Mert uykuya yattıktan sonra,
Sarıp tan atana kadar,
Mert uykusunu bölmedi,
Sallanan yavşanı,
Yedikten sonra hayvan,
Gök tulpar çok susadı,
Tepişip tulpar durmadı,
At tepinmesini işitip,
Uyanıp çocuk uykudan,
Gözünü açıp baktı,
Yerinden doğruldu,
Atına yaklaştı,
Akıp duran pınardan,
Suladı tulparı,
Zem-zem suyuna kandırıp,
Gök tulpar atı hazırlayıp,
Giysilerini giyinip,
Pirlerine sığınıp,
Silahlarını kuşanıp,
Sekerek binip atına,
Bakmadı ardına,
Atına kamçı vurdu.
Gök tulpar ota doyduktan sonra,
Suya iyice kandıktan sonra,
Edil gibi gürleyip taşı,

- Ha degeşe janıvar,
6460. Jeti tavdan asadı.
Böri degen jav eken,
Kulan kiyik aň eken,
Körmegenge şas eken.
Şıgarlığı segiz kün,
6465. Tüserligi tört kündeý,
Esap etsek barşasın,
On eki künlik jol eken,
Basına kulan şıgalmas,
Özi biyik tav eken,
6470. Tavdan érman şarasa,
Jédivlardıń jurtı eken.
Sol tavdıń tüser tübinde,
Gülistan bağı şemenli,
Bağı-bostan bar eken.
6475. Batır mingen kök tulpar,
Tavdan tüsti şuldırap,
Er Ziyvardıń közleri,
Baratırğanday buldırap,
Beles-beles bul tavadan,
6480. Oynap ketip baradı.
Eki közi batırdıń,
Jaynap ketip baradı.
Astındağı kök tulpar,
Şayıń menen emendi,
6485. Şaynap ketip baradı,
Şiya tastıń basınan.
Irgıp ketip baradı,
Kulannan atı şorıqtı,
Kölden tarttı porıqtı,
6490. Akşürim menen arada,
On eki kün şonıptı.
Zernigardıń jurtına,
- Ha diyene kadar hayvan,
Yedi dağdan aştı.
Börü denen düşman imiş,
Vahşi at, geyik av imiş,
Görmeyene has imiş.
Çıkışı sekiz gün,
İnişi dört gün kadar,
Hesap edersek hepsini,
On iki günlük yol imiş.
Başına vahşi at çıkamaz,
Büyük bir dağ imiş,
Dağdan arzuyla bakınca,
Cadıların yurdu imiş.
O dağın iniş dibinde,
Gülistan bağı çemenli,
Bağ, bostan var imiş.
Bahadırın bindiği gök tulpar,
Dağdan indi hızlıca,
Er Ziyvar'ın gözleri,
Gidiyormuş dalgalanıp,
Tepe tepe bu dağdan,
Oynayarak gidip duruyor.
İki gözü bahadırın,
Parlayıp gitti.
Altındaki gök tulpar,
Kayın ile meşeyi,
Çiğneyip gidiyor,
Sarp taşın başından,
Atlayarak gidiyor,
Vahşi attan atı korktu,
Gölden çekti kamış kökünü,
Akşürim ile arada,
On iki gün vardı.
Zernigar'ın yurduna,

- Jetemen dep zorikti,
 Bélent tavdıñ astında,
 6495. Şah sıpası qasında,
 Bağ-bostan üstinde,
 Biyik tavdıñ bavırına,
 Mervert tastan salınğan,
 Bir qalağa jolıqtı.
6500. Bul qalağa kelgenşe,
 Talay miynet köredi.
 Astındağı kök tulpar,
 Şüv degen sayın jeledi,
 Kün pesinge jetkende,
6505. Sérhavızlı, şarbaqlı,
 Qalağa jetip keledi.
 Bul bostanğa qarasa,
 Kırmızı güller aşılğan,
 Ortasındağı bulaklar,
6510. Hér téreplerge ravan,
 Bülbilleri sayrağan,
 Şah sıpanın qasında,
 Qırıq qazanıñ işinde,
 Türlü tamaq qaynağan,
6515. Bul bağqa kirgen adamnıñ,
 Jüzleri gül-gül jaynağan,
 Kiyik, qulan, arqarlar,
 Şemenli bağıñ işinde,
 Maymıllar qızıq oynagan.
6520. Bul bağıdağı qızıqtı,
 Körgenniñ miyri qanbağan.
 Qazandağı tamaqtan,
 Jegenler siré toymağan,
 Tavısqanşa qoymağan,
6525. Arıslan tuvğan Er Ziyvar,
 Atınan jerge tüsedi,

- Ulaşayım diye zorlandı,
 Yüce dağın altında,
 Şah süprüntüsü yanında,
 Bağ, bostan üstünde,
 Büyük dağın bağına,
 Mermer taştan yapılmış,
 Bir kaleye rastladı.
 Bu kaleye gelene kadar,
 Çok emek çekti.
 Altındaki gök tulparı,
 Ha dedikten sonra yelledi,
 Gün peşine yettiğinde,
 Havuzlu, çardaklı,
 Kaleye yetişip geldi.
 Bu bostana bakınca,
 Kırmızı güller açılmış,
 Ortasındağı pınarlar,
 Her tarafa akan,
 Bülbülleri ötüşen,
 Şah süprüntüsünün yanında,
 Kırk kazanın içinde,
 Türlü yemekler kaynıyor,
 Bu bağa giren adamın,
 Yüzleri gül-gül parlayan,
 Geyik, vahşi at, argaliler,^{vii}
 Çemenli bağıñ içinde,
 Maymunları oyun oynuyor,
 Bu bağıdaki oyunu,
 Görenin gönlü doymaz.
 Kazandaki yemekten,
 Yiyenler asla doymaz,
 Bitirene dek bırakmayan,
 Arslan doğmuş Er Ziyvar,
 Atından yere indi.

- Kılışın alıp kolına,
 Kaynap turğan kırık kazan,
 Kazanğa jaqın keledi,
 6530. Tilla tabaqtın işinde,
 Altın şömişti köredi.
 Kaynap turğan kazanğa,
 Bilğalıqtı saladı,
 Mazalıların jep Ziyvar,
 6535. Meylinşe toyıp aladı.
 Sol vaqıtları bolğanda,
 Toppası tozğan,
 Arkası qozğan,
 Sozğanda eki dizesi,
 6540. Qulağınan zérre ozğan.
 Mañlayında közleri,
 Künge qatқан şerimdey.
 Bétbeşer qara jüzleri,
 Süyeginnen ötedi,
 6545. Aytқан her bir sözleri.
 Suvdan keme jürgendey,
 Eger qumnan jürse de,
 Bilinbeydi izleri.
 Özi üş jüz jasağan,
 6550. Sav süyegi savsağan,
 Özi jüde qavsağan,
 Ölerine az qalğan,
 Jolbarıstay aqırıp,
 Érvaqların şaqırıp,
 6555. -Juvapsız kirip bağıma,
 Otırsañ, - dep, - Ne qılıp?! –
 Jetip keldi bir kempir.
 Qartayğanda quv kempir,
 Jürer joldan adasқан.
 6560. Ketpesin dep Er Ziyvar,

- Kılıcını alıp eline,
 Kaynıyor kırık kazan,
 Kazana doğru yaklaştı,
 Altın tabağın içinde,
 Altın kepçeyi gördü.
 Kaynayıp duran kazana,
 Kepçeyi salladı,
 Lezzetlilerini yiyip Ziyvar,
 Gönlünce doyabildi.
 O vakitlerde de,
 Ayağı tozlu,
 Arkası kozlu,
 Uzattığında iki dizi,
 Kulağından biraz uzun,
 Alnında gözleri,
 Güneşte kalmış deri gibi,
 Çirkin kara yüzleri,
 Kemiğinden geçer,
 Söylediği her bir sözleri.
 Sudan gemi gider gibi,
 Eğer kumdan gitse de,
 Bilinmez izleri.
 Kendi üç yüz yaşında,
 Sağlam kemiği kurumuş,
 Kendi çok gevşemiş,
 Ölmesine az kalmış,
 Kaplan gibi kükreyip,
 Ruhlarını çağırıp,
 -İzinsiz girip bağıma,
 Oturursun, - deyip, - ne yapıp?! –
 Yetip geldi bir kocakarı.
 Yaşlanınca sahtekar kocakarı,
 Gittiği yoldan şaşmış.
 Gitmesin diye Er Ziyvar,

- Ayağına koz baskan.
 Jetip kelip Ziyvarğa,
 Qaradı zalım tik turıp,
 Köbik şaşıp avzınan,
 6565. Söyledi kempir bét urıp,
 Söylegen sözi bir déstan,
 Qéhérülenip ol kempir,
 Jazdı eter zimistan:
- Ara şölde arıqlatıp atıñdı,
 6570. Tavda tulparıñdı qattı jelipseñ,
 Bala, bayan éyle haslı zatıñdı,
 Qay şehérden qaysı jurtqa keldiñ sen?
- Qorıqpay bélent tavdıñ jaman jolınan,
 Qamşı urıp attıñ oñlı-solınan,
 6575. Qaştıñ bala qanday şanıñ qolınan,
 Kelgeniñdi bir-bir bayan éyle sen.
- Jetpey ketkir bélent tavdan asıpsañ,
 Keviliñ hallas urıp suvday tasıpsañ,
 Yaki bala aqılıñnan sasıpsañ,
 6580. Bala, maqsetiñdi bayan éyle sen.
- Jetpey ketkir judırıqtay balasañ,
 Jaqınlasam janıp turğan şalasañ,
 Bir muş ursam sespey qatıp qalasañ,
 Bul jerlerge ne sebepten keldiñ sen?!
6585. Jüvernemek, şığıp sapar jağıma,
 Uşırastıñ jerip jürgen şağıma,
 Nege kirdiñ, qırşın bolgır, bağıma,
 Bala, évladısan qanday pirdiñ sen?!

- Ayağına köz basmış.
 Yetişip gelip Ziyvar'a,
 Baktı zalım dik durup,
 Köpük saçıp ağızından,
 Söylemiş kocakarı bağırup,
 Söylediği sözü bir destan,
 Öfkelenerek o kocakarı,
 Yazı etmiş kara kış:
- Ara çölde zayıflatıp atını,
 Dağda tulparını çok yellemişsin,
 Evlat, beyan eyle kim olduğunu,
 Hangi şehirden hangi yurda geldin sen?
- Korkmadan yüce dağın yaman yolundan,
 Kamçı vurup atın sağ, solundan,
 Kaçtın evlat nasıl bir şanlının elinden,
 Gelişini bir bir beyan eyle sen.
- Yetmeyip gidip yüce dağdan aşmışsın,
 Gönlüne fırtına vurup su gibi taşmışsın,
 Yoksa çocuk aklından şaşmışsın,
 Çocuk, maksadını beyan eyle sen.
- Yetmeyip yumruk kadar çocuksun,
 Yaklaşsam yanıp duran çocuksun,
 Bir yumruk vursam sessizce kalırsın,
 Bu yerlere ne sebepten geldin sen?!
- Yaramaz, sefer edip yanıma,
 Karşılaştın iğrenip yaşadığım çağıma,
 Niye girdin, genç adam, bağıma,
 Çocuk, nasıl bir pirin evladısın sen?

6590. Qéhérlensem bir-aq jutıp qoyarman,
 Qazap etsem közlerindi oyarman,
 Yaki etlerine bir-aq toyarman,
 Bala, yaki erimiseñ, erdin sen?!

6595. Qazap etsem tilla darqa asarman,
 Aytpasañ etiñe tamqa basarman,
 Etiñdi jep, jerigimdi basarman,
 Yaki évladı ma ediñ şerdiñ sen?!

6600. Tiriley et kesip alıp sanıñnan,
 Mavqımdı basayın jalap qanıñnan,
 Jüvernemek, qorıqpay jalğız janıñnan,
 Ne sebepten bağıdan alma terdiñ sen?!

6605. Tuttıñ şaqaasına atıñdı baylap,
 Qırıq qazan asımdı işipseñ jaylap,
 Kelipseñ öziñdi ölimge saylap,
 Bala, mağan köp aqıret berdiñ sen.

6610. Jalğanşınıñ jabısqırı ediñ be,
 Qırıq qazan asımnıñ bérin jediñ be,
 Juvapsız jep iyesi joq dediñ be,
 Juvıpsız bağıma nege kirdiñ sen?!

6615. Bala, bayan éyle kelgen jolıñdı,
 Bolmasa baylarman eki qolıñdı,
 Léşkerge toltırıp oñlı-solıñdı,
 Bala, savaşıpağa méger keldiñ sen.

6620. Batır bala, qanday şahdıñ ulısañ,
 Yaki qanday biydiñ qaşqañ qulısañ,
 6615. Yaki joldan adaşqañ bir muñlısañ,
 Haşlı zatıñdı bir bayan éyle sen.

Öfkelenirsem tek seferde yutup koyarım,
 Gazap edersem gözlerini oyarım,
 Ya da etine bir oturuşta doyarım,
 Çocuk, yoksa ermiş misin, erdin mi sen?

Gazap edersem altın dara asarım,
 Söylemezsen etine damga basarım,
 Etini yiyip, hevesimi basarım,
 Yoksa evladı mıydın şerin sen?

6625. Diriyken et kesip alıp baldırından,
 Rahat edeyim emip kanından,
 Yaramaz, korkmadan tek canından,
 Ne sebeple bağıdan elma topladıñ sen?!

6630. Dutun dalına atını bağılayıp,
 Kırk kazan aşımı içmişsin yayılıp,
 Gelmişsin kendini ölüme hazırlayıp,
 Çocuk, bana çok ahiret verdin sen.

6635. Yalancının zarifi miydin,
 Kırk kazan aşımın hepsini yedin mi,
 İzinsiz yiyip sahibi yok dedin mi,
 İzinsiz bağıma niye girdin sen?

6640. Çocuk beyan eyle geldiğın yolunu,
 Yoksa bağılarım iki kolunu,
 Askere doldurup sağı, solunu,
 Çocuk, meğer savaşımaya geldin sen.

6645. Bahadır çocuk, nasıl bir şahın oğlusun,
 Veya nasıl bir beyin kaçan kulusun,
 Veya yoldan şaşan bir dertlisin,
 Kim olduğunu bir beyan eyle sen.

- Dabil қағıp, ҫertiп gernay, balaman,
 Top сүйретип лешкер aydap alaman,
 Bala, қaysı jurтқа ettiп talaban,
 6620. Barar jeriңizdi bayan eyle sen?
- Heş kim kirmeytuғın edi қalama,
 Қorıқpay kirgen қırşın sendey bala ma,
 Birden ursam bala jañıп қала ma,
 Kelgen jumısıңdı bala aytқıl sen?!
6625. Қırşın bolғır, kim köterer bunıңdı,
 Jüvernemek, şıғarayın unıңdı,
 Joқ etkende kim soraydı қunıңdı,
 Jañıп barda tez keynine қayтқıl sen!
- Kimdi alım deseп onnan betermen,
 6630. Aşıvlansam seni pidé etermen,
 Söytip, bala, muradıma jetermen,
 Қaytpasaп jat, қırşınıнnan қatқır sen.
- Ziyvar қaysar er edi,
 Ézireyilden aybınbay,
 6635. Қaytpay шапқан шер edi.
 Erligin onıп sonnan bil,
 Köpti қurtқан қув kempir,
 Zehérin jayıп jılanday,
 Қaңsama söz aytsa da,
 6640. Қatıvlanıp қatlanbay,
 Şamırқанıp şamlanbay,
 Қaysı jurttan şıққанın,
 Қaysı hannıп eline,
 Barıvға sapar etkenin,
 6645. Öziniп kim ekenin,

Davul vurup, çalıp kaval, balaban,^{viii}

Top çektirip asker sürüp alırım,
 Çocuk, hangi yurda ettin talep,
 Gittiğiniz yeri beyan eyle sen?

Hiç kimse girmiyordu kaleme,
 Korkmadan giren hırçın sen gibi çocuk mu,
 Bir kez vursam çocuk, canın kalır mı,
 Geliş amacını çocuk söyle sen?!

Genç adam, kim geçirir sıkıntını,
 Yaramaz, çıkarayım ununu,
 Yok ettiğimde kim sorar itibarını,
 Canın varken tez geriye dön sen!

Kimi yendim dersен ondan beterim,
 Öfkelenirsem seni feda ederim,
 Böylece, çocuk, muradıma ererim,
 Dönmezsen bekle, genç adam bekle sen.

Ziyvar cesur er idi,
 Azrail'den çekinmeden,
 Dönmeyip koşan шер idi.
 Erliğini onun bundan anla,
 Çok kişiyi yok eden kocakarı,
 Zehrini saçıp yılan gibi,
 Ne kadar söz söylese de,
 Katlanıp yorulmadan,
 Öfkelenip vahşileşmeden,
 Hangi yurttan çıktığını,
 Hangi hanın eline,
 Varmaya sefer ettiğini,
 Kendisinin kim olduğunu,

Qéherlengen kempirge,

Sonda bayan etedi:

-Ana, şıqtım Horezmniñ elinen,
Zernigar jurtına pérvaz éyledim,

6650. On eki kün túspey tulpar belinen,
Kelip qalañızğa havaz éyledim.

Qışkırsam qalañnan şıqpadı saza,
Qalañniñ halkına kelgen be qaza,
Havaz bermedi, heş tutqan ba aza,

6655. Onnan soñ bağıña meyil éyledim.

Zernigar elinde bir kız bar deyip,
Boyıma münésip nazlı yar deyip,
Şıqtım, ana, qorqıtpañız dar deyip,
Yar uşın özimdi seyil éyledim.

6660. Atam Horezmde édil Hésen han,
Aybatınan titirer jer menen aspan,
Qaşqınşı dep qévip éyleme ana jan,
Haslı zatımdı men bayan éyledim.

Hésen hannıñ ulı atım Er Ziyvar,

6665. Ana jan, etpeseñ sözimdi bavar,
Ġazabıma bolarsañız sazıvar,
Sizge men sözimdi ayan éyledim.

Ziyvar bağıñ, tağıñızdı ne qılsın,
Dünya-malıñ, altın-gévhar, tağısın,

6670. Jegen tamağımnıñ alıñ haqısın,
Senin bağı-bostanıñdı néyledim.

Ana jan, qızbayman men dünya-malğa,

Öfkelenen kocakarıya,

Orada beyan etti:

-Ana, çıqtım Horezm'in elinden,
Zernigar yurduna kanatlandım,
On iki gün inmeden tulpar belinden,
Gelip kalenize seslendim.

Bağırsam kalenden çıkmadı seda,
Kalenin halkına gelmiş mi kaza,
Matem mi tuttu, ses vermedi kimse,
Ondan sonra bağıña meyil eyledim.

Zernigar elinde bir kız var deyip,
Boyuma münasip nazlı yar deyip,
Çıqtım, ana, korkutmaz dar deyip,
Yar için kendimi eglence eyledim.

Atam Horezm'de adil Hesen Han,
Heybetinden titrer yer ile gök,
Kaçkınıcı deyip korkma ana can,
Kim olduğumu ben beyan eyledim.

Hesen Han'ın oğlu adım Er Ziyvar,
Ana can, etmeyesin beni bağılı,
Gazabıma olursunuz mahkum,
Size ben sözümlü ayan eyledim.

Ziyvar bağıñı, tacınızı ne yapsın,
Dünya malını, altın-cevher, dahasını,
Yediğim yemeğimin alın hakkını,
Senin bağı, bostanıñı n'eyledim.

Ana can, tamah etmem ben dünya, mala,

Omaŋsanıñ kıızı Aynajamalğa,
Aşıqpan sormağa lébinde palğa,
6675. Janımdı jolında pidé éyledim.

Sol vaqtında kempirdiñ,
Közi ottay janadı,
Ŧansız jüzi Ŧubarıp,
“Tuvra kelgen béle!” dep,
6680. Bejireyip Ŧaradı.
Arısladay aqırıp,
Anav-mınav adamnıñ,
Jüregın davısı jaradı.
Adamdı ŦurtŦan Ŧuv kempir,
6685. Davıllatıp keledi.

Kök gürkirep köklemede,
Jaltıldap ŦaŦmaq ŦaŦŦanday,
Javınlanıp keledi.
Bul méstan kempirdiñ,
6690. Bir Ŧıyalğa ketkenin,
Er Ziyvar bek bileği.
Ŧabınıp turğan Ziyvardıñ,
Ŧolındağı Ŧılışın,
Méstan zamat köredi.

6695. Ŧasasın jerge uradı,
Sol vaqtında Er Ziyvar,
Kiyik süvret boladı.
Közi gamğa toladı.
AŦşa jüzi soladı.

6700. Nalıs etip allaga,
Ziyvar zar-zar jıladı.
Esi-aŦılınan ayrılıp,
Et betinen Ŧuladı.
Aradan azıraŦ ötken soñ,

6705. AŦılına keledi,

Omaŋsa'nın kıızı Aynajamal'a,
Aşığım emmeye dudağındağı balı,
Canımı yolunda feda eyledim.

O vakitte kocakarının,
Gözü ateş gibi parladı,
Kansız yüzü solup,
“Doğru gelen bela!” deyip,
Belertip gözünü baktı.
Arslan gibi kükreyp,
Öyle böyle adamın,
Yüreğini sesi yardı.
Adamı yok eden hileci kocakarı,
Yel gibi esip geldi.

Gök gürleyip baharda,
Parlayıp çakmak çakana kadar,
Koşturup geldi.
Bu cadı karının,
Bir hayale gittiğini,
Er Ziyvar iyi anladı.
Koşturup duran Ziyvar'ın,
Elindeki kılıcını,
Cadı hemen gördü.

Asasını yere vurdu,
O zaman Er Ziyvar,
Geyik suretine büründü.

Gözü gamla doldu,
Akça yüzü soldu,
Sitem edip Allah'a,
Ziyvar dertli dertli ağladı.

Aklı başından gidip,
Yüzüstü yığıldı.
Aradan biraz geçtikten sonra,
Kendine geldi,

- Öziniñ kiyik bolğanın,
Sol vaqta Ziyvar biledi.
Qıuv méstannıñ qolınan,
Qıtılmasın bilgen soñ,
6710. -Janıñ barda janıvar,
Qıuv méstannan qıtıl! – dep,
Atına qarap söyledi:
- Sen, sen ediñ meniñ eki qanatım,
Qay jerlerde qaldı meniñ elatım,
6715. Azayımқан méstan meni bént kıldı,
Sağan da barıvğa joqdur halatım.
- Endi meni adamlıqqa sanama,
Teginlikte mért esinen tana ma,
Men méstańğa boldım endi giriptar,
6720. Barsañ sélem aytkıl ata-anama.
- Zalım kempir meni esten tandırdı,
Kiyik etip işlerimdi jandırdı,
Méstańğa giriptar bolma janıvar,
Jédiv kempir meni aldap nandırdı.
6725. Oyun etse qıuv méstannan utılma,
Janıñ barda méstańğa sen tutılma,
Janıñ bolsa şaynap üzip jibindi,
Esabın tap, méstannan tez qıtıl da.
- Ayrıldıñ sen minip kelgen baladan,
6730. Janıñ barda qarğıp şıq tez qaladan,
Janıvar, méstańğa bolsan giriptar,
Mendey bolıp qıtılmassan naladan.
- Jalğanañnan, kekiliñnen janıvar,

- Kendisinin geyik olduğunu,
O vakit Ziyvar anladı.
Sahtekar cadının elinden,
Kurtulamayacağını anlayıp,
-Canın varken hayvan,
Sahtekar cadıdan kurtul! – deyip,
Atına doğru söyledi:
- Sen, sen idin benim iki kanatım,
Nerelerde kaldı benim vatanım,
Büyücü cadı beni kul yaptı,
Sana da varmaya yoktur halim.
- Şimdi beni insan suretinde sanma,
Yok yere mert kendinden geçer mi,
Ben cadı kariya oldum şimdi giriftar,
Varırsan selam söyle ata, anama.
- Zalım kocakarı beni kendimden geçirdi,
Geyik edip içlerimi yandırdı,
Cadı kariya giriftar olma hayvan,
Cadı karı beni hile ile kandırdı.
- Oyun ederse hileci mestana kaybetme,
Canın varken cadıya sen tutulma,
Canın varsa çigneyip koparıp ipini,
Yolunu bul, cadıdan tez kurtul.
- Ayrıldın sen binip gelen çocuktan,
Canın varken atlayıp çık tez kaleden,
Hayvan, cadıya olursan giriftar,
Benim gibi olup kurtulamazsın dertten.
- Kuyruğundan, yelenden hayvan,

6735. uv m3stanqa bola k3rme sazıvar,
 Sen Őıqsan aladan men de Őıqarman,
 Kerek bolsan osılarsan Er Ziyvar.

Bunı esıtıp k3k tulpar,
 K3ziniŋ jasın t3gedi,
 ulakların jımıytıp,
 6740. T3rt ayağın b3gedi.
 Şaynap ıyıp Şılbırın,
 os anatın omladı.
 ene-mine degenşe,
 Kiyik bolđan Ziyvardıŋ,

6745. K3zinen ğayıp boladı.
 uv m3stan aşıp k3zlerin,
 arağansa janıvar,
 arđıp 3tip aladan,
 Biyik tavidıŋ basına,
 6750. Barıp bir-ağ onadı.
 Janıvardıŋ bul isi,
 Er Ziyvarđa unadı,
 K3ziŋ aşıp uv m3stan,
 Jan-jadına aradı.

6755. Baylavda turđan tulpardıŋ,
 aladan uşıp Őıqqanıŋ,
 uv m3stan bilmey aladı.
 “Sennen bolđan b3le!” dep,
 Ziyvarđa ğazap ıladı,

6760. Jolbarıstay ağırıp,
 rvaqların Őađırıp,
 T3pirinip ağırıp,
 3z-3zine bağırıp,
 Ziyvarđa zaval saladı.

6765. Balağa dem uradı,
 Ayrılıp ağıl-huvŐınan,

Hileci cadıya olma mahkum,
 Sen ıgarsan kaleden ben de ıkarım,
 Gerek olursa kavuŐursun Er Ziyvar’la.

Bunu işitip g3k tulpar,
 G3z3n3n yaşını d3kt3,
 Kulaklarını yumup,
 D3rt ayağını b3kt3.
 ıĝneyip koparıp ipini,
 ki kanatını hazırladı.
 Şu, bu diyene kadar,
 Geyik olan Ziyvar’ın,
 G3z3nden kayboldu.
 Hileci cadı ağıp g3zlerini,
 Bakana kadar hayvan,
 Atlayıp geçip kaleden,
 B3y3k dağın başına,
 Varıp ansızın kondu.
 Hayvanın bu işini,
 Er Ziyvar beĝendi,
 G3z3n3 ağıp hileci cadı,
 Etrafına baktı.

Bağlı duran tulparın,
 Kaleden uçup ıktığını,
 Hileci cadı anlamamıŐ.
 “Senden gelen bela!” diye,
 Ziyvar’a ğazap etti.
 Kaplan gibi k3kreyip,
 Ruhlarını ağırıp,
 T3k3r3p, silkinip,
 Kendi kendine bağırıp,
 Ziyvar’a zeval getirdi.
 ocuğa doğru 3fledi,
 Ayrılıp aklından,

- Er Ziyvar talıp aladı,
 Jéne bir dem saladı.
 Sol vatında Er Ziyvar,
 6770. Tilsiz atıp aladı,
 Tağı bir dem urđanda,
 ulağı joğ, tili joğ,
 Jağal kiyik boladı.
 Kiyik bolıp Ziyvardığ,
 6775. İçi ottay aynadı,
 Hér túrli ıyal oyladı.
 Méstan kempir ketken sođ,
 Ménziline jetken sođ,
 Bağı-héremnen Şığadı,
 6780. “Bul jerde júrsen sum kempir,
 Jéne bir béle ılar” dep,
 Biyik tavđa minedi.
 Jan joldası kók tulpar,
 Oğan arap júredi.
 6785. Bağdan ésten Őıđıvdan,
 asına kisnep keledi.
 Túymedey basın kóterip,
 Tanavları elerip,
 Ziyvardı iyiskeleydi,
 6790. Ağıllı edi kók tulpar,
 Tavda júrgen kiyiktiğ,
 Kiyik emes ol janıvar,
 Horezmniğ elinen,
 Minip kelgen joldası,
 6795. Hésen hannığ balası,
 Ziyvar ekenin bileledi.
 Kiyiktiğ almay izinen,
 Bir-birine es bolıp,
 Tavdan túsip keledi.
 6800. Sol vağları bolđanda,

- Er Ziyvar bayılıp kaldı,
 Bir kez daha úfledi,
 O vakitte Er Ziyvar,
 Dilsiz donup kaldı,
 Bir daha úflediđinde,
 Sağır, dilsiz,
 Kirli, amurlu geyik oldu.
 Geyik olup Ziyvar’ın,
 İçi ateğ gibi yandı,
 Her túrli hayali dúđúndú.
 Cadı karı gittikten sonra,
 Menziline ulağtıktan sonra,
 Haram bağdan ıktı,
 “Burada kalırsam kótu kocakarı,
 Yine bir bela yapar” deyip,
 Búyúk dağa ıktı.
 Can yoldağı kók tulpar,
 Ona doğru yúrdú.
 Bağdan yavaŐa ıkınca,
 Yanına kiŐneyip geldi.
 Dúđme gibi bağını kaldırıp,
 Burun delikleriyle dikkatlice,
 Ziyvar’ı kokladı,
 Akıllı idi kók tulpar,
 Dağda gezen o geyiğin,
 Geyik olmadığını o hayvan,
 Horezm elinden,
 Binip gelen yoldağı,
 Hesen Han’ın evladı,
 Ziyvar olduğunu anladı.
 Geyiğin izinden ayrılmadan,
 Birbirlerine eđ olup,
 Dağdan inip geldiler.
 Biraz zaman geçince,

- Kün batıp as araydı.
 Kiyik bolan Ziyvarga,
 Ke dnya endi taraydı,
 Bir mergen ıksa aldınan,
 6805. uralı jo olında,
 Atlı uvsa izinen,
 Ne mşkilge jaraydı.
 Tévekel etip her iske,
 Jan-jaına araydı.
 6810. Jelkildegen juvsannı,
 İyisi aıp baradı.
 Kk maysanı üstinde,
 Kiyik bara avnadı.
 Bas uşında kk atı,
 6815. aravıl bolıp turadı.
 Maysada jatıp Er Ziyvar,
 Sylerine tili jo,
 Mu-métejin aytıva,
 Jaın jerde eli jo.
 6820. Kk maysanı üstinde,
 Burıı tken knleri,
 Jüregine tusedi.
 apalıtı heviri,
 tkendi oya tüsirip,
 6825. Kiyik bolan Er Ziyvar,
 Tavda jatıp toladı.
 Jazdı ıssı kninde,
 Segiz anat a orda,
 Jez iylerin trdirip,
 6830. A otavdı trine,
 ama tsek saldırıp,
 Elden saylap asıma,
 Jası ızdı aldırıp,
 Kn ızarıp batan so,

- Gn batıp hava karardı,
 Geyik olan Ziyvar'a,
 Koca dnya imdi daraldı,
 Bir avcı ıksa nnden,
 Silahı yok elinde,
 Atlı kovalasa peşinden,
 Ne mşkilge yarar.
 Tevekkl edip her iše,
 Etrafına bakar.
 Sallanan yavşanın,
 Kokusu kokup geldi.
 Gk imlerin üstünde,
 Geyik kıpırdadı.
 Baş ucunda gk atı,
 Nbeti olup bekledi.
 imlerde yatıp Er Ziyvar,
 Sylemeye dili yok,
 Derdini, ihtiyaını sylemeye,
 Yakın yerde eli yok,
 Gk imlerin üstünde,
 Gemiş gnleri,
 Yüregine dşt.
 Kederliliin kasveti,
 Gemişi akla getirip,
 Geyik olan Er Ziyvar,
 Dada yatıp sylendi.
 Yazın sıcak gnünde,
 Sekiz kanat ak saray,
 Pirin hasırlarını atırıp,
 Ak otaın bakşesine,
 İpek dşek yaptıırıp,
 Elden seip yanıma,
 Gzel kızdı aldırıp,
 Gn kızarıp battıktan sonra,

6835. Sol tösekte jatқан соң,
 Оын салıp қыз benen,
 Miyrim ébden қанған соң,
 Таң уықынıң вақтında,
 Сыйр savar болғанша,
 6840. Түн уықымды бөлмедим.
 Altın табаққа bal салıp,
 Démin tatıp tamsanıп,
 Bir күninde bes iret,
 Çay içsem de şölledim.
 6845. Tarlıқ көrmey dünyadan,
 Sol кеңlikti térik etip,
 Bir yar tavıp алғанша,
 Aynımas tuvrı şart etip,
 Jalaң ayak jar keşip,
 6850. Қızıl ayak қır keşip,
 Күнlerdiң күni болғанда,
 Zernigardiң jolında,
 Aқ суңқарday jelletim.
 At jalın tartıp mingen соң,
 6855. Atımdı halıқ bilgen соң,
 Қарсыласқан duşpannan,
 Қaytpaytuğın bende edim,
 Usınday күn болғанда,
 Ya paymanam tolған ba,
 6860. Қızıl gülim solған ba,
 Paytaқ elden bezdirip,
 Ayağımnan tozdırıp,
 Sergizdangа түsirip,
 Dağıstandı gezdирip,
 6865. Bavırımdı ezdirip,
 Bul bélege uşıratıp,
 Ya yaratқан, yaratқан,
 Қарғаған benden menbedim.

- O döşekte yattıktan sonra,
 Oyun yapıп kız ile,
 Gönlüm iyice kandıktan sonra,
 Tan uykusunun vaktinde,
 İnek sağılana kadar,
 Gece uykumu bölмедim.
 Altın табаға bal koyup,
 Tadına bakıp,
 Bir günde beş kez,
 Çay içsem de susadım,
 Darlık görmeden dünyadan,
 Şu bolluğu terk edip,
 Bir yar bulup alana dek,
 Sözden dönmemeye şart edip,
 Yalın ayak yar geçip,
 Kızıl ayak kır geçip,
 Günlerin günü olduğunda,
 Zernigar'ın yolunda,
 Ak sungur gibi yelledim.
 At yularını çekip bindikten sonra,
 Adımı halk bildikten sonra,
 Karşılaşılan düşmandan,
 Dönmeyen kul idim,
 Böyle günler olduğunda,
 Ya vadem dolmuş mu,
 Kızıl güлüm solmuş mu,
 Rahat elden bezdirip,
 Ayağımdan tozdurup,
 Kaygıya düşürüp,
 Dağıstanı gezdирip,
 Bağrımı ezdirip,
 Bu belaya denk gelip,
 Ya yaradan, yaradan,
 Sövülen kulun ben miydim.

- Aybatlı mendey eriñdi,
 6870. Jolıqtırdıñ méstanğa,
 Kiyik etip qıuv méstan,
 Saldı mağan qısımdı.
 Ayaq-қolımdı lal qılıp,
 Tereñ qılıp қulaqtı,
 6875. Tilimdi ébden güñ qılıp,
 Kiyik etip özimdi,
 Jatқан jerimden қozғatıp,
 Ata-anadan ayırıp,
 Botalı narday bozlatıp,
 6880. Jetim қozıday маңıратıp,
 Dağıstandı jaңıратıp,
 Sebep penen қудayım,
 Dağıstanға ısırdı.
 Horezmniñ elatı,
 6885. Halıq pa edi қayırsız,
 Қалмақ şavıp halıqtı,
 Тақта han kelip қол salған,
 Sonıñday zalımdı,
 Қıuvıp barıp eline,
 6890. Tilla dargа astırған,
 Er Ziyvarday batırdı,
 Kiyik etip qıuv kempir,
 Ayağın zalım қuştırdı.
 Datқaları soralған,
 6895. Horezmniñ маңına,
 On mıñ Noğay ornağay,
 Sol Noğayda han bolған,
 Édalatlı Hésen han,
 Datқа jay salıp halıq uşın,
 6900. Halıqtıñ datın sorağan,
 Altın tah қurған jer eken.
 Қалмақлар şapsa halқını,

- Benim gibi heybetli erini,
 Yoldurdun cadı karıya,
 Geyik edip hileci cadı,
 Yaptı bana kötülüğü.
 Elimi ayağımı bağlayıp,
 Sağır edip kulağı,
 Dilimi tamamen kısıp,
 Geyik edip beni,
 Yerimden kaldırıp,
 Ata-anadan ayırıp,
 Yavrulu deve gibi ağlatıp,
 Yetim kuzu gibi meletip,
 Dağıstanı çınlatıp,
 Sebep ile Allah'ım,
 Dağıstana düşürdü.
 Horezm'in vatani,
 Halk mıydı hayırsız,
 Kalmak kesip halkı,
 Takta han gelip el koymuş,
 Onun gibi bir zalimi,
 Kovalayıp eline,
 Altın dara astıran,
 Er Ziyvar gibi bahadırı,
 Geyik edip hileci kocakarı,
 Ayağını zalim tökezletti.
 İstekleri dinleyen,
 Horezm'in yurduna,
 On bin Nogay yerleştiren,
 O Nogay'da han olan,
 Adaletli Hesen Han,
 Arz odası yapıp halk için,
 Halkın isteğini dinleyen,
 Altın taht kurduğu yer imiş.
 Kalmaklar kesse halkını,

- Bir er şıkpay aldına,
Posıp jürgen el eken.
6905. Arqalanıp sandalıp,
Köziniñ jası sel eken.
Toqsan tüsse panasız,
Izgırıp soqqan jel eken.
Jav kelgende şuvlasıp,
6910. Qalın Nogay posqanda,
Jılasıp üniñ qosqanda,
Nogaylar jürgen jol eken.
Horezm menen Zernigar,
Ekevinin arası,
6915. Asqar asıv bel eken.
Adam tüve qus uşpas,
Dağıstanlı şöl eken.
Qarsaq batpas qarağay,
Mékén etse bul jerde,
6920. Qıs otını mol eken.
Kiyikler kelip bulaqtan,
Suv işetuğın jazında,
Tavdıñ oypat bavırı,
Telegey tejiz köl eken.
6925. Jarıq şıqqan basınan,
Şaqmaq tası köp eken.
Ol töbe menen bul töbe,
Araları azsılıq,
Qulazığan şöl eken.
6930. Baylıq penen jarlılıqtıñ,
Keñlik penen tarlıqtıñ,
Payansız bahtı köşpeli,
Birde barda, birde joq,
Mañlayıñnıñ sorı eken.
6935. Üzilgenin jalğasa,
Etkeni erdiñ emi eken.

- Bir er çıkmadan önüne,
Göçüp giden el imiş.
Baqlanıp avare olup,
Gözünün yaşı sel imiş.
Kış gelince sığmaksız,
Soğuk esen yel imiş.
Düşman geldiğinde ağlaşıp,
Birçok Nogay göçtüğünde,
Ağlaşıp sesini birleştirdiğinde,
Nogaylar giden yol imiş.
Horezm ile Zernigar,
İkisinin arası,
Yüce bir bel imiş.
İnsan değıl kul bile uçmaz,
Dağıstanlı çöl imiş.
Karsak gezmez çamlar,
Mekan tutunca bu yerde,
Kışlık odunu bol imiş.
Geyikler gelip pınardan,
Su içiyor yazında,
Dağın alçak bağırı,
Uçsuz bucaksız göl imiş.
Kıvılcım çıkan başından,
Çakmak taşı çok imiş.
O tepe ile bu tepe,
Araları azıcık,
İssiz çöl imiş.
Zenginlik ile fakirliğin,
Bolluk ile darlığın,
Evsiz bahtı göçebe,
Birinde varken, birinde yok,
Alnının derdi imiş.
Kopanları bağlasa,
Ettiği erin ilacı imiş.

- At penen mal şıkkan soñ,
Duşpan tuvın jıkkın soñ,
Ne hasıldar kem eken.
6940. Künlerdiñ küni bolğanda,
Qıv méstanğa üñilip,
Ör jağınan tüñilip,
Körgeñi menen dünyada,
Körmegenim köp eken.
6945. Eli-jurtımnan qol juvıp,
Qosınan qaşqan qoyanday,
Bir basımdı panalap,
Qonbağan toğay qoymayım,
Hémeldiñ ayı bolğanda,
6950. Abılaysañ javını,
Nöser bolıp quyğanda,
Többeleme tolganda,
Méken etip bulmanda,
Tavdıñ basın jayladım.
6955. Kök-kömbek juvsan şayığa,
Hayran boldım, jayıldım.
Qanatımnan qayrılıp,
Tuyağımnan mayrılıp,
Jatırman taşqa tıgılıp,
6960. Jüregim aştan sıgılıp,
Uyqılasam tüske kirmegen,
Körmegenlerdi men kördim.
Bunu aytıp Er Ziyvar,
Ötkizdi köz aldınan,
6965. Paşalıq bolğan sav küñdi,
Zarlav menen ötkerdi.
Kiyik bolğan sol tüñdi,
Batır jigit zarlanıp,
Buringı ötken künlerin,
6970. Saħrada eske tüsirip,

- At ile mal çıktıktan sonra,
Düşman tuğunu yıktıktan sonra,
Bundan kıymetli ne eksik imiş.
Günlerin günü olduğunda,
Hileci cadıya ezilip,
Yiğitlik yanından bıkip,
Dünyada gördüğüm,
Görmediğimden çok imiş.
El, yurdundan el çekip,
Yuvasından kaçan tavşan gibi,
Bir başımı sokacak,
Konmadık orman bırakmadım,
Bahar ayı olduğunda,
Nisan yağmuru,
Sağanak olup yağdığında,
Tepeleme dolduğunda,
Mekan tutup burada,
Dağın başını yayladım.
Akkız, yavşan, şakayığa,
Hayran oldum, yayıldım.
Kanağımdan bükülüp,
Bacağımdan kırılıp,
Yatarım taşa tıkılıp,
Yüreğim aştan sıkılıp,
Uyusam düşe girmeyen,
Görünmeyenleri ben gördüm.
Bunu söyleyip Er Ziyvar,
Geçmiş göz önünden,
Padişah olduğü sağ günü,
Ağlayarak aklından geçirdi.
Geyik olduğü o geceyi,
Bahadır yiğit ağlayarak,
Eski geçmiş günlerini,
Saħrada akla getirip,

- Atı menen osılıp,
Eki mulı maydanda,
n osadı zarlanıp.
Tavda jılap jatadı,
6975. Jazdı ısa taı da,
ıyınlı penen atadı.
Ta juldızı serpilip,
aırap kn ıgadı.
Jazgı kn anday jaımlı,
6980. elemge nurın aadı.
Kiyik penen kk attı,
Jol, uvga zeynin aadı,
Aıp atıran uldırap,
Bulatan suv iedi.
6985. Gzar jolga tsedi,
Tulpar menen kiyikti,
Jortıp jonı ızadı.
ai kiyik ozadı,
ai tulpar ozadı,
6990. Kiyik penen kk tulpar,
Oynap tavid basında,
e adam jo asında,
a jortıp, ga avıp,
Ekevi aqlap yoadı,
6995. ulaqları salpıldap,
Kiyik jolda boldırdı,
Aa jzin soldırdı,
Adamnan ziyat kk tulpar,
Trt ayaın bgedi,
7000. Tyedey bolıp ogedi,
Kiyikti boldıranına,
Kzden jasın tgedi.
Boldıran dostı kiyikti,
Arasına mindirip,

- Atı ile sarılıp,
ki dertli meydanda,
Seslendi dertlenip.
Dada alayıp yattılar,
Yazın kısa taı da,
Yavaa attı.
Tan yıldızı serpilip,
Saılıp gn dodu.
Yaz gneinin ııkları,
Aleme nurunu satı.
Geyik ile gk atın,
Yol, ule, zihinlerini atı.
Akıp duran dklp,
Pınardan su itiler.
Byk yola dtler,
Tulpar ile geyiin,
Koup arkası ısındı.
Gh geyik ne geti,
Gh tulpar ne geti,
Geyik ile gk tulpar,
Oynayıp daın baında,
Hi adam yok yanında,
Gh koup, gh koturup,
kisi aqlayıp cotu,
Kulakları sallanıp,
Geyik yolda yoruldu,
Aka yzn soldurdu,
nsandan ziyade gk tulpar,
Drt ayaını bkt,
Deve gibi okt,
Geyiin yoruluna,
Gzden yaını dkt.
Yorulan dostu geyii,
Sırtına bindirip,

7005. Aranday avzın aşadı,
Tavğa alıp qaşadı,
Bir neşe tavdan asadı,
Aspan menen talaşkan,
Jéne bir tavğa şığadı.
7010. Qos qanatın qağadı,
Kiyik mingen kök tulpar,
Juldızday bolıp ağadı,
Közdi aşıp jumğanşa,
Eskén davıl tınğanşa,
7015. Aşqan avızdı jumğanşa,
Bélent tavdıñ bavırına,
Kök tulpar barıp tüsedí.
Sarqıp ketip janıvar,
Bir töbege qonadı.
7020. Üstindegi ol kiyik,
Qarğıp tüsti tulpardan.
Qarsı aldına qarasa,
Şemenli güller aşılğan,
Bülbülleri sayrağan,
7025. Qırmızı güller jaynağan,
Qırmızı güldiñ japırağı,
Samal menen şayqalıp,
Héremi bağ-baqşalı,
Bağıstanğa keledi.
7030. Diyval menen şémenniñ,
Étirapı qorşalğan,
Ol diyvaldıñ üstine,
Şengelden hérem qoyılğan.
Ol héremniñ işine,
7035. Kiretuğın esik joq,
Quslar uşıp ötpese,
Tışqan da kirer tesik joq.
Kiyik bağı aylansa,

Genişçe ağızını açtı,
Dağa alıp kaçtı,
Birkaç dağdan aştı,
Gökyüzü ile dalaşan,
Yine bir dağa çıktı.
İki kanatını çırpıtı,
Geyiğın bindiği gök tulpar,
Yıldız gibi olup aktı,
Göz açıp kapayana kadar,
Esen yel dinene kadar,
Açılan ağızı kapayana kadar,
Yüce dağın bağına,
Gök tulpar varıp kondu.
Sarkıp gök tulpar,
Bir tepeye kondu.
Üstündeki o geyik,
Sekip indi tulpardan.
Karşısına baktığında,
Çemenli güller açılmış,
Bülbülleri ötüşen,
Kırmızı güller saçılan,
Kırmızı gülün yaprağı,
Rüzgar ile sallanıp,
Çitli bağı-bahçeli,
Bağıstana geldi.
Duvar ile çemenin,
Etrafı çevrilmiş,
O duvarın üstüne,
Pençeden çit koyulmuş.
O çitten içeri,
Girilecek kapı yok,
Kuşlar uçup geçmese,
Farenin de gireceği delik yok.
Geyik bağı dolaşsa,

- Bağı-héremniñ sırtında,
 7040. Ülken japtı köredi,
 Jağalap japtı jüredi,
 Bir jerinde baqşanıñ,
 Baqqa suv aparatuğın,
 Bir toğırtqa bar eken.
7045. Üñilip oğan qarasa,
 Öñiri küté tar eken.
 Ne de bolsa janıvar,
 Bağ işine kirivge,
 Sayran etip jürivge,
7050. Bağ işinde neler bar,
 Közi menen körivge,
 Bağdan miyve tirivge,
 Kiyik kıumar etedi.
 Neşe kün tamaq jemegen,
7055. Beli nézik kımayğan,
 Aş işpegen aş kiyik,
 Jan-jağına kıaranıp,
 Kıarşığaday taranıp,
 Kıuvırşaktay bolıp kıuntıyıp,
7060. Jılanday bolıp sımpıyıp,
 Kıulakların kıayıp,
 Kökiregin ayırıp,
 Özin şotlap tuvralap,
 Toğırtqağa uradı.
7065. Jarı ortağa barganda,
 Yaki arman kete almay,
 Yaki berman jete almay,
 Toğırtqadan öte almay,
 Aldıñğı eki tuyağın,
7070. Aldına kıarap sozadı,
 Keynigi eki ayağın,
 Art jağına sozadı.

- Bağın arkasında,
 Büyük kuyuyu gördü,
 Yaklaşıp kuyuya yürüdü,
 Bir yerinde bahçenin,
 Bağa su götüren,
 Bir boru var imiş.
 Eğilip ona bakınca,
 Önü çok dar imiş.
 Ne olursa olsun hayvan,
 Bağ içine girmeye,
 Seyran edip gezmeye,
 Bağ içinde neler var,
 Gözü ile görmeye,
 Bağdan meyve toplamaya,
 Geyik heves etti.
 Nice gündür yemek yemeyen,
 Beli nazik kıvrılan,
 Aş yemeyen aç geyik,
 Etrafına bakınıp,
 Şahin gibi aranıp,
 Bebek gibi olup ufalıp,
 Yılan gibi olup kıvrılıp,
 Kulaklarını kıvırıp,
 Yüreğini ayırıp,
 Kendini toplayıp doğrulup,
 Boruya vurdu.
 Yarısına geldiğinde,
 Oraya gidemeden,
 Buraya gelemeden,
 Borudan geçemeden,
 Önündeki iki toynağını,
 Önüne doğru uzattı,
 Arkadaki iki bacağını,
 Arka tarafına uzattı.

- Basın tömen buğadı,
Eki közin jumadı.
7075. Oğ jılanday jımısıp,
Öldim-taldım degende,
Toğırtқанıñ avzınan,
Kiyik zorga şığadı.
Dür-dür қағıp silkinip,
7080. Dögeregine köz salıp,
Kim bar, kim joқ eken dep,
Şemenli baғdıñ étirapın,
Kiyik barlap biledi,
Jürіңkirep aldına,
7085. Jan-jაғına қараса,
Қızıl alma қızарıp,
Sabағınan үзілген,
Aқ almalar sarғayıp,
Ébden pisip jetilgen.
7090. Badam, énјir, жүзімлер,
Pisip jerge төгілген.
Jerge түскен јemisti,
Toyғанınша теріп јep,
Jür edi kiyik sayranlap.
7095. Altın tahtıñ üstinde,
Altın jıға basında,
Қırık кénizi қасında,
Otır edi bir sulıv.
Baғқа kirip јemistiñ,
7100. Tүскенлерin теріп јep,
Més bolıp жүрген kiyikke,
Otır edi қараңlap.
Қасındaғı қırık қızı,
Jür edi baғdıñ ішінде,
7105. Alma atıp јayraңlap,
Baғқа kirip miyve јep,
- Başını ашағı бүктü,
İki gözünü yumdu.
Ok yılan gibi kıvrılıp,
Öldüm bittim dediğinde,
Borunun aғzından,
Geyik zorla çıktı.
Titreyip silkinip,
Çevresine göz atıp,
Kim var kim yok acaba diye,
Çemenli baғın etrafını,
Geyik gezip anladı,
İlerleyip önüne,
Etrafına bakınca,
Kızıl elma kızarıp,
Sapından kopmuş,
Ak elmalar sararıp,
İyice olgunlaşmış.
Badem, incir, üzümler,
Olgunlaşıp yere dökülmüş.
Yere düşen yemişi,
Doyana kadar toplayıp yiyip,
Dolaşmış geyik eğlenip.
Altın tahtın üstünde,
Altın taç başında,
Kırk cariyesi yanında,
Oturuyordu bir güzel.
Baға girip yemişin,
Düşenlerini toplayıp yiyip,
Mest olup gezen geyiğe,
Oturuyordu bakarak.
Yanındaki kırk kızı,
Geziyor idi baғın içinde,
Elma atıp ceylan gibi.
Baға girip meyve yiyip,

- Jürgen jalğız kiyikti,
Hanşayımın aldına,
Kıvıp keldi tayranlap.
7110. Köp kızlardın içinde,
Javarınları kaçpaqtay,
Bilekleri tokpattay,
Burımları bir kuşaq,
Murını bar pışaqtay,
7115. Tanavları şapşaqtay,
Kulağının kölemi,
Jurta qalğan oşaqtay.
Eki beti qayraqtay,
Söylegen sözi şaqmaqtaı,
7120. Bet aıarı periniñ,
Qumdağı sarı saşsaqtay,
Bir kénizi bar edi.
Kiyiktin bağıka kirgenin,
Bağ işinde jürgenin,
7125. Bağdan miıve tergenin,
Bağda oynap jürgenin,
Kiyikti qalay körgenin,
Bastan bayan etedi.
Qulaq Salın hanşayım,
7130. Menin aytқан sözime,
Qızlar menen köşkidin,
Şıgıp edim sayranlap,
Bir kiyik bağıka kiripti,
Bağda miıve teripti,
7135. Jüzimlerin oyranlap,
Jürgen kiyik körindi,
Bağ işinde közime.
Kıvıp keldim kiyikti,
Hanşayım mine aldına,
7140. İnanbasan ol kiyik,

Gezen yalnız geyiğı,
Sultanın önüne,
Kovup geldi koşturarak.
Kalabalık kızların içinde,
Omuzları kapak gibi,
Bilekleri tokmak gibi,
Saçları bir kucak,
Burnu var bıçak gibi,
Burun delikleri yayık gibi,
Kulağının büyüklüğü,
Yurtta kalan ocak gibi.
İki yanağı bileı taşı gibi,
Söylediğı sözü çakmak gibi,
Yüzünün görünüşü perinin,
Kumdaki sarı yün gibi,
Bir güzel var idi.
Geyiğın bağı girdiğini,
Bağ içinde gezdiğini,
Bağdan meyve topladığını,
Bağda oynayarak gezdiğini,
Geyiğı nasıl gördüğünü,
Baştan beyan etti.
Kulak verin sultanım,
Benim söylediğim sözüme,
Kızlar ile köşkten,
Çıkmıştım dolaşıp,
Bir geyik bağı girmiş,
Bağda meyve toplamış,
Üzümlerini mahvedip,
Dolaşan geyik göründü,
Bağ içinde gözüme.
Kovup geldim geyiğı,
Sultanım işte önüne,
İnanmazsan o geyik,

- Hézir mınav turıptı.
 Bir kénizek jiberiñ,
 İnanbasañ özime.
 Oğan da eger inanbasañ,
 7145. Alıp kelip aldıña,
 Körseteyin köziñe.
 Sol vaqtında hanşayım,
 Qızdıñ sözün tıñlağan,
 Şeñkildegen sözleri,
 7150. Şekesinen jıñlağan.
 Bul kiyiktiñ bul baǵqa,
 Toǵırtqadan kirgenin,
 Sonda qanım ańlağan.
 Qanımnıñ aytqan sözlerin,
 7155. Esitken ğarip kiyiktiñ,
 Jürekleri suvlağan:
- Ketip qalar bul jerde köp tursañı,
 Qırıq qızdıñ biyligi sizge tiyisti,
 Qalay qılsañız da barıp uslañız,
 7160. Uslap munda tez alıp kel Suvsıma.
- Baǵqa ruqsatsız kirgen kiyikti,
 Uslap tezirek alıp keliñ Suvsıma,
 Jan tiymegen yemislerge tiyipti,
 Günakar kiyikti ékel Suvsıma.
7165. Baǵqa kirgen hıyvan, bolsa janıñız,
 Barıp hiyle menen uslap alıñız,
 Qaşpasın, moynına buǵav Salıñız,
 Jazım etpey tez alıp kel Suvsıma.
- Bir tuttıñ tübinen oşaq oyıñız,
 7170. Ekevare vazzahanı qoyıñız,

- Şimdi öylece duruyor.
 Bir cariye gönderin,
 İnanmazsanız bana.
 Ona da eğer inanmazsan,
 Alıp getirip önüne,
 Göstereyim gözüne.
 O vakitte sultan,
 Kızın sözünü dinlemiş.
 Yankılanan sözleri,
 Şakağında çınlamış.
 Bu geyiğin bu baǵa,
 Borudan girdiğini,
 O zaman hanım anlamış.
 Hanımın söylediği sözlerini,
 İşiten garip geyiğin,
 Yürekleri sulanmış:
- Gidip kaçır burada çok dursanız,
 Kırk kızın beyliği size verildi,
 Nasıl yaparsanız da varıp yakalayınız,
 Yakalayıp buraya tez alıp gel Suvsıma.
- Baǵa izinsiz giren geyiği,
 Yakalayıp tezce alıp gelin Suvsıma,
 Can değmeyen yemişlere değmiş,
 Günahkar geyiği getir Suvsıma.
- Baǵa giren hayvan, olsa canınız,
 Varıp hile ile yakalayıp alınız,
 Kaçmasın, boynuna zincir takınız,
 Mahcup etmeden tez alıp gel Suvsıma.
- Bir dudun dibinden ocak oyunuz,
 İki araya sırık koyunuz,

Alıp barıp bul kiyikti soyıñız,
Buyrığımı bejer barıp Suvsıma.

Eger uslap alıp kelseñ kiyikti,
Onda siziñ mértbeñiz biyikti,
7175. ırık ızdıñ biyliği sizge tiyisti,
Sonıñ uşın tezirek bar Suvsıma!

Degen vata Suvsıma,
-Éjep bolar, hanım, - dep, -
Siziñ uşın tasaddı,
7180. Bolsın éziz janım, - dep,
Vayraqlap juvırıp ketedi,
Bağda jürgen ıdırıp,
ırık ız benen ırık kénizge,
Suvsıma jıldam jetedi,

7185. Hanşayımñıñ buyrığın,
ızlarға bayan etedi:

-Sayran etip jürgen senseñ Arzayım,
Sizlerge jiberdi meni hanşayım,
“Başka ızdan aya-olıñ jeñil” dep,
7190. Hızmet buyıradı mağan hérdayım.

Haram ólgir, kiyik bağa kiripti,
Haram atır, bağdan miyve teripti,
Jemisti jep javlan urıp jürgenin,
Köşkinde otırıp hanım köripti.

7195. Suvsıma, sen biykelerge bar, - dedi, -
Kiyik bağa kirgen namıs-ar, -dedi, -
alay bolsa da kiyikti utarmay,
Uslap ékelegör intizar, dedi.

Alıp bu geyiği kesiniz,
Buyruğumu gidip yap Suvsıma.

Eğer yakalayıp gelirsen geyiği,
O zaman sizin mertebeniz artar,
Kırk kızın beyliği size verildi,
Onun için tezce var Suvsıma! –

Dediği vakitte Suvsıma,
-Emredersiniz, hanım, -deyip, -
Sizin için kurban,
Olsun aziz canım, - deyip,
Dönüp koşturup gitti,
Bağda gezip dolaşan,
Kırk kız ile kırk cariyeye,
Suvsıma çabuk yetiştii,
Sultanın buyruğunu,
Kızlara beyan etti:

-Seyran edip gezen sensin Arzayım,
Sizlere gönderdi beni sultanım,
“Diğer kızlardan elin, ayağın üstün” deyip,
Hizmet buyurur bana her daim.

Haram ölsün, geyik baға girmiş,
Haram donsın, bağdan meyve dermiş,
Yemişi yiyip kıvrılıp gezdiğini,
Köşkinde otururken hanım görmüş.

“Suvsıma, sen genç kızlara var, - dedi,-
Geyik baға girmiş namus, ar, - dedi, -
Nasıl olursa da geyiği kaçırmadan,
Yakalayıp getiriver dedi edip intizar.

- Uısı edi şorşınğanı janımnıñ,
 7200. Qısılıp şıqqanı sırtqa qanımnıñ,
 Jürin qızlar kiyikti uslap alayıq,
 Tapsırması orınlansın hanımnıñ.
- Kiyikti uslamay barsağ büldirer,
 Uslap barsağ inam berip küldirer,
 7205. Eger orınlamay barsağ buyrıñın,
 Seksen biyke, hémmezdi öltirer.
- Hanşayımınñ qızıl jüzi qubarıp,
 Kiyiktin etine hêves bolıptı,
 Hanşayım naq on segizge tolıptı,
 7210. Qazan urğan qızıl güldey solıptı.
- Eti qızıv, avırıv bolğan demekşi,
 Kiyik etin kébap etip yemekşi,
 Kébaptan hêvesi basıla qoysa,
 Onda bizlerge rağımet demekşi.
7215. Jeriktin jağdayın bilesiz sizler,
 Onda onıñ emin tabıvşı bizler,
 Kiyikti qaşırmay uslap alayıq,
 Jürinizler qırıq qız benen kénizler.
- Suvsımanıñ bul sözün,
 7220. Qırıq qız benen qırıq kéniz,
 Bêrşesi maqul köredi.
 Gevişin taslap köp qızlar,
 Jalañ ayaqlanadı.
 On qız ketip aldına,
 7225. On qız şıqtı artına,
 On kéniz şıqtı oñ jaqqa,
 On kéniz şıqtı sol jaqqa,

- Buydu çok istediği canımın,
 Sıkışıp çıkışı dışarı kanımın,
 Yürüyün kızlar geyiği yakalayalım,
 Buyruğu yerine getirilsin hanımın.
- Geyiği yakalamadan varırsak mahveder,
 Yakalayıp varırsak hediye verip güldürür,
 Eğer yerine getirmeden varsak buyruğunu,
 Seksen kız, hepimizi öldürür.
- Sultanımın kızıl yüzü solup,
 Geyiğin etine heveslenmiş,
 Sultan tam on sekiz yaşına gelmiş,
 Hazan vuran kızıl gül gibi solmuş.
- Vücüt ateşi, hasta olmak demektir,
 Geyik etini kebab yapıp yemek ister,
 Kebaptan hevesi geçerse,
 O zaman bizlere rahmet eder.
- Hevesin durumunu bilirsiniz sizler,
 O zaman onun çaresini buluruz bizler,
 Geyiği kaçırmadan yakalayalım,
 Yürüyün kırk kız ile cariyeler,
- Suvsıma'nın bu sözünü,
 Kırk kız ile kırk cariyeye,
 Hepsi makul gördü.
 Çarığını atıp bütün kızlar,
 Yalın ayak yürüdü.
 On kız gidip önüne,
 On kız gidip ardına,
 On cariyeye çıktı sağ yana,
 On cariyeye çıktı sol yana,

7230. K ol uslasıp k p kızlar,
 Bir kiyikti aşırmaı,
 D rhal uslap aladı.
 Suvmaqlağan Suvsıma,
 Ol kiyiktiğ moynına,
 Aydılısın saladı.
 ırık ız benen ırık k niz,
 7235. H r kim bir tayağ uradı.
 Tayağ jegen kiyiktiğ,
 K zi ketti alağlap,
 Onnan sayın kiyikti,
 İşi ızđan biykeler,
 7240. Uraberdi tayağlap,
 Tayağtan kiyik boldırdı,
 ızıl tili salağlap.
 Alıp bardı hanımđa,
 Bende bolđan kiyikti,
 7245. Tazısındaı  lpeniğ,
 Seksen biyke jalağlap,
 Kiyikti uslap kelgenin,
 Hanımđa bayan ıladı,
 Suvsıma kelip alağlap:
 7250. -Gurıjlansağ  diretlisenđ, hanıayım,
 Orılandı bizge etken h miriğ,
 H ş bir n rseden joğ meniğ p rvanığ,
  keldim kiyiktiğ basın kemiriğ.
 Siz hanıayım bizler sizge hıızmetker,
 7255. Ne buyırsağ hıızmetk rler mağul der,
 Hanınığ buyrığın orınlamağa,
  z vağtıında hıızmetker ayđı jer.
 Tilsim menen bostanığdı oradığ,

- El tutuğup b t n kızlar,
 Bir geyiği ağırmadan,
 Hemen tutup yakaladı.
 İşg zarlık yapan Suvsıma,
 O geyiğin boynuna,
 Őalıđı taktı.
 Kırk kız ile kırk carıye,
 Hepsini bir dayak attı.
 Dayak yiyen geyiğin,
 G z  gitti alarıp,
 Ondan sonra geyiği,
 İçi kızan gen  kızlar,
 Vuruvermiş tokatlayıp,
 Dayaktan geyik usandı,
 Kızıl dili sarkıp.
 Alıp vardı hanıma,
 Tutsak olan geyiği,
 Tazısı gibi tutup,
 Seksen gen  kız ile kıvrakça,
 Geyiği yakalayıp geldiğini,
 Hanıma beyan etti.
 Suvsıma gelip utangağça:
 -Heveslensen kudretlisin sultanım,
 Yerine geldi bize verdiğin emrin,
 Hi bir Şeyden yok benim korkum,
 Getirdim geyiğin bağını, kemirin.
 Siz sultan bizler size hıızmetkar,
 Ne buyursan hıızmetkarlar makul der,
 Hanınığ buyruğunu yerine getirmeye,
  z vaktinde hıızmetkar kayđılanır.
 Tılsım ile bostanığı sardığ,

Patşa bolıp dévperini soradıñ,
7260. Sen buyırdıñ bizler dérhal bejerdik,
Orınladı oyıñdağı muradıñ.

Şaşın ara, barı uradı jüziñde,
Hanım, orınladı aytan söziñ de,
Ékel degen kiyigiñdi ékeldim,
7265. Ne ılsañız ıtiyarıñ öziñde.

Hémiriñdi tuttu hızmetkeriñiz,
Siziñ de taraydı ayı-eriñiz,
“Atımdı ata, sıbaamdı iytke sal,”
Degen hanım, bize inam beriñiz.
7270. Soy deseñiz, kiyikti hzir soyamız,
Oy deseñiz, eki közin oyamız,
“Ötirmeñiz janıvardı” deseñiz,
Onda tuımlıa salap oyamız.

Kébat et deseñiz, iske tartılar,
7275. As deseñiz zamatında asılar,
Jemişindi jegen kiyiktiñ etin,
Bir jeseñiz hvesiñiz basılar.

Évelinde Suvsıma,
Havlııp alan bişara,
7280. Aytar sözin tappadı,
Ayta berdi hr sözdi,
Sonda da avzın jappadı,
Avzın javıp ne ılsın,
Hanşayımınñ buyrıın,
7285. Orınlap şıan Suvsıma,
Jegen duzın aladı,
Havlısa da éveli,

Padişah olur dev periyi sordun,
Sen buyurdun, bizler derhal becerdik,
Yerine geldi aklındaki muradın.

Saın kara, kıl ıktı yüzünde,
Hanım yerine geldi söylediin sözün de,
Getir dediin geyii getirdim,
Ne yaparsanız karar sizde.

Emrinizi tuttu hizmetarımız,
Sizin de daıldı dert-kaygımız,
“Adımı ata, payımı ite ver,”
Diyen hanım, bize hediye veriniz.

Kes dersenez geyii şimdi keseriz,
Oy dersenez iki gözünü oyarız,
“Öldürmeyin hayvanı” dersenez,
O zaman tohumlua saklayıp koyarız.

Kebab et dersenez, işe koyulunur,
Aş yap dersenez hemen yapılır,
Yemişini yiyen geyiin etini,
Bir yerseniz hevesinizi alırsınız.

Evvelinde Suvsıma,
Korkup kalmış bıare,
Diyecek söz bulamadı,
Söyleyiverdi her sözü,
O zaman da azını kapadı.
Azını açıp ne yapsın,
Sultanın buyruunu,
Yerine getiren Suvsıma,
Yedii tuzunu aladı.
Korksa da evveli,

- Aytatugın sözlerin,
Eti kızıp alğan soñ,
7290. Süyrenlep tili şıkkın soñ,
Bir söziniñ keynine,
Jéne bir söz taqladı.
-Kiyikti uslap ékeldim,
Hanım savğa berin? – dep, -
7295. Tuqımlıqqa koysañız,
Tarqatılar şeriñ, - dep, -
Yaki kébap etseniz,
Tezirek iske tartılar.
Kelse sorpa işkiñiz,
7300. Onda şakқан asılar.
Etin jesen kiyiktiñ,
Jerigin jıldam basılar.
Sizin bıyl jasıñız,
On segizden astı, - dep, -
7305. Tünde kızıp deneñiz,
Muhabbatıñ tastı, - dep, -
Jigirma jasqa şıkkınşa,
Bir goşaqtı tabalmay,
Ötkerdiñ biykar jastı, - dep, -
7310. Patşalıqtan payda ne,
Alımlıqtan payda ne,
Tappasañ jerden astı, - dep, -
Bir jaqsığa qosılıp,
Qédirelmesen bastı, - dep, -
7315. Muhabbattı bilmegen,
Jeti atanız nastı, - dep,
Sümireygen Suvsıma,
Söz aytıp mısallap,
Hanşayımdı bapladı,
7320. Tapsırmasın bejergen,
Qızlarğa inam bermedi.

- Söylediği sözlerinden,
Ateş bastıktan sonra,
Sürünüp dili çıtıktan sonra,
Bir sözünün arkasına,
Yine bir söz ekledi.
-Geyiği tutup getirdim,
Hanım hediye verin? – deyip, -
Tohumluğa koysanız,
Dağılır derdin, - deyip, -
Ya da kebab ederseniz,
Tezce işe başlanır,
Gelirse çorba içesiniz,
O zaman hemen yapılır,
Etini yesen geyiğin,
Hevesin hemen basılır.
Sizin bu yıl yaşınız,
On sekizi geçti, - deyip, -
Gecede kızarıp teniniz,
Muhabbetin taştı, - deyip, -
Yirmi yaşına gelene kadar,
Bir koç yiğit bulamadan,
Geçirdin gençlik yaşı, -deyip, -
Padişahlıktan fayda ne,
Alimlikten fayda ne,
Bulamazsan yerden aş, -deyip, -
Bir iyiyle evlenip,
Kadirelmezsen başı, - deyip, -
Muhabbeti bilmeyen,
Yedi atanız kirlenir - deyip,
Başı öne eğilen Suvsıma,
Söz söyleyip misal verip,
Sultanı kandırdı,
Buyruğunu beceren,
Kızlara hediye vermedi.

- Suvsımanıñ sözleri,
Hanşağa méger jaqpadı.
Suvsımanı hanşayım,
7325. Jibererde kiyikke,
Aytқан sözinen şıqpadı,
Suvsımanıñ sözine,
Tüsinse de uqpadı.
Söz qayımğa kelgen soñ,
7330. Suvsıma qorqıp buqpadı.
Julınıña tiygizip,
Qanşa otırıp aytsa da,
Hanşayımğa juqpadı.
Hanımınñ bilip ıñgayın,
7335. Bilgen soñ barlıq jağdayın,
Suvsıma tezirek toqtadı.
Sonda turıp hanşayım,
-Hav Suvsıma, Suvsıma,
Uslap kelgen kiyikti,
7340. Öziñ ğana soy, - dedi. –
Baslap kelgen bağıma,
Eki közin oy, - dedi. –
Ökpesi, işek-qarının,
Kömip jep öziñ toy, - dedi. –
7345. Bavırını menen jüregin,
Bülkildegen büyregin,
Mağan saqlap qoy, - dedi. –
Aynalasınan kiyiktiñ,
Başqa qızlardı quv, - dedi. –
7350. Qanın soyıp tazalap,
Öz qolıñ menen juv, - dedi. –
Jürek, bavır, büyregin,
Kébaپ etip pisirip,
Mağan ékelip ber, - dedi. –
7355. Qalğan etin asıñız,

- Suvsıma'nın sözleri,
Sultana yaqışmadı.
Suvsıma'yı sultan,
Gönderirken geyiğe,
Söylediği sözü tutmadı,
Suvsıma'nın sözünü,
Düşünse de anlamadı.
Söz sona geldikten sonra,
Suvsıma korkup eğilmedi.
Sırtına dokunup,
Ne kadar oturup konuşsa da,
Sultana anlatamadı.
Hanımın anlayıp halini,,
Anladıktan sonra bütün durumu,
Suvsıma tezce durdu.
O zaman durup Sultan,
-Hey Suvsıma, Suvsıma,
Tutup geldiğın geyiği,
Sen tek soy, - dedi. –
Başlayıp gelen bağıma,
İki gözünü oy, - dedi. –
Ciğer, mide-karnını,
Pişirip yiyip kendin doy, - dedi. –
Bağrı ile yüreğini,
Kıpırdayan böbreğini,
Bana saklayıp koy, - dedi. –
Etrafından geyiğın,
Diğer kızları kov, - dedi,
Kanını temizleyip,
Kendi ellerinle yıka, - dedi. –
Yürek, göğüs, böbreğini,
Kebab yapıp pişirerek,
Bana getirip ver, -dedi. –
Kalan etini asınız,

7360. Kırık kız benen kırık kéniz,
 Talasıp béri jer, - dedi. –
 Tarqatarsız şer, - dedi.
 -Éjep bolar hanım, - dep,
 7360. Jalaqlatıp pışağın,
 Suvsıma qolğa aladı.
 Eki kénizdi şaxırıp,
 Kiyikke jaqın baradı,
 Tört ayağın top qılıp,
 7365. Bekkem etip bayladı,
 Ölerin kiyik bilgen soñ,
 İşin suvıq jayladı.
 Sol vaqıtta Suvsıma,
 Pışağın alıp qolına,
 7370. Qadalğanda şalmağa,
 Nézer etip qarasa,
 Adam süvret körindi.
 Kiyiktiñ körıp jüzlerin,
 Adamzatqa usattı,
 7375. Aşıp körıp közlerin,
 Pışağın tartıp aladı.
 “İlaya tasqa şapqır!” –dep,
 Qınapqa qayıp saladı.
 Ornınan qarğıp turadı,
 7380. Gérip bolğan kiyikti,
 Közi menen jüzlerin,
 Adamzatqa usatıp,
 Ol kiyikti Suvsıma,
 Hanımğa bayan qıladı:
 7385. - Suvsımanniñ arzası bar, hanşayım,
 Bul kiyikti adamzatqa megzettim,
 Sağan mélim, janım, meniñ ol jayım,
 Janıvardı adamzatqa megzettim.
- Kırk kız ile kırk cariye,
 Paylaşıp hepsi yer, - dedi, -
 Dağıtırsınız dertleri, -dedi.
 -Emredersiniz hanım, -deyip,
 Parlatıp bıçağını,
 Suvsıma ele aldı.
 İki cariyeyi çağırıp,
 Geyiğe yaklaştı.
 Dört ayağını toplayıp,
 Sıkıca bağladı.
 Geyik öleceğini anladıktan sonra,
 İçini soğuk kapladı.
 O vakitte Suvsıma,
 Bıçağını alıp eline,
 Saplayacağında kesmeye,
 Göz atıp bakınca,
 İnsan sureti göründü.
 Geyiğin görüp yüzünü,
 Ademoğluna benzetti.
 Açıp görüp gözlerini,
 Bıçağını çekip aldı.
 “İlahi taşa koştur!” – deyip,
 Kınına tekrar koydu.
 Yerinden zıplayarak,
 Garip olan geyiği,
 Gözü ile yüzlerini,
 Ademoğluna benzetip,
 O geyiği Suvsıma,
 Hanıma beyan etmiş:
 Suvsıma'nın arzı var , sultanım,
 Bu geyiği ademoğluna benzettim,
 Sana malum, hanım, benim o fikrim,
 Hayvanı ademoğluna benzettim.

Asığıp hanım-av heves asına,
7390. Jetip bardım ol kiyiktiñ qasına,
Qarap tursam közden aqqan jasına,
Janıvardı adamzatqa megzettim.

Ol kiyiktiñ ayak-qolın jıynadım,
Şalayın dep janıvardı qıynadım,
7395. Közin körip öltirmege qıymadım,
Kiyikti men adamzatqa megzettim.

Şalayın dep qavsırğanımda jaqtı,
Janıvardıñ közlerinen qan aqtı,
Qara bolmasın dep kiyiktiñ bahtı,
7400. Aldıñızğa kelip hanım arız ettim.

Pısaqtı algannan kévmetin bükti,
Şalayın degennen közden qan tökti,
Arqalamayın men bir avır jükti,
Bul kiyikti adamzatqa megzettim.

7405. Közlerinen aqqan jası müsindey,
Tüsleri tap adamzattıñ tüsindey,
Kiyik bolğanına turman tüsinbey,
Sonıñ uşın sizge kelip arız ettim.

Jüzlerin körgende gül-gül jaynaydı,
7410. Tili joq, işleri gıj-gıj qaynaydı,
Kimde bolsa öltirivge qıymaydı,
Miñez-qulqın adamzatqa megzettim.

Adam bolıp qızıl güli solmasın,
Qépelimde paymanası tolmasın,
7415. Duvayıbent adamzat bolmasın,

Acıkıp hanım heveslendi aşına,
Yetişip vardım o geyiğın yanına,
Baktığımda gözden akan yaşına,
Hayvanı ademoğluna benzettim.

O geyiğın elini ayağın topladım,
Keseyim diye hayvanı zorladım,
Gözünü görüp öldürmeye kıymadım,
Geyiği ben ademoğluna benzettim.

Keseyim diye tuttuğımda bıçağı,
Hayvanın gözlerinden kan aktı,
Kara olmasın diye geyiğın bahtı,
Önünüze gelip hanım arz ettim.

Bıçağın aldıktan sonra belini büktü,
Keseyim dedikten sonra gözden kan döktü,
Yüklenmeyeyim ben bir ağır yükü,
Bu geyiği ademoğluna benzettim.

Gözlerinden akan yaşı heykel gibi,
Görünüşü tam ademoğlu görünüşünde,
Geyik olduğunu düşünmüyorum,
Onun için gelip size arz ettim.

Yüzünü gördüğünde gül-gül parladı,
Dili yok, içleri fokur fokur kaynadı,
Kim olsa da öldürmeye kıymazdı,
Huy, davranışını ademoğluna benzettim.

İnsan çıkıp kızıl güli solmasın,
Fikrimce vadesi dolmasın,
Büyülenmiş ademoğlu olmasın,

Nağız özin adamzatğa megzettim.

Adamzattay nur bar eki közinde,
Adamgerlik miravvat bar jüzinde,
Öltir, ya öltirme erkiñ öziñde,
7420. Meniñ özim adamzatğa megzettim.

Adam bolsa ayaq-ğolın şeşiniz,
Öltirmey bir qasıq xanın keşiniz,
Duvayıbent bolğan adamzat şıgar,
Adamzat bolmasın kiyik etiniz.

7425. Ara şölde atın jortıp jelgendi,
Meniñ anamnıñ bağına kelgende,
Qırıq xazannan toyıp tamaq jegenin,
Teris xaytқан meniñ anam bilgendi.

Batır bolsa xasılıqğa ketkendi,
7430. Söytip anam bunu kiyik etkendi,
Méstanıñ xolınan xutılayın dep,
Kelip biziñ bağımızğa jetkendi.

Ol jollardan savdager köp ötedi,
Savdagerdiñ jolın anam kütedi,
7435. Qızığıp kervannıñ dünya-malına,
Anam kervanlardı kiyik etedi.

Anamnıñ joq xaslı, namısı-arı,
Keyip etpeydi jannıñ elengen zarı,
Kiyik etip dünya-malın aladı,
7440. Sum méstan anamnıñ késibi-kéri.

Köp oqığan azayımnnıñ duvasın,
Qabil etpey kervanlardıñ köz jasın,

Gerçekten kendini ademoğluna benzettim.

Ademoğlu gibi nur var iki gözünde,
İnsan gibi mertlik var yüzünde,
Öldür ya da öldürme erk sende,
Ben ademoğluna benzettim.

İnsan ise elini ayağını çözünüz,
Öldürmeyip bir kaşık kanından geçiniz,
Büyülenmiş olan ademoğlu çıkar,
Ademoğlu olmasın geyik etiniz.

Ara çölde atını koşturup yellediğini,
Benim anamın bağına geldiğinde,
Kırk kazandan doyup yemek yediğini,
Ters yöne gittiğini benim anam anladı.

Bahadır ise gyesine gider,
Bu yüzden anam bunu geyik etmişti,
Cadı karının elinden kurtulayım diye,
Gelip bizim bağımıza girmiş.

O yollardan tüccar çok geçer,
Tüccarın yolunu anam gözler,
İlgisini çekip kervanın malı mülkü,
Anam kervanları geyik eder.

Anamın yok soyu, namusu-arı,
Dinlemez canın eyleyen zarını,
Geyik edip dünya malını alır,
Acımasız cadı anamın budur işi gücü.

Çok okumuş azametlilerin duasını,
Kabul etmeyip kervanların göz yaşını,

Neşşelerdi kiyik etip jiberip,
Möminlerdiñ arqalağan günasın.

7445. Sonda hanım söyledi:

Kim biledi tüye baqqan şarvadı,
Kim biledi tüye tartқан kervandı,
Kim biledi Horezmge han bolıp,
Zamanında şağlap devran sürgendi.

7450. Kim biledi jurttan aşkan palvandı,
Kim bilsin kay jurtkā kılğan javlandı,
Men de sorlı edim yar dep jılağan,
Kim bilsin, köz jasım qabil bolğandı.

Köz jasımdı qabil éylep qudayım,
7455. Dañkımdı esitip baqqa kirgendi,
Sınamaqqa bağdan jemis tergendi,
Kiyikti qayıptan küdiret bergendi.

Qurdaslarım qabil bolğay köz jasım,
Kiyikti körgenşe ketti ıqlasım,
7460. Jüregim hallaslap soğıp baradı,
Jüregime batpay urtlağan asım.

Yar dep örtenbegen jerim qaldı ma,
Alla köz jasıma nézer saldı ma,
Kim biledi adam şıgar, bul kiyik,
7465. Urmay-soqpay alıp keliñ aldıma.

Jaqsı lipas kiyip beldi qınayın,
Kiyikti öz közim menen sınayın,
Hayvanbeken, adambeken, ayırıp,
Ne bolsa da onnan kiyin tınayın, -

Nicelerini geyik edip gönderip,
Müminlerin sırtlarmış günahını.

O zaman hanım söyledi:

Kim bilir mal bakan çobandır,
Kim bilir mal çeken kervandır,
Kim bilir Horezm'e han olup,
Zamanında çağlayıp devran sürendir.

Kim bilir yurttan çıkan pehlivandı,
Kim bilsin hangi yurda yöneldi,
Ben de dertli idim yar diye ağlayan,
Kim bilsin göz yaşımın kabul olduğunu.

Göz yaşımı kabul edip Hüda'm,
Sesimi işitip bağa girendir,
Sınamak için bağdan yemiş derendir,
Geyiğe gaipten kudret verendir.

Akranlarım kabul olmuş göz yaşım,
Geyiği görünce gitti dikkatim,
Yüreğim dalgalanıp çarpıyor,
Yüreğime batmadan lokma aşım.

Yar diye yanmayan yerim kaldı mı,
Allah göz yaşıma baktı mı,
Kim bilir insan çıkar bu geyik,
Vurmadan çarpmadan alıp gelin önüme.

Güzel elbise giyip beli kıvırın,
Geyiği kendi gözüm ile göreyim,
Hayvan mı insan mı, ayırıp,
Ne olursa da ondan sonra rahatlayayım-

7470. Degen vaqta Suvsıma,
 Qırıqpa tayday quntıyıp,
 Qulaqları jımpıyıp,
 Mayğa túsken tısqanday,
 Kiyikke bardı sımpıyıp.
7475. Top bolıp jatqan kiyiktiñ,
 Arqaların şeşedi.
 Orınnan turğızıp,
 Aldına pal qoyadı,
 Paldı kiyik işedi,
7480. Suvsıma jeldey esedi,
 Hañşayımınñ aldına,
 Kiyikti alıp keledi.
 Qıstar bolğan hañşayım,
 Kiyikti barlap köredi,
7485. Kiyik emes, kim bilsin,
 Patşazada tur edi.
 Kiyik bolsa bul nege,
 Adamzattan qaşpaydı,
 Bağqa nege kiredi,
7490. Bul bağlardıñ işinde,
 Adam barın bileği,
 Üyir körip adamdı,
 Kiyik bolsa haqıyqat,
 Adamğa nege keledi.
7495. Kiyik bolsa bul nege,
 Adamdı duşpan demeydi.
 Jerge túsken jemistiñ,
 Jamanın nege jemeydi.
 -Hay Suvsıma, Suvsıma,
7500. Şardarağa barıñız,
 Şardaranıñ astına,
 Keñnen tösek Salıñız,

- Dediği vakitte Suvsıma,
 Tay gibi eğilip,
 Kulakları büzülüp,
 Yağa düşmüş sıçan gibi,
 Geyiğe vardı kıvrılıp,
 Toplanıp yatan geyiğın,
 Ayaklarını çözdü.
 Yerinden doğrultup,
 Önüne bal koydu,
 Balı geyik içti,
 Suvsıma yel gibi esti,
 Sultanın huzuruna,
 Geyiği alıp geldi.
 Hevesli olan sultan,
 Geyiği dolanıp gördü,
 Geyik değil, kim bilir,
 Padişahzadedir.
 Geyikse bu niye,
 Ademoğlundan kaçmaz,
 Bağa niye girdi,
 Bu bağların içinde,
 İnsan olduğunu anlar,
 Etrafta görüp insanı,
 Geyikse gerçekten,
 İnsana neden geldi.
 Geyikse bu niye,
 İnsana düşman demedi,
 Yere düşen yemişin,
 Kötüsünü niye yemedi.
 -Hey Suvsıma, Suvsıma,
 Çardağa varınız,
 Çardağın altına,
 Rahat döşek koyunuz,

- Bir jağınan şöp töseñ,
Ortasına tösektiñ,
7505. Désturhandı jayıñız,
Türli tamaq ıoyıñız,
Şöp tösegen jağına,
Péşek penen şaylardan,
Jantaq penen aqbastan,
7510. Selev menen juvsannan,
Nomay etip ıoyıñız.
Sonnan keyin Suvsıma,
Şardaranıñ işine,
Kiyikti jeke jiberiñ,
7515. Azđan bolsa adamnan,
Jan-jaqqa da qaramas,
Selevge de qaramas,
Juvsanğa da qaramas,
Adam bolsa bul kiyik,
7520. Aq tösektiñ üstine,
Bara avnar bul kiyik.
Adamzat, öytkeni,
Hézilikti jaqsı köredi,
Kiyik bolsa, hayvan ol,
7525. Qanşa hürmet etsen de,
İzzetti hês bilmeydi.
Şöptiñ-şardıñ basın jep,
Avqat etip jüredi.
Adamzattıñ belgisi,
7530. Şöp tösekte jatpaydı,
Qus tösekte jatadı,
Şöpti-şardı tatpaydı,
Mıñ türli jemis ıoysañ da,
Évele paldan tatar ol,
7535. Sol vaqtında Suvsıma,
Hayvan bolsa qayğısız,

- Bir yanına ot döşeyin,
Ortasına döşeğin,
Sofra kurunuz,
Türli yemek koyunuz,
Ot döşenen yanına,
Tarla sarmaşığı ile çaylardan,
Deve dikenini ile akbaşlıdan,
Saçakçimi ile yavşandan,
Bolca koyunuz.
Ondan sonra Suvsıma,
Çardağın içine,
Geyiği tek gönderin.
Biraz da olsa insandan,
Etrafına da bakmaz,
Saçakçimine de bakmaz,
Yavşana da bakmaz,
İnsan ise bu geyik,
Ak döşeğin üstüne,
Doğru varır bu geyik.
Ademoğlu, çünkü,
Latifliği sever,
Geyik ise, hayvan o,
Ne kadar hürmet etsen de,
İzzeti hiç bilmez.
Otun çöpün başını yiyip,
Azık edip yaşar.
Ademoğlunun işareti,
Ot döşekte yatmaz,
Kuş döşekte yatar,
Otu-çöpü tatmaz,
Bin türli yemiş koysan da,
Evvela baldan tadar o.
O vakitte Suvsıma,
Hayvan ise kayğısız,

- Şöp tösekte jatar ol.
Adam bolsa şınnan da,
Évele paldan tatar ol.
7540. Háyvan bolsa haqıykat,
Jantaqqa bara jatar ol,
Usını bil Suvsıma,
Tapsırmam meniñ sağan sol.
-Mınav söziñ aqıl, - dep,
7545. Şardarağa baradı,
Ġalı gilem jayadı,
Ol gilemniñ üstine,
Aq tekiymet töseği,
Tekiymettiñ üstinen,
7550. Mamıq tösek saladı,
Hér jağına mamıqtan,
Juptan köpşik qoyadı.
Qus tösektiñ aldına,
Uşıǵadan torlağan,
7555. Keñ désturhan jayadı.
Bir jağında alma bar,
Bir jağında énjir bar,
Bir jağında badam bar,
Bir jağında piste bar,
7560. Bir tabaqqá palavdan,
Bir tabaqqá qıvırdaq,
Bir tabaqqá kébaptan,
Bir tabaqqá semiz et,
Bir tabaqqá sorpadan,
7565. Tür-türinen qoyadı.
Jemisten kiyik toyadı.
Jemisten miyri qanǵan soñ,
Şardaranıñ astında,
Mamıq tösek üstinde,
7570. Uyqıǵa meyil boladı.

- Ot döşekte yatar o,
İnsan ise gerçekten de,
Evvela baldan tadar o.
Hayvan ise gerçekten,
Deve dikenine yatar o,
Şunu bil Suvsıma,
Buyruǵum benim sana bu.
-Bu sözün akıllıca, - deyip,
Çardağa vardı,
Halı kilim yaydı,
O kilimin üstüne,
Süslü keçe döşedi,
Süslü keçenin üstüne,
Pamuk döşek koydu,
Her yanına pamuktan,
Yumuşak yastık koydu.
Kuş döşeǵin önüne,
Çuhadan örülmüş,
Koca sofraya yaydı.
Bir yanında elma var,
Bir yanında incir var,
Bir yanında badem var,
Bir yanında fıstık var,
Bir tabaǵa pilavdan,
Bir tabaǵa kavurma,
Bir tabaǵa kebaptan,
Bir tabaǵa semiz et,
Bir tabaǵa çorbadan,
Türlü türlü koydu.
Yemişten geyik doydı.
Yemişten gönlü doyduktan sonra,
Çardaǵın altında,
Pamuk döşek üstüne,
Uykuya meyil etti.

7575. arap turđan hanayım,
 Bende bolđan kiyikti,
 Kiyik emesin bileci.
 Sekirip tsip tahtınan,
 7575. Juvırıp jortıp hanayım,
 ardarağa keledi.
 Uyıláp jatan kiyikti,
 Hanayım barıp koredi.
 Azayımlı duvasın,
 7580. ap tavını astında,
 Jeti jıl jatıp oığan,
 Perilerdi bnt etip,
 Kkiregine toığan.
 Azayımlı islerin,
 7585. Ol mstannan artturđan.
 Mstannı bul ılığın,
 Krmeyin men sir dep,
 ırık ız alıp asına,
 ala salıp bağ egip,
 7590. zıne ette hz etip,
 Mstannan blek otırđan.
 Bir ısım topraq tez alıp,
  mrtebe dem salıp,
 arsı turđan kiyiktin,
 7595. Malayına aşadı.
 Kiyik etken mstannı,
 rvaqları aşadı,
 Aldında turđan ol kiyik,
 Tkirip dr-dr ağınıp,
 7600. Adam svret boladı.
 Jamalına jigitti,
 ızdı keveli toladı.
 Kiyik bolđan Ziyvarga,
 Zavriya aık boladı.

- Bakıp duran sultan,
 Esir olan geyiğin,
 Geyik olmadığı anladı.
 Sekip inip tahtından,
 Koturarak sultan,
 ardağa geldi.
 Uyuyan geyiği,
 Sultan varıp grd.
 Byclk duasını,
 Kaf Dağı'nın altında,
 Yedi yıl kalıp okumu,
 Perileri kul edip,
 Gğsne dokumu.
 Byclk ilerini,
 O cadıdan stn tutan,
 Cadının bu kılığını,
 Grmeyeyim ben asla diye,
 Kırk kız alıp yanına,
 Kale yapıp bağ ekip,
 Kendince sınırda zevk edip,
 Cadıdan farklı yaarmı.
 Bir kısım toprak hemen alıp,
  mertebe fleyip,
 Karıda duran geyiğin,
 Alnına satı.
 Geyik eden cadı karının,
 Ruhları katı.
 nnde duran o geyik,
 Aksırıp sekerek,
 İnsan suretine geldi.
 Cemaline yiğidin,
 Kızın gnl doldu.
 Geyik olan Ziyvar'a,
 Zavriya aık oldu.

7605. Aşıklığın bildirip,
Jilva etip, naz etip,
Aldında oynap turadı,
Er Ziyvardan Zavriya,
Haslı zatın soradı:

KIZ: - Sıypaysañ jaña tap bergen murıñdı,
7611. Söytip qozdırdıñ sen meniñ qurtımdı,
Jön sorasıv burıñıdan qalğan jol,
Mağan bayan éyle eli-jurtıñdı.

JİGİT: - Mañıtaban yañlı meniñ gül jüzim,
7615. Hesen şahıñ évladıman men özim,
Hasılımdı men sizge bayan éyleyin,
Jurtımdı sorasañ meniñ Horezm.

KIZ: - Bayan ettiñ bala haslı-zatıñdı,
Oqıp kördim peşanañda hatıñdı,
7620. Atañızdın atı bolsa Hesen han,
Bala bayan éyle öziñ atıñdı.

JİGİT: - Qéhérime duşpan bolğan sazıvar,
Horezmde dañqım aşkan bañadır,
Quda bolasañ ba sorap atımdı,
7625. Atımdı sorasañ meniñ Er Ziyvar.

KIZ: - Bala, tüsiñdiñ be meniñ oyıma,
Boyıñdı münésip kördim boyıma,
Mağan ılayıq goşsaq jigit ekenseñ,
Jolıñ tüsip kelgenseñdi toyıma.

JİGİT: - Gözzalğa münésip meniñ boyım bar,
7631. Biraq sennen başka bölek oyım bar,
Savalıñız bolsa sora egleme,

Aşıklığıñı bildirip,
Cilve edip, naz edip,
Önünde oynayıp durdu,
Er Ziyvar'dan Zavriya,
Kim olduğunu sordu:

KIZ: - Okşarsın yeni çıkan bıyığını,
Böyle kurcaladın sen benim unuttuğumu,
Yönünü sorup eskiden kalmış yolun,
Bana beyan eyle elini, yurdunu.

YİĞİT: -Ay yüzü gibi benim gül yüzüm,
Hesen Şah'ın evladı benim özüm,
Aslımı ben size beyan eyleyeyim,
Yurdumu sorarsan benim Horezm.

KIZ: -Beyan ettin çocuk kim olduğunu,
Okuyup gördüm alındaki yazını,
Atanızın adı ise Hesen Han,
Çocuk beyan eyle kendi adını.

YİĞİT: -Öfkem düşmanı etmiş mahkum,
Horezm'de namım çıkmış bahadır,
Dünür mü olacaksın sorup adımı,
Adımı sorarsan benim Er Ziyvar.

KIZ: -Çocuk, geldin mi benim fikrime,
Boyunu münasip gördüm boyuma,
Bana layık koç yiğit imişsin,
Yolun düşüp gelmişsin toyuma.

YİĞİT: -Güzele münasip benim boyum var,
Fakat senden başka farklı fikrim var,
Sualiniz varsa sormayın,

ıstav baratırđan ızı toyım bar.

IZ: - Bala, oya turđıl ıstav toyındı,
7635. Basa jaa avdarmanız oyındı,
Horezm jurtınan kelgen goş jigit,
Aşık boldım körip sérvı boyındı.

JİGİT: - azan urmay ğunşalı ğül solmaydı,
Hannığ kevlı araşaa tolmaydı,
7640. Gözzal, mennen iyalındı ketirgil,
Zernigarğa tez jetpesem bolmaydı.

IZ: - Bileğındı salıp alma moynıma,
Miyriğ ansığ periyzattığ oynına,
Bağıma kir, azıra aram alıp ket,
7645. Kirip jénnét yanlı meniğ oynıma.

JİGİT: - Jamalığ körmege bolıp intizar,
Méstan ananıza boldım giriptar,
Ne ılayın oynındı, jénnetti,
Zernigar jurtında aşık yarım bar.

IZ: - Aşığındı oyıp meni almasağ,
7651. A moynıma bileğındı salmasağ,
Anam kiyik etse, men iyt etemen,
Ziyvar, meni ayallıa almasağ.

JİGİT: - Alla bağımdı aşıa ulpı dönemen,
7655. Éjel jetse lavlap ottay sönenen,
Ne bolsa da aşığımnığ yolında,
Alla basa salğan iske könenen.

IZ: - Aşığım dep ara şölde ıstağba,
Aşığığız periyzat pa, insan ba,

Yaklaşıp sıkıştıran toyum var.

KIZ: -Çocuk, koyuver acele toyunu,
Başka yana kaydırma fikrini,
Horezm yurdundan gelen koş yiğit,
Aşık oldum görüp servi boyunu.

YİĞİT: -Hazan vurmadan goncalı ğül solmaz,
Hanın gönlü halka dolmaz,
Güzel, benden hayalini getir,
Zernigar’a tez yetişmesem olmaz.

KIZ: - Bileğini salıp elma boynuma,
Gönlün doysun peri kızının oyununa,
Bağıma gir, birazcık nefeslen git,
Girip cennet gibi benim koynuma.

YİĞİT: -Cemalini görmeye olup intizar,
Cadı karı ananıza oldum giriftar,
Ne yapayım koynunu, cenneti,
Zernigar yurdunda aşık yarım var.

KIZ: -Aşığımı bırakıp beni almazsan,
Ak boynuma bileğini salmazsan,
Anam geşik ettiyse, ben it ederim,
Ziyvar, beni kadınlığa almazsan.

YİĞİT: Allah bağımı aşsa mezara dönerim,
Ecel gelse alev alev ateş gibi sönerim,
Ne olursa da aşığımın yolunda,
Allah’ın başa saldığı işe razıyım.

KIZ: -Aşığım deyip Ara Çöl’de sıkışma,
Aşığınız peri kızı mı, insan mı,

7660. Zernigarda aşığındı bayan et,
Kün körsetpey jer astında bakşañ da.

JİĞİT: - Söylegende sözi şiyrin, lébi pal,
Aq jüzine jarasadı қоша қал,
Zernigarda aşığımdı sorasañ,

7665. Omañsañıñ қızı atı Aynajamal.

ҚIZ: - Aynajamal bolar Gohibulırda,
Barıp қızdı alaman dep urıñba,
Étirapın tilsim menen bént etken,
Barsañ bént bolasañ қızdıñ torında.

JİĞİT: - Қазам jetse қızıl гүлdey solayım,
7671. Alla bahtımdı асса tasıp tolayım,
Ízlep barıp аşıғımnıñ jurında,
Yar bént etse torında bént bolayın.

ҚIZ: - Dévlerdi bént etip қоыған jolında,
7675. Ajdarha dem şekken oñı-solında,
Barıp alalmaysañ Aynajamaldı,
Bargan menen bént bolasañ қолında.

JİĞİT: - Аşıқlardıñ bul dünyada bavırı қан,
Jol tabalmay boldım şöllerde sarsañ,
7680. Kiyik boldım sol anañnıñ қолında,
Yar jolında mende joқtı hеş érman.

ҚIZ: - Baғlarında büldiredi Murғızар,
Oyanadı uyқılap jatқан zalımlar,
Tutıp alsa seni dévi, perisi,
7685. Bolma batır zalımlarға gırıptar.

JİĞİT: - Savaş күni қılıшымнан ағар қан,

Zernigar'daki aşığıñı beyan et,
Gün göstermeden yer altında baksan da.

YİĞİT: - Söylediği sözü şirin, dudağı bal,
Ak yüzüne yaraşır küçük ben,
Zernigar'daki aşığıñı sorarsan,
Omañsa'nın kızı adı Aynajamal.

KIZ: -Aynajamal yaşar Gohibulır'da,
Varıp kızı alırım diye dövünme,
Etrafını tılsım ile kul etmiş,
Varırsan kul olursun kızın aғında.

YİĞİT:-Kaderimse kızıl гүл gibi solayım,
Allah bahtımı açarsa таşıп dolayım,
Varıp arayayım аşıғıñı yurdunda,
Yar kul ederse aғında kul olayım.

KIZ: -Devleri köle edip koyan yolunda,
Ejderha nefes çeker sağı, solunda,
Varıp alamazsın Aynajamal'ı,
Vardıғın ile kul olursun elinde.

YİĞİT: -Aşıқların bu dünyada baғrı kan,
Yol bulamadan oldum çөllerde шаşқın,
Geyik oldum şu ananın elinde,
Yar yolunda bende yoktur hiç tasa.

KIZ: -Baғlarında mahveder Murғızар,
Uyanır uykuda yatan zalimler,
Yakalarlar ise seni devi, perisi,
Olma bahadır zalimlere giriftâr.

YİĞİT: -Savaş күні kılıcımдан akar kan,

Éjel jetpey ténnen şıqpas şıbm jan,
Tutıp alsa meni dévi, perisi,
Yar jolında ölgen mértte ne érman.

QIZ: - Araladım h́eser tavidij tasını,
7691. Alğan eken onday şaytan huşındı,
H́elek bolıp batır qalağa barsañ,
Dév perisi kébap eter göşındı.

JIGIT: - Qulaq salgıl Zavriyaday periizat,
7695. Şın aşıklar heş bolmaydı biymurat,
Men intizar Aynajamal arıvğa,
Nésiyatıñ bizge bolar bul kün dért.

QIZ: - Esit Ziyvar meniñ aytқан dadımdı,
7700. Sormaspısañ lépte şeker-şantımdı,
Aşık kuşağıma qayrılmay ketsen,
Umıtpaspan seniñ bergen péntiñdi.

JIGIT: - Atım Ziyvar, özim palvan batırman,
Qaymıqpastan sendey ǵelet qatınnan,
7705. Qoldan kelse kesgil meniñ basımdı,
Men öleyin sol yarımniñ artınan.

QIZ: - Qiyalmayın sağan aytım nésiyat,
Aşıklıqtan jüregimde janar ot,
Bir peri dep keşe berdiñ janıñnan,
7710. Qehérleşsem men salarman sağan dért.

JIGIT: - Duşpan titirer meniñ Ziyvar atımnan,
Qollar saldıñ h́er palvanniñ béntinen,
Aynajamal kızdı körmey jaħanda,
Men süymespen başka lébi-şantınan.

Ecel gelmeden tenden çıkmaz ömür,
Yakalarsa beni devi, perisi,
Yar yolunda ölen mertte ne tasa.

KIZ: -Gezdim yüksek dağın taşını,
Almış imiş onun gibi şeytan aklını,
Helak olup bahadır kaleye varırsan,
Dev perisi kebab eder döşünü.

YIGIT: -Kulak ver Zavriya peri kızı,
Gerçek aşıklar hiç olmaz bımurat,
Ben göz koydum Aynajamal güzele,
Nasihatın bize olur bugün dert.

KIZ: -İşit Ziyvar benim söylediğim öğüdümü,
Emmez misin dudaktaki şekerimi,
Açık kucağıma kıvrılmadan gitsen,
Unutmam seniñ verdiğın öğüdünü.

YIGIT: -Adım Ziyvar, pehlivan bahadırım,
Çekinmem seniñ gibi suçlu kadından,
Elden gelirse kes benim başımı,
Ben öleyim şu yarımın ardından.

KIZ: -Eğilmeden sana söyledim nasihat,
Aşıklıktan yüreğimde yanar od,
Bir peri diye geçiverdin canından,
Öfkelenirsem ben salarım sana dert.

YIGIT: -Duşman titrer benim Ziyvar adımdan,
Eller saldın her pehlivanın gücünden,
Aynajamal kızı görmeden cihanda,
Ben öpmem başka dudağın şekerinden.

QIZ: - Anamnıñ qolınan éyledim azat,
7716. Mennen jaqsı emes onda periyzat,
Sal moynıma aq arıstay bilegiñ,
Bul dñyanıñ qızıgın kör adamzat.

JIGIT: - Héy, Zavriya qulağıñ sal zarıma,
7720. Aynajamal qızdı qıuşsam bavırıma,
Tıñlamayman aytqannıñdı béri bir,
Nañaq qalma mendey mérttiñ qanına.

QIZ: - Aşıqpan sözlerim bir sağan minéy,
Mende bardur altın, gümis, aq saray,
7725. Jilva menen kirgil meniñ qoynıma,
Ölmek te adamğa emesti oñay.

JIGIT: - Sen hém janan aq júziñde bardı qal,
Bavırñ tilip, mağan bolma intizar,
Qolıñnan tutpaspan jaqtı dñnyada,
7730. Qoynına kirmeyinşe sol Aynajamal.

QIZ: - Dñnyada aşıqtıñ védesi jalğan,
Anam kiyik qılsa, -qılaman hayvan,
Qaytarmağıl güldey bolğan kevlimdi,
Bir aqşam süreyik ekkimiz dévran.

JIGIT: - Men bilermen aşıqlıqtı, jaman dért,
7736. Aq siyneñe jaraspağan tilla bént,
Tahamsañ dñnyanıñ sévbet júzinde,
Tilim alsañ tañ atqanşa arman jat.

QIZ: - Moynımda altın héykel tumarım,
7740. Sendey mért dep pidé boldı bul janım,
Lépten tislep, tilden sormay palıñdı,
Bul Zavriya bos jibermes diydariñ.

KIZ: -Anamın elinden eyledim azat,
Benden iyi değıl o peri kızı,
Sal boynuma ak kurt gibi bileğini,
Bu dñyanın oyununu gör ademoğılu.

YIGIT: -Hey, Zavriya, kulak ver derdime,
Aynajamal kızı sarsam bağırma,
Dinlemem söylediklerini hepsi aynı,
Haksız yere girme ben gibi mertin kanına.

KIZ: -Aşığım sözlerim bir sana işte,
Bende vardır altın, gümüş, ak saray,
Cilve ile gir benim koynuma,
Ölmek de adama değılmiş kolay.

YIGIT: -Sen ve parlak yüzünde vardı ben,
Bağrımı delip, olma bana intizar,
Elinde tutamam bahtlı dñnyada,
Koynuna girmeyince şu Aynajamal'in.

KIZ: -Dñnyada aşığın sözü yalan,
Anam geyik yaptıysa –yaparım hayvan,
Çevirme gül gibi olan gönlümü,
Bir aqşam sürelim ikimiz devran.

YIGIT: -Ben bilirim aşıqlığı, yaman dert,
Ak siğnene yakışmayan altın takı,
Yaşarsın dñnyanın sohbetli yüzünde,
Öğüdümü al tan atana dek dikkatli yat.

KIZ: -Boynumda altın heykel nazarlığım,
Sen gibi mert diye feda oldu bu canım,
Dudaktan ısırıp, dilden emmeden balını,
Bu Zavriya boş göndermez didârını.

JİGİT: - Atım Ziyvar méngi dünyada sérbar,
Sendey kızğa men emespen miyasar,
7745. Bul dünyada aşıklıktan érman joq,
Özime urarman kayğılı qanjar.

QIZ: - Atımdur Zavriya dünyada janan,
Adamına şiyrin bolar jalğız jan,
Aq bilegim endi saldım moynıña,
7750. Eki aşık ölse joqtı heş érman.

JİGİT: - Batırman pitkendi mağan küş-ğayrat,
Men ölsem başına bolar köp miynet,
Irazıman endi seniñ öziñe,
Qazama qalmayjaq bolsañ arı ket.

QIZ: - Kevlime kelipti bir bölek güman,
7756. Közlerim sarğaydı qurıp hél-dérman,
Urdım kuşaq kılday bolğan beline,
Bavırına kirip ölsem joq érman.

Qız tınlamay goş jigittiñ tilini,
7760. Jan alıp soldırdı kızıl jüzini,
Ayamayın batır tuvğan Er Ziyvar,
Urdı qanjar qéherlenip özine.

Sonda kız közin jaslap, jigittiñ bileginen
uslap, bir öziniñ Ziyvarğa küşi jetpey, qara
bavırı qan bolıp, jigittiñ şınnan ölerin bilip,
Jahan degen öziniñ kénizegi bar edi, Zavriya sol
kénizegine qarap, Ziyvardı ölimge kıymay, bir-
eki avız söz aytadı:

YİĞİT: -Adım Ziyvar ebedi dünyada bahadır,
Sen gibi kıza ben değılim layık,
Bu dünyada aşıklıktan ümit yok,
Kendime vururum kayğılı hançer.

KIZ: - Adımdır Zavriya dünyada canan,
Adamına şirin olur yalnız can,
Ak bileğimi şimdi saldım boynuna,
İki aşık ölürse yoktur hiçbir arzusu.

YİĞİT: - Bahadırım bitmiş bende güç-gayret,
Ben ölürsem başına olur çok dert,
Razıyım şimdi sana,
Gazama kalmayacaksan öteye git.

KIZ: - Gönlüme gelmiş bir parça şüphe,
Gözlerim sarardı tükenip hal, derman,
Açtık kucak, kıl gibi olan beline,
Bağrına girip ölsem yok başka isteğim.

Kız dinlemeyip koç yiğidin öğüdünü,
Can alıp soldurdu kızıl yüzünü,
Acımadan bahadır doğmuş Er Ziyvar,
Vurdu hançer öfkelenip kendine.

O zaman kız gözünü yaşlayıp, yiğidin
bileğinden tutup, bir kendisinin gücü Ziyvar'a
yetmeyip, kara bağı kan olup, yiğidin
gerçekten öleceğini anlayıp, Jahan adlı
kendisinin cariyesi var idi, Zavriya o
cariyesine bakıp, Ziyvar'ın ölmesine
kıyamayıp bir iki ağız söz söyledi:

ZAVRİYA:

-Kel asıma endi meni Jaan jan,
Aıklı jolında boldı bavırım an,
7765. Men krgenmen o jigitti vedesin,
Tseklerden atı bgin ızıl an.

Ziyvar z janıa ılıp tur er,
Zere dngendi iken eker-pal,
diretim jetpes batır palvana,
7770. Jaan peri, tur ornınan habar al.

Tılamadı Ziyvar aytan zarımdı,
Tsek toldı tnnen aan anına,
Iras eken mrt jigitti vedesı,
Jaan peri tezirek bar janıa.

7775. Turdı ornınan sol vaıtta ız Jaan,
Sıyır urdı titiredi jer, aspan,
Tayar bolıp Zavriyanı ızları,
Kelip Er Ziyvardı tuttu olınan.

Endi Jaannı Ziyvara aytan szın
esiti:

-y, palvanım, Ziyvar atlı saltanat,
7780. apıl boldı sırrı bilmey periyzat,
Tninen tart meni uın anjardı,
Sen lse bizlerge alar jaman at.

asıl bolar er jigitti muradı,
Kp uzamay sni-evket uradı,
7785. apalanba, eljiretpe kevilıdı,
Horezmli esen hannı zriyatı.

ZAVRİYA:

-Gel yanıma imdi benim Jahan can,
Aıklık yolunda oldu barım kan,
Ben grmum ko yiidin szn,
Deklerden aktı bgn kızıl kan.

Ziyvar kendi canına eziyet eder,
Zehre dnd itiim bal, eker,
Kudretim yetmez bahadır pehlivana,
Jahan peri, kalk yerinden haber al.

Dinlemedi Ziyvar sylediim szm,
Dek doldu tenden akan kanına,
Doru imi mert yiidin sz,
Jahan peri tezce var yanına.

Dorudu yerinden o vakit kız Jahan,
Sihir yaptı, titredi yer, gk,
Hazırlanıp Zavriya'nın kızları,
Gelip Er Ziyvar'ın tuttu kolundan.

imdi Jahan'ın Ziyvar'a syledii sz
iitin:

-Hey, pehlivanım, Ziyvar adlı saltanat,
Gafil oldu sırrını bilmeden peri kızı,
Teninden ek benim iin haneri,
Sen lrsen bizlere kalır yaman ad.

Gerekleir er yiidin muradı,
ok uzamadan an-evket kurar,
Tasalanma, hznleme yreini,
Horezmli Hesen Han'ın evladı.

Atımdı aytadı, men kızban Jaħan,
 Sen ölseñ uvanan esapsız duşpan,
 Pitkereyik kevilindegı masetin,
 7790. anjarınđı tart jürekten Ziyvar jan.

Bul g plerdı esıtıp,
 Ziyvar atlı batır er,
 K p ızaga şıdamay,
 Mañlayınan atı ter.
 7795. anjardı tartıp alganda,
 M rtke endı bir  jel.
 Eki barmaq terisin,
 Jüregine tiydirmey,
 Sıyırıp t sti ol anjar.

7800. şar t repke ırık ız,
 arağım dep juvırdı,
 Jer tanabın uvırdı.
 asıl-asıl g llerden,
 ızlar terip aladı.

7805. Ol anjardıñ ornına,
 Em bolsın dep saladı,
 Jarasın bekkem bayladı.
 Barlıq jerin sıyırıp,
 ızlar menen Er Ziyvar,

7810. şarap işip olınan,
 Tañ atansa şağladı.

Bir neşse k n aradan  tti, Ziyvardıñ jarası pittı, Zavriya işinen ıynaldı. Bağdı ıdırmağa Ziyvar menen saylandı. Zavriya altın, g mis tağın, ħer t repke sozılđan ulpırıp turđan bağın aralap, Ziyvardı bileginen uslap neşse t rl  oyunlar menen jigittin vaıtın hoşlap, saraydan şığıp bağına jol j rdı. Bağqa kirip

Adımı s yledi, ben kız Jahan,
 Sen  lürsen sevinir sayısız duşman,
 Bitirelim g nlündeki maksadını,
 Hañçerini ek y rekten Ziyvar can.

Bu s zleri işitip,
 Ziyvar adlı bahadır er,
 ok acıya dayanamayıp,
 Alnından aktı ter,
 Hañçeri ekip aldığında,
 Merte indi bir ecel.
 İki parmak derisini,
 Y reğine değmeden,
 Sıyırıp d şt  o hañçer.

D rt bir yana kırk kız,
 G z nurum diye koşturdu,
 Yeri kavurdu.
 T rl  t rl  g llerden,
 Kızlar derip aldı.

O hañçerin yerine,
 İlaç olsun diye koydu,
 Yarasını sıkıca bağladı.
 Her yerini temizleyip,
 Kızlar ile Er Ziyvar,

şarap iip elinden,
 Tan atana dek eğlendi.

Birkaç g n aradan geti, Ziyvar'ın yarası bitti, Zavriya iten eziyet ekti. Bağı gezmeye Ziyvar ile hazırlandı. Zavriya altın, g m ş ve dahasını, her tarafa uzayıp canlanmış bağına hazırlanıp, Ziyvar'ı bileğinden tutup, nice t rl  oyunlarla yiğidin vaktini hoşlayıp, saraydan ıkıp bağına doğru

Ziyvar kız benen h r t repke  aradı. Bir vaqıtta atına k zi t sip, eki k zine jas alıp, elden  ıkk an Er Ziyvar,  ksip- ksip jıladı. Sol jılap turg n vaqtında bir-eki avız naqlı menen Zavriya jigittin halın soradı.

 IZ: - Sen  ıgıpsaŋ Horezmnen jalgız bas,
A ıklık z h ri bolar janga  as,
Janında turganda mendey periyzat,
7815. Ne sebepten k zge aldın  anlı jas?

JIGIT: - Arzımdı esitkil g l j zli janan,
A ıklık degenin k rgen e jaman,
Saldın moynıma jumırı bilegin,
Baĝ emes, g l emes, oyunıŋ zindan.

 IZ: - Seni k rip esnegendi  rebi at,
7821. Er jigit k rmesin deydi ma a at,
Sen keterseŋ s vbetimnen ayrılıp,
Zavriyanı  aldırarsaŋ biymurat.

JIGIT: - Biymurat bolmaĝıl janım Zavriya,
7825. Ekimize tarlık etpes bul d nya,
 ıymay tursaŋ joldas bolĝıl biz benen,
Ele de ke ermiz bir ne  e d rya.

 IZ: - Bir sen u ın bolmas meniŋ t k tim,
Mudam sayanıŋda j rmek ma setim,
7830. Ha lı zatım aytsam  zim duva an,
Men bilermen sol jollardıŋ sıpatın.

JIGIT: - A ılĝan seniŋ de baĝdaĝı g lin,
Men bilermen jalĝan ıda  edirin,
He  va   aytpas go  jigittin  edemi,

gitti. Baĝa girip Ziyvar kız ile her tarafa baktı. Bir vakitte g z  atına d   p, iki g z  ya lanıp, elden  ıkan Er Ziyvar, hı kıra hı kıra aĝladı. O aĝlayıp durduĝu vakitte bir iki aĝız ima ile Zavriya yiĝidin hali sordu:

KIZ: - Sen  ıkmı sın Horezm'den yalnız ba ına,
A ıklık zehri olur cana kast,
Yanında dururken ben gibi peri kızı,
Ne sebepten g ze aldın kanlı ya ?

YIĝIT: - Arzımı i it g l y zli canan,
A ıklık deneni g rmek yaman,
Saldın boynuma dolgun bileĝini,
Baĝ deĝil, g l deĝil, oyunun zindan.

KIZ: - Seni g r p esnemi  Arabi at,
Er yiĝit g rmesin derler me akkat,
Sen gidersen sohbetimden ayrılıp,
Zavriya'yı bırakırsın b murat.

YIĝIT: - B murat olma canım Zavriya,
 kimize dar gelmez bu d nya,
 z lmezsen, yolda  ol bizimle,
Yine de ge eriz birkaç derya.

KIZ: -Bir sen i in olmaz benim takatım,
Daima g lgenizde ya amak maksadım,
Kim olduĝumu s ylersen ben b y c y m,
Ben bilirim Şu yolların sıfatını.

YIĝIT: - A ılmı  seniŋ de baĝdaki g l n,
Ben bilirim d nyada kadrini,
Hi bir vakit d nmez yiĝidin kademi,

7835. İrazı bolsañız biz benen jürin.

ƘIZ: - JarƘıraydı öñirimde tumarım,
Jollarında pidé bolar bul janım,
Mértliginđi men bilgenmen Er Ziyvar,
Birge jüriv seniñ menen Ƙumarım.

JİĞİT: - Ƙollarınnan iştım Ƙasalap şarap,

7841. Ğayalsañ, jürseñiz jolları jıraƘ,
AşıklıƘtıñ zindar bolar Ƙumarı,
AtlanayıƘ Zavriya jan tezirek.

Bunu esitip Zavriya,

7845. Közi ottay janadı,
AƘıldan pitken danadı,
Ziyvar menen Ƙosılıp,
Sarayına baradı.

Ƙélemdey Ƙası Ƙıyılıp,

7850. Aynasına Ƙaradı.
Sürme sürtip lébine,
Basın tömen iyedi.
Neşşe türli Ğasıl zattan,
Üstine tartıp kiyedi.

7855. Moynına tulğa bayladı,
Ƙumar közi jaynadı,
Jav-jarağın asınıp,
Tulparın aldı şaƘırıp,
Ketermen bolıp Zavriya,

7860. Özin jolğa sayladı.
Soğan deyin Er Ziyvar,
Jürivge edi köp Ƙumar,
Ƙolğa Ƙamşısın alıp,
Muzday temir Ƙursanıp,

7865. Eki batır saz boldı.

Razı olursanız bizimle yaşayın.

KIZ: - Parlardı önümde nazarlığım,
Yollarında feda olur bu canım,
Mertliğini ben anladım Er Ziyvar,
Birlikte yaşamak seninle isteğim.

YİĞİT: - Ellerinden içtim kase kase şarap,

Kadınsın, yürüsen yolları irak,
Aşıklığın güçlü olur hevesi,
Atlanalım Zavriya can çabucak.

Bunu işitip Zavriya,

Gözü ateş gibi yandı,
Akıldan biten bilgindi,
Ziyvar ile bir olup,
Sarayına vardı.

Kalem gibi Ƙası çatılıp,
Aynasına baktı.

Sürme sürüp dudağına,
Başını aşağı eğdi.

Nice türli özel şeyden,
Üstüne çekip giydi.

Boynuna nazarlık bağladı,

İstekli gözü parladı,

Silahlarını takınıp,

Tulparını çağırdı,

Gidecek olup Zavriya,

Kendini yola hazırladı.

Ona kadar Er Ziyvar,

Gitmeye çok heveslendi,

Ele Ƙamçısını alıp,

Buz gibi temir Ƙuşanıp,

İki bahadır hazır oldu.

- Sıyķır urdı Zavriya,
 Jaņģıradı jer-aspan.
 Ƙırık Ƙız benen ol Jaħan,
 At oynatıp tavlarda,
 7870. K kti Ƙaplap Őaņları,
 Kelip Ƙaldı sol zaman,
 Jaħan peri Ƙarasa,
 Zavriyaday avırın,
 ErkekŐe kiyim kiyingen,
 7875. Beline ƘılıŐ ilingen,
 Ziyvar menen ekevi,
 Bir sapardı oylaĝan.
 Bunı k rip Ƙız Jaħan,
 Bir eki avız s z s ylep,
 7880. Keter jolın soraydı,
  dep penen sol zaman:
 -Arzım esit ay s vleli periyzat,
 Bul saparıņ bizge boldı jaman d rt,
 Jollarında bardı jetpis b lesi,
 7885. Sen Őegersen Ziyvar uşın k p miynet.
 Beline baylapsaņ Ƙaņjarıv-almas,
 Ƙumar k zden h r jaylarda aĝar jas,
 G rim eken, aķıl eken Er Ziyvar,
 Siziņdey danamı etipti joldas.
 7890. Ziyvar erdiņ haşlı zatı adamzat,
 Jalĝız ketse Őeger edi maŐaķat,
 Aman barıp, sav kelgeysen Zavriya,
 Barĝanıđdı heş sezbesin periyzat.
 Savaş bolsa ƘılıŐlardan aĝar Ƙan,
 7895. Gellesinen juda bolĝan neşŞe can,

- Sihir yaptı Zavriya,
  ınladı yer-g k,
 Kırk kız ile o Jahan,
 At oynatıp daĝlarda,
 G ĝ  kaplayıp tozları,
 Gelip kaldı o zaman,
 Jahan peri bakınca,
 Zavriya gibi g zelin,
 Erkek e giysi giyinmiŐ,
 Beline kılıĝ takılmış,
 Ziyvar ile ikisi,
 Bir seferi d Ő nm Ő.
 Bunu g r p kız Jahan,
 Bir iki aĝız s z s yleyip,
 Gittikleri yolu sordu,
 Edep ile o zaman:

- Arzımı işit ay Őuleli peri kızı,
 Bu seferin bize oldu yaman dert,
 Yollarında vardır yetmiş belası,
 Sen  ekersin Ziyvar i in  ok dert.

- Beline baĝlamıŐsın haņcer, kılıĝ,
 Hevesli g zlerden her yana akar yaş,
 Zeki imiş, akıllı imiş Er Ziyvar,
 Sizin gibi bilgini etmiş yoldaŐ.

- Ziyvar erin nesli ademoĝlu,
 Yalnız gitse  eker idi meşakkat,
 Aman varıp, saĝ gelesin Zavriya,
 Vardıĝımı hi  sezmesin peri kişi.

- Savaş olsa kılıĝlardan akar kan,
 Kellesinden ayrılır nice can,

Er Ziyvargâ kıyanetlik éyleme,
Uzak saparıñnan kelgeysiz aman.

Sonda Zavriya söyledi:

-Mennen ziyat gayrañız Jaħan jan,
Duşpanlar etpesin el-jurttı talan,
7900. Men köreyin er jigittiñ védesin,
Ziyvargâ bolmasın sözlerim jalğan.

Bağlarımnda qaldı aşılğan gülüm,
Palvanlıqtan joqdur seniñ heş miniñ,
Men eteyin jaqsılıqtı Ziyvargâ,
7905. Şın mért bolsa biler meniñ kédirim.

Er Ziyvar bilmeydi heş bir ilimdi,
Jalğız jangâ salar zorlıq-zulımdı,
Ol peri heş vaqta bolmaydı qatın,
Körseteyin tilsimattıñ jolını.

7910. Qolımda jarağım, astımda atım,
Körseteyin dévperiniñ aybatın,
Qıyınşılıq körgen mértke jaqsıraq,
Ölgenimşe ayamayman hızmetim.

Sözim tıñlañ hoş kılıklı periyzat,
7915. Şarap işip, men kelgenşe jeñiz qant,
Qutqarayın aşılıqtıñ dértinen,
Ziyvardı éleyin bul dértten azat.

Biz barganda şaqırmağay Murgızar,
Er Ziyvargâ bolmağaydı dünya tar,
7920. Biz atlandıq şeri-şaman bağına,
Hoş qalıñız birge oynağan periler.

Er Ziyvar'a ihanet eyleme,
Uzak seferinden gelesin aman.

Sonra Zavriya söyledi:

-Benden fazla gayretiniz Jahan can,
Düşmanlar etmesin eli, yurdu talan,
Ben göreyim er yiğidin sözünü,
Ziyvar'a olmasın sözlerim yalan.

Bağlarımnda kaldı açılan gülüm,
Pehlivanlıktan yoktur senin hiç kusurun,
Ben edeyim iyiliği Ziyvar'a,
Gerçek mert ise bilir benim kadrımı.

Er Ziyvar bilmezmiş hiçbir ilimi,
Yalnız cana salar zorluk, zulmü,
O peri hiçbir vakit olmaz kadın,
Göstereyim tılsımın yolunu.

Elimde silahım, altımda atım,
Göstereyim devperinin heybetini,
Çetinlik görmüş merte iyilik,
Ölene kadar acımadan hızmetim.

Sözümü dinleyin hoş kılıklı peri kızı,
Şarap içip, ben gelene kadar yiğün şeker,
Kurtarayım aşılığın derdinden,
Ziyvar'ı, eyleyeyim bu dertten azat.

Biz varınca çağırma Murgızar'ı,
Er Ziyvar'a olmasın dünya dar,
Biz atlandık çemen bağına,
Hoşçakalın birlikte oynayan periler.

Peri halkında atlanğan jigitke hoş kelipsiz dep pétiya kılv, köp tilek tilev burında édet emes eken. Jaħan menen asındağı ızları tasasıp saraylarına ketti. Bunı körip Er Ziyvardıñ vağtı hoş bolıp, muradına bir jetti. Ekevi atın jetelep, ıysı joldı tötelep, Er Ziyvar menen Zavriya dérvazasın bént etti. Atlarına minip alıp, Gohibulırğa sapar ekti. Atlanıp turıp, attıñ basın burıp, jan-jağına köz taslap, neşşe jaydan söz baslap, aıllı edi Zavriya, sözine osıp nésiyat bolmasın batır biymurat dep, Ziyvardıñ kevlın hoşlap, bir-eki avız söylep turğan usaydı:

-Men aytayın batır Ziyvar nésiyat,
Bul saparda bolsın seniñ kevlıñ şad,
Bilmegeniñ köpti seniñ sultanım,
7925. Tıñlasañ sözimdi jeterseñ murad.

Ziyvar deydi halı seniñ atıñdı,
Ha kötersin seniñ kevlı şadıñdı,
Sen adamsañ am süt emgen anadan,
Aljıp jürme nisent tutpay atındı.
7930. asında joldasıñ bir gözzal jaħan,
Üyrengeñ ilimi, bilimleri kén,
Ĝapılsañ adamzat öziñ dünyada,
Miynetti şekkende muayma sultan.

Ekevimiz osılıp mindik érebi at,
7935. Bir atınnan kördim deme aıret,
Ayda atıñ ével baslap Er Ziyvar,
Şın aşık bolsañız körermiz miynet.

Peri halkında atlanan yiğide hoş geldiniz deyip fatiha okumak, çok dilek dilemek eskiden beri adet değilmiş. Jahan ile yanındaki kızları dağılıp saraylarına gitti. Bunu görüp Er Ziyvar'ın vakti hoş olup, muradına erdi. İki atlarını alıp, eğri yolu çekip, Er Ziyvar ile Zavriya kapısını kilitledi. Atlarına binerek, Gohibulır'a sefer çekti. Atlarına binip, atın başını burup, etrafına göz atarak, nice yerden söz başlatıp, akıllıydı Zavriya, sözüne katıp nasihat olmasın bahadır bımurat diye, Ziyvar'ın gönlünü hoşlayıp, bir-iki ağız söz söyleyip örnekleği:

-Ben söyleyeyim bahadır Ziyvar nasihat,
Bu seferde olsun seniñ gönlün şad,
Bilmediđin çoktur seniñ sultanım,
Dinlesen sözüme erersin muradına.

Ziyvar demiş halk seniñ adını,
Hak getirsin seniñ gönül şadını,
Sen insansın çığ süt emmiş anadan,
Hataya düşme ayrı tutma kadını.

Yanıñda yoldaşın bir güzel cihan,
Öğrenmiş ilimi, bilimleri çok,
Gafilsin ademoğlu sen dünyada,
Eziyeti çektiğinde bunalma sultan.

İkimiz bir olup bindik Ārabi at,
Bir kadından gördüm deme ahiret,
Sür atını evvel başla Er Ziyvar,
Gerçek aşık iseniz görürüz emeğini.

7940. Kulağın sal tağı batır Er Ziyvar,
 İzde ıaldı deyip ılımağıl ılıyal,
 Bul jollardıń k pdir aytsam ılıylesi,
 Aılılıdı alar, barsań ol Aynajamal.

7945. Aytılıđan s zlerge er bolsań inan,
 Kanat baylap uşar astında hayvan,
 D rkarıdı jetkeremen tarıkpa,
 İzdegi dostıńnan etpegil g man.

7950. Endigi s zdi esitiń,
 Ziyvar atlı palvannan,
 Atka ıamşu urđanda,
 K kke şıktı burkıp şań,
 Bir m nzil jol j rgende,
 H ş jetpedi Zavriya,
 Bul habardan t nilip,
 M rt boldı jollarda sarsań,
 J rger jeri batırdıń,
 7955. Tavdıń sayla sahrası,
 Bir k n tamam jol j rdi,
 K rinbeydi izinen,
 Zavriyanıń ıarası.
 -Bir şaytannan ıutıldım! – dep,

7960. Şaıaı urıp k ledi,
 Gelleđardıń balası,
 Batır mingen g reńşe,
  ne-mine degeńşe,
 Bes k n tamam jol j rdi,

7965. ıarsı aldına ıaradı,
 Bir d ryağa baradı,
 Ağıp turđan sala joı,
 Attan t sti Er Ziyvar,

Kulağını ver yine bahadır Er Ziyvar,
 Arkada kaldı deyip d ş nme hayal,
 Bu yolların ıoktur s ylesem hilesi,
 Aklını alır, varsan o Aynajamal.

S ylenen s zlere er isen inan,
 Kanat bağlayıp, uçar altında hayvan,
 Gerektiğinde yetişirim darlanma,
 Ardındaki dostundan etme ş phe.

Şimdiki s z  işitin,
 Ziyvar adlı pehlivandan,
 Ata kamçı vurduğunda,
 G ge ııktı tozutup,
 Bir vakit yol gittiğinde,
 Yetişemedi Zavriya,
 Bu gidişten usanıp,
 Mert oldu yollarda bitkin,
 Gittiği yeri bahadırın,
 Dağın sarp sahrası,
 Bir g n boyu yol gitti,
 G r nmedi izinden,
 Zavriya'nın ıarası.

-Bir şeytandan kurtuldum! – diye,
 ıok sevinip g ld ,
 Kelleg rın ıocuğu,
 Bahadırın bindiği yağız at,
 Şu bu diyene kadar,
 Beş g n boyunca yol gitti,
 Karşısına baktı,
 Bir deryaya vardı,
 Akıp duruyormuş aralıksız,
 Attan indi Er Ziyvar,

İşeyin suvdan degende,
7970. Suv döngelep baradı.
Hayran bolıp Er Ziyvar,
Zavriyaday kızlardan,
Belgi almay kettim dep,
Ol keynine qaradı.

7975. Aynajamal perige,
Jete almay érmanlı,
Bul dünyadan öttim dep,
Déryanıñ qorqıp türinen,
Mért kayğığa batadı.

Er jigit kayğığa battı, atının jilavınan uslap, sol jerde qırınlap jattı. Jatıp batır uyqladı, sol zamatta bir sıñsığan davıs Er Ziyvardıñ kulağına tal-tal keldi. Közin aşıp qarasa, dögereginde omma turğan, yarım belinen bölünip qalğan, sansız öliklerdi kördi. Bayağı Zavriya qılışın qanlap, turğa-tur dep Ziyvarğa, turğan eken üş-tört avız söz aytıp zarlap:

7980. -Dañkı şıqqan Ziyvar atlı sultanım,
Jalğız qaşpaq edi seniñ érmanıñ,
Şaqaq urdıñ qutıldım dep şaytannan,
Qéne jigit Murgızarğa barganıñ.

Yarıñ Aynajamal barsañ Murgızar,
7985. Bizdi duşpan bilip etipseñ qiyal,
Men bolmasam kespespedi başıñdı,
Mına qatar jatқан sansız duşpanlar.

Zavriya – tanısañ bileseñ atım,
Minekey kördiñ be meniñ gayratım,

İçeyim sudan dediğinde,
Su tersine aktı.
Şaşırarak Er Ziyvar,
Zavriya gibi kızdan,
İşaret almadan gittim diye,
Arkasına baktı.
Aynajamal periye,
Ulaşmadan arzulu,
Bu dünyadan göçtüm deyip,
Deryanın korkup görünüşünden,
Mert kayğıya düştü.

Er yiğit kayğıya düştü, atının yularından tutup, orada yana yattı. Yatıp bahadır uyudu, o vakitte bir ağlama sesi Er Ziyvar'ın kulağına ince-ince geldi. Gözünü açıp bakınca, çevresinde hareketsiz duran, yarı belinden bölünmüş sayısız ölüleri gördü. Zavriya kılıcını kanlayıp, dur-dur deyip Ziyvar'a, dururken üç-dört avız söz söyleyip dertlenip:

-Namı çıkan Ziyvar adlı sultanım,
Yalnız kaçmak idi seniñ isteğın,
Çok sevindin kurtuldum diye şeytandan,
Hani yiğit Murgızar'a vardığın.

Yarin Aynajamal varırsan Murgızar'a,
Bizi düşman bilip etmişsin hayal,
Ben olmasam kesmez miydi başını,
Şu sıra sıra yatan sayısız düşmanlar.

Zavriya – tanırsın bilirsın adımı,
Böyledir gördün mü benim gayretimi,

7990. Meni joldas etpey aldırsa keyin,
Jee almassan bul jollardı zulmatın.

Sekirip turdı ornınan,
Sol vaıtta Er Ziyvar,
Tar krindi kzine,

7995. Jerler menen ol aspan,
İeyin degen ol suvı,
Aıl-tegil ızıl an.
lik penen ol andı,
Krgennen so Er Ziyvar,

8000. ete eken dep meniki,
almadı mrtte jan-iyman,
Sol vaları bolanda,
Attı basın buradı,
-Ne keltirdi kevle,

8005. Iras ayt? – dep Er Ziyvar,
Zavriyaday gzzaldan,
ayta-ayta soradı.
ulaın sal periyzat,
uıl szge inanba,

8010. uıl szge inanıp,
Men boldım bgin biymurat.
Almadım yar zinen,
Baası artı nsiyat,
Ket degende inanıp,

8015. Jılavdı aıp, aptım at,
Bir kn tamam a jrdim,
Krinbedi araız,
 kn tamam a jrdim,
Krinbedi araız,

8020. iyrin jandı ıynadım,
Erip uıl szine,
Men sumlıtı oyladım.

Beni yolda etmeden bırakırsan sonra,
Yine alamazsın bu yolların karanlıını.

Sekip kalktı yerinden,
O vakit Er Ziyvar.

Dar grnd gzne,

Yerler ile o gk,

İeyim dedii o suyun,

Her yeri kızın kan.

l ile o kanı,

Grdkten sonra Er Ziyvar,

Hata imi benimki,

Kalmadı mertte can, iman,

Bu vakitler olduunda,

Atın baını evirdi,

-Ne getirdin gnlne,

Doru syle? -deyip Er Ziyvar,

Zavriya gibi gzelden,

Tekrar tekrar sordu.

Kulak ver peri kızı,

Yalan sze inanma,

Yalan sze inanıp,

Ben oldum bgn bmurat,

Almadım yar znden,

Deeri stn nasihat,

Git dediinde inanıp,

Dizgin bırakıp, koturdum at,

Bir gn boyu a gittim,

Grnmedi karanız,

 gn boyu a gittim,

Grnmedi karanız.

irin canı zorladım,

İnanıp yalan szne,

Ben ktl dndm,

- Şaytan aylap kevlimdi,
 Sonı yar dep oyladım,
 8025. Jetip kelip déryağa,
 İşe almay aqqan suvınan,
 Érmanlı bolıp sorladım.
 Tulparımdı jılavlap,
 Qalıppan sonda uyqılap,
 8030. Sol uyqınını arasında,
 Bir davıs keldi sıngırlap,
 Közimdi aşsam sol zaman,
 Jan-jagıma qarasam,
 Jatқан ölik ağıp qan,
 8035. Bavırım meniñ Zavriya,
 Qala körme janımnan,
 Tarıqqanda qorğan bol,
 Saqlaygór bunday béleden.
 Sonda turıp Zavriya,
 8040. Tolgay berip sóyledi:
 -Şuğıl sözge sen erip,
 Şaqaq urıp bir külip,
 Bunda kördiñ aqıret.
 Jigitliktiñ men-meni,
 8045. Bolar basına miynet.
 Juvıq körseñ sen meni,
 Kelgen sansız bélege,
 Körsetermen qéramat,
 Mınav jalğız tilsimnen,
 8050. Tata almay suvınan,
 Şektiñ azap-aqıret.
 “Bismilla” dep min atqa,
 Ötken iske tévbe et,
 Qıymaydı mendey periyzat,
 8055. Janında jatқан öliklerdi,
 Qırğanda kördim maşaqat,

- Şeytan kaydırıp gönlümü,
 Onu yar diye düşündüm,
 Ulaşıp deryaya,
 İçemededen akan suyundan,
 İstekli olup dertlendim.
 Tulparımı dizginleyip,
 Kaldım burada uyuyup,
 O uykunun arasında,
 Bir ses geldi ağlamaklı,
 Gözümü açtığım zaman,
 Etrafıma bakınca,
 Yatmış ölü, akmış kan,
 Canım benim Zavriya,
 Ayrılma yanımdan,
 Sıkışınca kale ol,
 Saklayıver böyle beladan.
 O vakit durup Zavriya,
 Seslenip sóyledi:
 -Yalan söze sen inanıp,
 Çok sevindin bir gülüp,
 Burada görüp ahiret.
 Yiğitliğin ben-beni,
 Olur başına dert,
 Yakın görürsen sen beni.
 Gelen sayısız belaya,
 Gösteririm keramet,
 Şu tek tılsımdan,
 Tadamadan suyundan,
 Çektin azap ahiret.
 “Bismillah” diye ata,
 Geçmiş işe tövbe et,
 Kıymaz ben gibi peri kızı,
 Yanında yatan ölüleri,
 Kırdığımda gördüm meşakkat,

- Jaņa keldik Er Ziyvar,
Tilsimattıñ kénine,
Tüsemiseñ sen bulay,
8060. Endi meniñ aldıma?!
Körseteyin ğayratım,
Sendey palvan batırğa,
Er küşiñnen payda joq, -
Sıyınadı Zavriya,
8065. Kélemnen şıķķan hatına,
Men-menlikti oyladıñ,
Türli oyun körseteyin,
Sendey gödek batırğa. –
Sonda turıp Er Ziyvar,
8070. Kızğa qarap söyledi,
Söyley berip ne dedi:
-Béherim bazlar jaz ğana,
Kólında tilla saz ğana,
Batır añķav, er gödek,
8075. İķtiyarım bereyin,
Sağan endi kız ğana.
Bar eken dünyada,
Kayğısız meniñ jaslığım,
Közim menen men kördim,
8080. Seniñ kılğan doslığıñ,
Men iziñnen jüreyin,
Jolım soldur kız ğana.
Sen ekenseñ bağda nar,
Basıma salma kayğı-zar,
8085. Yaki öltir, ya küldir,
Öziñe berdim iķtiyar.
Basımınñ erkin men berdim,
Sendey aķıl danağa,
Zorlığımnan payda joq,
8090. Kūdiretim jetpedi,

- Yine geldik Er Ziyvar,
Tılsımın özelliğine,
Düştüñ mü sen böyle,
Şimdi benim önüme?!
Göstereyim gayretimi,
Senin gibi pehlivan bahadıra,
Er gücünden fayda yok. –
Sığındı Zavriya,
Kalemdeñ çıkan yazıya,
Bencilliği düşündün,
Türlü oyun göstereyim,
Senin gibi aptal bahadıra. –
O zaman durup Er Ziyvar,
Kıza doğru söyledi,
Söyleyiverip ne dedi:
-Baharımı bozar yaz da,
Elinde altın saz da,
Bahadır saf, er aptal,
Kararımı vereyim,
Yalnız sana şimdi kız.
Var imiş dünyada,
Kayğısız benim gençliğim,
Gözümle ben gördüm,
Senin yaptığın dostluğu,
Ben izinden gideyim,
Tek yolum budur kız.
Sen imişsin bağda nar,
Başıma salma kayğı-zar,
Ya öldür ya güldür,
Sana verdim kararı.
Başımın erkini ben verdim,
Senin gibi akıllı bilgine,
Güçlülüğümden fayda yok,
Kudretim yetmedi,

- Burķıp aķķan deryaĝa,
Min atıņa Zavriya.
Kalkān bolĝan batırım,
Bizge kelgen bélege.
8095. Baslap jürgil aldımda,
Ğayratıñdı köreyin.
Hiyle kılĝıl deryaĝa.
Sol vaķları Zavriya,
Şaķalaķlap küledi,
8100. Aldaņanın batırdıñ,
İşinen tañıp bileği,
Atına minip ekevi,
Derya boyın jaĝalap,
Bir mezigil jol jüredi.
8105. Aşıklarday oynasıp,
Bir jaylarĝa keledi,
Aķ séllesi basında,
Bir daraķtıñ tübinde,
Jay namazdıñ üstinde,
8110. Téspisi bar ķolında,
Avzı-bası jalañlap,
Otırĝan jandar köredi.
Kıradı sonda ol ĝarrı,
Oñı menen solına,
8115. Sol vaķtında Er Ziyvar,
Attıñ basın buradı,
Zavriyaday arıvdan,
Bir-eki avız söz benen,
Ğarrınıñ ĝalın soradı.
- JİĞİT: - Ğarınıñ üstine şavıp barayıķ,
8121. Deryadan ötivdiñ jönin sorayıķ,
Men oylasam jaķsı adam ķusaydı,
Attan tüsip biz ķolınan alayıķ.

- Dönüp akan deryaya,
Bin atına Zavriya.
Kalkan olan bahadırım,
Bize gelen belaya.
Baş olup yürü önümde,
Gayretini göreyim,
Hile yap deryaya.
O vakit Zavriya,
Çok sevinip güldü,
Aldandıĝını bahadırım,
İçinden anladı,
Atına binip ikisi,
Derya kıyısı boyunca,
Bir vakit yol gitti.
Aşıklar gibi oynasıp,
Bir yerlere geldi,
Ak takkesi başında,
Bir ağacın dibinde,
Namazlıĝın üstünde,
Tespahi var elinde,
Aĝzı-başı çıplak,
Oturana birini gördü.
Baktı sonra o ihtiyar,
Saĝı ile soluna,
O vakitte Er Ziyvar,
Atın başını çevirdi.
Zavriya gibi güzelden,
Bir iki aĝız söz ile,
İhtiyarın halini sordu.
- YİĞİT: -İhtiyarın üstüne koşup varalım,
Deryadan geçmenin yolunu soralım,
Benim düşüncem iyi adama benziyor,
Attan inip biz elinden turalım.

IZ: - aygıraman sendey mrttin janını,

8125. p savdagerdin iken anı,
İnanbağıl olındağı uranga,
Dünya uın satan bul iymanı.

Aldav menen sennen sorar sıbağa,
Sl eglenseğ olın salar jağağa,

8130. Mrt bolsanığ maılayınan baylap at,
Ĝarrını ılağtır ağan dryağa.

Batır tuvđan Er Ziyvar,
Zavriyaday arıvdığ,
ayırmay tilin aladı,

8135. At üstinde panalap,
Jayđa oğtı saladı.
ırene berip kelep,
Jaydı tartıp aladı.
Eki kzdiğ arası,

8140. ağ maılaydan uradı,
Bası teınen blindi,
Attan tsip Zavriya,
Babağa arap juvırdı.
zi palvan gelleğar,

8145. Sıyrağınan tartadı,
Aynaldırıp basınan,
Babanı suvđa atadı.
ramatım krgil dep,
Zavriya minip atına,

8150. Dryağa zin tutadı.
Tursın ba endi Er Ziyvar,
Bul da attı saladı.
llen vağıt bolđanda,
Dryadan tip baradı,

KIZ: - Kaygılanırım senin gibi mertin canına,

Çok tüccarların imi kanını,
İnanma elindeki Kuran'a,
Dünya için satmı bu imanını.

Hile ile senden alır parça,
Biraz oyalansan elini salar yakaya,
Mert iseniz tam alnından vurun,
İhtiyarı yolla akan deryaya.

Bahadır doğan Er Ziyvar,
Zavriya gibi güzelin,
evirmeden öğüdünü aldı,

At üstünde eğilip,
Yaya oku taktı.

Bağırıp keleyip,
Yayı çekip bıraktı.

İki gözünün arası,
Tam alnından vurdu.

Baı tenden ayrıldı,
Attan inip Zavriya,

İhtiyara doğru koturdu.
Kendi pehlivan kellegr,

Baldırından çekti.
Çevirip baından,

İhtiyarı suya attı.

Kerametimi gr deyip,

Zavriya binip atına,

Deryaya kendini bıraktı.

Dursun mu imdi Er Ziyvar,

O da atı bıraktı.

Biraz vakit geçince,

Deryadan geçip gitti,

8155. Sol méhélde Zavriya,
 Vaqıtın hoşlap Ziyvardıñ,
 -Qutqarıldıñ mértim, - dep,
 Söylep turğan qusaydı:
 -At oynatıp astıñ neşşe daladan,
8160. Sen ekenseñ köz aşpağan palapan,
 Qaysarlıqtı mendey qızğa qılmağıl,
 Qutqarıldıñ aldındağı béleden.
- Déryağa hélek boldı ne bir batırlar,
 Neşşe mértke baba salğan kayğı-zar,
8165. Azat boldıñ jolıñ tosқан béleden,
 Endi sağan nesip bolsın Murgızar.
- Hakqa jeter ol babanıñ nalası,
 Oğan joqdur adamzattıñ şarası,
 Uzaq jolğa sapar şekken mért jigit,
8170. Jaqın qaldı Aynajamal qalası.
- Kevliñe algansañ aşıklıqtı haq,
 Mudam seniñ hizmetinde tursam taq,
 Aldıñdı kes-keslep sıqqan béleler,
 Köziñe körinbey boladı jıraq.
8175. Tağı tıñla joldasıñnıñ sözini,
 Sıyqırışı babanıñ kördiñ özini,
 Dévperiniñ on jetti kün uyqısı,
 Soğan deyin hérgiz aşpas közini.
- Men qarasam üş küñşilik joldı bar,
8180. Qamısı köp, qara batpaq köli bar,
 Öziñdi aman ötkizermen bunnan da,
 Hér jaylarda naşar demey aqılımdı al.

- Orada Zavriya,
 Vaktini hoşlayıp Ziyvar'ın,
 -Kurtuldun mertim, - deyip,
 Söyledi örnekleyp:
 -At oynatıp aştın nice ovadan,
 Sen imişsin göz açmamış balaban,
 Cesurluğu benim gibi kıza yapma,
 Kurtuldun önündeki beladan.
- Deryaya helak oldu ne bahadırlar,
 Nice merte ihtiyar salmış kayğı-zar,
 Azat oldun yoluna çıkan beladan,
 Şimdi sana nasip olsun Murgızar.
- Hakk'a yeter o ihtiyarın kederi,
 Ona yoktur ademoğlunun çaresi,
 Uzak yola sefer çeken mert yiğit,
 Yaklaştı Aynajamal'ın kalesi.
- Gönlüne almışsın aşıklığı hak,
 Daima seniñ hizmetinde dursam tam,
 Önünü kesip çıkan belalar,
 Gözüne görünmeden olur ırak.
- Yine dinle yoldaşının sözünü,
 Sihirci ihtiyarın gördün özünü,
 Devperinin on yedi gün uykusı,
 O zamana kadar kimse açmaz gözünü.
- Ben baksam üç günlük yolu var,
 Kamışı çok, kara bataklık gölü var,
 Seni sağlam geçiririm bundan da,
 Her yerde çaresiz demeden aklımı al.

Aynajamal uşın köp şektin jébir,
 Ta janım şıkkança éylermen sabır,
 8185. Yar degende darğayında jazıldı,
 Endi güder üze almasañ béri bir.

Qalağa barganda qılğaysañ gayrat,
 Jür degende bolma Ziyvar némért,
 Ur degende kesgil bavday basını,
 8190. Duşpanıña körset avır siyaset.

Bul jaylarda joqdur aǵayın, jiger,
 Küşin jıynap şar térepke salǵıl ser,
 Qılış urǵıl ayanbayın malgünge,
 Abırayındı qoldan berme batır er.

8195. Bunı esitip Er Ziyvar,
 Vaqıtı kıızdan hoş bolıp,
 Atqa kamşısı uradı,
 Eki bedev qosılıp,
 Héser tavdan asadı,

8200. Suvlıqtı şaynap janıvar,
 Hérvavdı bir basadı.
 Tavdan aqqan bulaqtay,
 Maydanda alıp qaşadı.
 Eki birdey bedev at,

8205. Avızınan köbik şaşadı.
 Mañlaydan terler tögildi,
 Öz terinen tulpardıñ,
 Jal-kekili örildi,
 Omañsanıñ qalası,

8210. On eki dérvazası,
 Bir paqsası altınan,
 Bir paqsası marjannan,
 Bir paqsası gavhardan,

Aynajamal için çok çektin cebir,
 Ta canım çıkana kadar eylerim sabır,
 Yar denen dergahında yazıldı,
 Şimdi umudunu kaybedersen hepsi boş.

Kaleye vardığında gösteresin gayret,
 Yürü deyince olma Ziyvar namert,
 Vur deyince kes ip gibi başını,
 Düşmanına göster ağır siyaset.

Bu yerlerde yoktur aǵabey, kardeş,
 Gücünü toplayıp dört bir yana sal baş,
 Kılıç vur acımadan haine,
 Şanını elden verme bahadır er.

Bunu işitip Er Ziyvar,
 Vakti kıızdan hoş olup,
 Ata kamçı vurdu,
 İki Arap atı birleşip,
 Yüksek daǵdan aştı,
 Sulaǵı çigneyip canavar,
 Her daǵı tek tek geçti.

Daǵdan akan pınar gibi,
 Ovada akıp gitti.
 İki birlikte Arap atları,
 Aǵzından köpük saçtı.

Alından terler döküldü,
 Kendi terinden tulparın,
 Yelesi örüldü,
 Omañsa'nın kalesi,

On iki kapısı,
 Bir duvarı altından,
 Bir duvarı mercandan,
 Bir duvarı cevherden,

- Jarķırıp turĝan aldında,
 8215. Éşekeylep taslaĝan,
 Er Ziyvarĝa k rindi.
 Zavriyaday bilgir ķız,
  olına alıp kitapŗa,
 Baslay berdi t rl  s z.
 8220. Ala bolmas k lleri,
 At jeytuĝın ķamıstan,
 Bir dem urĝan vaķtında,
 Zavriyaday  asıl zat,
  arsı aldınan Őoŗanlap,
 8225. Őıĝa keldi bir tavŗan.
 Adamzattay kekirdi,
 Ziyvar menen Zavriyanıĝ,
 Aldına t sip ķuldırıp,
 Joldı baslap sekirdi.
 8230.  zi adamzat bolĝan soĝ,
 Ziyvar atlı batır er,
 Bul b leden aybınıp,
 Kelgenine  kindi.
  kinse de ne ķılsın,
 8235. Zavriya ketip baradı.
  ızdıĝ erip keynine,
 Atķa ķamŗı saladı.
 Namazlıĝer vaķtında,
 D rvazanıĝ aldında,
 8240. Zavriya attan t sedi,
 Atlarınıĝ Şılbırın,
 Bir-birine bayladı,
 Eki attı ķosaķlap,
  alanıĝ janı k l edi,
 8245. K lge ķarap aydadı.
 D rvazaĝa baradı,
 Tulĝasın alıp  olına,

- Parlayıp duran  n nde,
 S slenerek yapılmıŗ,
 Er Ziyvar'a g r nd .
 Zavriya gibi bilgili kız,
 Eline alıp kitabı,
 Baŗlayıverdi t rl  s z.
 Geķilmez g lleri,
 Atın yediĝi kamıstan,
 Bir nefes verdiĝi vakitte,
 Zavriya gibi soylu kiŗi,
 Karŗısından korkarak,
  ıka geldi bir tavŗan.
 Ademoĝlu gibi geĝirdi,
 Ziyvar ile Zavriya'nın,
 Hızla  n ne d ŗ p,
 Seke seke  nden gidip,
 Kendi ademoĝlu olduktan sonra,
 Ziyvar adlı bahadır er,
 Bu beladan kurtulup,
 Geliŗine  z ld .
 D ŗ nse de ne yapsın,
 Zavriya gidiyordu.
 Kızın d ŗ p peŗine,
 Ata kamŗı vurdu.
  kindi vaktinde,
 Kapının  n nde,
 Zavriya attan indi,
 Atlarının yularını,
 Birbirine baĝladı,
  ki atı birleŗtirerek,
 Kalenin yanı g l idi,
 G le doĝru s rd ler.
 Kapıya vardı,
 Kolyesini alıp koynuna,

8250. aramay oqlı-solına,
 Jeti gılttı saladı.
 Segizlenşı gıltinde,
 Segiz abat dervaza,
 Bir isimnen aşıldı.
 Janırırған altın, gümisler,
 Sırta arap aşıldı.
 8255. olınan uslap Ziyvardıñ,
 Dervazadan kiredi,
 Zavriyaday periyzat,
 Azıvları aylangan,
 Barmaqları jabaday,
 8260. Üş aylangan aydara,
 Minarday bolıp jatıptı.
 Bunı körip Er Ziyvar,
 Vah, darih dep ökindi.
 Sonda turıp Zavriya,
 8265. -ılıştı olға al! – dedi, -
 Ayağın kötergen vaqtında,
 Tartar seni demine,
 Jan alımға kelgende,
 éhérlenip sal! – dedi.
 8270. Mérttiñ közi janadı,
 olına ılış aladı,
 Harlatıp tartsa aydara,
 Hér ayağı bir jerde,
 Tentireklep baradı.
 8275. Küşin jıynap Er Ziyvar,
 Bel buvarın usı dep,
 Almas ılış saladı.
 Tağı urayın degende,
 Bölünip alğan sol jılan,
 8280. Er Ziyvarday balanı,
 uyrıa orap aladı.

- Bakmadan sağı, soluna,
 Yedi kilidi açtı.
 Sekizinci kilidinde,
 Sekiz kat kapı,
 Bir isimden açıldı.
 Sökülen altın, gümüşler,
 Dıarıya doğru saıldı.
 Elinden tutup Ziyvar'ın,
 Kapıdan girdi,
 Zavriya gibi peri kızı,
 Azıları ağızından ıkmış,
 Parmakları yaba gibi,
 Üç arşın ejderha,
 Minare gibi olup yatmış.
 Bunu görüp Er Ziyvar,
 Vah, eyvah diye üzöldü.
 O zaman durup Zavriya,
 -Kılıcı ele al! – dedi. –
 Ayağını kaldırdığı vakitte,
 Çeker seni nefesine,
 Can boğaza geldiğinde,
 Öfkelenip vur! – dedi.
 Mertin gözü parladı,
 Eline kılıç aldı,
 Sesli çekince ejderha,
 Her ayağı bir yerde,
 Dolaşıp vardı.
 Gücünü toplayıp Er Ziyvar,
 Tam zamanı şimdi diye,
 Elmas kılıç vurdu.
 Bir daha vurayım dediğinde,
 Bölünerek o yılan,
 Er Ziyvar gibi çocuğu,
 Kuyruğa doğru aldı.

- Şırmavıktay şırmalıp,
Dél beline oralıp,
Kattı kısa khaladı.
8285. Bosana almay Er Ziyvar,
Muñıñ aytıp zarladı:
- Jaraqtan ayrıldım duşpan zorınan,
Öler boldım aydarhanıñ qolınan,
Éjelge joq eken jigít şarası,
8290. Oqıv kör ketpeyin sorlap biyiman.
- Jaqsılığın umıtpaşka berdim şért,
Jardı körmey işte ketti güllén dért,
Nahaqtan şıqpasın bul şiyрін janım,
Azat éyle gözzal Zavriyaday mért.
8295. Zavriyaday periyzat,
Kanjarnıñ qolğa aladı.
Aybatlanıp aqırıp,
Aydarhağa saladı.
Şıyratılıp quyırığı,
8300. Teñ bölünip qaladı.
Qolınan uslap Ziyvardıñ,
Neşşe dévdiñ basınan,
Neşşesiniñ avzınan,
Basıp ötip baradı.
8305. Qargıv-qargıv periler,
Üstinen ötip baradı.
Köşelerdi aylanıp,
Bir qapığa kelgende,
Murgızarday janıvar,
8310. Jatır eken uyqıda.
Qépesiniñ üstinen,
Zavriya kelip qaladı.

- Cam güzeli gibi sarılıp,
Tam beline getirip,
İyice sıkıştırdı.
Kurtulamayan Er Ziyvar,
Derdini söyledi:
- Silahıtan ayrı kaldım düşman gücünden,
Ölecek oldum ejderhanın elinden,
Ecele yok imiş yiğít çaresi,
Okuyuver gitmeyeyim imansız.
- İyiliğini unutmamaya verdim şart,
Yarı görmeden içte kaldı bütün dert,
Allahsızdan çıkmasın bu şirin canım,
Azat eyle güzel Zavriya mert.
- Zavriya gibi peri kızı,
Hançerini ele aldı,
Heybetlenip bağırıp,
Ejderhaya vurdu.
Ayrılıp kuyruğu,
İkiye bölünüp kaldı.
Elinden tutup Ziyvar'ın,
Nice devin başından,
Nicesinin ağzından,
Basıp geçerek vardı.
Atlaya atlaya periler,
Üstünden geçip vardı.
Sokakları dolaşıp,
Bir kapıya geldiğinde,
Murgızar gibi canavar,
Yatıyormuş uykuda.
Kafesinin üstünden,
Zavriya gelip durdu.

- Topıraqqa dem salıp,
 Qépeske şaşıp jiberdi,
 8315. Habarşısı Murgızar,
 Sol turısında sespesten,
 Bul da qatıp qaladı.
 Şa sıpanıñ üstinde,
 Şa sıpanıñ astında,
 8320. Qızıl güller aşılğan,
 Aq saraydıñ işinde,
 Altın otav qurılğan.
 Esikleri qubba altın,
 Otavına qarasañ,
 8325. Barlıq jeri quyma altın,
 Oñ jağında on bir qız,
 Sol jağında on bir qız,
 Silesi qatıp qalıptı,
 Ortasına qarasañ,
 8330. Aynajamal peri qız.
 Bunı körip Er Ziyvar,
 Esten tañıp qaladı.
 Bar edi aşık hiylesi,
 Zavriyaday arıvda,
 8335. Kele qılıp aladı.
 Ziyvar tévir bolğan soñ,
 Zavriya turıp söyledi:
 -Jigit degen boladı,
 Añdı körgen aş jolbarıs.
 8340. Tastan qaytpay kesedi,
 Qılavsız etip kök almas.
 Basıña isler tüskende,
 Mért Ziyvar jan qoyıp qaş,
 Zavriya der atımdı,
 8345. Ozalda aytım şértini,
 Qız payanlı boladı,

- Toprağa üfleyerek,
 Kafese saçıp gönderdi.
 Habercisi Murgızar,
 O duruşunda sessizce,
 Donup kaldı.
 Hem süprüntünün üstünde,
 Hem süprüntünün altında,
 Kızıl güller açılan,
 Ak sarayın içinde,
 Altın otağ kurulmuş.
 Kapıları saf altın,
 Otağına bakınca,
 Her yeri dökme altın,
 Sağ yanında on bir kız,
 Sol yanında on bir kız,
 Gülüşüp duruyorlardı.
 Ortasına bakınca,
 Aynajamal peri kız.
 Bunu görüp Er Ziyvar,
 Kendinden geçti.
 Var idi aşık hilesi,
 Zavriya gibi güzelde,
 Hilesini yaptı.
 Ziyvar iyi olduktan sonra,
 Zavriya durup söyledi:
 -Yiğit dediğin olur,
 Avı gören aç kaplan,
 Taştan dönmez keser,
 Körelip gök elmas.
 Başına işler düştüğünde,
 Mert Ziyvar can bırakıp kaç,
 Zavriya diye adımı,
 Önceden söyledim şartını,
 Kız evli olur,

- Tutsaŋ nésiyatımdı.
 Üške deyin bul Ziyvar,
 Qızğa jaqın baradı.
8350. Qasında turğan Zavriya,
 Köp kıızıqqa qaladı.
 Némertligin Zavriya,
 Sol jerlerde bileği.
 “Miyнетim bosqa ketti” dep,
8355. İşinen janıp küyedi.
 Bir gana kese şaraptı,
 Qaltadan alıp Zavriya,
 Er Ziyvarğa beredi.
 Şaraptı işip alğan soŋ,
8360. Mért qusağın keredi,
 Bunı bilip Zavriya,
 Jelkeden tüyip jiberdi.
 Qızıgıp moynın sozadı,
 -Sorqaynağan payındı al! – dep,
8365. Arqası épten qozadı,
 Közi ottay janadı,
 Aynajamal arıvdıŋ,
 Üstine barıp Er Ziyvar,
 Qusağın aşıp quladı.
8370. Qélem alıp kiseden,
 Aynajamaldıŋ qolına,
 Atın aytıp jazadı.
 Buğağınan bir süyip,
 Qolındağı jüzigin,
8375. Bildirmey gana aladı.
 “Orını qurı qalmasın” dep,
 Öz jüzigin saladı,
 Almastırıp jüziklerdi,
 Şıgıp kızdıŋ qoynınan,
8380. Bosğağa kelgende,

- Tutarsan nasihatimi.
 Üçe doğru bu Ziyvar,
 Kızın yanına yaklaştı.
 Yanında duran Zavriya,
 Çok şaşırıp kaldı.
 Namertligini Ziyvar’ın,
 Orada anladı.
 “Emeğim boşa gitti” deyip,
 İçinden yanıp tutuştu.
 Bir tek kase şarabı,
 Cebinden alıp Zavriya,
 Er Ziyvar’a verdi.
 Şarabı içtikten sonra,
 Mert kucağını açtı.
 Bunı anlayıp Zavriya,
 Boynuna sarıldı.
 Arzulayıp boynunu uzattı,
 -Ateşimden payını al! – deyip,
 Arkası iyice yandı,
 Gözü ateş gibi parladı,
 Aynajamal güzelin,
 Üstüne varıp Er Ziyvar,
 Kucağını açıp yıkıldı.
 Kalem alıp cepten,
 Aynajamal’ın eline,
 Adını söyleyip yazdı.
 Gıdısından bir öpüp,
 Elindeki yüzüğünü,
 Fark ettirmeden aldı.
 “Yeri kuru kalmasın” deyip,
 Kendi yüzüğünü taktı,
 Değiştirip yüzükleri,
 Çıkıp kızın koynundan,
 Eşiğe geldiğinde,

- Zavriyaday sol arıv,
 “Pitti işin bala, - dep, -
 Haram sağan kıala” dep,
 Dêvperini basıp-jenşip,
 8385. Kızdıñ tahamin jep,
 Keselep şarabın işip,
 Zavriyaday sulıvdıñ,
 Ğayratın körip sol zaman,
 Ekevi birge kıosılıp,
 8390. Şıktı ol dêrvazadan,
 Segiz kıabat kıılıptı,
 Buringıday uradı.
 Atkıa minip Er Ziyvar,
 Zavriyaday arıvdan,
 8395. Bolğan istin juvmağın,
 Uyala berip soradı:
- Közimniñ aldınan ketpes kıos anar,
 Yarga jetpey jolda şektim kıayğı-zar,
 Oyanganda meni tütıp jer edi,
 8400. Uykılap jatқан gileñ bahtı kıaralar.
- Periyzat kıız, aldın meniñ tilimdi,
 Erlik ettin, heş körmedim miniñdi,
 Aşığıma sen jetkizip dünyada,
 Aşıldırdın béher aldı gülimdi.
8405. Kıılışınnan neşşe jayda aqtı kıan,
 Kevilimde kıalmadı zerre bir érman,
 Kıız kıasına kıayta barsam Zavriya,
 Tağı da almas pa bir aқşam miyman.
- Réhim éyledim közden aққан jasına,
 8410. Endi barıp bolmas onıñ kıasına,

- Zavriya gibi o güzel,
 “Bitti işin çocuk, - deyip, -
 Haram sana kale” deyip,
 Dev periyi basıp, yenip,
 Kıızın sofrasından yiyip,
 Kase kase şarabını içip,
 Zavriya gibi güzelin,
 Gayretini görüp o zaman,
 İkisi bir olup,
 Çıktı o kapıdan,
 Sekiz kat kulpu,
 Eskisi gibi vurdu.
 Ata binip Er Ziyvar,
 Zavriya gibi güzelden,
 Olan işin aslını,
 Utanarak sordu:
- Gözümün önünden gitmez iki nar,
 Yare ulaşmadan yolda çektim kıayğı-zar,
 Uyandığında beni pişirip yer idi,
 Uyuyup yatan bütün bahtı karalar.
- Peri kıız aldın benim öğüdüümü,
 Erlik ettin, hiç görmedim kusurunu,
 Aşığıma sen kavuşturun dünyada,
 Açtırdın ilk bahar gülümü.
- Kılıcıdan nice yerde aktı kıan,
 Gönlümde kıalmadı zerre bir arzu,
 Kıız yanına tekrar varırsam Zavriya,
 Yine almaz mı bir aқşam misafir.
- Rahim éyledim gözden akan yaşına,
 Şimdi varmak olmaz onun yanına,

Buringınıñ aytıp ketken sözleri, -
Batırlardıñ miy bolmaydı basında.

Endi barsañ qazan urar güliñe,
Qayğılı sapardı alma tiline,
8415. Érman menen eki köziñ dört bolar,
Devperiler küş jıynasa beline.

Bunu esitip Er Ziyvar,
Mindi attıñ beline,
Şıqtı kızır şöline,
8420. Batırlar kevilin hoşladı,
Zavriya joldı basladı,
Atqa qamşı basadı,
Bul künlerden şıǵalmay,
Üş kün uday jol jürip,
8425. Erler jaman sasadı.
Bir jaylavğa barganda,
Bayağı ketken ol tavşan,
Qulaqları erbeyip,
Tayın boldı aldınan.

8430. Attıñ jalın taradı,
Hayal da bolsa gelleǵar,
Zavriyaday mért sulıv,
Her bir küñge jaradı.
Tavşan baslap jollardı,

8435. Aldında ketip baradı.
Aqıllı edi Er Ziyvar,
Her mezgildiñ özinde,
Kelerde jürgen jolına,
Şöptiñ basın tüyip ketip,

8440. Belgi etken jaylardan,
Özgerildi jolları,
Qarsı aldında körindi,

Eskilerin söylediği sözleri,
Bahadırların kusur olmazmış başında.

Şimdi varırsan hazan vurur gülüne,
Kaygılı seferi alma diline,
Arzu ile iki gözün dört olur,
Devperiler güç toplarsa beline.

Bunu işitip Er Ziyvar,
Bindi atın beline,
Çıktı Kızır çölüne,
Bahadırlar gönlünü hoşladı,
Zavriya yolu başladı,
Ata kamçı bastı,
Bu günlerden çıkamadan,
Üç gün boyu yol gidip,
Erler yaman şaştı.
Bir yaylaya vardığında,
Önceden giden o tavşan,
Kulakları seçilip,
Göründü karşıdan.

Atın yelesini taradı,
Kadın da olsa kellegâr,
Zavriya gibi mert güzel,
Her bir günde yaradı.
Tavşan başlayıp yolları,
Önlerinde gidip vardı.
Akıllı idi Er Ziyvar,
Her gittiği yerden,
Gelirken gittiği yoluna,
Çöpün başını atarak gidip,
İşaret koyduğu yerlerin,
Değiştirilmiş yolları,
Karşısında göründü,

- Perilerdiñ elleri,
Yarım aqşam vaqtında,
8445. Bir küni keş qaranğı,
Ol qaranğı bolğanda,
Batır aq-taq boladı,
Oñ qoltıqtan üş adam,
Ayağın jerge tiydirmey,
8450. Köterip mértti aladı,
Altın saray pér tösek,
Tösekti keñnen saladı.
Şarap berdi qolınan,
Anda batır més bolıp,
8455. Qızlarğa qıldı marapat,
Sazı-şevket artınan,
Uyığığa ketti paraqat.
Erteñgisi tañ attı,
Şarap işip qızlar menen,
8460. Méslık qılıp otırğanda,
Uyağa şıqqan kün battı.
Künniñ batқан şağında,
Réhimilin aldı Zavriya.
Qéherlenip qolına,
8465. Qélemin qoyıp solına,
Sıyqırıp tutıp aldına,
Jer jüzine köz saldı.
Jer jüzine köz salsa,
Aynajamal periyzat,
8470. Ğapıl bolıp qalıptı,
Qolındağı jüzikti,
Onı da birev alıptı,
Sayramaydı Murgızar.
Juvırıp barıp qarasa,
8475. Qalıptı ölip janıvar.
Dévlerine qarasa,

- Perilerin elleri,
Gece yarısı vaktinde,
Bir gün gece karanlığı,
O karanlık olduğunda,
Bahadır esnedi.
Sağ koldan üç adam,
Ayağını yere değıdirmen,
Alıp mertti taşıdı.
Altın saray tüyden döşek,
Döşeğı genişçe serdiler.
Şarap verdi elinden,
O zaman bahadır mest olup,
Kızlara gösterdi marifet.
Saz-şevket ardından,
Uykuya gitti rahatça.
Sabahına tan attı,
Şarap içip kızlar ile,
Mest olup kaldığı zaman,
Eve doğan güneş battı.
Güneş battığı zaman,
Cam küresini aldı Zavriya.
Öfkelenip eline,
Kalemını koyup soluna,
Sihirleyip tutup önüne,
Yeryüzüne göz attı,
Yeryüzüne göz atınca,
Aynajamal peri kızı,
Gafil olup kalmış.
Elindeki yüzüğü,
Onu da biri almış,
Ötmüyordu Murgızar'ı,
Koşturup gidip bakınca,
Kalmış ölüp hayvan.
Devlerine bakınca,

- Bası ƙalƒan kesilip,
Dervazaƒa ƙarasa,
Aydarha ƙalƒan ol ölip.
8480. Ƙulip urılƒan sırtınan,
Bul ƙalay is boldı dep,
Aynajamal sol peri,
Anadan nege tuvdım dep,
Bolıptı sonda puşayman,
8485. Dévperini oyatpay,
Ƙaytıp keldi otavƒa,
Bolƒan isti bildirmey,
Duşpanlardı küldirmey,
Körmegendey juvınıp,
8490. Ayasına ƙarasa,
Adamzattıƒ atı bar,
“Horezmniş şéhérinde,
Atam Hésensa degen,
Aynajamal arıvƒa,
8495. Aşıkpan, - degen – şerti bar,
Arıvsan ƒoy, hay yarım,
Jüzleriñde bardı ƙal,
Tamaƒıñnan men süyip,
Lébleriñnen sordım pal.
8500. Ƙorƒıv menen otavdan,
Juvırıp şıƒtıım dalaƒa,
Adamzattı körmegen,
Jürekleri jarılıp,
Öldi ƙusıñ Murgızar,
8505. Aydarhanız bar eken,
Tarttı meni dem şegip,
Ölim aşşı, jan tatlı,
Ƙéhér menen siltedim,
Şıƒarıp ƙınnan almastı,
8510. Bir sen uşın Ayna ƒız,

- Başları kalmış kesilip,
Ƙapıya baksa,
Ejderha ölüp kalmış.
Kulp vurulmuş dışarıdan,
Bu iş nasıl oldu deyip,
Aynajamal o peri,
Anadan niye doğdım diye,
Olmuş o zaman pişman,
Devperiyi uyandırmadan,
Dönüp geldi otaƒa,
Olan işi bildirmeden,
Düşmanları güldürmeden,
Görmemiş gibi yıkanıp,
Avcuna bakınca,
Ademoğlunun adı var,
“Horezm’in şehrinde,
Atam Hesen adlı,
Aynajamal güzele,
Aşığım, - diye –şartı var,
Güzelsin be, hey yarım,
Yüzlerinde vardı ben,
Damağından ben öpüp,
Dudağından emdim bal.
Korku ile otağdan,
Koşturup ƒıktım ovaya,
Ademoğlunu görmemiş,
Yürekleri yarılıp,
Öldü kuşun Murgızar,
Ejderhanız var imiş,
Çekti beni nefesine,
Ölüm acı, can tatlı,
Öfke ile gösterdim,
Çıkarıp kınından elması,
Bir senin için Ayna ƒız,

- Kuş, jılandı öltirdim,
 Şığıp kettim qalañnan,
 Qutqarıldım kız gana,
 Jüz mıñlağan béleñnen.
 8515. Jer jüzinde jüremen,
 Ömirimdi haqtan tilermen,
 Men ölimge ırızıman,
 İqtiyarıñ arıv” dep,
 Jazğan hatın ol peri,
 8520. Qolın jayıp oqıdı.
 Qorra menen bul sözdi,
 Kördi deydi Zavriya,
 Rañimildi tağı aladı,
 Keñlikke talan saladı,
 8525. Erinbeydi otırıp,
 Sol vaqtında qarasa,
 Aynajamal periyzat,
 Dévperisin oyatıp,
 Kök aspanga oq atıp,
 8530. Ğazday bolıp saylanıp,
 Horezmniñ üstinen,
 Bulay qarap aylanıp,
 Kiyatırğanın köredi.

Endigi sözdi peri patşası Omañşanıñ kıızı Aynajamaldan esitiñ. Tahtın qurıp, saraydıñ işine kirip, heş bir tiri jan adamzattı tappay, attıñ izinen başqa nérsege közi túspey, Aynajamal boldı hayran, kız dévperilerine qarap adamzattı izlep tavıp berin, ol usı dögerekten başqa heş jaqqa ketken joq dep gazap etti. Dévler qalıp, perileri şar terepti izlep ketti. Zayrat degen kempirdiñ bağında, Ziyvar kiyik bolar aldında, öziniñ savıtın bağıdıñ bir

- Kuş, yılanı öldürdüm,
 Çıkıp gittim kalenden,
 Kurtuldum kız yine de,
 Yüz bin tane belandan.
 Yeryüzünde yaşarım,
 Ömrümü haktan dilerim,
 Ben ölüme razıyım,
 Karar senin güzel” diye,
 Yazan yazıyı o peri,
 Elini açıp okudu.
 Falcılık ile bu sözü,
 Gördü dedi Zavriya.
 Cam küreyi bir daha aldı,
 Genişçe bakmak için,
 Erinmedi oturup,
 O vakit baktığında,
 Aynajamal peri kıızı,
 Devperisini uyandırıp,
 Gökyüzüne ok atıp,
 Kaz gibi olup hazırlanıp,
 Horezm’in üstünden,
 Böyle bakıp dolanıp,
 Geldiğini gördü.

Sıradaki sözü peri padişahı Omañşa'nın kıızı Aynajamal'dan işitin. Tahtını kurup, sarayın içine girip, hiçbir diri can ademoğlunu bulamayıp, at izinden başka bir şeye gözü düşmeyip, Aynajamal şaşırđı, kız dev perilerine bakıp ademoğlunu arayıp buluverin, o şu civardan başka hiçbir yana giden yok diye gazap etti. Devler kalıp, perileri dört bir yanı aramaya gitti. Zayrat denen kocakarının bağında, Ziyvar geyik

şağasına ildirip ketken edi. Sol savıttı Aynajamaldıñ Margun degen bir perisi tavıp aldı. Er Ziyvardıñ atın, haslı zatın, savıttıñ qatar öjirine tağılğan tüymesiniñ birevinen oqıp körip, Margun kempirge qarap ne dep söylep turıptı:

-Aşıqlardıñ taza bolğan haq derti,
8535. Miymanlardıñ ülken bolar hürmeti,
Bilsen eger ırasıñnan kele ber,
Qolımdağı qaysı mérttiñ savıtı?

Sarlap kelgen suvdıñ pittı sağası,
Sen kempir ekenseñ aqıl danası,
8540. Em bolıptı tamğan qanı jarağa,
Qayda bolar bul savıttıñ iyesi?

Savıt bolmas hayallarğa amanat,
Gazep qıldı Aynajamal periizat,
Janıñ barda tavıp kelgil batırdı,
8545. Bizge dérker Ziyvar atlı adamzat.

Sol vaqları kempiriñ,
Irgıp-ırgıp tüsedı,
-Bilmeymen, - dep, -ant işedi.
Öziñ körgen dévperi,
8550. Kempirdiñ jıyğan altının,
Zeri menen gümisin,
Qırık jılğı jemisin,
Sıpırıp qoldan aladı.
İyt quyırıqtay şaşınan,
8555. Tavlap alıp eki dev,
Diñ aspanga köterip,
Tikkesine uradı.

olmadan önce kendi zırhını bağıñ bir dalına asıp gitmişti. O zırhı Aynajamal'ın Margun denen bir perisi buldu. Er Ziyvar'ın adını, kim olduğunu, zırhın ön tarafına takılmış düğmesinin birinden okuyup gördü. Margun kocakarına doğru ne deyip söylemiş:

-Aşıkların saf olan hak derdi,
Misafirlerin büyük olur hürmeti,
Bilirsen eğer doğrusundan geliver,
Elimdeki hangi mertin zırhı?

Coşkunca gelen suyun bitti çağlaması,
Sen kocakarı imişsin akıl sahibi,
Em olmuş damlayan kanı yaraya,
Nerededir bu zırhın sahibi?

Zırh edilmez kadınlara emanet,
Gazap etti Aynajamal peri kızı,
Canın sağken bulup gel bahadırı,
Bize gerekli Ziyvar adlı ademoğlu.

O vakit, kocakarı,
Hop oturup kalktı,
-Bilmem, - deyip, -ant içti.
Kendi görmüş devperi,
Kocakarının yığdığı altınını,
Süsü ile gümüşünü,
Kırk yıllık yemişini,
Toplayıp elden aldı.
İt kuyruğu gibi saçından,
Tutarak iki dev,
Çok yükseğe kaldırıp,
Dikine vurdu.

Albaslınıñ birini,
 Aşvılanıp iymansız,
 8560. Ol avızına salıptı.
 Dév köterip kiyatırsa,
 Kempir degen biydévlet,
 Murdemler qatıp qalıptı.
 Bunı körip periler,
 8565. Sıyrağınan tutadı.
 Mavqın basıp aspaŋa,
 Zayratı toptay atadı.

Endigi sözdi Zavriyadan esitiñ. Ol raħimilin qolına alıp, Aynajamaldıñ pütkil jer jüzin şolin kiyatırğanın anıq körgen edi. Zavriyanıñ qızlarınıñ biri altınnan çaynekkesesi, téjim berip perilerge, aşdına jaydı désturhan. Araq-şarap keltirdi, hémmesiniñ ortasın işimlik asqa toltırdı. Şarap işip sol jayda, sayran etti periyzat. Bul hızmetti körgen soñ, dévlerdiñ boldı keвли şad, hızmet etip aldında, şeber edi Zavriya, şiyrin-şeker til menen, sırdı aşıp tasladı. Aytajaq bolğan sözlerin tiyimli etip basladı. Bilmek bolıp barlıq jaydı. Aynajamal periyzattan jol bolsıŋa aralastırıp, kevelin alıp barlastırıp, izlegen joğınıñ deregin sorap turğan qusaydı:

-Bağlarında sayrar seniñ Murgızar,
 Jamalıñ körmege boldım intizar,
 8570. Qutlı bolsın bunda başqan qédemiñ,
 Jol bolsındı men soradım periler.

Atıñdı esitip boldı kevlim şad,

Cadının gövdesini,
 Öfkelenip imansız,
 O ağızına koydu.
 Dev kaldırıp dolaştırırken,
 Kocakarı denen bahtsız,
 Konuşamadan donup kalmış.
 Bunı görüp periler,
 Baldırından tuttu.
 Şevkle çıkarıp gökyüzüne,
 Zayrat'ı top gibi attı.

Şimdiki sözü Zavriya'dan işitin. O küreyi eline alıp, Aynajamal'ın bütün yeryüzünü gözetip dolaştığını hemen görmüştü. Zavriya'nın kızlarınin biri altından çaydanlık, kasesini, hürmetle eğilip perilere, önüne serdi sofrası. Rakı-şarap getirdi, hepsinin ortasına kadar doldurdu. Şarap içip o yerde, seyran etti peri kızı. Bu hizmeti gördükten sonra, devlerin oldu gönlü şad, hızmet edip önünde, usta idi Zavriya, şirin-şeker dil ile, sırrı açtı. Söyleyecek olduğı sözlerini süsleyip basladı. Bildiğı her şeyi açtı. Aynajamal peri kızından, yolculuğına katılıp, gönlünü alarak öğrenmek için, izlediğı yolunun bilgisini soruyormuş gibi yaptı:

-Bağlarında dolaşır seniñ Murgızar,
 Cemalini görmeye oldım intizar,
 Kutlu olsun burada basan ayağın,
 Yolculuğunuzu ben sordum periler.

Adını işitip oldu gönlüm şad,

8575. Qanday jan eken dep etpedim téqét,
 Qutlu bolsın sapar şegip şıgıpsız,
 Bayan éyle barar jeriñ periyzat?

Sen işirdiñ bir neşşege qayğı-zar,
 Neşşe aşık jollarında girihtar,
 Sebep penen siz kelipsiz bağıma,
 Otırıñız, hoş kelipsiz, miymanlar.

8580. Jaqsı qonaq kelse bolar éslı-ħal,
 Jaman kelse üyge mélél köz salar,
 Aytar bolsañ men tıñlayın söziñdi,
 Aynajamal bul kevilinde kemlik bar.

8585. Tarıqqanda saylap mindim érebi at,
 Erler bolar ğapılıqtan biymurat,
 Biziiñ menen siziñ teñdey jasıñ bar,
 Qurdas jan, qıvantiñ jaqsı habar ayt.

8590. Bağımda aşılğan güller lalazar,
 Şın aşıklar qosılğanşa aħ urar,
 Qéte bolsa keşir meniñ günayım,
 Aytıñ bizge jıllı jüzden hoş habar.

8595. Teñimseñ, bolayın boyıña qurban,
 Aşıvlansañ sen tögersen naħaq qan,
 İšten küyip, zapıranday sarğayıp,
 Uzaqqā sozılğan aşıklıq jaman.

8600. Dévperisi dalağa,
 Bul sözdi kız esitip,
 Türlü oydı oyladı,
 Tereñge tüsip boyladı.
 Şaytannıñ tilin almadı,
 Devperisini ovaya,

Nasıl can imiş diye etmedim takat,
 Kutlu olsun sefere çıkışıñız,
 Beyan eyle gittiğın yeri peri kıızı.

Sen saldın bazılarına kayğı-zar,
 Nice aşık yollarında girihtar,
 Sebep ile gelmişsiniz bağıma,
 Oturunuz, hoş geldiniz, misafirler.

İyi konak gelse olur hoş hâl,
 Kötü gelirse eve melal göz salar,
 Söyleyeceksen ben dinleyeyim sözüñü,
 Aynajamal bu gönlünde darlık var.

Daraldığında seçip bindim Arabî at,
 Erler olur gafillikten bîmurat,
 Bizim ile sizin denk yaşımız var,
 Yaşıttım, sevindirip iyi haber ver.

Bağımda açılan güller lalezâr,
 Gerçek aşıklar kavuşana dek ah eder,
 Hatam varsa bağışla benim günahımı,
 Söyleyin bize güler yüzden hoş haber.

Dengimsin, olayım boyuna kurban,
 Öfkelenirsen sen dökürsen haksız yere kan,
 İçten yanıp, safran gibi sararıp,
 Uzağa uzanan aşıklık yaman.

Bu sözü kız işitip,
 Türlü fikir düşündü,
 Derinlere daldı.
 Şeytanın dilini almadı,
 Devperisini ovaya,

Sayran etip kelsin dep,
 Jiberip özi aladı.
 Aynajamal avız söz benen,
 Ziyvardan derek soradı.

8605. -Söz aytayın sendey asıl danaa,
 Men atadan jalız alan biynava,
 Pata edim atam ölgeli beri,
 Sonda adamzat bargan emes alama.

8610. Men jatırsam ölgen eken Murgızar,
 Aydara aırıp bermedi habar,
 Aıklıın aytıp ketken özime,
 Horezm elinen batır Er Ziyvar.

8615. Dünya jüzi maan boldı aranı,
 Basa salan avır ayı zamandı,
 ılasındı ılıp alamnan aan,
 Sorap keldim Ziyvar atlı miymandı.

8620. Maan salan esten ıpas ayı-zar,
 Endi mennen köti perilik ajar,
 Aı bolsa ketpes edi janımnan,
 Men ölimdi kördim oan miyasar.

Aızdı közimnen anlı jasımdı,
 Öltiripti Murgızar day usımdı,
 Tavıp berse Ziyvar atlı batırdı,
 éba ılıp alar edim göini.

8625. Aynajamal arıva,
 Sonda Zavriya söyledi:

-Aynajamal, sizge aytar sözim bar,

Seyran edip gelsin diye,
 Gönderip kendi kaldı.
 Aynajamal aız söz ile,
 Ziyvar'dan haber sordu.

-Söz söyleyeyim senin gibi bilgine,
 Ben atadan ayrılmı bahtsızım,
 Padiah idim atam öleli beri,
 O gündür ademolu varmı deil kaleme.

Ben yatarken ölmüş imi Murgızar,
 Ejderha toz kaldırıp vermedi haber,
 Aıklıımı söyleyip gitmiş özüme,
 Horezm elinden bahadır Er Ziyvar.

Dünya yüzü bana oldu karanlık,
 Baa salmış aır kayılı zamanı,
 Yapacaını yapıp kalemden kaan,
 Sormaya geldim Ziyvar adlı konaı.

Bana salmış akıldan ıkmaz kayı-zar,
 imdi benden gitti perilik sureti,
 Aık olsa gitmezdi yanımdan,
 Ben ölümü gördüm ona layık.

Akıtı gözümden kanlı yaımı,
 Öldürmütü Murgızar gibi kuumu,
 Buluverirsen Ziyvar adlı bahadırı,
 Kebap yapıp yarar idim döünü.

Aynajamal güzele,
 Sonra Zavriya söyledi:

-Aynajamal size diyecek sözümlerim var,

Tavsipiñdi jetkeripti ahmaq şal,
Aşık bolıp ayday bolğan jüziñe,
8630. Bir şıbın janına salıptı azar.

Sendey kız dep şığıptı ol jurtınan,
Azap şekken, aqıret körgeñ jutıp şan,
Jürivge jol tappay adaşkan méhél,
Köregine alıp ketken kırık adam.

8635. Neşşe künler jollar jürgen dalada,
Uşırağan jan körmegen bélege,
Seniñ uşın şekken jébir-zulımdı,
Aynalıp kelipti anam bağına.

Sol jerden jegendi soramay tağam,
8640. Ziyvarğa jegeni bolğan şaraşan,
Késherenip, duva menen bént etip,
Kiyik kılğan goş jigitti sol anam.

Bir kiyik jetelep keldi atını,
Men öşirdim anam jazğan hatını,
8645. Ser salıp şarasam turğan bir gozzal,
Soñ sorap tanıdım şaslı zatını.

Şarap berip tarşanalı şolımnan,
Kırık kız hizmet etti oñlı-solınan,
Üş kün uday oğan kıldım ziyapat,
8650. Biraş ol jürmedi aytқан jolımnan.

Aşık boldım girbiñi joş etine,
Şar üstine şam tamğanday betine,
Aşılğan kuşağım ornına tüşpey,
Şayır tepti jüregimniñ şetine.

Münasipliğini yetiştirmiş ahmaq ihtiyar,
Aşık olup ay gibi olan yüzüne,
Bir ömrüne salmış eziyet.

Sen gibi kız diye çıkmış o yurdundan,
Azap çekmiş, ahiret görmüş yutup kan,
Gitmeye yol bulamayıp şaşırılmış yönü,
Yargılamaya alıp gitmiş kırk adam.

Nice günler yollar yürümüş ovada,
Karşılaşmış can görmemiş belaya,
Senin için çekmiş cebir-zulmü,
Dolanıp gelmiş anamın bağına.

O yerden yemiş sormadan yemek,
Ziyvar'a yediği olmuş kara kan,
Öfkelenip dua ile köle edip,
Geyik yapmış koç yiğidi o anam.

Bir geyik ulaşıp geldi bağıma,
Ben kaldırdım anamın yaptığı büyüsünü,
Baş salıp bakınca duran bir güzel,
Sonra sorup tanıdım kim olduğunu.

Şarap verip rahatladı elimden,
Kırk kız hizmet etti sağlı, solundan,
Üç gün boyu ona yaptım ziyafet,
Fakat o gitmedi söylediğim yolumdan.

Aşık oldum kirpinin yok etine,
Kar üstüne kan damlamış gibi yüzüne,
Açılmış kucağıma gelmeyip,
Geri çevirdi yüregimin kenarına.

8655. Arzımdı esitgil héy Aynajamal,
 Qanjar urdı, ayamadı öz ténin,
 Ol ölgenşe sağan bolğan intizar,
 Aşıvdıñ duvasın oqıdı kızlar.

Ol körmedi meni özine miyasar,
 8660. Jaramaydı sennen özge heş bir yar,
 Amanatın alıp qaytqan qalañnan,
 Usı kün bizlerge miyman Er Ziyvar.

Şağırayıp aşılğan névşe kızıl gül,
 Şaқasına қonıp sayrap tur bülbil,
 8665. Eki miyman hoş kelipsiz bağıma,
 Yaki küldir, yaki öltir, öziñ bil.

Periyzada Aynajamal,
 Bir aқşamğı түsinde,
 Eylegen edi Ziyvarға,
 8670. Appaқ ténin miyasar.
 -Özim bolsam patşaman,
 Janıma keltirip söylessem,
 Süygen yarım Ziyvardı,
 Dévperi mağan ne қılar,

8675. Kimniñ mende haқı bar, - dep,
 Zavriyaға қarap,
 Ayta berdi şeşilip,
 Er Ziyvar jaylı söz sorap:

-Zavriya, esitkil, aytayın zarım,
 8680. Jigitti körmekti meniñ érmanım,
 Aytıñ mağan haқıyқatlıқ söziñdi,
 Endi aldıma keltir batır miymanıñ.

Bağlarıñ aşılp döngen lalazar,

Arzımı işit hey, Aynajamal,
 Haңcer vurdu, acımadı teni,
 O ölene kadar sana olmuş intizar,
 Dağıtma duasını okudu kızlar.

O görmedi beni kendine layık,
 Yaramazmış senden başka hiçbir yar,
 Emanetini alıp dönen kalenden,
 Bugün bizlere misafir Er Ziyvar.

Coşup açılmış nice kızıl gül,
 Dalına konup ötüşür bülbül,
 İki misafir hoş gelmişsiniz bağıma,
 Ya güldür, ya öldür, kendin bil.

Perizade Aynajamal,
 Bir aқşamki düşünde,
 Görmüş idi Ziyvar'a,
 Apak tenini layık.
 -Ben padişahım,
 Yanıma getirip konuşsam,
 Seven yarım Ziyvar'ı,
 Devperi bana ne yapar.

Kimin bende hakkı var, - deyip,
 Zavriya'ya bakıp,
 Söyleyiverdi çözülüp,
 Er Ziyvar'dan söz sorup:

-Zavriya, işit, söyleyeyim derdimi,
 Yiğidi görmekti benim isteğim,
 Söyledin bana hakikat sözünü,
 Şimdi önüme getir bahadır misafirini.

Bağların açılıp dönmüş lalezâra,

Yar menen söylespey tarçamas kıumar,
8685. Dévler kelmey alıp kelgil Ziyvardı,
Eger körse kıyametler kıurılar.

Patşa bolmas dévperige hayaldan,
Bizge amanatı taji-taht, sultan,
Bilip bolmas adam aldındağını,
8690. Diydar kıyametke kıalmasın miyman.

Şaşırsanız bunda keler mért palvan,
Adamzat işinde özi er sultan,
Keligende bermey-aq kıoysın sélemin,
Er özin joqarı tutsa kıatınnan.

8695. Bul sözlerdi esitip,
Zavriya turdı buralıp,
Üstine kıygen köylegi,
Péşek güldey oralıp,
Nézeri tömen baladay,
8700. Kıyallanıp, kıylanıp,
Söz aytadı Zavriya,
Er Ziyvarğa tolğanıp:

-Kıaşlarıñ kıyılğan kelisken sımbat,
Jamalıñ bolıptı kıızlarğa kımbat,
8705. Saırağa ketipti dévi, perisi,
Oñaşada kelsin deydi periyzat.

Öltirer dep şekpe batır uvayım,
Sargaymasın sévle şaşқан şırayıñ,
Meniñ menen jürgil yardıñ kıasına,
8710. Sol yarıñnan men tiledim günayıñ, -

Degen vaқта Er Ziyvar,

Yar ile konuşmadan geçmez heves,
Devler gelmeden alıp gel Ziyvar'ı,
Eğer görürse kıyametler kopar.

Padişah olmaz devperiye evli kadından,
Bize emaneti tac-taht, sultanın,
Bilemez insan kaderindekini,
Görünen kıyamete kalmasın misafir.

Çaşırsanız buraya gelir mert pehlivan,
Ademoğlu içinde kendi er sultan,
Geldiğinde vermeden bıraksın selamını,
Er kendini yukarı tutsa katından.

Bu sözleri işitip,
Zavriya durdu dönüp.
Üstüne giydiği gömleği,
Sarmaşık gül gibi sarılıp.
Bakışı küçük çocuk gibi,
Hayal edip, zorlanıp,
Söz söyledi Zavriya,
Er Ziyvar'a seslenip:

-Kıaşların yay gibi tavrın zarif,
Cemalin olmuş kıızlara sevgili,
Sahraya gitmiş dev, perisi,
Uzaktayken gelsin dedi peri kıızı.

Öldürür diye çekme bahadır eziyet,
Sararmasın şule saçan ışıgın,
Benim ile yürü yarin yanına,
O yarinden ben diledim günahını, -

Dediği vakitte er Ziyvar,

- İrğip turdı orınınan,
Altın şamardı buvıp,
Şémsizden şekpen kiyedi,
8715. Eki alma şolında,
Şonaklar jatşan sarayğa,
Édep penen baradı.
Şız ornınan turadı,
-Körisiñiz, hanım, - dep,
8720. Ortadağı Zavriya,
Şızdan ruşsat soradı.
Şol uzattı Er Ziyvar,
Aynajamal sulıvğa,
Şınşıldap sırttan külisti,
8725. Peyli tar şızğanşak şızlar,
Eki aşık sol jayda,
Duşpanlarğa bildirmey,
Bir-biriniñ jüzigin,
Eki aşık öz şolına,
8730. İyba menen saladı.
Moyıninan şuşaqlap,
Tarsaqtıp süyisip,
Şırmavıqtay şırmalıp,
Otırısa şaladı.
8735. Kevilinen dértti ketirip,
Mavşın basıp süyisip,
Aşıklık maşşın jetirip,
Otırğanlardıñ üstine,
Samandun degen ol zalım,
8740. Aspandan tüsken béledey,
Jeti şat kökten sekirip,
Sırtşkı esikke kelip şaldı,
Aynajamal periyzattıñ,
Jağasına şol saldı.
8745. Şız şolındağı jüzikti,

- Doğruldu yerinden,
Altın kemeri sıkıp,
Gösterişli kaftan giydi,
İki elma elinde,
Konakların durduğı saraya,
Edep ile vardı.
Kız yerinden kalktı,
-Görüşünüz, hanım, - deyip,
Ortadaki Zavriya,
Kızdan izin istedi.
El uzattı Er Ziyvar,
Aynajamal güzele,
Şakalaşıp arkadan gülüşti,
Gönlü dar kıskanç kızlar,
İki aşık o yerde,
Düşmanlara bildirmeden,
Birbirlerinin yüzüğünü,
İki aşık kendi eline,
Utanarak taktı.
Boynundan sarılıp,
Sessizce sevişip,
Cam güzeli gibi sarılıp,
Eğlenip kaldılar.
Gönlünden derdi götürüp,
Tutkuyla sevişip,
Aşıklığa kapılıp,
Oturmalarının üstüne,
Samandun denen o zalım,
Gökten düşen bela gibi,
Yedi kat gökten sekip,
Arkadaki eşiğe geldi.
Aynajamal peri kızınının,
Yakasına el attı,
Kızın elindeki yüzüğü,

-Bergil, alıp keteyin, -dep,

Sonda ne dep turıptı:

-Arzım esit Aynajamal, ey janan,
Köp jıllar bolğan soñ bizlerge sultan,

8750. Murgızardı érman menen öltirip,
Sen bugün ayrıldın patşalığınan.

Aşıklık dértine tabalmay dava,
Meniñ menen qus sap şıqtıñ sahrağa,
Aldım başındağı altın tajıñdı,

8755. Endi bergil mör saldırgan jüzikti.

Qol juvdıñ başına kelgen bahtıñnan,
Atlap öttiñ siré sönbes saqtıñnan,
Ata jolı ornıñ bosqa qaldırıp,
Sen ayrıldın altın tajı-tahtıñnan.

8760. Duslasıpsız biriñ bülbil, biriñ gül,
Sağan nesip boldı Horezmdey el,
Hızmetiñde mudam bolğan dévperi,
Bügingi kün taslap ketti seni tul.

Jüregiñniñ mayın tavıpsañ jas jan,
8765. Ölgense sürgeysiz érmansız dévran,
Zélel bermey bizler bunnan keteyik,
Berıñ qoldı, diydarlasıñ hoş aman.

Aynajamal bul sözdi esitip, dévperiler,
yarıma zélel bermey ketsin dep, qolındağı
jüzigin alıp, Samandunğa berdi, dévperiler
saraydı üş aylanıp, Aynajamaldıñ azasın tutıp,
kökti janğırtıp, üş méртебе şaқыrıp, közden
ğayıp boldı. Bir yar dep patşalıqtan ayrılıp,

-Ver, alıp gideyim, -deyip,

Sonra ne demişti:

-Arzımı işit Aynajamal, ey canan,
Uzun yıllar boyu oldun bize sultan,
Murgızar'ı arzu ile öldürüp,
Sen bugün ayrıldın padişahlığınan.

Aşıklık derdine bulunamaz deva,
Benim ile kuş safında çıktın sahraya,
Aldım başındaki altın tacını,
Şimdi ver mühür yaptıran yüzüğü.

El çektin başına gelen bahtından,
Atlayıp geçtin asla sönmez sahipliğinden,
Atanın yolunu boş yere bırakıp,
Sen ayrıldın altın taç-tahtından.

Karşılaştınız biriniz bülbül, biriniz gül,
Sana nasip oldu Horezm gibi el,
Hızmetinde daima olan devperi,
Bugün bırakıp gitti seni dul.

Yüreğinin ayını bulmuşsun genç can,
Ölene kadar süreceksiniz dertsiz devran,
Zarar vermeden bizler buradan gidelim,
Verin eli, yüzleşin vedalaşın.

Aynajamal bu sözü işitip, devperiler
yarime zarar vermeden gitsin diye, elindeki
yüzüğünü alıp, Samandun'a verdi. Devperiler
sarayı, üç dolanıp, Aynajamal'ın matemini
tutup, göğü çınlatıp, üç mertebe çağırıp,
gözden kayboldu. Bir yar diye padişahlıktan

dünya jüzine sıymay, Aynajamal Er Ziyvardı kıymay, oñaşada gana söyleser edi. Bir-birinin moynına qolların salısıp, üsti-üsine posa alısıp, ah urğanda avzınan otlar şıgıp taji-tahtınan, dünya-malınan ayrılğan hém Horezm elinde, Hésen şanın şehérinde körgen vaqıyasın bir-bir térip kılıp, éne Aynajamal Er Ziyvarğa ne dep turıptı:

-Yar izlep elinen şıngınğan sultan,
Haslıñ adamzatdur gayratıñ taşkan,
8770. Doslıq sırn bir-bir bayan éyleyin,
Bul jollarda jaqsılıq az, köp jaman.

Tahtan ayrıldım dep kılmayman érman,
Tariqsam dértime sen bolgıl déрман,
Azap şektiñ meniñ uşın dünyada,
8775. Seni qosқан қудayıма ırzaman.

Sen bilmesen meniñ jüregim sızlar,
Janınan jibermes émeñger kızlar,
Ğarrı atañ bende boldı Qalmaqqa,
Dévran bolmas bul jaylarda miyasar.

8780. Eliñdi uyqıda şapqandı duşpan,
Tulparıñ jüyrikdur қanatlı қustan,
Irza bolsın қubla ayıñ atañ da,
Halkım deseñ tezirek atlan mért palvan.

Oyıñdı avdar aytқан hér bir sözime,
8785. Tilsim menen körseteyin öziñe,
Méslik қurıp jata bersen Er Ziyvar,
Jaslar tolar seniñ gévhar köziñe.

ayrılıp, dünya yüzüne sığmayıp, Aynajamal Er Ziyvar'a kıymayıp, diğlerlerinden uzakta söleşir idi. Birbirinin boynuna eller atıp, üst üste öpüşüp, ah ettiğinde ağızından ateşler çıkıp tacı-tahtından, dünya malından ayrılışını ve Horezm elinde, Hesen Şah'ın şehrinde gördüğü olayları bir bir tarif edip orada, Aynajamal Er Ziyvar'a ne demiş:

-Yar aramaya elinden çıkan sultan,
Aslın ademoğludur gayreti taşan,
Dostluk sırnını bir bir beyan eyleyeyim,
Bu yollarda iyilik az, çoktur yaman.

Tahttan ayrıldım diye etmiyorum dert,
Daralınca derdime sen ol derman,
Azap çektin benim için dünyada,
Sana kavuşturan hüdama razıyım.

Sen bilmesen benim yüreğim sızlar,
Yanıñdan göndermez muhafız kızlar,
İhtiyar atan köle oldu Kalmak'a,
Devran olmaz bu yerlerde kıymetli.

Elini uykuda basmıştı düşman,
Tulparın hızlıdır kanatlı kuştan,
Razı olsun yol gösterici ayın atan da,
Halkım dersen tezce atlan mert pehlivan.

Aklını ver söylediğim her bir sözüme,
Tılsım ile göstereyim özüne,
Mestlik edip yatıverirsen Er Ziyvar,
Yaşlar dolar seniñ cevher gözüne.

Noğaylıdan sel-sel aqtı kızıl kan,
Er Ziyvar dep nalis eter sansız jan,
8790. Minseñ batır tulparıñnıñ beline,
Rahmet alarsañ tuvğan halkıñnan.

Aynajamal bul sözdi aytıp bolğan soñ
Er Ziyvar aqılına kelip, kimniñ dos, kimniñ
duşpan ekenin bilip, kızğa qarap, aytıp turğan
kusaydı bir-eki avız juvap:

Kevlimde hoşladıñ körsetip hürmet,
Men uşın Zavriya şekti köp miynet,
Sol baslap aparğan şemen bağına,
8795. Taslap ketsek bolmaspeken aqıret.

Sözimdi tıñlağıl turıp betpe-bet,
Sen jolında etti mağan mirivbet,
Zavriyanı birge alıp ketpesek,
Dünyada adamlar aytpay ma nélet.

8800. Haşlında bilimli özi duvağan,
Némérttiñ védesi boladı jalğan,
Dos bilgenmen Zavriyanı özime,
Jürin barıp aytısayıq hoş aman.

Éne, Ziyvar menen Aynajamal bul
oylasıqtan keyin jüzleri solıp Zavriyanıñ aldına
bardı, eki aşık kapa bolıp. Bunı körip Zavriya
kêhérsıypın tarttı, tamamı kızları jav-jarağın
alıp, janına jetti. Qolına aldı bérşesi almas oqlı
sarı jay, eger şıkşa savaşka, birevi keler mıñğa
tay. Güllén azıq-tülik, jav-jarağın tayınlap soñ,
Zavriya qolına tulğa réhimilin alıp, jer jüzine
köz salıp, Er Ziyvarğa qarap ne dep turıptı:

Nogaylı'dan aktı sel sel kızıl kan,
Er Ziyvar diye dua eder sayısız can,
Binersen bahadır tulparının beline,
Rahmet alırsın doğduğun yurdundan.

Aynajamal bu sözü söyledikten sonra
Er Ziyvar'ın aklı başına gelip, kimin dost,
kimin düşman olduğunu anlayıp, kıza bakıp,
söylemiş örnekleyip bir iki ağız cevap:

Gönlümde hoşladın gösterip hürmet,
Benim için Zavriya çekti çok emek,
O baş olup götürüp çemen bağına,
Bırakıp gitsek onu olmaz mı ahiret.

Sözümü dinle durup karşımda,
Senin yolunda etti bana yiğitlik,
Zavriya'yı yanımıza alıp gitmezsek,
Dünyada adamlar etmez mi lanet.

Aslında bilimli kendi duacı,
Namertin sözü olur yalan,
Dost bilmişim Zavriya'yı kendime,
Yürü varıp yanına vedalaşalım.

İşte, Ziyvar ile Aynajamal bu
düşünceden sonra yüzleri solup Zavriya'nın
önüne vardı, iki aşık tasalıymış. Bunu görüp
Zavriya kederlendi. Tamamı kızların
silahlarını alıp yanına geldi. Eline aldı hepsi,
elmas oklu sarı yay, çıksalar savaşa, birisi gelir
bin kişiye denk. Bütün yiyeceği, silahlarını
hazırladıktan sonra Zavriya eline cam küreyi alıp,
yer yüzüne bakıp, Er Ziyvar'a doğru ne demiş:

-Bağdın güli élván-élván lala ma,
8805. Doslıq kılğan mért ayrılıq sala ma,
Külip-oynap ketin meniñ janımnan,
Qosılğan yar bunday qapa bola ma.

Vaqtı jetse sarğayıp atar tañ,
Jamalıñdı körip şıqtı ténen jan,
8810. Qayta-qayta ah urasañ Er Ziyvar,
Kimler saldı kevlizge qayğı, érman?

Duşpan bolsa mértke salar bélemañ,
Ekeviñdi qosıp boldı kevilim şad,
Sen muñayıp nege qapa bolasañ,
8815. Oyiñdağı érmanıñdı tezirek ayt.

Sonda turıp Er Ziyvar,
Jılay berdi zar-zar,
-Qévenderim Zavriya,
Aşıklıqtıñ zardabı,
8820. Kökeyimdi tiledi.

Jaqsınıñ aytқан sözleri,
Aqırı bir kün keledi.
Oqığan adam şamalap,
Aldındağın biledi.
8825. Oqımay nadan qalğannıñ,
Qılğan isi qéyтейin,
Réhimilin alsa qolına,
Dünyadağı körinisti,
Sendey gözzal biledi.

8830. Arıvlığın jarasқан,
Aq jüziñde bardı qal,
Kelgen şığar oyına,
Özine meni Er Ziyvar,

-Bağının güli elvan-elvan lale mi,
Dostluk eden mert ayrılık salar mı,
Güle oynaya gidin benim yanımdan,
Kavuşan yar böyle üzgün olur mu.

Vakti gelince sararıp atar tan,
Cemalini görüp çıktı tenden can,
Tekrar tekrar ah edersin Er Ziyvar,
Kimler saldı gönlüne kayğı, dert?

Düşman olsa merte salar felaket,
İkinizi kavuşturun oldu gönlüm şad,
Sen bunalıp niye üzülürsün,
Aklındaki derdini tezce söyle.

O zaman durup Er Ziyvar,
Ağlayıverdi zâr-zâr,
-Koruyucum Zavriya,
Aşıklığın sertliği,
Göğsümü deldi.

İyinin söylediği sözleri,
Sonunda bir gün gelir.
Okuyan adam tahmin edip,
Önündekini bilir.
Okumadan cahil kalanın,
Yaptığı işi neleyim,
Küresini alsa eline,
Dünyada olan biteni,
Senin gibi güzel bilir.
Güzelliğine yakışan,
Ak yüzünde vardı ben.
Gelen çıktı aklına,
Kendine beni Er Ziyvar,

- Körmeydi dep miyasar.
8835. Aldıña bastı koyğanım,
Jalgız janım sav bolsa,
Ortağa salıp doslaqtı,
Birge ölmek érmanım,
Sol vaqtında Zavriya,
8840. Réhimilin qolğa alıp,
Jer jüzine qaradı,
Qiyalın berip köz salıp,
Er Ziyvardıñ elin kördi.
Jılap jürgen esten tanıp,
8845. Mértti joqlap turğan eken,
Ağa, ini, tuvğan halıq,
Bunu anıq bilip Zavriya,
Ziyvarğa qarap irkilmey,
Körgeñin etti jériya:
8850. -Qulak salıp arzım esit Ziyvar jan,
Atlanbasañ sen qılarsañ puşayman,
Qorşap aptı Akjürimdi duşpanlar,
Ziyvar dep jañğırar jer menen aspan.
- İrkilsen elleriñ qurır névbéher,
8855. Nogaylığa duşpan tökken uv-zéher,
Atlanagör tuvıp-ösken jeriñe,
Tez barmasañ qarap qılar Qalmaqlar.
- Dérker emes bul künlerde séver yar,
Sél eglenseñ olja bolar Nogaylar,
8860. Sen barmasañ halkıñ tüser qullıqqa,
Qartayganda ata-anañdı körip qal.
- Kölden atıp ğazı, üyrek, sonanı,
Şer tarqatıp qan tökkendi qıralı,

- Görmedi diye layık.
Önüne çıktı koyduğum,
Biricik canım sağ olsa,
Ortaya koyup dostluğı,
Birlikte ölmek arzum,
O vakitte Zavriya,
Küresini ele alıp,
Yeryüzüne baktı,
Hayalini verip göz atıp,
Er Ziyvar'ın elini gördü.
Ağlayarak kendini kaybetmişler,
Merti arayıp duruyorlarmış,
Ağabey, kardeş, hemşehriler.
Bunu hemen anlayıp Zavriya,
Ziyvar'a doğru irkilmeden,
Gördüğünü açıkladı:
- Kulak verip arzımı işit Ziyvar can,
Atlanmazsan sen olursun pişman,
Kuşattı Akjürim'i düşmanlar,
Ziyvar diye çınlar yer ile gök.
- Beklersen ellerin kurur ilkbaharı,
Nogaylı'ya düşman dökmüş zehiri,
Atlanıver doğup büyüdüğün yerine,
Tez varmazsan harap eder Kalmaklar.
- Gerekli değil bu günlerde seven yar,
Biraz oyalansan ganimet olur Nogaylar,
Sen varmazsan halkın düşer kulluğa,
İhtiyarlamış ata, ananı gör.
- Gölden vurup kazı, ördek, sunayı,
Dert dağıtıp kan döken silahı,

Dévperiler bul bağima kelalmas,
8865. Aşıvlansam bağım mıñ jıl turadı.

Sol gepti aytıp Zavriya,
Aynajamal arıvğa,
Tayarladı bir attı,
Keskir kıılış polattı.

8870. Jeti nardıñ üstine,
Azıq-tülük sayladı,
Jeti nardıñ üstine,
Qarıv-jaraq tayladı.
Jeti nardıñ üstine,

8875. Altın, gümüş jıynadı.
Tazartpağa jerlerin,
Aspaz, suvşı erlerin,
Üş kün burın Horezm,
Şéhérine aydadı.

8880. Üş küñge deyin Zavriya,
Qızlar menen Er Ziyvar,
Bağı menen saraydı,
Sol kıyamet küñge deyin,
Jan kirmestey bént kıılıp.

8885. Dögeregin tilsimatlap,
Zavriya tulparağa minip,
Qız benen Ziyvarğa qarap,
Bir-eki avız söyledi,
Ténde janını kııynap:

8890. -Ziyvar batır, sizge aytar arzım bar,
Sabır éyle jan óltirmey – tök kéhér,
Hiyle menen tutıp alsaq duşpandı,
Naħaқ қанлар bizge bolmas miyasar.

Ziyvar, mélim bolsa jurtıña atıñ,

Devperiler bu bağima gelemes,
Öfkelenirsem bağım bin yıl durur.

Bu lafı söyleyip Zavriya,
Aynajamal güzele,
Hazırladı bir atı,
Keskin çelik kılıcı.

Yedi devenin üstüne,
Yiyecek hazırladı.
Yedi devenin üstüne,
Top-tüfek yükledi.

Yedi devenin üstüne,
Altın, gümüş yükledi.
Temizlemeye yerlerini,
Aşçı, sucu erlerini,
Üç gün önce Horezm,
Şehrine gönderdi.

Üç güne kadar Zavriya,
Kızlar ile Er Ziyvar,
Bağı ile sarayı,
O kıyamet gününe kadar,
Can girmeyecek şekilde kilitleyip,
Çevresini tıslımlayıp,
Zavriya tulpara binip,
Kız ile Ziyvar'a bakıp,
Bir iki avız söz söyledi,
Tendeki canımı zorlayıp:

-Ziyvar bahadır, size diyecek arzım var,
Sabır eyle can öldürmeden, dök öfkeni,
Hile ile yakalasak düşmanı,
Haksız kan almak bize olmaz layık.

Ziyvar, malum olsa yurduna adın,

8895. Adam kıрмаğpedi seniñ muradıñ,
Duşpan göy dep at qoymağıl Qalmağğa,
Aman barsañ körgil meniñ ğayratım.

Sabır etsen dos boladı köp duşpan,
Adam bolğan biygünadan tökpes qan,
8900. Eki jaqtıñ tınış elin azgırıp,
Bir-birine qarşı qoyğan molla-iyşan.

Elinde aljıptı molla-iyşanlar,
Parahat halıqğa salğan qayğı-zar,
Körseteyin barsam sağan küşimdi,
8905. Adamzat kevilini söz benen buzar.

Qılış ursam joya-joya ağar qan,
Senden mértler köp halkıman ayrılğan,
Sırın aytıp bir-birine jamanlap,
Eki eldi javlastırğan molla-iyşan.

8910. Batır qılar savaş küni erlikti,
Molla isler han qasında pirlikti,
Taypa elde güné bolmas Er Ziyvar,
Esinde saqlağıl avız birlikti.

Qalmaqtıñ elleri – Noğay elleri,
8915. Avzı ala bolğan öñkey begleri,
Qan tögivge sebepkerdi öltirsen,
Köpşilik halıqtıñ tarqar şerleri.

Hאqqa jetsin bul zarım,
Aytıp boldım sözimdi,
8920. Oyğa alğan birdi-yarım.
At oynatqan jırağıñ,
Emenkiyal elleri,

Adam kırmak mıydı senin maksadın,
Düşman diye ad koyma Kalmak'a,
Sağlam varırsan gör benim gayretimi.

Sabır edersen dost olur çoğı düşman,
Adam olan günahsızdan dökmez kan,
İki yanın huzurlu elini azdırıp,
Birbirine qarşı koyan molla ile mürşit.

Elinde hata etmiş molla, mürşitler,
Refah halka salmış kayğı-zâr,
Göstereyim varınca sana gücümü,
Ademoğlu gönlünü söz ile bozar.

Kılıç vursan sel olur akar kan,
Senin gibi mertler çok halkından ayrılan,
Sırrını söyleyip birbirini kötöleyip,
İki eli düşmanlaştırmış molla ile mürşit.

Bahadır yapar savaş günü erliğı,
Molla işler han yanında pirligi,
Dost elde günah olmaz Er Ziyvar,
Aklında tut ağız birliğini.

Kalmak'ın elleri – Nogay elleri,
Ağzı ala olan bütün beyleri,
Kan dökmeye sebepli öldürsem,
Kalabalık halkın dağılır dertleri.

Hakk'a varsın bu zârım,
Söylemiş oldum sözümü,
Akla aldığım bir-yarımı.
At koşturan uzağına,
Emenkiyal elleri,

- Bolsın seniñ bayrağıñ.
 Bul sözlerdi aytqanda,
 8925. Qızlardıñ közi jaynadı.
 Astındağı tulparlar,
 Kökke şapşıp oynadı.
 Tavdıñ bası taradı,
 Künlerdiñ küni tuvğanda,
 8930. Bilimli küñge jaradı.
 Şapқан attıñ dübiri,
 Janğırtıp tavdı baradı.
 Mezgilsiz attı aydadı,
 Miynet etpey, azap şekpey,
 8935. Parahat turmıs qaydadı,
 Qıvırmaştay qıvırıp,
 Jerdiñ şaın suvırıp,
 Öziñ körgen Zavriya,
 Jollardı baslap baradı.
 8940. Bunıñ bilgirliğine,
 Er Ziyvar hayran qaladı.
 Üş yarım kün bolğanda,
 Janlağan mılıq davısı,
 Şuvlağan eldiñ nalası,
 8945. Qulaqtı jarıp baradı.
 Aynalış joldıñ qıyası,
 Körinbeydi közlerine,
 Jaħannıñ tolğan dünyası,
 Omıravına qadaladı.
 8950. Oq bolıp halıqtıñ köz jası,
 Eldiñ ğamın oylağannıñ,
 Ömirinşe qımbat bası,
 Gernay, sırnay tartılıp,
 Javdıñ üni öşejaq,
 8955. Dervazalar aşılıp,
 Erlerge jeñis köşejaq,

- Olsun senin ödülün.
 Bu sözleri söylediğinde,
 Kızların gözü parladı.
 Altındaki tulparlar,
 Göge koşturup oynadı.
 Dağın başını taradı,
 Günlerin güneşi doğduğunda,
 Bilinen güne ışıldadı.
 Koşan atın gürültüsü,
 Çınlatıp dağa vardı.
 Zamansız atı sürdü,
 Emek vermeden, azap çekmeden,
 Rahat yaşam nerededir,
 Kavurmacı gibi kavurup,
 Yerin tozunu kaldırıp,
 Kendi görmüş Zavriya,
 Yolları başlayıp gitti.
 Bunun bilginliğine,
 Er Ziyvar hayran kaldı.
 Üç buçuk gün olduğunda,
 Çınlayan silah sesi,
 Ağlaşan elin üzüntüsü,
 Kulağı yarıp vardı.
 Kıvrılı yolun sarplığı,
 Görünmedi gözlerine,
 Cihanın dolan dünyası,
 Göğsüne saplandı,
 Ok olup halkın göz yaşı.
 Elin gamını düşünenin,
 Ömrünce aziz başı,
 Mızıka, kaval çaldırılıp,
 Düşmanın ünü kalkacak,
 Kapılar açılıp,
 Erlere zafer kalacak,

- Saraylardın işinen,
 Bir kara şor köp adam,
 Arasına qarasa,
 8960. Bir qolında téspisi,
 Qıdır degen mollası,
 Aqılqöy Qalmaq danası,
 Édil patşa Hésenniñ,
 Qolın baylap artına,
 8965. Jürse janın azaplap,
 Saqalınan tutadı,
 -Ziyvarın qayda seniñ?! – dep,
 Basına qamşı uradı,
 Duşpanlardın qolında,
 8970. Köp qısqıqqa qaladı.
 Bunı körip Er Ziyvar,
 Közleri ottay jaynadı,
 Javdın bergen qorlıqına,
 İşi gij-gij qaynadı.
 8975. At qoyaman Qalmaqqa dep,
 Aş arısladay harladı.
 Sol vaqtında Zavriya,
 Bir-eki avız tésele aytıp,
 Ziyvarqa qarap zarladı:
 8980. -Uşırmağıl başqa qonğan qusımdı,
 Sen dep erttim birge oynanğan qızımdı,
 Goş jigitke sabırlıqtın paydası,
 Qulaq salıp tıñla meniñ sözimdi.
 Bargan menen basın kespes Qalmaqlar,
 8985. Qayta oğan biz salarmız qayğı-zar,
 Keynimizden Jahan kelip jetkenşe,
 Sen bir zaman sabır etkil Er Ziyvar.

- Sarayların içinden,
 Bir kara kuru kalabalık,
 Arasına bakınca,
 Bir elinde tespihi,
 Kıdır denen mollası,
 Akıllı Kalmak bilgini,
 Adil padişah Hesen'in,
 Elini bağlayıp ardına,
 Yürüyünce azap edip,
 Sakalından tuttu,
 -Ziyvar'ın nerede senin?! –deyip,
 Başına kamçı vurdu,
 Duşmanların elinde,
 Çok sıkışıp kaldı.
 Bunu görüp Er Ziyvar'ın,
 Gözü ateş gibi parladı,
 Duşmanın yaptığı horluğuna,
 İçi fokur fokur kaynadı.
 At koşturuyorum Kalmak'a diye,
 Aç arslan gibi kükredi.
 O vakitte Zavriya,
 Bir iki ağız teselli söyleyip,
 Ziyvar'a bakıp söyledi:
 -Uçurma başa konmuş kuşumu,
 Senin için yanıma aldım kızlarımı,
 Koç yiğide sabırlılığın faydası,
 Kulak verip dinle benim sözümü.
 Vardığınla başını kesmez Kalmaklar,
 Tekrar ona biz salarız kaygı-zâr,
 Arkamızdan Jahan gelip yetişene dek,
 Sen biraz sabır et Er Ziyvar.

Atlar şavıp bizler aldık kıranı,
 Juvğarada jigit tappas dünyanı,
 8990. Qılış jumsap, gelle kesip, qan dögip,
 Zar jilatpa qatın menen balanı.

Seniñ uşın men jumsayın zibandı,
 Qırsañ tanımassañ dostı, duşpandı,
 Mért bolğan soñ sennen savğa tileymen,
 8995. Sél sabır et şaqırayın Jaħandı.

Sol vaqları bolğanda,
 Éjayıp sıyqır uradı,
 Zavriyaday periyzat.
 Ğarrı menen kempirdiñ,
 9000. Qatın menen balanıñ,
 Tirişilik etken insanıñ,
 Bul davıstı esitip,
 Aqılınan ayrılıp,
 Sam-saz bolıp qaladı.
 9005. Şiyrin janın qız Jaħan,
 Halıq qanı uşın qıynadı.
 Urıspazlardı léñ kılıvğa,
 Beline küşin jıynadı.
 Attı oynatıp jiberip,
 9010. Sansız Qalmaq léşkeriniñ,
 Dögeregin üş aylandı.
 Aqırında bul Jaħan,
 Ortağa özin uradı,
 Adam bilmes, közi ilmes,
 9015. Şeberligin qıladı.
 Sol ilimniñ küşi menen,
 Janay menen Abaқanday,
 Sumlardıñ tilin bayladı.
 İzine erip sansız adam,

Atlar koşturup bizler aldık kıranı,
 Yıkmayla yiğit bulmaz dünyasını,
 Kılıç oynatıp, kelle kesip, kan döküp,
 Dertli ağlatma kadın ile çocuğu.

Senin için ben kullanayım lisanı,
 Kırarsın tanımazsan dostu, duşmanı,
 Mert olan senden hediye dilerim,
 Biraz sabır et çağırayım Jahan'ı.

O vakitler olduğunda,
 Acayip sihir yaptı,
 Zavriya gibi peri kızı.
 İhtiyar ile kocakarının,
 Kadın ile çocuğun,
 Rızkını arayan insanın,
 Bu sesi işitip,
 Aklından ayrılıp,
 Bitkin düşüp kaldı.
 Şirin canını kız Jahan,
 Halk kanı için zorladı.
 Savaşçıları felç etmeye,
 Beline gücünü topladı.
 Atı oynatarak gönderip,
 Sayısız Kalmak askerinin,
 Etrafını üç dolandı.
 Sonunda bu Jahan,
 Ortaya kendini çıkardı,
 Adam bilmez, gözü almaz,
 Ustalığını yaptı.
 Bu ilimin gücü ile,
 Janay ile Abakan gibi,
 Kötülerin dilini bağladı.
 Peşine düşüp sayısız adam,

9020. Ziyvar atlı batırğa,
Bağındıq dep zarladı.
Alpıs eki hémeldar,
Jetpis eki möhirdar,
Molla menen iyşannan,
9025. Aldandıq dep şuvladı.
Bul oqıvdıñ küdiretinen,
Qalmaqıtıñ ne bir biyleri,
Mekteptegi balaları,
Ziyvar mértim keldi dep,
9030. Qıvanıp külip oynadı.
Ével urıs, keyin doslıq,
Halıqtıñ işin jayladı.
Gayratın körip Jaħannıñ,
Batır tuvğan Er Ziyvar,
9035. Atasın barıp quşaqlap,
Süyip batır zarladı.
Atasınıñ qasında,
Qıdır menen Abaқан,
Qalmaqıtıñ ulı-ağası,
9040. Er Janaydı aynıtқан,
Bir jüz jetpis bar edi,
Qalmaqıtıñ iyşan-mollası,
Bérin qoyday bayladı.
Janın saqlap qalıvğa,
9045. Bayağı javız Qıdır şal,
Köp hiyleler qıladı,
Bası alınar aldında,
Öksip-öksip jıladı.
Alıp barıp Er Ziyvar,
9050. Atasın tahқа mindirip,
Otır ata degende,
-Muradıma jettim, - dep,
Atası eñirep bişara,

- Ziyvar adlı bahadıra,
Boyun eğdik diye ağladı.
Altmış iki yönetici,
Yetmiş iki mühürdar,
Molla ile mürşitten,
Aldandıq diye ağladı.
Bu okumanın kudretinden,
Kalmak'ın her bir beyleri,
Mektepteki çocukları,
Ziyvar mertim geldi diye,
Sevinip gülüp oynadı.
Önce kavga, sonra dostluk,
Halkın içini kapladı.
Gayretini görüp Jahan'ın,
Bahadır doğan Er Ziyvar,
Atasını varıp kucaklayıp,
Öpüp bahadır dertlendi.
Atasının yanında,
Kıdır ile Abakan,
Kalmak'ın ulu ağası,
Er Janay'ı caydıran,
Yüz yetmiş kişi var idi,
Kalmak'ın mürşit ve mollasını,
Hepsini koyun gibi bağladı.
Canını kurtarmaya,
Eski düşman ihtiyar Kıdır,
Çok hileler yaptı.
Başı alınacağı sırada,
Hıçkıra hıçkıra ağladı.
Alıp vararak Er Ziyvar,
Atasını tahta oturtup,
Otur ata dediğinde,
-Muradıma erdim, -deyip,
Atası ağlayıp bicare,

- Tahtan taslap özini,
 9055. Et betinen uladı.
 -Han tuhımı urısın,
 Bek tuhımı jo bolsın,
 Halıtı eri el uın,
 Horezmnen mért bolsın,
 9060. Mennen alsın nésiyat,
 Balam bolıl salamat, - dep,
 Hésen degen atası,
 H dep ötti dünyadan.
 Alpıs eki émeldar,
 9065. Jetpis eki möhirdar,
 Alındı dep ornınan,
 ıngırıp ketti salan jar.
 Sırttan kelgen miyman dep,
 Közini jası tiyma dep,
 9070. Zavriya ıza berip,
 Er Ziyvar sonda ıtiyar,
 Han tuhımı urısın dep,
 Atamatay arıvdı,
 Ol zıyıa mindirdi.
 9075. Bir jüz jetpis mollasın,
 Parahat eldi uvlatan,
 Adam anın işivge,
 ını menen ant ayan,
 Janlardı dara astırdı.
 9080. -Uldı ayırdı atadan,
 Erdi ıldı sergizdan,
 Dos eldi etti sen dupan, - dep,
 Düme molla ıdırı,
 Gürjilerge tarttırdı.
 9085. -Menmen degen beglerdi,
 Jas baladay eiretti,
 Ğarrı menen kempirdi,

- Tahttan atıp kendini,
 Yüzüstü yııldı.
 -Han soyu kurusun,
 Bey soyu yok olsun,
 Halkın eri el için,
 Horezm'den mert olsun,
 Benden kalsın nasihat,
 Yavrum kal selamet, -deyip,
 Hesen adlı atası,
 Hak deyip götö dünyadan.
 Altmı iki yönetici,
 Yetmi iki mühürdar,
 Alındı diye yerinden,
 Okunup duyurulmu ferman.
 Dıarıdan gelen misafir diye,
 Gözünün yaına bakmayım diye,
 Zavriya kıza verdi,
 Er Ziyvar orada kararı.
 Han soyu kurusun diye,
 Aktamak gibi güzeli,
 O, kazıa oturttu.
 Yüz yetmi mollasını,
 Refah eli alatan,
 Adam kanını içmeye,
 Dini ile ant içmi,
 Canları dara astırdı.
 -Olu ayırdın atadan,
 Eri yaptın kederli,
 Dost eli ettin sen duman, -deyip,
 Sahte Molla Kıdırı,
 Boalara ektirtti.
 -Ben ben diyen beyleri,
 Küçük çocuk gibi alatıp,
 İhtiyar ile kocakarıyı,

- Aş güzendey zarlattıñ,
Patşa edi Hésenşa,
9090. Ziyvardayın batırdıñ,
Halkına kelip oq attıñ,
Han jazası sol sağan, - dep,
Abaqanday patşanıñ,
Avzına qazıq qaqtırdı.
9095. Bassı bolğan biylerin,
Érmanlı kılıp óltirdi,
Molla menen iyşannıñ,
Er Ziyvar ünin oşirdi.
On jeti ay degende,
9100. Qalmaq penen Nogaylı,
Aralasıp el bolıp,
Qatın menen balası,
Oynap külip qosıldı.
Attıñ basın batırlar,
9105. Savaş küni buradı.
Oqıvdıñ küşin Er Ziyvar,
Sol zamanda sınadı,
Közi kıymadı Ziyvardıñ,
Óltirivge Janaydı,
9110. Jaħandı berip Janayğa,
Édillik penen soradı.
Halıq uşın tuvılğan,
Erler kıldı ğayrattı.
Duşpanların kıyratıp,
9115. Dévran sürüp neşşe jıl,
Aqjürimdey şeħerde,
Kördi şadlıq zamandı.
Yadında saqlap Qurbanbay,
Halıq arasına taratқан,
9120. Er Ziyvarday déstandı.

- Aç kokarca gibi dertlendirdin,
Padişah idi Hesen Şah,
Ziyvar gibi bahadırın,
Halkına gelip ok attın,
Han cezası bu sana, -deyip,
Abakan gibi padişahın,
Ağzına kazık çaktırdı.
Başçı olan beylerini,
Dertli edip öldürdü,
Molla ile mürşidin,
Er Ziyvar ününü kaldırdı.
On yedi ay deyince,
Kalmak ile Nogaylı,
Karışıp memleket olup,
Kadın ile çocuğu,
Güle oynaya kavuştu.
Atın başını bahadırlar,
Savaş günü çevirdi.
Okumanın gücünü Er Ziyvar,
O zamanda gördü,
Gözü kıymadı Ziyvar'ın,
Öldürmeye Janay'ı,
Jahan'ı verip Janay'a,
Adillik ile istedi.
Halk için doğmuş,
Erler gösterdi gayreti.
Düşmanlarını kıvrandırıp,
Devran sürüp nice yıl,
Aqjürim gibi şehirde,
Gördü şadlık zamanı.
Yadında sakladı Kurbanbay,
Halk arasına yayılan,
Er Ziyvar adlı destanı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELEME

Bu bölümde yukarıda aktarması yapılan Er Ziyvar adlı destana ait formeller ve motif unsurları incelenecektir. Motif incelemesi yapılırken Stith Thompson'un *Motif Index of Literature* adlı eserindeki verilen motif şeması esas alınmıştır. Saptanan motiflerin destan içerisindeki satır numarası olarak belirtilmiştir.

3.1.1 Er Ziyvar Destanının Konusu

Er Ziyvar destanı Karakalpaklar arasında yayılmış, bilinen önemli bir kahramanlık destanıdır. Destandaki ana düşünce yurdunu dış düşmanlardan korumak, halkların dostluk bağlarını sağlamak, huzur ve refah içinde yaşamaktır. Dostça yaşama emelindeki Horezm hanı Hesên Han ve oğlu Er Ziyvar'ın kahramanlıkları anlatılır.. Destandaki ana subjelerden Kalmak hanı Taktapolat'ın Horezm'e iki kez yaptığı baskın, Horezmliler'in yurtlarını korurken yaptıkları adil ve mert dövüşleri ve en sonunda Kalmak Hanlığı ile Horezm Hanlığı'nın dostluğu ile cefakâr halkların bayındır ve rahat yaşamlarından söz edilir.

Destan kendi içerisinde iki ana olaya ayrılmıştır. İlki, Kalmak hanı Taktapolat ile olan mücadele, ikincisi ise Er Ziyvar'ın aşkını aramak için çıktığı yolda karşılaştığı zorluklardır.

Destan metninde herhangi bir bölümlenme yapılmamasına rağmen biz konu takibinin kolaylığı açısından metnin ana hatları içerisinde başlıklar belirlemeyi tercih ettik.

“Taktapolat ile Savaş” adını verdiğimiz kısımda Kalmak hanı Taktapolat'ın, veziri Abakan'ı Hesên Han'a yollaması ile destan başlar. Abakan, Hesên Han'a Taktapolat'ın Horezm'i ondan istediğini, güzellik ile vermezse Taktapolat'ın zorla alacağını söyler ve kendisine mühlet verir. Bunun üzerine Hesên Han, beylerini toplar ve durumu anlatır. Bu beylerin içinden Sarım adlı bir vezir Taktapolat'ın bir zalim olduğunu güzellikle Horezm'i vermezlerse hepsini kırıp kul edeceğini söyler. Bu konuşmaların üzerine mektepten gelmekte olan Hesên Han'ın oğulları Er Ziyvar ve Janay gelir. Er Ziyvar, asker ve teçhizat yönünden Taktapolat'tan bir eksiklerinin olmadığını savaşmadan yurdu vermeyeceğini söyler ve savaşa hazırlanılır. Savaş günü gelir, saflar çekilir. Evvela, iki tarafın pehlivanları güreş tutarlar. Taktapolat'ın pehlivanı, Hesên Han'ın pehlivanının kafasını mızrağa takar, Hesên Han buna dayanamaz ve mertçe Taktapolat'ın üzerine at koşar. Ordu savaşı başlar, Er Ziyvar bu savaşta bütün hünerlerini gösterir ve Taktapolat'ın askerlerini kırar geçer. Taktapolat savaş meydanından arkasına bile bakmadan Besmezar denen yere kaçar. Burada kısılp kalır.

Abakan ile Kalmak yurdundaki kızı Aktamak'a haber salar. Bütün Kalmakları toplayıp tekrar bir sefer düzenlemesini söyler. Takta'nın emri ile Kalmaklar'daki yaşlı, genç, kadın çocuk herkes toplanır. Aktamak ve 300 bahadır kızı önderliğinde Horezm'in üzerine tekrar sefere çıkılır. Gelen Aktamak'ı karşılayan ve onunla karşılaşacak olan Ziyvar'ın kardeşi Janay olacaktır. Aktamak kız ile Janay at üstünden mızraklaşırlar. Aktamak Janay'ı ağır yaralar. Bu sırada Aktamak, Janay'a aşık olmuştur. Kardeşi yaralanan Ziyvar buna dayanamaz ve Aktamak'ın karşısına çıkıp onu mağlup eder. Öldüreceği sırada Aktamak yalvarır ve Janay'a aşıklığını beyan eder. Babası Heslen Han kızın sözüne inanır. Aktamak'ı bağışlamasını söyler. Sonunda Aktamak bağışlanır. Ziyvar, 300 bahadır kıza yönelir ve onları orada kırıp geçirir. Kalanlar aman diler, affedilir.

“Hesen'in Zaferi” adını verdiğimiz kısımda ise Kalmak'ın ileri gelen beyleri Kalmak halkını ve kendilerini koruma niyetindedirler. Arsarı adlı vezir önderliğinde Taktapolat'ı yakalayıp Heslen Han'a teslim ederek yurtlarını kırılmaktan korumak isterler. Beyler toplanıp Taktapolat'ı esir edip Heslen Han'a teslim ederler. Heslen Han adaletlidir. Taktapolat'ı hanlığına yakışan bir şekilde yargılar. Taktapolat düşmanlığından vazgeçmeyeceğini söyler ve Heslen Han'ın emriyle Taktapolat darağacında sallandırılır

“Kalmaklar'a Yeni Bir Han: Abakan” adını verdiğimiz kısımda Taktapolat'tan sonra Kalmaklar'a yeni bir han gereklidir. Adaletli ve akıllı olan Heslen Han, Kalmaklar'a hanını kendi içlerinden seçecektir. Beyleri toplar ve hanlığa Abakan'ı layık gördüğünü veziri olarak da Janay'ı düşündüğünü söyler ve Kalmaklar'ın düşüncelerini sorar. Kalmak beylerinin hepsi bunu makul görür. Abakan Kalmaklar'a padişah, Janay ise vezir olur. Heslen Han bu hareketiyle hem Kalmak halkına kendini sevdirebilir hem de oğlu Janay ile yönetimdeki gücünü diri tutar.

“Janay'ın Evlenmesi” adını verdiğimiz kısımda Heslen Han, Aktamak kız ile Janay'ı nikahlar ve toy verir. Kalmak elinin dört bir yanından bu toya herkes gelir. Heslen Han namına yakışır bir temaşa düzenler. Kırk gün kırk gece olunca toy nihayete erer. Abakan, Heslen Han'a bağlılık sözü verir, antlaşırlar. Er Janay'ı, Abakan'a emanet edip Horezm yurdundaki kalesine döner. Yurtta onları Er Ziyvar'ın anası Akjulkun karşılar.

“Horezm'e Dönüş” adını verdiğimiz kısımda ise Yurda dönen Heslen Han, Takta'dan aldığı galibiyet şerefine bir toy da Horezm yurdunda verir. Cihanın dört bir yanından bu toya padişahlar, şehzadeler, töreler gelir. Kırk gün kırk gece devam eden toy seksen gün seksen geceye uzar ve nihayete erer. Bu sırada Er Ziyvar o kadar mest olmuştur ki toyun bittiğinden bile haberi yoktur. Hizmetkârları gelip Er Ziyvar'a toyun bittiğini haber verirler.

“Gaipten Gelen Kalender” adını verdiğimiz kısımda Toyun bitmesiyle birlikte Allah hû diye gezinen bir kalender çıkagelir. Hesen Han’a Ziyvar’ı sorar. Hesen, Ziyvar’ın avda olduğunu ve gelmesini beklemesini söyler kalendere. Kalender beklemez ve Ziyvar’ın ava gittiği yere doğru yönelir. Yedi gün orada bekler. Sekizinci günde Ziyvar avdan döner ve kalenderle karşılaşır. Kalendere çeşitli hediyeler verir ancak kalender bakmaz bile bu hediyelere, ne verdiyse almaz. Kalender, Ziyvar’a yakışacak güzellikteki kızın ancak bir peri kızı olabileceğini söyler. Onun özelliklerinden, görünüşünden bahseder. O kızın adının Aynajamal olduğunu, Ziyvar’a münasip olan gelinin ancak onun gibi bir peri kızı olabileceğini söyler ve gözden kaybolur.

“Ziyvar’ın Aşıklığı” adını verdiğimiz kısımda Kalenderin sözlerindeki manayı anlayan Er Ziyvar kendinden geçer ve bayılır. Yanındaki kırk yiğit onu sırtlanır ve saraya götürür. Ziyvar çok hastadır. Bir türlü kendine gelemez. Hesen Han, yurttaki tabipleri, hacıları, hocaları, şifacıları, cincileri, üfürükçüleri Ziyvar’a çare bulmaları için toplar ancak hiçbirinin elinden bir şey gelmez. Birkaç gün geçtikten sonra Ziyvar kendine gelir. Uyandığında Er Ziyvar, Aynajamal’ın aşkıyla yanıp tutuşmaktadır. Kızı aramak için Ziyvar, hazırlığını yapar. Anne, babasından izin ister. Ne annesi ne de babası peri yurduna gitmesine razı değildirler ancak Ziyvar kararlıdır. İzin vermezlerse de gidecektir. Bunu anlayan Hesen Han ve anası istemeyerek de olsa razı olur.

“Ziyvar Yolculuğa Çıkar” adını verdiğimiz kısımda ise Anne-babası ve memleketteki herkesle vedalaşıp fatihalarını alır. Böylece Ziyvar uzun yolculuğuna başlar. Bu yolculukta Ziyvar’a tulparı eşlik eder. Nice yüce dağdan aşarlar, nice sarp kayalardan, susuz çöllerden geçerler. Durmadan, dinlenmeden yol giderler. Büyük bir dağı aştiklarında, dağın eteklerinde bağlı bahçeli mermerden yapılmış bir kaleye rastlarlar. Bu kalenin bahçesinde kırmızı güller açmış, ortasında sular akıyormuş. Kazanda pişmekte olan yemeği fark eden Ziyvar seslenir ancak hiç kimseyi göremez ve kazandaki yemekten doyana kadar yer.

“Cadı Ziyvar’ı Geyik Yapar” adını verdiğimiz kısımda kara, çirkin yüzlü, ölmesine az kalmış bir ihtiyar, kaplan gibi kükreyerek koşturup gelir. Kaçmasın diye Ziyvar’ın ayağını bağlar. İzinsiz bağa neden girdiğini, kim olduğunu, gelme niyetini sorar. Ziyvar Horezm’den geldiğini, Hesen Han’ın oğlu olduğunu, Omanşa’nın kızı Aynajamal’a aşıklığını ve onun yurduna gittiğini, bağına girdiği vakitte seslendiğini ancak ses veren kimsenin olmadığını beyan eder. Bunun üzerine kocakarı çok öfkelenir, gözleri ateş gibi yanar. Bu ihtiyar, bir kocakarı değil aslında bir cadı karıdır. Asasını yere vurup Ziyvar’ı geyik suretine sokar.

“Cadıdan Kurtulma” adını verdiğimiz kısımda geyik olduğunu anlayan Ziyvar atına cadıdan kaçıp kurtulmasını söyler. At ipini koparıp kaleden sekerek çıkar ancak cadı bunu

fark edemez. İyice öfkelenen cadı, Ziyvar'ı dilsiz ve kulaksız hale getirir. Cadı uzaklaşır Ziyvar haram bağdan büyük dağa doğru çıkar. Can yoldaşı gök tulpar ona doğru gelir ve koklayarak o geyiğin Ziyvar olduğunu anlar. Ziyvar'ı sırtına alıp yola devam ederler. Yine dağlar aşarlar.

“Zavriya ile Karşılaşma” adını verdiğimiz kısımda yine bir dağı aşıp, eteğine geldiklerinde tekrar çemenli, bağlı bahçeli, güller açılmış bir bağa rastladılar. Bu bağdan türlü türlü yemişler toplayıp yediler. At ile geyiğin bağa girip yemişlerden yediğini Zavriya adlı peri padişahının Suvsıma adındaki hizmetkârı fark eder. Suvsıma, durumu Zavriya'ya beyan eder. Zavriya, hemen geyiği yakalayıp gelmesini ve etinden kebab yapmasını Suvsıma'ya emreder. Suvsıma kırk kız ile kırk hizmetkârı alıp geyiği yakalar ve Zavriya'nın önüne getireceği sırada bu geyikte birtakım tuhafliklar fark eder. Suvsıma, geyiği ademoğluna benzetir. Zavriya'ya bunun bir insan olabileceğinden kuşkulandığını anlatır. Haksız yere kanına girmeyelim der.

“Geyik Suretinden Kurtuluş” adını verdiğimiz kısımda Zavriya bir odaya pamuktan döşek ve yanına ottan döşek sermelerini, yiyecek olarak bir tarafa bal, kebab ve türlü yiyecekler diğer tarafa da çeşitli otlar ve bitkiler koymalarını söyler. Bu geyik eğer gerçekten de insan ise muhakkak ki insanın yediklerinden yiyecektir. Suvsıma, denileni yapar. Geyiği odaya getirir ve geyik gerçekten de evvela baldan yer. Şüpheler haklı çıkar. Bu bir geyik değil geyik suretine gelmiş bir âdemoğlu yani Er Ziyvar'ın ta kendisidir. Zavriya, sihir işlerinde usta bir sultandır. Cadının, Ziyvar'a yaptığı büyüü kaldırır. Ziyvar, orada titreyerek tekrar insan suretine geri döner. Yıllardır bir koç yiğit hayaliyle yaşayan Zavriya, Er Ziyvar'a hemen aşık olur. Onun, Tanrı tarafından kendisine gönderildiğini, dualarının karşılığı olduğunu düşünür. Ziyvar'a aşıklığını beyan eder ancak Ziyvar Omaşa'nın yurdundaki Aynajamal'a aşık olduğunu söyler. Zavriya, Ziyvar'ı kendisiyle evlenmeye ikna etmeye çalışsa da başarılı olamaz. Bu ikna sürecinde Ziyvar'ı tehdit eder. O cadı seni geyik yaptıysa ben it yaparım der. İki arasında bu diyalog bir süre daha devam eder. Kız, Ziyvar'ı evlenmeye ikna etmeye çalışır, Ziyvar ise bunun mümkün olmadığını gerekirse yar yolunda öleceğini söyler.

“Ölümden Kurtuluş” adını verdiğimiz kısımda kızın ısrarına dayanamayan Er Ziyvar, hançeri çıkartıp kendine saplar. Zavriya, Ziyvar'ın öleceğini anlayıp Jahan adlı hizmetkarına Ziyvar'ı bu durumdan kurtarmasını söyler. Jahan, Ziyvar'a hançeri çekmesini söyler. Ziyvar hançeri çeker ve bir ecel iner. Hançer yarasının yerine çeşitli güllerden ilaç yapan Jahan, bu ilacı yaranın üzerine koyar. Ölmek üzere olan Ziyvar'ı Jahan adlı peri kızı kurtarır.

“Yar Yoluna” adlı kısımda ise ölümden kurtulan Ziyvar, kızlar ile tan atana kadar coşup eğlenir. Aradan biraz zaman geçer. Ziyvar'ın yarası tamamen iyileşir. Zavriya, perilerin

yurdunda çeşitli tehlikelerin olduğunu söyler ve oraya yalnız gitmemesini onun sihir, büyü gibi ilimlerden bîhaber olduğunu, Aynajamal'ın yurduna beraber gideceklerini söyler. Bunu işiten Ziyvar çok sevinir ve tezce yola çıkmak ister. Zavriya, yurdunu Jahan'a emanet eder ve Ziyvar ile hazırlanıp Gohibulır'a (Ayna'nın yurdu) doğru yola çıkarlar.

“Yolculuk” adını verdiğimiz kısımda Zavriya ve Ziyvar yolda giderlerken, Ziyvar birden atına kamçı vurup Zavriya'dan kurtulmaya çalışır. Hızlıca kaçar, arayı iyice açar ve ondan kurtulur. Kurtuldum bir şeytandan diye sevinerek kendi kendine gülüp eğlenir. Derken bir nehir kıyısına gelir. Nehirden su içeyim dediğinde su tersine akmaya başlar. Er Ziyvar, Zavriya'yı yanına almadığını pişman olur, kaygıya düşer. Kaygıya düştükten sonra orada uyuklar. Uyuyan Ziyvar'ın kulağına birtakım sesler gelir. Ziyvar uyanır. Etrafına baktığında her yer belinden bölünmüş sayısız ölüyle doluymuş. Karşısında Zavriya'yı görür. Zavriya, Ziyvar'a sitem eder. Ziyvar, hatasını anlar. Zavriya'nın yanından ayrılmamasını, onu korumasını ister.

“Kaleye Varış” adını verdiğimiz kısımda ise Zavriya ile Ziyvar tekrar atlarına binerler. Yine bir nehir kıyısına gelirler. Burada başında takkesi, elinde tesbihi olan bir ihtiyar görürler. Ziyvar, ihtiyara yardım etmek ister ancak Zavriya, onun bir tüccar avcısı olduğunu, tüccarların kanını içip mallarını aldığını, elindeki Kur'an'a inanmaması gerektiğini söyler ve onu alınının ortasından vurmasını ister Ziyvar'dan. Ziyvar, ihtiyarı vurur. Zavriya, bu yerlerde bunun gibi hilecinin çok olduğunu, dikkatli olması gerektiğini Ziyvar'a bildirir. Sonunda Aynajamal'ın kalesine gelirler. Zavriya, kapıdaki yedi tılsımlı kilidi açar. Orada duran ejderhayı görürler. Zavriya, Ziyvar'dan ejderhayı öldürmesini ister.

“Ziyvar, Aynajamal'ı Görür” adını verdiğimiz kısımda ise Ziyvar, ejderhayı öldürmeyi başaramaz ve ejderha Ziyvar'ı yakalar. Ziyvar kurtulamaz. Zavriya'dan yardım ister. Zavriya, eline hançerini alıp ejderhayı ortadan ikiye böler. Bu sırada devler uykudadır. Devlerin habercisi Murgızar kuş da kafesindedir. Zavriya, Murgızar'ın kafesine toprak üfler. Murgızar da donup kalır. Ak saraya girerler. Ziyvar, ortada duran Aynajamal'ı görüp kendinden geçer. Ziyvar, uykuda olan Aynajamal'a yaklaşır. Eline kalem alıp kızın eline adını yazar. Parmağındaki yüzüğü alır, yeri boş kalmasın diye kendi yüzüğünü kıza takar.

“Ayna, Ziyvar'ı Arar” adını verdiğimiz kısımda ise sessizce kaleden çıkıp Zavriya'nın yurduna dönerler. Uyandığında Aynajamal olanlara şaşırır. Eline bakınca âdemoğlunun adını görür: Er Ziyvar. Aynajamal, perilerine Er Ziyvar adlı kişinin bulunması için buyruk verir. Periler, Ziyvar'ı aramaya başlar. Kocakarının başına gelirler. Kocakarından Ziyvar'ı sorarlar, kocakarı bilmez. Onu, orada öldürürler. Ziyvar'ın zırhını bağda bulurlar. Zırhta, Er Ziyvar'ın Horezmlî olduğu yazılıdır. Periler Horezm'e doğru yönelir. Bu sırada olan biteni Zavriya

sihirli küreden izleyip görmektedir. Zavriya, Aynajamal'a bütün olanları anlatır, Ziyvar'ın aşıklığını, başından geçenlerin hepsini tek tek beyan eder. Aynajamal, Ziyvar'ı görmek ister.

“Aşıklar Kavuşur” adını verdiğimiz kısımda ise iki aşık orada görüşürler. İki aşık orada görüşürken Samandun adlı zalim gelir. Aynajamal'ın sultanlığının işareti olan yüzüğü ister çünkü Ayna bir ademoğluna aşık olmuştur ve artık onlara sultanlık edemez. Aynajamal aşkı için tahttan da sultanlıktan da vazgeçer. Yüzüğü verir, iki aşık kavuşur. Bu sırada Zavriya, küreden Horezm'de olup bitenleri görür. Babası Hesen'in esir edildiğini, Ziyvar'ın tezce Horezm'e gidip babasını kurtarması gerektiğini söyler. Zavriya, bu konuda da Ziyvar'a yardım edecektir. Hazırlıklar yapılır.

“Horezm'i Tekrar Kurtarma” adını verdiğimiz kısımda Zavriya, Zavriya'nın hizmetkârı Jahan peri, Ziyvar ve Aynajamal Horezm'e doğru yola çıkar. Zavriya, Ziyvar'a sakin olmasını, hainlik eden Kalmaklar'a düşmanca davranmamasını, bu işi sabrederek kan dökmeden dostça bitirmesi gerektiğini söyler. Horezm halkı da mert Ziyvar'ı beklemektedir. Jahan peri bir sihir yapar, Abakan ve Janay'ın dilleri bağlanır. Kalmak'ın kötü kişileri boyun eğdik Ziyvar'a diye ağlar, yalvarır. Janay, Abakan ile bir olup babası Hesen'e ihanet etmiştir. Horezmliler, bekledikleri Ziyvar'ın geldiğini anlar ve hepsi sevinir.

“Kötüler Cezalandırılır” adını verdiğimiz kısımda ise Ziyvar, bütün kötülüğü, fitneyi çıkartan, iki halkı birbirine düşman eden kişi olan Molla Kıdır ile mürşidini, Abakan ile Janay'ı yakalayıp esir eder. Babasını tekrar tahta oturtur. Babası han soyu kurusun, bey soyu yok olsun, halkın eri Horezm'den er olsun diye nasihat eder ve hak diyerek öbür dünyaya göçer. Ziyvar, Aktamak'ı sürgün edip, ortalığı karıştıranları darağacına astırır. Molla Kıdır'ı boğalara çektirir. Abakan'ın ağzına kazık çaktırır. Bu işte parmağı olan beyleri astırır. Kalmaklar ile Nogaylar, tekrar eskisi gibi bir olup huzurlu bir yaşam sürerler. Ziyvar, kardeşi Janay'ı affeder. Jahan peri ile Janay'ı evlendirir. Akjürim adlı şehirde (Hesen Han'ın şehri) halk şadlık zamanını görür. Destan anlatıcısı Kurbanbay'ın en sonda halk arasında yayılmış bu destanı yadında sakladığını beyan ederek kendi adını zikretmesi ile de destan sona erer.

3.1.2. Er Ziyvar Destanının Coğrafyası

Er Ziyvar destanında geçen olaylar belli bir zamana ait değildir, hangi çağ hangi dönem anlatılır bu konu muallaktır ancak mekan olarak tarihi Horezm havzasında geçmektedir, Horezm havzası Ceyhun Nehri'nin Aral Gölüne döküldüğü yerin her iki yakasında yer alan tarihi bir bölgedir. Bugün İran, Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan sınırlarını kapsar.

3.2. Epik Kurallar Yönünden Er Ziyvar Destanı

Türk dünyasında epik destanlar bir geleneğe bağlıdır. Geleneğe bağlı olan her şey gibi destanların da kendi içerisinde uyduğu bir kurallar bütünü vardır. Epik Destanlar belirli bir kural dahilinde ilerler. Türk destanları üzerine yaptığı çalışmalar ile tanınan Özkul Çobanoğlu “Türk Dünyası Epik Destan Geleneği”⁵⁷ adlı çalışmasında, Türk Destanlarında Ortak Motiflerin Sıralanış Düzeni ve Motif İndeksi başlığında 4 daire içerisinde 24 kural belirlemiştir. Biz de bu kuralları gözeterik Er Ziyvar Destanı’nı değerlendirmeyi uygun gördük. Çobanoğlu’nun belirlediği 4 daire ve bu dairelerin alt maddeleri ise şöyledir:

A) Birinci Daire: Kahramanın Doğumu ve Çocukluk Dönemi

- A1. Kahramanın ailesi, yurdu ve halkı hakkında tanıtıcı bilgiler verilip tasvir edilir.
- A2. Destan kahramanının olağanüstü kişiliği ve doğumu.
- A3. Destan kahramanının olağanüstü çocukluk dönemi.
- A4. Kahramanın ilk kahramanlığı.
- A5. Kahramanın müstakbel sevgilisi ile gürüşmesi veya aynı kıza talip olan diğerk adaylarla yarışma.

A6. Kahramanın sevdiğini alarak yurda dönmesi.

B) İkinci Daire: Kahramanın Kahramanlıkları

- B.1. Kahraman düşmanın saldırısı hakkında haber alır.
- B.2. Kahraman hazırlanır ve sefere çıkar.
- B.3. Kahramanın dövüşmesi.
  - B.3.1.1. Kahramanın teke tek dövüşmesi.
    - B.3.2.1. Kahramanın başarısızlığa uğraması ve düşmana esir düşmesi.
- B.4. Kahramanın yurduna zaferle dönmesi.

C) Üçüncü Daire: Kahramanın Sevdiklerini Kurtarması

- C.1. Kahramanın sevgilisi veya akrabalarının düşman eline düştüğüne dair haber alması.
  - C.1.1.1. Kahraman rüya görür veya benzeri bir işaretle haber alır.
  - C.1.2.1. Kahraman aşağılanarak bu durum kendisine bir kişi tarafından bildirilir.
- C.2. Kahramanın sevgilisine bir düşmanın, rakibin veya bir hizmetkârının talip olması.
- C.3. Kahraman sevdiğinin düğününe kılık değiştirerek gizlice gelir ve sevdiğiyile görüşür.
- C.4. Kahraman sevdiğinin düğününde yapılan gürüş veya diğerk yarışlar esnasında tanınır.

⁵⁷ Çobanoğlu, Özkul (2018). Türk Dünyası Epik Destan Geleneği, Ankara: Akçağ Yayınları.

C.5. Kahraman yurduna döner ve düşmanlarını ve hainleri cezalandırır.

C.6. Kahramanın düğünü ve yapılan şenlikler.

D) Dördüncü Daire: Kahramanın Ölümü

D.1. Kahraman ölümsüzdür.

D.2. Kahraman savaş anında yaralanır ve ölür.

D.3. Kahraman öldükten sonra tekrar dirilir.

D.4. Kahraman intihar eder.

D.5. Kahraman yakalanır ve idam edilir.

A) Birinci Daire: Kahramanın Doğumu ve Çocukluk Dönemi

Er Ziyvar Destanı'nda birinci dairede ele alınan A1. Kahramanın ailesi, yurdu ve halkı hakkında tanıtıcı bilgiler verilip tasvir edilir ve A6. Kahramanın sevdiğini alarak yurda dönmesi maddelerinin bulunduğu görülür. Aşağıda A1. maddesine uyduğunu düşündüğümüz kahramanın yurdu ve halkı ile kahramanın babasının yiğitliğini ve adaletli bir kişi olduğunu belirten dizeleri verdik.

“Buringı zaman vaqtında, Horezm elinde, Akjürim degen alada, Hesen degen han bar edi. Şaı Hesenin vaqtında Horezmni ellerin köp abadan der edi.”

“Geçmiş zaman vaktinde, Horezm elinde, Akjürim adlı şehirde Hesen denen han var idi. Şah Hesen zamanında Horezm elleri çok bayındır derlerdi.”

Destanın hemen giriş kısmında kahramanın babasının hükümrân olduğu Horezm ellerinin Hesen Şah zamanında son derece bayındır ve refah olduğu söylenmiştir. Kahraman da bu sosyal çevrede yaşamaktadır.

170. -Atlanı javdı üstine,

Dep halıa jar saladı.

...

3130. Édil edi Hesen han,

Biqlerini almaqti,

Sélemin élik aladı.

Bas iyip kelgen biqlerge,

Hesen han izzet ıladı

-Atlanın düşmanın üstüne, -

Diye halka yar salar.

Adil idi Hesen Han,

Kalmak'ın beylerinin,

Selamını hemen aldı.

Baş eğip gelen beylere,

Hesen Han izzet etti.

Bu dizelerden de anlaşılacağı gibi kahramanın babası Hesên Han adaletli, mert, yiğit bir bahadır ve düşman kavmin beylerinin selamını alan, onları izzet ile yüce gönüllük ile karşılayan bir hükümdardır.

Kahramanın annesi olan Akjulkın hakkında ise metinde akıllı ve oğlunu çok seven cefakâr bir anne olması dışında bir bilgi bulunmamaktadır.

6210. Er Ziyvardın anası, Er Ziyvar'ın annesi,
Akıllı edi Akjulkın, Akıllı idi Akjulkın,

Kahramanın kardeşi ve aynı zamanda silah arkadaşı olan Er Janay hakkında ise;

Lêşkerge başı Er Janay, Enjiregen er edi, Sansız lêşkerlerine, 750. Mérdanalık beredi. Karağay nayza qolğa alıp, Arısladay ınıranıp, Buvırqanıp bursanıp, Muzday temir qursanıp, 755. Tulparğa qamşı basadı, Kökiregi tasadı. Gevirler körip batırdı, Aqılınan sasadı,	Askere başçı Er Janay, Vicdanlı er idi, Sayısız askerlerine, Mertlik verdi. Çamdan mızrak ele alıp, Arslan gibi kükreyip, Giyinip hazırlanıp, Buz gibi demir kuşanıp, Tulpara kamçı vurur, Gönlü çoşar. Düşmanlar görüp bahadırı, Aklından şaştı,
---	--

Bu dizelerde de açıkça görüldüğü üzere Ziyvar'ın kardeşi Er Janay vicdanlı, yürekli, mert ve bahadır bir kişilik olarak tanıtılmıştır.

Er Ziyvar Destanında birinci dairede rastladığımız diğer bir madde ise, A6. Kahramanın sevdiğini alarak yurda dönmesi maddesidir. Destanda Ziyvar, sevdiği Aynajamal'ı alarak yurduna döner.

Sözimdi tınlağıl turıp betpe-bet, Sen jolında etti mağan mirivbet, Zavriyanı birge alıp ketpesek, Dünyada adamlar aytpay ma nélet.	Sözümü dinle durup karşımda, Senin yolunda etti bana yiğitlik, Zavriya'yı yanımıza alıp gitmezsek, Dünyada adamlar etmez mi lanet.
---	---

8800. Həsəndə bilimli özi duvağan,
Némérttiñ védesi boladı jalğan,
Dos bilgenmen Zavriyanı özime,
Jürin barıp aytısayıq hoş aman.
- Aslında bilimli kendi duacı,
Namertin sözü olur yalan,
Dost bilmişim Zavriya'yı kendime,
Yürü varıp yanına vedalaşalım.

B) İkinci Daire: Kahramanın Kahramanlıkları

Er Ziyvar Destanı'nda en çok karşımıza çıkan maddeler bu daire içerisindedir. Er Ziyvar bir kahramanlık destanıdır ve doğal olarak da destanda Ziyvar'ın kahramanlıkları anlatılmaktadır. Çobanoğlu'nun ikinci dairede sıraladığı maddelerin tamamı Er Ziyvar Destanında bulunmaktadır.

B.1. Kahraman düşmanın saldırısı hakkında haber alır:

- Sol vaktında Zavriya,
8840. Réhimilin qolğa alıp,
Jer jüzine qaradı,
Qiyalın berip köz salıp,
Er Ziyvardıñ elin kördi.
Körgeñin etti jériya:
...
- O vakitte Zavriya,
Küresini ele alıp,
Yeryüzüne baktı,
Hayalini verip göz atıp,
Er Ziyvar'ın elini gördü.
Gördüğünü açıkladı:
- Kulak salıp arzım esit Ziyvar jan,
8850. Atlanbasañ sen qılarsañ puşayman,
Qorşap aptı Akjürimdi duşpanlar,
Ziyvar dep jañğırar jer menen aspan.
- Kulak verip arzımı işit Ziyvar can,
Atlanmazsan sen olursun pişman,
Kuşattı Akjürim'i düşmanlar,
Ziyvar diye çınlar yer ile gök.
- İrkilsen ellerin qurır névbéher,
8855. Noğaylığa duşpan tökken uv-zéher,
Atlanagör tuvıp-ösken jeriñe,
Tez barmasañ qarap qılar Qalmaqlar.
- Beklersen, ellerin kurur ilkbaharı,
Nogaylı'ya düşman dökmüş zehiri,
Atlanıver doğup büyüdüğün yerine,
Tez varmazsan harap eder Kalmaklar.

Burada Ziyvar'ın eline düşmanın saldırdığı haberini Zavriya kendisine verir. Bu düşmanın eline yaptığı ikinci ihanettir. İlk düşman saldırısını Ziyvar mektepten dönerken toplaşan bey meclisinde kendisi öğrenir.

B.2. Kahraman hazırlanır ve sefere çıkar: Destanda Er Ziyvar üç kez sefere çıkar. Bunların birincisi Kalmak hanı Taktapolat'ın üzerine yaptığı sefer, ikincisi aşkını aramak için çıktığı sefer-yolculuk ve üçüncüsü ise babası Hesen'in Kalmaklar'a hükümdar olarak seçtiği ancak kendisine ihanet edip Hesen Han'ı esir eden Abakan üzerinedir.

...	
Dedi de Ziyvar köp turmay,	Dedi de Ziyvar çok durmadan,
735. Saylanıp şıktı maydanğa,	Hazırlanıp çıktı meydana,
Ziyvar menen Er Janay,	Ziyvar ile Er Janay,
Hésennen ruhsat aladı.	Hesen'den izin aldı,
Tulpardı jolğa saladı,	Tulparı yola saldı,
Astındağı atlardı,	Altındaki atları,
740. Qubılıp oynap baradı.	Sekerek oynayıp gitti.
Bulardı körip Hésenniñ,	Bunları görüp Hesen'in,
Léşkerleri izinen,	Askerleri peşlerinden,
Bérşesi gavlap eredi.	Hepsi bağırıp geldi.
Mértler menen qosılıp,	Mertler ile bir olup,
745. Taqtapolat batırdıñ,	Taktapolat bahadırın,
Léşkerine keledi.	Askerine yetiştı.
Léşkerge başşı Er Janay,	Askere başçı Er Janay,
Enjiregen er edi,	Vicdanlı er idi,
Sansız léşkerlerine,	Sayısız askerlerine,
750. Mérdanalıq beredi.	Mertlik verdi.
Qarağay nayza qolğa alıp,	Çamdan mızrak ele alıp,
Arısladay ıñıranıp,	Arslan gibi kükreyip,
Buvırqanıp bursanıp,	Giyinip hazırlanıp,
Muzday temir qursanıp,	Buz gibi demir kuşanıp,
755. Tulparğa qamşı basadı,	Tulpara kamçı vurup,
Kökiregi tasadı.	Gönlü çoşar.

Satırlarından da anlaşılacağı üzere baskın yiyen babası Hesen'den izin alarak düşmanın üzerine doğru hazırlanarak askerlere baş olup sefere çıkar.

Er Ziyvar'ın ikinci sefer hazırlığı ise gaipten gelen Kalender'in bildirdiği üzere dev periler diyarı Gohibulur'daki sevdiği peri kızı Aynajamal'ı bulmaya gittiği seferdir. Ziyvar bu sefer için anne ve babasından izin ister. Anne ve babası gönülsüz de olsa peri kızını bulmaya

niyet etmiş Ziyvar'ı zapt edemeyeceklerini bildikleri için izin verip dua ederler. Er Ziyvar yurdundaki büyük küçük herkesle vedalaşıp yola hazırlanır. Er Ziyvar bu sefere can yoldaşı tulparı ile çıkar.

- ...
Altın tahta Hesen atam amanda, Bahıtı taymağan heş bir zamanda, 6330. Atamnıñ qostarı eki jaǵanda, Julqun anam, körgenimşe, hoş bolıñ.	Altın taht Hesen atam ile güvende, Bahtı kaymamış hiçbir zamanda, Atamnıñ yarı iki cihanda, Julkun anam, görüşene dek hoşça kalın.
Dedidağı Er Ziyvar, Astındağı tulpardıñ, Dizginin qolǵa aladı. 6335. Attıñ basın oñǵarıp, “Şüv!” dep jolǵa saladı. Jürisine tulpardıñ, Qanat qılmay baradı. Tebıñgige tebinip, 6340. “Şüv janıvar, şüv!” dedi. Astındağı kök tulpar, Onnan sayın güvledi, Qos qanatın qomladı, Tabanı jerge tiymedi, 6345. Buvdannan tuvǵan janıvar, Batpaq şıqsa naǵada, Quyırırım ılas bolar dep, Espe-espe qumlardan, Espelep kelip jortadı. 6350. Doynağı taşqa tiygen soñ, Ébten jonı qızadı, Kün ötken sayın janıvardıñ, Şabısları artadı. Taban jol menen tarıstı, 6355. Töbesinen qıyalap, Uşqan qus penen jarıstı.	Dediğinde Er Ziyvar, Altındaki tulparın, Dizginini ele aldı. Atın başını düzeltip, “Şuv!” diye yola saldı. Gidişine tulparın, Kanaat etmedi. Deri astara atlayıp, “Şuv hayvan, şuv!” dedi. Altındaki gök tulpar, Ondan sonra güvledi, İki kanatını açtı, Tabanı yere deǵmedi, Melezden doğmuş hayvan, Batak çıksa rastgele, Kuyruǵum balçık olur diye, Sarmal sarmal kumlardan, Bükülüp gelip koşturdu. Toynağı taşa deǵdikten sonra, Hepten arkası yandı, Güneş geçtikten sonra hayvanın, Koşması hızlandı. Altındaki yol ile yarıştı, Tepesinden geçen, Uçan kuş ile yarıştı.

Er Ziyvar'ın yaptığı üçüncü sefer ise öz yurdu olan Horezm üzerinedir. Horezm'de Molla Kıdır isimli zat Horezm ellerini karıştırmış ve birbirine düşürmüştür. Kalmuklar'ın beyleri Abakan önderliğinde Hesên Han'ı tahttan indirip esir etmişlerdir. Kalmuklar'ın padişahı Abakan ve veziri Janay, Hesên Han'a verdikleri sözü tutmamışlardır. Hesên Han oğlu Janay tarafından da ihanete uğramıştır. Horezm düşmanlar tarafından kuşatılmış Horezm halkı esir edilmiştir. Ziyvar'ın dostu Zavriya bu olayları sihirli küresine bakarak görür ve Ziyvar'a haber verir. Ziyvar zaman kaybetmeden dostu Zavriya ve peri kızları ile Horezm'in üzerine sefere çıkar.

- ...
8840. Réhimilin qolğa alıp, Jer jüzine qaradı, Qiyalın berip köz salıp, Er Ziyvardıñ elin kördi. Jılap jürgen esten tanıp, 8845. Mértti joqlap turğan eken, Ağa, ini, tuvğan halıq, Bunu anıq bilip Zavriya, Ziyvargâ qarap irkilmey, Körgenin etti jériya:	O vakitte Zavriya, Küresini ele alıp, Yeryüzüne baktı, Hayalini verip göz atıp, Er Ziyvar'ın elini gördü. Ağlayarak kendini kaybetmişler, Merti arayıp duruyorlarmış, Ağabey, kardeş, hemşehriler. Bunu hemen anlayıp Zavriya, Ziyvar'a doğru irkilmeden, Gördüğünü açıkladı:
8850. -Qulaq salıp arzım esit Ziyvar jan, Atlanbasañ sen qılarsañ puşayman, Qorşap aptı Akjürimdi duşpanlar, Ziyvar dep jañğırar jer menen aspan.	-Kulak verip arzımı işit Ziyvar can, Atlanmazsan sen olursun pişman, Kuşattı Akjürim'i düşmanlar, Ziyvar diye çınlar yer ile gök.
- ...
Sol gepti aytıp Zavriya, Aynajamal arıvğa, Tayarladı bir attı, Keskir qılış polattı.	Bu lafı söyleyip Zavriya, Aynajamal güzele, Hazırladı bir atı, Keskin çelik kılıcı.
8870. Jeti nardıñ üstine, Azıq-tülük sayladı, Jeti nardıñ üstine,	Yedi devenin üstüne, Yiyecek hazırladı. Yedi devenin üstüne,

8875. Karıv-jarağ tayladı.
 Jeti nardıñ üstine,
 Altın, gümis jıynadı.
 Tazartpağa jerlerin,
 Aspaz, suvşı erlerin,
 Üş kün burın Horezm,
 Şehérine aydadı.
 8880. Üş küñge deyin Zavriya,
 Kızlar menen Er Ziyvar,
 Bağı menen saraydı,
 Sol kıyamet küñge deyin,
 Jan kirmestey bént kılıp.
 8885. Dögeregin tilsimatlap,
 Zavriya tulparğa minip,
 Kız benen Ziyvarğa qarap,
 Bir-eki avız söyledi,
 Top-tüfek yükledi.
 Yedi devenin üstüne,
 Altın, gümüş yükledi.
 Temizlemeye yerlerini,
 Aşçı, sucu erlerini,
 Üç gün önce Horezm,
 Şehrine gönderdi.
 Üç güne kadar Zavriya,
 Kızlar ile Er Ziyvar,
 Bağı ile sarayı,
 O kıyamet gününe kadar,
 Can girmeyecek şekilde kilitleyip,
 Çevresini tılsımlayıp,
 Zavriya tulpara binip,
 Kız ile Ziyvar'a bakıp,
 Bir iki ağız söz söyledi,

Satırlarında Zavriya, Ziyvar ve sevdiği Aynajamal'ı hazırlayıp hep beraber Horezm üzerine sefere çıktıklarını görürüz.

B.3.1.1. Kahramanın teke tek dövüşü ve zaferi maddesi Er Ziyvar'da görülmektedir. Er Ziyvar Kalmak hanı zalim Taktapolat'ı bozguna uğratarak kovaladıktan sonra Taktapolat veziri Abakan ile biricik kızını Aktamak'a haber gönderir ve yurttaki herkesi toplayarak Ziyvar üzerine sefere çıkmalarını emreder. Aktamak, zevk ve sefa içinde yaşayan bir kızdır fakat bunun aksine Aktamak bir erkek kadar güçlü-kuvvetli bir bahadır. Aktamak üç yüz altmış yardımcı kızını toparlayıp Horezm'in üzerine sefere çıkar. Horezm'de önce Ziyvar'ın kardeşi Er Janay ile teke tek dövüşür. Janay'ı yaralar ve ardından karşısına Ziyvar'ı alır ancak Aktamak Ziyvar'dan korkar ve kaçmaya başlar. Atını yelleyen Er Ziyvar Aktamak'a yetişir.

- ...
2035. Aqtamağ kız sol vaқта,
 Ziyvardan jaman sasadı,
 Kuvıp jetip Er Ziyvar,
 Aqtamaqtıñ artınan,
 Nayza menen şaşıadı,
 Tartıp alıp nayzasın,
 Aktamak kız o vakit,
 Ziyvar'dan yaman şaştı,
 Kovalayıp yetişen Er Ziyvar,
 Aktamak'ın ardından,
 Mızrak ile saldırdı,
 Çekip alarak mızrağını,

2040. Zéngiliktin tusına,
Jaşın kelip Er Ziyvar,
Qatıvlanıp qatlanıp,
Jéne nayza uradı.
Tokqız qabat savıttı,
2045. Kélbirdey tesip ötedi,
Mamıqtay appaq etine,
Nayzanıñ uşı jetedi,
İyzegeude Er Ziyvar,
Uyıqqa batqan tayavday,
2050. Aqtamaq kızdıñ etine,
Nayza sıñıp ketedi.
Er Ziyvarğa jalınıp,
Naşarman dep nalınıp,
İtiyar arza etedi:
...
Béhér kirmey aşılmaıdı kızıl gül,
Bağda sayrap kıyatırğan jas bülbil,
Ölsem zarımdı tartar bir neşe,
2090. Ya öltirgil, ya qaldırqıl, öziñ bil.
Meniñ hér sözimnen şıǵar maǵana,
İnimdi şanıştı dep etpe paymana,
Ta ölgense hızmetiñde bolaman,
Endigisin öziñiz bil qaynaǵa.
Üzengiliğın yanına,
Yaklaşıp Er Ziyvar,
Öfkese katlanıp,
Yine mızrak vurdu.
Dokuz kat zırhı,
Kalbur gibi deşip geçti,
Pamuk gibi apak etine,
Mızrağın ucu deǵdı,
Baş salladıǵında Er Ziyvar,
Oyuǵa batan sırik gibi,
Aktamak kızın etine,
Mızrak batıp gitti.
Er Ziyvar'a yalvarıp,
Çaresizim diye dertlenip,
Seçim arz etti:
Bahar gelmeyince açılmazmış kızıl gül,
Bağda ötüp gezen genç bülbül,
Ölsem zarımı çeker birkaçı,
Ya öldür, ya kaldır, kendin bil.
Benim her sözümden çıkar mana,
Kardeşimi yaraladı diye etme vade,
Ta ölene kadar hızmetinde olurum,
Şimdikini kendiniz bilirsiniz kayınbaba.

Satırlarında da gördüğümüz üzere Aktamak, Er Ziyvar'a yalvarır ve aman diler. Araya Hesên Han da dahil olur ve Aktamak kıızı affetmesini ister Ziyvar'dan. Son satırda gördüğümüz üzere kıız Hesên'e kayınbaba demiştir. Aktamak, Er Janay'a aşık olmuştur ve Janay ile evlenmek istemektedir.

B.3.2.1. Kahramanın başarısızlığa uğraması ve düşmana esir düşmesi maddesi de bir bakıma Er Ziyvar destanında görülür. Er Ziyvar Aynajamal'ı bulmak için çıktığı yolda bir baǵa girer. Bu baǵ cadının baǵıdır. Cadı bu baǵda Ziyvar'ı bir geyiǵe çevirir. Ziyvar cadının

elinden kurtulur ve geyik haliyle bir başka bağa girer. Bu bağ da Zavriya isimli bir sultana aittir. Er Ziyvar tam anlamıyla bir esir olmaz ancak geyik olması onun için bir bakıma esarettir.

Adamdı kırtқан kıuv kempir, 6685. Davıllatıp keledi. Kök gürkirep kökleme, Jaltıldap şakmağ şakğanday, Javınlanıp keledi. Bul méstan kempirdiñ, 6690. Bir kıyalğa ketkenin, Er Ziyvar bek biledi. Şabınıp turğan Ziyvardıñ, Kólındağı kılışın, Méstan zamat köredi. 6695. Hıasın jerge uradı, Sol vaqtında Er Ziyvar, Kiyik süvret boladı. Közi gamğa toladı. Aqşa júzi soladı. 6700. Nalıs etip allağa, Ziyvar zar-zar jıladı. Esi-aqılınan ayrılıp, Et betinen kıuladı.	Adamı yok eden hileci kocakarı, Yel gibi esip geldi. Bahardaki gök gürlemesi gibi, Parlayıp çakmak çakana kadar, Koşturup geldi. Bu cadı karının, Bir hayale gittiğini, Er Ziyvar iyi anladı. Koşturup duran Ziyvar'ın, Elindeki kılıcını, Cadı hemen gördü. Asasını yere vurdu, O zaman Er Ziyvar, Geyik suretine büründü. Gözü gamla doldu, Akça yüzü soldu, Sitem edip Allah'a, Ziyvar dertli dertli ağladı. Akli başından gidip, Yüzüstü yığıldı.

Ancak geyik suretine bürünmesi hususunda şunu söylemekte fayda vardır ki Ziyvar'ı cadı geyik yapmasaydı belki de en büyük dostu ve yardımcısı Zavriya ile hiç karşılaşmayacaktı ve dev perilerin yurdunda başarısızlığa uğrayıp ölecekti. Zavriya, Ziyvar'ı Aynajamal'a giden yoldaki tüccar avcısı ihtiyar, dev perilerin haberci kuşu Murgızar ve Aynajamal'ın kalesindeki ejderha gibi tehlikelerden kurtarmış ve ona yol göstermiştir.

B.4. Kahramanın yurduna zaferle dönmesi maddesi de destanda görülür. Er Ziyvar Taktapolat'ı yurdundan kovup peşinden gider ve ona yetişir. Yetiştğinde Taktapolat'a kesin bir mağlubiyet yaşatır. Takta'yı esir eder. Sonrasında Takta meydanda darağacına asılır.

Aşağıdaki satırlarda Ziyvar'ın yurduna zaferle dönüşü ve anası Akjulkun'a verdiği zafer haberi beyan edilir:

Dep Ziyvardıñ anası,
Aytar sözün tavıstı,
Kıublağası, kıabası,
4720. Anasının sözine,
Juvap berip söyledi,
Er Ziyvarday balası.

Ak süt bergen garip anam,
Közünđi aş, balañ keldi,
4725. Kıublağa hém janım kıabam,
Ziyaratka balañ keldi.

Jav basına savda salıp,
Kıalmaqlardan kıanın alıp,
Mınav turğan Ziyvar kıanıp,
4730. Ana, ilmıkanın keldi.

Bağmanı keldi bağınıñ,
Anam, bugün şağlar şağıñ,
Devlet kıusıñ, altın tağıñ,
Anam, savlet-séniñ keldi.
4735. Nabıt etip Takta handı,
Han köterip Abakanı,
Vézir etip Janay jandı,
Ziyvar balañ sağlap keldi.

Kelin etip Aqtamaqtı,
4740. Janay janğa alıp berdi,
Onda kıoyıp Janay erdi,
Atam Hésen, Ziyvar keldi.

Deyip Ziyvar'ın anası,
Diyecek sözünü bitirdi,
Kıblesi, kabesi,
Anasının sözüne,
Cevap verip söyledi,
Er Ziyvar evladı.

-Ak süt veren garip anam,
Gözünü aç, oğlun geldi,
Kıble ve canım kabem,
Ziyarete oğlun geldi.

Düşman başına dert salıp,
Kalmaklar'dan kanını alıp,
Bu duran Ziyvar kıanıp,
Ana, ilmihâlin geldi.

Bağcısı geldi bağının,
Anam bugün çağlar çağın,
Devlet kıuşun, altın tacın,
Anam, bereket-şanın geldi.

Mahvedip Takta hanı,
Hanlığa geçirip Abakan'ı,
Vezir edip Janay canı,
Ziyvar oğlun coşup geldi.

Gelin edip Aktamak'ı,
Janay cana alıp verdi,
Orada kıoyup Janay eri,
Atam Hésen, Ziyvar geldi.

C) Üçüncü Daire: Kahramanın Sevdiklerini Kurtarması

Er Ziyvar Destanında Çobanoğlu'nun üçüncü dairesini göz önüne aldığımızda C.1. Kahramanın sevgilisi veya akrabalarının düşman eline düştüğüne dair haber alması ve C.5. Kahraman yurduna döner ve düşmanlarını ve hainleri cezalandırır adlı iki maddesi ile uyuştuğunu görürüz. C.1. maddesinde Er Ziyvar, Zavriya'dan yurdunun düşmanlar tarafından ele geçirilip babasının esir edildiği haberini alır.

D) Dördüncü Daire: Kahramanın Ölümü

Er Ziyvar Destanında Er Ziyvar'ın nasıl öldüğünü bilmemekteyiz. Destan, kahramanın yurduna dönerek aldığı kesin zaferiyle sona erer. Kuvvetle muhtemeldir Ziyvar yaşlılıktan ölmektedir. Dördüncü dairedeki hiçbir madde ile destan bu bağlamda uyuşmamaktadır ancak D.4. Kahraman intihar eder maddesi Er Ziyvar Destanında ölümle sonuçlanmasa da Ziyvar, göğsüne hançer saplamak suretiyle intihar eder. Bu noktada Ziyvar Jahan adlı Zavriya'nın yardımcısı tarafından hançer yarasına çeşitli güllerden merhem yapıp koymak suretiyle iyileştirilir.

7756. Kız: - Kevlime kelipti bir bölek güman,
Közlerim sarğaydı kırıp h el-d erman,
Urdım kuşak kılday bolğan beline,
Bavırına kirip  lsem jo   erman.

KIZ: - G nl me gelmiş bir par a ş phe,
G zlerim sarardı t kenip hal, derman,
A tık kucak, kıl gibi olan beline,
Bağırına girip  lsem yok başka isteğim.

7760. Kız tınlamay goş jigitin tilini,
Jan alıp soldırdı kızıl j zini,
Ayamayın batır tuvğan Er Ziyvar,
Urdı  anjar  eh rlenip  zine.

Kız dinlemeyip ko  yiğidin  ğ d n ,
Can alıp soldurdu kızıl y z n ,
Acımadan bahadır doğmuş Er Ziyvar,
Vurdu han er  fkelenip kendine.

...
7805. Hāsıl-hāsıl g llerden,
Kızlar terip aldı.
Ol  anjardıñ ornına,
Em bolsın dep saladı,
Jarasın bekkem bayladı.
Barlık jerin sıtırıp,
Kızlar menen Er Ziyvar,
7810. şarap işip  olınan,
Tañ at ańŗa řađladı.

T rl  t rl  g llerden,
Kızlar derip aldı.
O han erin yerine,
İla  olsun diye koydu,
Yarasını sıkıca bağladı.
Her yerini temizleyip,
Kızlar ile Er Ziyvar,
şarap i ip elinden,
Tan atana dek eğlendi.

Dizelerinden de anlaşılacağı gibi Er Ziyvar intihar etmiş ancak kızların çeşitli güllerden dererek hançer yarasının üzerine gül koymak sureti ile yaptıkları yardımı ile kendine gelmiş ve o gece sabaha kadar kızlar ile şarap içerek eğlenmiştir.

3.3. Motif Nedir

Motifler üzerine oldukça geniş çalışması olan Stith Thompson, motifi şöyle tarif etmektedir: “Masalın gelenekte ısrarcı güce sahip en küçük unsurudur. Bu gücün yanı sıra, alışılmamış ve göze çarpıcı oluşuyla da dikkati çeker. Motiflerin çoğu üç grupta toplanabilir.

1-Masalların aktörleri: Tanrılar, alışılmamış hayvanlar, harikulade yaratıklar, cadılar, devler, periler, insanlar, küçük masum çocuklar, zalim üvey anneler vs.

2-Hareketlerin arasındaki bazı konular: Sihirli objeler, alışılmamış adetler, acıip inanışlar gibi...

3-Bir tek olaydan ibaret olan ve motiflerin büyük bir çoğunluğunu içine alan motif grubu.”⁵⁸

Çalışmamızın motif tespit kısmında ise Thompson’ın “The Motif Index of Folk Literature”⁵⁹ adlı eserinden faydalandık. Thompson, altı ciltlik eserini harf sırasına göre ana başlıklara ayırmış ve ana başlıkları da kod vermek suretiyle altbaşlıklara bölerek sınıflandırmıştır. Thompson’ın tespit ettiği motifler doğrultusunda biz de ana başlık sırasına göre ilerleyeceğiz. Thompson’ın motiflerindeki ana başlıklar şunlardır:

- A. Mitolojik Motifler
- B. Hayvanlar
- C. Yasak
- D. Sihir
- E. Ölüm
- F. Olağanüstülük
- G. Devler
- H. Sınavlar
- J. Akıllı ve Aptal
- K. Aldatmalar
- L. Kaderin Ters Dönmesi

⁵⁸ Şimşek,E.(2001). Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2(1):156’danakt. Stith Thompson, The Folklate, New York, 1946, s.415-416.

⁵⁹ Thompson,S.(1955-1958). “Motif-index of folk-literature:a classification of narrative elements infolktales, ballads, myths, fables, mediaeval romances, exempla, fabliaux, jest-books, andlocal legends”.Revised and enlarged edition,Indiana University Press,Bloomington.

- M. Geleceğin Tayini
- N. Şans ve Kader
- P. Toplum
- Q. Ödüller ve Cezalar
- R. Esirler ve Kaçaklar
- S. Anormal Zulümler
- T. Cinsiyet
- U. Hayatın Tabiatı
- V. Din
- W. Karakter Özellikleri
- X. Mizah
- Z. Çeşitli Motifler

Tespit ettiğimiz motiflerin destan içerisindeki yerini kimi durumda hemen satır altına kimi durumda ise hemen bitişiğine satır numarasını vermek suretiyle gösterdik. Bazen bir motif tespiti uzunca satırlara yayıldığı için gerekli gördüğümüz yerlerde motifin metin içerisindeki açıklamasını yaptık kimi durumda da hem satır numarasını vererek hem de açıklama yaparak gösterdik.

Motif Index'e Göre Er Ziyvar Destanındaki Tespit Ettiğimiz Motifler ve Numaraları

A. Mitolojik Motifler

Er Ziyvar destanında mitolojik motif unsuruna rastlanılmamıştır.

B. Hayvanlar

B 11.11. Ejderha ile mücadele.

Satır numaraları: 8260-8299

B 557. Binilen sıradışı at.

Er Ziyvar ve diğer destan kişileri normal atlardan farklı, hızlı ve çevik bir ata biner. Bu at neredeyse bütün halk edebiyatı mahsüllerinde görmeye alışık olduğumuz tulpardır. Destan boyunca tulpur karşımıza sık sık çıkmaktadır.

Satır numaraları: 19, 194, 273, 352, 353, 355, ...

B 301. Sadık hayvan.

Er Ziyvar'ı atı en zor koşullarda bile yalnız bırakmamıştır. Ziyvar, geyik olduğunda bile Ziyvar'ı tanımış ve onu sırtında taşımıştır.

Satır numaraları: 6783-6799.

B 41.2. Uçan at.

Satır numaraları: 6343-6356, 6742-6745, 7010-7017, 7942-7945.

B 184.1.6. Sihirli at, atla uğma.

Satır numaraları: 6343-6356, 6742-6745, 7010-7017, 7942-7945.

B 401. Yardımcı at.

Satır numaraları: 17, 273-274, 366, 1790, 6342, 6374, 6483, 6783-6784, 6794,

B 522. Hayvanların kahramanı öldürölmekten kurtarması.

Tulpar, geyik olan ve yorgunluktan halsiz düşen Er Ziyvar'ı sırtına alarak avcılara hedef olmaktan kurtarmıştır. Er Ziyvar'ın dinlendiği esnada da nöbet tutmuştur.

Satır numaraları: 6814-6815., 6995-7010.

B 550. Hayvanların insanları taşıması.

Er Ziyvar destanında sadece atlar insanları taşımaktadır. At dışında başka bir hayvan insanları sırtında taşımamaktadır. Destan satırlarından birkaç örneğini belirttik:

Satır numaraları: ...,2230, 2359, 2633, 3187...

B 800. Çeşitli hayvan motifleri.

Destandaki diğer hayvan motifleri şunlardır: bildirgin, argali (asya steplerinde yaşayan en büyük koyun türü), karsak (bir tür tilki), murgızar (devlerin haberci kuşu)

Satır numaraları: 3790, 6517, 6918, 7682.

B 120. Akıllı hayvanlar.

Destanda akıllı hayvan olarak ata rastlarız. Hayvanın zekâsı şu satırlarda belirtilmiştir:

Satır numaraları: 6790, 6998.

B 11.3.4. Sarayda yaşayan ejderhalar.

Devlerin sarayında ejderhalar yaşamaktadır.

Satır numarası: 7675.

C. Yasak**C 755. Bir işi muayyen bir zamanda yerine getirme.**

Taktapolat'ın veziri Abakan, Hesen Han'dan yurdunu güzellekle vermesi için ona beş gün mühlet verir.

Satır numarası: 53.

Er Ziyvar, Zernigar yurduna tezce varmaya niyet eder.

Satır numarası: 6090-6091.

C 610. Birine yasaklanmış yer.

Er Ziyvar, cadının bağına girer.

Satır numarası: 6605-6608.

Cadı, Ziyvar'a kaleyi yasaklar.

Satır numarası: 8383.

Devlerin yurdu Gohibulır'a ademoğlu varamaz.

Satır numaraları: 5790, 6050.

D. Sihir

D 1830. Sihirli güç.

Ziyvar'ın yoldaşı peri sultanı Zavriya'nın ve onun yardımcısı Jahan'ın sihirli güçleri vardır.

Satır numaraları: 7776, 7866, 8997.

D 1561.2 Sihirli objelerin insanlara olağanüstü güç kazandırması.

Zavriya'nın sihirli küresi vardır. Buna bakarak yeryüzünde olmakta olan her şeyi görür.

Satır numaraları: 8463, 8523, sf.290, sf. 299.8827.

D 2140. Varlıkların sihirle kontrolü.

Satır numarası: 7258, 8466.

D 700. Sihir bozma.

Er Ziyvar'ı geyik eden sihir/büyü kaldırılır:

Satır numarası: 8644.

D 130. İnsanın memeli bir hayvana dönüşmesi.

Ziyvar geyik olur.

Satır numarası: 6697.

D 1719.5. Perinin büyülü gücü.

Peri sultanı Zavriya büyü ilmüne hakimdir.

Satır numarası: 7580.

D 1164. Sihirli kilit.

Tılsımla kilitlenmiş kapı açılır.

Satır numarası: 8250.

D 2161. Sihirle iyileşme.

Ziyvar peri kızları tarafından iyileştirilir.

Satır numarası: 7803.

D 1150. Sihirli eşyalar.

Sihirli küre. Satır numarası: 8828

Sihirli asa. Satır numarası: 6695.

E. Ölüm

F. Olağanüstülük

F 531. Dev.

Aynajamal'ın yurdunda devler vardır.

F 531.6.3. Devlerin evleri.

F 617. Güçlü güreşçi.

Akkozi, Baysal, Akjüginis gibi güçlü pehlivanlar vardır.

Satır numaraları: 219, 460, 229.

F 628. Çok kuvvetli insan.

Satır numarası: 4926.

F 660. Olağanüstü hüneler.

Ziyvar tek başına 360 kızı yener.

Satır numarası: 2515.

Aktamak 14 yaşında iken savaşmayı öğrenir.

Satır numarası: 1333.

F 531.6.2. Devlerin mekânı.

Devlerin mekânı Gohibulır'dır.

Satır numarası: 6025.

F 574.1 Göz kamaştırıcı güzellik.

Satır numaraları: 1462, 2099, 5565,

F 960. Olağanüstü doğa olayları.

Baharda gök gürlemesi. Satır numarası: 6686.

F 636.4. Ağır taşı kaldırıp atan insan.

Satır numarası: 1796, 2075.

F 610.0.1. Olağanüstü güçlü kadın.

İnsan olarak Aktamak bir kadına göre olağanüstü güçlüdür. Bahadırlıktan eksiği yoktur.

Satır numarası: 2010.

F 531.0.4. Kadın şeklindeki devler.

Samandun. Satır numarası: 8739.

F 251.1.2. İyi periler.

Zavriya ve hizmetkârları. Satır numarası: 7600.

F 234.2. İnsan şeklindeki periler.

Destandaki bütün periler insan şeklindedir.

F 347. Perilerin nasihatı.

Zavriya'nın Ziyvar'a nasihatleri. Satır numarası: 8175.

F 531.6.3.2. Periler ülkesinde yaşayan devler.

Aynajamal'ın yurdunda dev periler yaşamaktadır. Satır numarası: 8177.

F 222. Perilerin sarayı.

Satır numarası: 6048, 8209,

F 282. Perilerin havada seyahat etmesi.

Satır numarası: 8739.

F 771. Olağanüstü kale.

Satır numarası: 6048, 6495, 8209.

F 900. Olağanüstü hadiseler.**F 252.2. Peri gibi olan padişah kızı.**

Aktamak güzelliği ile bir peri kızını andırır. Satır numarası: 3777.

F 500. Olağanüstü şahıs.

Gaipten haber getiren, sezgisi güçlü kalender. Satır numarası: 5050.

F 980. Hayvanlarla ilgili olağanüstü hadiseler.

Ziyvar'ın atının uçan kuşla yarışacak kadar hızlı olması.

Satır numarası: 6356.

F 750. Olağanüstü dağlar ve ülkelerin özellikleri.

Satır numarası: 6465

F 531.6.7.1.1. Devlerin sahip olduğu hayvanlar.

Haberci kuş murgızar. Satır numarası: 8315.

Ejderha. Satır numarası: 7675.

F 1041. Şahısların olağanüstü psikolojik reaksiyonları.

Ziyvar Zavriya'nın ısrarına dayanamaz ve kendine hançer vurur.

Satır numarası: 7762.

F 715. Olağanüstü nehir.

Tersine akan nehir.

Satır numarası: 7970.

F 776. Olağanüstü kapı.

Saf altın kapı. 8223.

Sekiz katlı tılsımlı kapı 8251.

F 812. Tehlikeli orman.

Satır numarası: 4444.

G. Devler

G 11.6. İnsan eti yiyen dev.

Satır numarası: 6078.

G 200. Cadı

Destanın 6690. Satırından sonra cadı karşımıza çıkar.

G 224.10. Cadının gücünün bir insanı başka bir şeye dönüştürmesi.

Geyiğe çevirme. Satır numarası: 6694-6697

G 230. Cadıların yaşadığı yer.

Satır numarası: 6470.

G 240. Cadıların alışkanlıkları.

Satır numarası: 7590.

G 260. Cadıların kötü işleri.

Satır numarası: 7435.

G 262. İnsanları öldüren cadı.

Satır numarası: 7435-7445.

G 276. Cadıdan kaçma.

Satır numarası: 6780.

G 278. Cadının ölümü.

Satır numarası: 8558.

G 550. Devden kurtulma.

Satır numarası: 8185-8190.

G 630. Devlerin özellikleri.

Satır numarası: 8175.

H. Sınavlar

H 11. Hikaye anlatarak tanıma.

Satır numarası: 6640.

H 11.1. Baştan geçeni hikaye etme.

Satır numarası: 6660.

H 20. Benzeterek tanıma.

Suvsıma'nın geyiği insana benzetmesi.

Satır numarası: 7385

H 94. Yüzük vasıtasıyla tanıma.

Ziyvar'ın Aynajamal'ın yüzüğünü değiş tokuş yapması.

Satır numarası: 8374

H 1174.2. Ejderhanın yenilmesi.

Satır numarası: 8298-8300.

H 1376.9. Talihin sınanması.

Satır numarası: 1595, 5988, 6110.

H 982. Hayvanların yardımıyla görevlerin yerine getirilmesi.

Satır numaraları: 6814-6815., 6995-7010.

H 1090. Vazifenin kısa zamanda yapılmasının istenmesi.

Takta'nın Abakan'ı görevlendirmesi. Sf. 17.

Ziyvar'ın tezce cevap istemesi. Satır numarası: 1594.

Takta'nın tezce başının alınmasını istemesi. Satır numarası: 3330.

Zavriya'nın bağdaki geyiğin tezce yakalanmasını emretmesi.

Satır numarası:7160.

H 1010. Yerine getirilmesi mümkün olmayan görevler.

Perilerin yurduna ademoğlunun varılamayacağı telkin edilir.

Satır numaraları: 5790, 6040, 6050.

H 1151. Çalma.

Satır numarası: 7434, 7439-7440, 8128.

H 1562. Gücün imtihanı.

Satır numarası: 480-485, 8904.

J. Akıllı ve Aptal**J 50. Gözlem yoluyla kazanılan bilgi.**

Satır numarası: 645, 5646, 7578, sf. 271, 8079, 8112, 8176, 8533, sf. 289, sf. 298.

J 150. Diğer bilgi elde etme yolları.

Satır numarası: 155, 504, 775, 2104, 7084.

J 151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen akıl.

Satır numarası: 5164, 5615, 5635, 5665.

J 152. Bilge kişilerden öğrenilen akıl.

Satır numarası: 5164, 5615, 5635, 5665.

J 152.2. Dervişten öğrenilen akıl.

Satır numarası: 5164, 5615, 5635, 5665.

J 154.0.1. Babanın nasihati.

Satır numarası: 6025-6080.

J 154. Ölmek üzere olan babanın nasihati.

Satır numarası: 9055-9061.

J 155. Kadınlardan öğrenilen akıl.

Satır numarası: sf. 269

J 610. Tedbir.

Satır numarası: 4248-4249, 6798, 7738.

J 1010. Çalışmanın önemi.

Satır numarası: 80, 1020.

J 1020. Birleşmenin gücü.

Satır numarası: 744, 2251, 8389,

J 1110. Akıllı insanlar.

Satır numarası: 86, 3153, 3719, 3768, 5663, 6211, 7544, 8088, 8962.

J 1111. Akıllı kız.

Sf. 269.

J 1140. Gerçeği keşfetmedeki zekilik.

Satır numarası: 775, 5680, 6012.

J 1500. Zekice pratik hazır cevaplar.

Satır numarası: 6144.

J 1880. İnsan gibi davranan çeşitli nesne ve hayvanlar.

Satır numarası: 6790-6800, 6815.

K. Aldatmalar**K 112.0.1. Padişahlık vererek mükâfatlandırma.**

Satır numarası: 4735

K 499. Aldatma.

Satır numarası: 6724-6725, 7166, 8097, 8128, 8335, 9046.

K 500. Aldatarak tehlike veya ölümden kurtulma.

Satır numarası: 8309-8315.

K 700. Aldatma vasıtasıyla kaçma.

Satır numarası: 7959.

K 850. Hileli oyunlar ve tuzak.

Satır numarası: 6724-6725, 7166, 8097, 8128, 8335, 9046.

K 1299. Hile ile aldatma.

Satır numarası: 6724-6725, 7166, 8097, 8128, 8335, 9046.

K 1810. Kıyafet değiştirerek aldatma.

Satır numarası: 8125

K 1900. Hileler-sahtekarlıklar.

Satır numarası: 6724-6725, 7166, 8097, 8128, 8335, 9046.

K 2248. Hain vezir.

Satır numarası: 2753-2765.

K 2307. Hile ile mal sahibi olma.

Satır numarası: 8125

K 2350. Askerî strateji.

Satır numarası: 1119-1121, 1917, 9010.

L. Kaderin Ters Dönmesi

Er ziyvarın ağaç altında eski günlerini anımsaması.

Satır numarası: 6820-6926.

M. Geleceğin Tayini

M 201. Söz ve anlaşmaların yapılması.

Hesen Han, Abakan ve Kalmak'ın yöneticileri ile sözleşir.

Satır numarası: 4200-4432.

M 202. Söz ve anlaşmaların yerine getirilmesi.

Satır numarası: 4200-4432.

M 205. Söz ve anlaşmaların bozulması.

Satır numarası: 8960-8970.

M 359.4. Çeşitli şekillerde işkence.

Satır numarası: 9084, 9073, 9079, 9094,

N. Şans ve Kader

N 101. Kaderin değiştirilemezliği.

Satır numarası: 7670, 8689, 6110, 6252.

N 130. Şans ve kaderin değişmesi.

Satır numarası: 6820-6926.

N 300. Şanssız hadiseler.

Satır numarası: 6820-6926.

N 400. Şanslı tesadüfler.

Satır numarası: 7025.

N 455. İnsanların konuşmalarına kulak misafiri olma.

Sf. 21. Ziyvar konuşmaları duyar.

N 815. Yardımcı peri.

Suvsıma ve Jahan adlı yardımcı periler.

Satır numarası: 7160, sf. 262.

N 820. Yardımcı insanlar.

Satır numarası: 5021.

N 838. Yardımcı kahraman.

Zavriya. Satır numarası: 7600, ...

N 700. Tesadüfî karşılaşmalar.

Satır numarası: 7025.

N 825.2. Yardımcı yaşlı adam.

Satır numarası: 5164, 5615, 5635, 5665.

N 844. Yardımcı derviş.

Satır numarası: 5164, 5615, 5635, 5665.

P. Toplum

P 10. Padişah.

Destanda iki asıl padişah vardır. Taktapolat ve Hesen Han. Taktapolat'ın yerine daha sonra Abakan padişah olur.

P 12. Padişahın karakteri.

Satır numarası: 501, 2377, 3130, 2155, 3153.

P 12.2.1. Zalim padişah.

Satır numarası: 70, 125, 1043, 1181, 2356, 2644, 2650, ...

P 12.13. Çok çabuk kızan padişah.

Satır numarası: 536, 892.

P 16.1. Padişahın her şeyden elini çekmesi.

Satır numarası: 9055-9063.

P 30. Padişahın oğlu.

Destan kahramanı Er Ziyvar ve Er Janay.

P 40. Padişahın kızları.

Taktapolat'ın kızı Aktamak.

P 110. Padişahın vezirleri.

Abakan, Sarim ve Er Janay destanda vezir olarak karşımıza çıkan kişilerdir.

P 150. Zengin insanlar.

Satır numarası: 3870,

P 160. Dilenciler.

Satır numarası: 3885, 5717, 5734.

P 170.0.1. Cariyeler.

Satır numarası: 1284, 4626, 5005, 7183, ...

P 251.5. İki erkek kardeş.

Er Ziyvar ve Er Janay. Sf. 21.

P 265. Damat.

Satır numarası: 4094.

P 310. Arkadaşlık.

Satır numarası: 4225, 4326, 7003, 8080, 8802.

P 320. Misafirperverlik.

Satır numarası: 3709, 4872, 8579, 8665, ...,

P 324.1. Misafirlere en iyi yiyeceklerin ikram edilmesi.

Satır numarası: 898, 4843, 6308,

P 400. Zanaat ve meslekler.

Satır numarası: 868-875.

P 414. Ava çıkma.

Satır numarası: 5507.

P 424. Doktor.

Satır numarası: 3853, 5719, 5727.

P 461. Asker.

Pek çok yerde asker motifi vardır.

Satır numarası: 779, ...,

P 551. Ordu.

Satır numarası: 202.

P 600. Gelenekler.

Satır numarası: 4097-.

P 634. Ziyafetler.

Satır numarası: 4050, 4070, 4858, 8649.

P 681. Yasla ilgili adetler.

Satır numarası: 6184-6186.

Q. Ödüller ve Cezalar**Q 10. Mükafatlandırma.**

Satır numarası: 313, 4985,

Q 46.4. İntikam alma.

Satır numarası: 343, 705, 2122, 2154, 2176, 3426.

Q 86. Çalışkanlığın ödüllendirilmesi.

Satır numarası: 313, 4985,

Q 111.7. Mücevher vererek mükafatlandırma.

Satır numarası: 313, 4985,

Q 114. Hediye ile mükafatlandırma.

Satır numarası: 313, 4985,

Q 211. Öldürülerek cezalandırılma.

Taktapolat darağacına asılıp, Aktamak kazığa oturtulup ve Abakan ise ağzına kazık çakılarak öldürülmek suretiyle cezalandırılmıştır.

Satır numarası: 3483, 9073, 9094.

Q 260. Cezalandırılan kabahatler.

Taktapolat'ın zalimliği ve açgözlülüğü, Abakan ve Aktamak'ın hainliği cezalandırılmıştır.

Q 261.2. İhanet eden kadının cezalandırılması.

Aktamak kazığa oturtulur.

Satır numarası: 9073.

Q 267. İki yüzlülüğün cezalandırılması.

Abakan'ın arkadan iş çevirerek yaptığı iki yüzlülüğü cezalandırılmıştır.

Satır numarası: 9094

Q 411. Ölüm cezası.

Satır numarası: 3483, 9073, 9094.

Q 458. Döverek cezalandırma.

Bağa giren geyik dövülerek cezalandırılır.

Satır numarası: 7235-7241.

Q 570. Ceza ve affetme.

Geyiğin insan olduğu anlaşılınca affedilir.

R. Esirler ve Kaçaklar**R 10. Esir olma.**

Hesen Han esir edilir.

Satır numarası: 8960-8970.

R 122. Çeşitli kurtulmalar.

Satır numarası: 2900, 6735-6745, 8160, 8230, 8514.

R 150. Kurtarma.

Satır numarası: 3683, 7916.

R 300. Sığınma.

Satır numarası: 623, 1617, 6451.

S. Anormal Zulümler**S 118. Keserek öldürme.**

Satır numarası: 422-423, 304.

S 133. Kafasını uçurarak öldürme.

Satır numarası: 422-423, 304.

S 139. Çeşitli zalimce ölümler.

Satır numarası: 3483, 9073, 9094, 8555-8567.

T. Cinsiyet

T 10. Âşık olma.

Aktamak'ın Janay'a âşık olması. Satır numarası: 1965, 2085.

Ziyvar'ın Aynajamal'a âşık olması. Satır numarası: 5834.

T 15. İlk görüşte âşık olma.

Satır numarası: 1965

T 15.1. Padişahın güzel kızına herkesin âşık olması.

Satır numarası: 2100.

T 24.1. Âşk hastalığı.

Ziyvar günden güne zayıflar, yataklara düşer.

Satır numarası: 5836.

T 31.1. Âşıkların buluşması.

Aktamak-Er Janay. Satır numarası: 3799.

Er Ziyvar-Aynajamal. Satır numarası: 8720.

T 42. Âşıkların konuşmaları.

Satır numarası: 8735.

T 70. Hakir görme.

Kapı bekçisi Mordar'ın kalenderi hakir görmesi.

Satır numarası: 5210.

T 100. Evlilik.

Satır numarası: 4094, 9110.

T 111. Doğaüstü veya ölü bir varlıkla evlenme.

Satır numarası: 9110.

T 130. Evlenme âdetleri.

Satır numarası: 4095-4112.

T 131. Evlenme şartları.

Aynajamal'ın ademoğlu ile evlenebilmesi için hükümdarlık yüzüğünü perilere teslim etmesi gerekir.

Satır numarası: 8739.

T 135. Düğün merasimi.

Satır numarası: 4070-4094.

T 145.0.1. Birden fazla hanımla evlilik.

Janay, Aktamak ile daha sonra da Jahan ile evlenir. Aktamak cezalandırılıp sürgüne gider, Ziyvar Jahan adlı peri kızını Janay'a nikahlar.

Satır numarası: 4094, 9110.

U. Hayatın Tabiatı

U 60. Zenginlik ve yoksulluk.

Satır numarası: 2969.

U 110. Aldatmanın ortaya çıkması.

Satır numarası: 8125-8131.

V. Din

V 38. Kader inancı.

Satır numarası: 905, 5970, 5988, 6110, 7670, 8689.

V 50. Dua.

Satır numarası: 1650, 6170-6265.

V 254. Selamlaşma.

Satır numarası: 1290, 1494, 2783, 3464...

V 300. Dini inanışlar.

Satır numarası: 1617, 2058.

V 380. Çeşitli dini inanışlar.

Satır numarası: 1082, 3881, 6219, ...,

V 330. Bir dinden diğer dine geçme.

Aktamak'ın putperestliği bırakıp İslam dinine girmesi. Satır numarası: 2237.

W. Karakter Özellikleri

W 10. Müşfiklik.

Satır numarası: 2086, 2185, 9108.

W 11. Cömertlik.

Satır numarası: 4840-4950...

W 27. Minnetarlık.

Satır numarası: 5025, 8800.

W 28. Fedâkarlık.

Aynajamal'ın Er Ziyvar için padişahlığı bırakması. Sf. 297-298.

W 32. Cesaret.

Satır numaraları: 452, 930, 1098, 2764, 5997.

W 33. Kahramanlık.

Destan boyunca Ziyvar'ın çeşitli kahramanlıkları görülür.

W 34. Bağlılık.

“Taktapolat padişahın sevdiği yöneticisi Abakan adlı veziri yanına çağırarak” (sf. 17)

W 121. Korkaklık.

Satır numarası: 1425, 1892, 4597.

W 126. İtaatsizlik.

Abakan ve Janay'ın Hesen'in emrine itaat etmeyip ona ihanet etmesi.

Taktapolat'ın vezirlerinin Takta'yı yakalayıp esir etmeleri.

Satır numarası: Satır numarası: 2755-2760, 8960-8970.

W 136. Sahtekarlık.

Sahte kocakarı. Satır numarası: 6558.

Sahte molla Kıdır. Satır numarası: 9083.

Sahtekar ihtiyar. Satır numarası: 8120-8140.

W 137. Meraklılık.

Ziyvar'ın bağı görüp merakla içeri girmesi.

Satır numarası: 6520-6540.

W 151. Açgözlülük.

Vezirken Kalmak eline padişah olan Abakan'ın daha fazlasını istemesi.

Satır numarası: 9035-9040.

W 154. Nankörlük.

Er Ziyvar'ın Zavriya'dan kurtulmaya çalışması.

Satır numarası: 7980.

Abakan ve Janay'ın kendilerini taht sahibi yapan Hesen'e nankörlükleri.

Satır numarası: 9038-9040.

W 181. Kıskançlık.

Gülşin ile Zulpiya'nın Janay ve Aktamak'ın cilveleşmesini kıskanması.

Satır numarası: 4155-4160.

W 185. Zor kullanma.

Satır numarası: 2755-2760, 8960-8970.

X. Mizah

X 680. Farklı şahıslarla ilgili komiklikler.

Gülşin ile Zulpiya'nın arasında geçen komik diyaloglar.

Satır numarası: 4155-4169

Z. Çeşitli Motifler

Z 64. Atasözleri.

Zenginin aşımı yoksul kıskanır derler.

Satır numarası: 5107

Er yiğit görmesin meşakkat.

Satır numarası: 7821.

Bahar gelmeyince açılmazmış kızıl gül.

Satır numarası: 2087.

Z 71.1. Formülistik sayı: 3.

Nogaylar üç gün boyunca aralıksız savaşır.

Satır numarası: 1196.

Aradan üç gün geçer.

Satır numarası: 1322.

Taktapolat üç ağaca asılarak idam edilir.

Satır numarası: 3484.

Z 71.5. Formülistik sayı: 7.

Atılan ok yedi kattan geçer.

Satır numarası: 376.

Zırh yedi katlıdır.

Satır numarası: 1677.

Zavriya, yedi yıl boyunca büyücülük öğrenmiştir.

Satır numarası: 7581.

Z 71.5.0.1. Formülistik sayı: 70.

Aynajamal'ın yurduna giden yolda yetmiş bela vardır.

Satır numarası: 7884.

Z 71.6. Formülistik sayı: 9.

Hesen'in pehlivanı bir oturuşta dokuz koyun yer.

Satır numarası: 224.

Aktamak'ın zırhı dokuz katlıdır.

Satır numarası: 2044.

Z 71.12. Formülistik sayı: 40.

Kırk sayısına destanın pek çok yerinde rastlarız. Otuz altı satırda kırk sayısını görürüz.

Bunlardan bazıları:

Satır numaraları: 11-12, 1284, 4009, 4087, 4195...

Z 71.16.1. Formülistik sayı: 8.

Ziyvar sekizinci günde avdan döner.

Satır numarası: 5525.

Atılan ok 7 kat taştan geçer. Sekizinci katta mermer taşa ulaşır.

Satır numarası: 378.

Sekiz yaşındaki çocuklar toy haberini duyunca koşturup gelirler.

Satır numarası: 4894.

Aşılan dağın çıkışı sekiz gündür.

Satır numarası: 6464.

Ak saray sekiz katlıdır.

Satır numarası: 6828.

Olağanüstü kapı sekiz kilitle kilitlenmiştir.

Satır numarası: 8250.

Z 71.12.1. Kırk gün kırk gece düğün.

Aktamak ile Janay'ın düğünü kırk gün kırk gece sürer.

Satır numarası: 4087.

Hesen Han toy verir. Kırk gün kırk gece sürer.

Satır numarası: 4858.

Z 230. Kahramanın olağanüstü yiğitliği.

Satır numarası: 2517.

Z 293. Kahramanın dönüşü.

Satır numarası: 8995-9120.

Z 100. Sembolik isimler.

Aynajamal: yüzü ayna gibi temiz ve güzel.

Aktamak: ak damaklı, güzelliği çağrıştırır.

Sarim: kısa boylu, akça yüzlü.

Hesen: güzel huylu, temiz ve vicdanlı.

3.4. Formel Nedir

Formel, destanın iskeletini oluşturan, destan anlatıcısının işini kolaylaştıran kimi kalıp sözler, ifadeler ve sayılardır. Formeller anlatımı keyifli hale getirirken anlatıcı için de bir rahatlama noktası ya da başka bir benzetme ile kaçış rampasıdır.

Saim Sakaoglu, formeller hakkında şunları yazmıştır:

“Masalın bünyesinde muayyen vazifelere ve muayyen bir sekile sahip olan kalıplaşmış ifadelere formel denilmektedir. Bunlar, masalın bünyesinden ayrılmayacak kadar onun malı olan ifadelerdir. Anlatıcı için bir yardımcı olduğu kadar ustalığını göstermesi bakımından da bir ölçüdür. Usta anlatıcılar, dağarcıklarında bulunan bu formelleri en uygun yerlere serpererek değerlerini ortaya koyarlar. Ayrıca sıkıştığı veya herhangi bir yeri hatırlayamadığında da bunlara başvurarak durumu idare edebilir.”⁶⁰

Aynı eserde Sakaoglu, icrayı akıcılaştıran formellerin yerinde kullanılmadığı durumlarda ise akıcılığı bozup ters tesir göstereceğini belirtir. Sakaoglu formelleri beş ana başlıkta şu şekilde sıralamıştır:

1. Başlangıç Formelleri
2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri
3. Aynı Olayın Tekrar Vukuunda Kullanılan Formeller
4. Bitiş Formelleri
5. Çeşitli Formeller

Biz de bu beş ana başlığı kullanmak suretiyle Er Ziyvar destanında yer alan formeller üzerine incelememizi yapacağız. Formellerin yeri, bulunduğu satır numarası parantez içinde belirtilecektir.

3.4.1. Başlangıç Formelleri

Formelin isminden de anlaşılacağı üzere başlangıç formelleri anlatıma geçmeden hemen önce destanın başında verilen kalıp sözlerdir. Başlangıç formellerinin bir uzunluk kısalık kaidesi yoktur. Er Ziyvar destanında destan “Geçmiş zaman vaktinde, Horezm elinde, Akjürim adlı şehirde Hesen denen han var idi. Şah Hesen zamanında Horezm elleri çok bayındır derlerdi.” (17) Şeklinde kısa bir başlangıç formeli ile başlar.

3.4.2. Bağlayış (Geçiş) Formelleri

Geçiş formellerinin ana olay örgüsü içerisinde yer alan olayların birbirine bağlanması noktasında önemi büyüktür. Bu formelleri bir destan anlatıcısı ne kadar iyi kullanabilirse o ölçüde iyi bir destan anlatıcısı olarak nitelendirilir. İyi bir icracı hünerlerini bu aşamada göstermek mecburiyetindedir. Dinleyenin dikkatini dağıtmamalı aksine toplayıp tekrar hikayenin içine çekebilmelidir. İşte bunun yolu da iyi bir bağlayıcı formelden geçer. Er Ziyvar destanında tespit ettiğimiz bağlayış formelleri ise şöyledir.

“Endigi sözdi esitiñ/ Şimdiki sözü işitin” (7946)

“Endigi sözdi peri patşası Omaşanın kızını Aynajamaldan esitiñ./ Şimdiki sözü peri padişahı Omaşa'nın kızını Aynajamal'dan işitin.” (Sf.288)

⁶⁰ Saim Sakaoglu. Gümüşhane ve Bayburt Masalları. Ankara: Akçay Yayınları, 2002.

- “Endigi sözdi Zavriyadan esitiñ/Şimdiki sözü Zavriya’dan işitin.” (Sf.290)
- “Sol vaqları bolğanda/ Biraz vakit sonra” (771)
- “Az ğana emes mol jürüp/ Az biraz deĝil bol gidip” (2635), (4480), (6378)
- “Bir neşe vaqıt ötedi/Biraz vakit geçti.” (4194)
- “Biraz vaqıt ötken soñ/ Biraz vakit geçtikten sonra” (5318) (5699)
- “Aradan azırağ ötken soñ/ Aradan biraz geçtikten sonra” (6704)
- “Sol vaqları bolğanda/ Biraz zaman geçince” (6800)
- “Éllen vaqıt bolğanda/ Biraz vakit geçince” (8153)
- “Sargayıp tañ atqanşa/ Sararıp tan atana kadar” (6435)
- “Tañ atqanşa şağladı. /Tan atana dek eĝlendi.” (7811)

3.4.3. Aynı Olayın Tekrar Vukuunda Kullanılan Formeller

Destan türünde aynı kelimeler, aynı olaylar sık sık tekrar edebilir. Bu destan türü için gayet tabii bir durumdur. Sık sık tekrar eden kelimeler ve olaylar dinleyicinin hafızasında daha rahat yer edecektir ve hatırlama mekanizmasında da umumiyetle bu kısımları hatırlayacaktır. Bu sebepten ötürü, destan anlatıcısının tekrar eden kelime, kelime grupları, olaylar gibi durumlarda kullanacağı kelimeyi de doğru seçmesi önemlidir. Doğru seçilmiş ve yerinde kullanılmış tekrarlayan kelime-olay hem anlatımı akıcı hale getirecek, hem dinleyicinin de dikkatini çekmeye yardımcı olacaktır. Bir destan icracısı tarafından anlatılan destan içeriğindeki o muntazam kelimeler başka bir destan anlatıcısının da dikkatini çekecek ve o icracı da başka bir destanı anlatırken bundan faydalanacaktır. Şimdi Er Ziyvar destanında tespit ettiğimiz bu türden formelleri inceleyelim.

- 797.Üyildi maydan işinde,/meydan içinde
Gevirlerdiñ kızıl qanı,
Tögildi maydan işinde./meydan içinde
800. Denesinen şiyrin janı,
Üzildi maydan işinde./ meydan içinde.
Moynı qulaş tulparlar,
Sürildi maydan işinde,/ meydan içinde,
Şoqparlar tiyip gellege,
805. Ezildi maydan işinde,/ meydan içinde,
Tulpardıñ jal-kuyrığı,
Esildi maydan işinde,/meydan içinde,
Qılış tiyip gelleler,

Kesildi maydan işinde./meydan içinde.

Destan icracısı görüldüğü üzere sürekli meydan içinde sözünü tekrarlamıştır. 795-850.

Satırlar arası aynı söz tekrarlanır.

Yine destanda gördüğümüz bir başka tekrar formeli de 1650. Noğaylara ketsen kızım, allayar./ Allah yar formelidir.

-Akjulkun'dan arslan bolup doğmuşsun, (6218)

Bugün yad ellere gitsen Allah yarin olsun,

Savaş için kemerini sıkmışsın,

Elden gitsen olsun oğlum Allah yar.

Sevip okşayan ana denen biçare,

Sen gitsen olmaz mı bağrım bin pare,

Gitme desek koymazsın sen ne çare,

Gideceksen sağ ol kuzum, Allah yar.

Nasihat ettiğinde ata, anası,

Nasihatini dinlemez mi evladı,

Ata, ananın göğe yeter üzüntüsü,

Çarem yok n'eyleyim oğlum, Allah yar. (6229)

Destanın çeşitli kısımlarında sık sık tekrar etmektedir.

3.4.4. Bitiş Formelleri

Başlangıç formeli ile başlayan destan bitiş formeli ile sonlandırılır. Bitiş formellerinde de uzunluk ya da kısalık mühim değildir. Burada önemli olan nokta şudur ki dinleyici destandan sıkılmış mıdır yoksa hala can kulağı ile dinlemekte midir? Bu soruya doğru cevabı verecek olan destan icracısıdır. İyi bir destan anlatıcısı bunun kararını da dinleyicinin tutumuna göre kendisi vermelidir. Eğer dinleyicide bir bezginlik var ise kısa tutmaya özen göstermelidir. Bizim incelemesini yaptığımız Er Ziyvar destanı nispeten uzun bir destan olduğu için Kurbanbay bitiş formelini kısa tutmuştur.

9115. Dévran sürüp neşşe yıl,

Akjürimdey şehirde,

Kördi şadlık zamandı.

Yadında saqlap Kırbabay,

Devran sürüp nice yıl,

Akjürim gibi şehirde,

Gördü şadlık zamanı.

Yadında sakladı Kırbabay,

Halıq arasına taratqan,
9120. Er Ziyvarday déstandı

Halk arasına yayılan,
Er Ziyvar adlı destanı.

3.4.5. Çeşitli Formeller

Destan anlatısında günlük hayatın vazgeçilmez unsurları olan miktar belirtmeleri, süreler, adetler, sayılar ve renkler gibi kimi kavramlar da bir şekilde destanın akıcılığına, akılda kalıcılığına ayak uydurmak durumundadır. Destanın kalıplaşmış ifadelerinde süre, sayı, miktar, adet gibi belirtmeler de kalıplaşmak durumundadır. Örneğin bir toy-düğün kırk gün kırk gece sürmeli, yol üç gün, ejderha yedi başlı olmalıdır. Bu kalıpların içerisinde elbetteki renklerle de vardır ancak incelemesini yaptığımız Er Ziyvar destanında renklerle ilgili formellere rastlayamadık. Bu yüzden çeşitli formel ifadeler hususunda yalnızca sayılar üzerinde duracağız.

Üç sayısı, mitolojide kozmosun üç kısım olarak tahayyülü konusundan dolayı önemlidir. Üç sayısı mitler ve dinler bağlamından da yakın ilişki içerisinde. Kitabî dinlerde 3 sayısına verilen atıflar da bu bakımdan dikkat çekicidir. Er Ziyvar destanında üç sayısı şu şekilleriyle geçmektedir.

Jéne bir oq aladı	Yine bir ok aldı,
Üş méртеbe atsa da,	Üç mertebe atsa da,
Oğı tiymey qaladı	Oku yine de değmedi.
...	
Hésen hannıñ léşkeri,	Hesen Han'ın askerinin,
Üşten biri qırıldı.	Üçte biri kırıldı.
...	
Aradan üş kün ötken soñ,	aradan üç gün geçtikten sonra, (1322)

Yedi sayısı da önemli bir sayıdır. Halk edebiyatı ürünlerinde sıklıkla karşımıza çıkar. Hemen hemen çoğu inanışta gök ve yer yedi kattır. Türk mitolojisinde en altta katta kötülüğün temsilcisi erlik yaşar. Şaman inancında Tanrı Ülgen'e ulaşmak için yedi engel aşılacak durumundadır. Er Ziyvar destanında karşımıza çıkan yedi sayısı ile ilgili unsurlar ise şöyledir:

Jeti qabat qara tastı,	Yedi kat kara taşı,
Şarq üyrip ötedi,	Deri gibi öğütüp geçti,
...	
Sol jürgennen qalender,	O bekleyişinden kalenderin,

Jeti tün tamam ötedi.	Yedi gün geçti.
...	
Ha degeşe janıvar,	Ha diyene kadar hayvan,
Jeti tavidan asadı.	Yedi dağdan aştı.
...	
Çaramay oñlı-solına,	Bakmadan sağ-soluna,
Jeti giltti saladı.	Yedi kiliti açtı.

Dokuz sayısı da önemlidir. Örneğin hayat ağacının dokuz kolu vardır. Manas öldükten sonra dokuz gün beklemiştir. Er Ziyvar destanında ise dokuz sayısı ile pek karşılaşmayız. Diğer sayılara oranla daha az çıkar karşımıza:

Toğız koydı jer edi,	Dokuz koyunu yer idi, (224)
...	
Toğkız kabat savıttı,	Dokuz kat zırhı, (2044-45)
Kélbirdey tesip ötedi,	Kalbur gibi deşip geçti.

Kırk sayısının Er Ziyvar destanında görünümü ise şu şekildedir:

Çırık jigiti oñında,	Kırk yiğidi sağında, (11-12)
Çırık jigitti solında,	Kırk yiğidi solunda,
...	
Aç ordanıñ işinde,	Ak sarayın içinde, (1283-84)
Çırık kénizi hizmetker,	Kırk cariyesi hizmetkâr.

SONUÇ

Karakalpak destanları, nitelik ve nicelik bakımından, Karakalpak halk edebiyatının önemli bir kısmını teşkil etmektedir. Bu sahada Çarlık Rusya, Sovyet Birliği ve günümüzde birçok çalışma yapılmıştır. Fakat Türkiye’de bu konu üzerinde yapılan incelemeler çok azdır. Diğer Orta Asya soylu Türk edebiyatlarına gösterilen aynı ilginin Karakalpak edebiyatı noktasında eksiklikler taşıdığını söylememiz herhalde yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, halk bilimi alanında Karakalpak destanları ve diğer türler hakkında yapılacak ciddi ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu amaçla yola çıkıp hazırladığımız çalışmada, Karakalpaklar’a ait Er Ziyvar destanı Türkiye Türkçesine aktarılmış ve İncelemesi yapılmıştır. Çalışmamızda elde edilen sonuçları şöyle sıralamak mümkündür.

Bu çalışmada yer alan Er Ziyvar adlı destanda olağanüstü güce sahip olan bahadırlar; ejderha, cadı, dev ve peri gibi olağanüstü yaratıklar; sahibinin her emrini yerine getiren, tulpar olarak adlandırdığımız yıldırım kadar hızlı, yolculuk boyunca kahramana eşlik eden, onu tehlike anında uyan ve zor durumlarda yardımcı olan at; atlar, sihirli küre, büyülü asa gibi eşyalar; kahramanın bir büyü yoluyla geyik şekline girmesi; kahramanın küçük kardeşinin kurnazlığı ve ihaneti; bu ihaneti sonucu farklı olarak bir ceza görmemesi, bunun yanında kötülerin her zaman cezalandırılması; baş kahramanın sonunda peri kızıyla evlenip padişahın tahtına oturması, kahramana yardımcı olan yan rollerin de muratlarına ermesi gibi ve daha çok başka motifler dikkati çekmektedir. Bu yapıların hemen hepsi Türk Dünyası’nın diğer bölgelerinde anlatılan destanlarda ve diğer anlatı türlerinde de vardır.

Karakalpak destanlarının özellikle giriş formelleri çok çeşitlidir. Bazen nazım, çoğu zaman ise nesir şeklindeki giriş formellerine rastlanmaktadır. Tajibaev’den derlenen Er Ziyvar destanı iste nesir şeklinde doğrudan konuya girmektedir.

Er Ziyvar destanında geçen olaylar belli bir zamanda değildir, hangi çağ hangi dönem anlatılır bu konu muallaktır ancak mekan olarak tarihi Horezm havzasında geçmektedir, Horezm havzası Ceyhun Nehri’nin Aral Gölüne döküldüğü yerin her iki yakasında yer alan tarihi bir bölgedir. Bugün İran, Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan sınırlarını kapsar.

Bu çalışmamızda Türkistan topraklarında yaşayan Karakalpak Türklerinin halk edebiyatında önemli bir yeri olan Er Ziyvar adlı destan Türkiye Türkçesine aktarılmış ve ilgililere bu destanı tanıma ve tanıtmaya imkanı sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Alkaya, E. (2002). *Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Arakin, V. (1970). *Karakalpakça-Angliça Sözlük (Karakalpakça-İngilizce Sözlük)*. Karakalpakstan Baspası, Nökis.
- Arat, R. R. (1967). "Kara-Kalpıklar." İslam Ansiklopedisi. C. 6, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Baskakov, N.A. (1958). *Karakalpakça-Rusça Sözlük (Karakalpakça-Rusça Sözlük)*. Memleket Baspası. Moskva.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2018). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği.*, Akçağ Yay., Ankara.
- Elçin, Ş. (2014)., *Halk Edebiyatına Giriş.*, Akçağ Yay., Ankara.
- Ekici, M. (2002). "Destan Araştırma ve İncelemelerinde Kullanılan Bazı Terimler Hakkında-II". *Milli Folklor Dergisi*, Cilt (53): 27-34.
- Ergun M. (1997). *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*. C. 2, TDK Yayını, Ankara.
- Fedakar, P. (2008). *Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi Bilim Dalı, İzmir.
- Fedakar, P. (2005). "Karakalpak Türklerinin Sözlü Halk Edebiyatında Bazı Şekil ve Türler Üzerine." Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı. Hzl. G. Gülsevin, vd. İzmir: Kanyılmaz Matbaası, ss. 197-206.
- Güngördü, E. (1998) *Kırgız-Kazak-Karakalpak Türkçelerinde Fiil*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaipbergenov, T. (2006). *Karakalpak Kızı*. (Çev. K. Yükseler), Evrensel Basım Yayın-Roman Dizisi, İstanbul.
- Kalenderov, M. (hzl.). (1998). *Karakalpak Tiliniñ Tüsindirme Sözlüğü (Karakalpak Dilinin İzahlı Sözlüğü)*., Karakalpakistan Baspası, Nökis.
- Kallimci H. (2003). *Kırk Kahraman Kız*. Hikmet Neşriyat, İstanbul.
- Karakalpak Edebiyatı.(2003). Hzl. Pirmat Şermuhammedulı-Tahir Kahhar, Aktaran: Vedat C. Uygur. *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi: Başlangıcından Günümüze Kadar*. C. 23, Redaktör. Nevzat Köseoğlu, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Maksetov, K., Esemuratov, G., Kojıkbaev, E. (1981). *Karakalpak Folklorı*. Karakalpakistan Baspası, Nukus.
- Nasrattınoğlu, İ.Ü. (1997) *Karakalpak Halk Ozanı Berdak*, Ocak Yayınları, Ankara.

- Sakaoğlu, S. (2003). *101 Türk Efsanesi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüshane ve Bayburt Masalları*. Akçay Yayınları, Ankara.
- Şimşek,E.(2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları,2(1):156'danakt. Stith Thompson, The Folklate, New York, 1946, s.415-416.
- Taşığıl, A. (2001). "Karakalpaklar." TDV İslam Ansiklopedisi, C. 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 426-427, İstanbul.
- Thompson,S.(1955-1958). "Motif-index of folk-literature:a classification of narrative elements infolktales, ballads, myths, fables, mediaeval romances, exempla, fabliaux, jest-books, andlocal legends".Revised and enlarged edition,Indiana University Press,Bloomington.
- Uygur C.V. (1999). "Karakalpak Edebiyatı." Türk Dünyası El Kitabı. C. 5, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, s. 399-421, İstanbul.
- Uygur, C.V. (1995). *Kırgız-Kazak-Karakalpak Türkçelerinde İsim*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uygur, C. V. (2001). *Karakalpak Türkçesi Grameri (Fonetik, Morfoloji, Sentaks)*, Bilal Ofset, Denizli.
- Yılmaz, S. (2006)., *XVI.-XX. Yüzyıllarda Karakalpak Türkleri Tarihi*.,Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Mehmet Serdar KAYGISIZ
Doğum Yeri Ve Tarihi	Alanya-1993
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Gazi Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü
Tez Konusu	Karakalpak Türklerinin Er Ziyvar Destanı (İnceleme-Metin)
Yabancı Dil/Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Yunus Emre Enstitüsü –Türk Dili Okutmanı Yıldırım Beyazıt Üniversitesi-Türk Dili Okutmanı
E-Posta	Mserdark7@gmail.com m.serdark@hotmail.com

-
- ⁱ İlk evlilikten sonraki evlilikler
ⁱⁱ Arapların İslam öncesi taptıkları putlardan biri
ⁱⁱⁱ At üzerinde oynanan atıcılık oyunu
^{iv} Asya'da yaşayan bir tilki türü
^v Hamur ve balığın karılarak yapıldığı ulusal bir yemek
^{vi} Çalı veya küçük ağaç türü
^{vii} Yaşayan koyunların en büyüğüdür. İri boynuzludur.
^{viii} Üflemeli bir çalgı, mey, duduk.